ÎMPLINIRE
NICOLAE TĂUTU
fata din inima țării

NICOLAE TĂUTU

ÎMPLINIRE

– roman –

Volumul I – Fata din inima ţării

Versiunea digitală 1.0 – martie 2023

Realizată după volumul apărut la Editura Militară, Bucureşti, 1966

Coperta: Tia Peltz

NOTĂ

Ţăranca din Vădenii Gorjului, pe numele ei adevărat Cătălina Toderoiu, rămasă în istoria şi în memoria poporului nostru sub numele de Ecaterina Teodoroiu, fecioara de la Jiu, a fost în vremea ei singura femeie din ţara noastră care a purtat o armă în mâini împotriva duşmanului cotropitor, acoperindu-se de glorie în luptele de la Mărăşeşti. Jertfa ei supremă a încununat o viaţă scurtă, dar plină de demnitate.

Dragostea şi devotamentul ei pentru ţară, convingerea fermă în dreptatea luptei poporului pentru libertate şi fericire au trecut ca o ştafetă logodnicului său, părtaş al luptelor din 1917, învăţătorul Gheorghe Pănoiu. Urmând peste ani acest îndemn, ofiţerul în rezervă Gheorghe Pănoiu cere la vârsta de 55 de ani să lupte ca voluntar în războiul antihitlerist, dăruindu-şi viaţa pentru eliberarea patriei.

Etica înaltă a acestor doi eroi m-a îndemnat, dragi cititori, să mă aplec cu piozitate asupra vieţilor lor minunate, menite să dureze un simbol permanent al tradiţiei de luptă şi al virtuţilor poporului nostru cutezător şi drept.

Am descoperit, în biografiile lor deosebite, pilde nemuritoare care vor atrage recunoştinţa şi admiraţia generaţiilor viitoare.

Suprema lor dăruire, la Mărăşeşti (august 1917) şi pe Mureş (septembrie 1944) va rămâne scrisă cu litere de aur în cartea eroilor neamului pe care l-au iubit mai mult decât propria lor viaţă.

Autorul

Examenul de admitere

Când a terminat şcoala primară, Cătălina trecuse de cincisprezece ani, dar era de statură mică, oacheşă şi slăbuţă de nu i-ai fi dat nici doisprezece. Rămăsese mai departe slujnică la fosta învăţătoare. Şi iată că într-o bună zi o poruncă o puse pe gânduri şi pe drumuri depărtate:

— Cătălina, o să mergi la Bucureşti, la soră-mea, să-i ajuţi la treabă. Eşti destul de dezgheţată, poţi să te descurci şi singură pe drum. O să-i duci şi lădiţa asta cu câteva borcane de dulceaţă! Ochii şi lădiţa! Un borcan să nu se spargă! Auzişi?

Noul eveniment o copleşi pe Cătălina şi pe toţi ai casei.

Mama îi spuse prevenitoare:

— Ai grijă, fata mea, să nu te calce trinul. Fereşte-te de corent...

Tatăl adăugă sfătos:

— Să nu-ţi fure nimeni bagajul! Mai intrăm şi în bucluc! Vezi că în trin sunt de cei cu mâna lungă, de-ţi dispare lădiţa când nici nu gândeşti...

Cătălina încerca să le dea curaj, dar îşi simţea inima cât un purice.

O conduseră cu toţii la gară. Ba şi dintre vecini veniră s-o vadă pe a lui Toderoiu cum pleacă pe drum de fier. Niculae îi luă bilet şi ea îl puse în sân. Ion, şugubăţ, îi strigă lui Niculae:

— Dă-i şi un braţ de fân, poate vrea şi maşina trinului să mănânce...

Dar nimănui nu-i ardea de glume.

Mama ofta într-una, de parcă i-ar fi plecat copilul la celălalt capăt al lumii.

— Ai grijă, Cătălină, să nu te calce trinul! Să nu te rătăceşti!

Calul de fier şuieră năzdrăvan şi se urni greoi. Cătălinei i se părea că visează. Mai privi o dată spre cei rămaşi în gară, apoi ochii i se împăienjeniră de lacrimi. Se aşeză pe lădiţă, să nu i-o fure nimeni. Apoi se căută în sân, dar nu mai află biletul. O spaimă neîncercată o făcu să se cutremure. Hotărî să coboare. Dar cum? Trenul nu se oprea nicio clipită. O cuprinseră gânduri neliniştitoare. „Ce-o să se întâmple acum? O să mă bată... O să mă închidă...” În zadar căută din nou biletul. Se porni pe plâns. „Dacă m-aş ascunde? Da’ unde? Şi ce se va întâmpla cu lădiţa?” Un ceferist se apropie de ea. Văzându-l, Cătălina conteni din plâns şi mai înfricoşată însă. Închise ochii şi aşteptă dezlănţuirea furtunii. Ceferistul trecu însă mai departe. Respiră uşurată. Dar până la Bucureşti mai era cale lungă. Iată, un alt ceferist. Închise din nou ochii şi îşi astupă urechile să nu-i audă paşii.

Glasul controlorului răsună deodată puternic:

— Biletele!...

Cătălina împietri.

— Biletul dumneavoastră!

Mâna controlorului o atinse uşor pe umăr.

— Ce te-ai speriat aşa? Biletul te rog!...

În loc de răspuns, Cătălina se porni din nou pe plâns.

— Nu trebuie să plângi... L-ai pierdut? o întrebă controlorul blajin.

Cătălina plângea într-una. Abia după câteva clipe putu îngăima:

— L-am... l-am pierdut...

— Păi, unde l-ai pus, fetiţă?

Cătălina repetă mecanic:

— L-am... l-am pierdut... Aici... Acolo... în gară... Nu ştiu...

Controlorul o mângâie pe creştet, încercând s-o liniştească:

— De ce te prăpădeşti aşa cu firea?... Şi eu am o fată de anii tăi, dar a mea e mai curajoasă... Hai, vino mai bine pe culoar să-l căutăm împreună...

Au început să-l caute în jurul lăzii, pe coridor, dar nici urmă de bilet. Cătălina îi povesti, printre lacrimi, unde se duce şi cu ce treburi. Ceferistul o ascultă cu bunăvoinţă. I se făcu milă de ea.

— Lasă, nu mai plânge! Nu s-o prăpădi lumea din atâta! Te-oi duce eu, pe grija mea... Dar să-ţi fie învăţătură de minte şi de-acum să ştii bine unde-ţi pui lucrurile!

Se împrieteniră. Neîncrezătoare totuşi Cătălina îl întrebă speriată:

— Da' n-ai să mă închizi?

— Iaca, n-am să te închid, aşa, numai ca să-ţi fac în ciudă! Ţi-am spus doar că te iau pe seama mea... Acum, hai să te muţi cu lada în compartiment. Că tare mi-e teamă să nu-ţi pierzi şi lada pân' la Bucureşti, şi eu dulceaţă n-am, să-ţi dau în loc.

Ridicară lada împreună. Şi, sub ladă, găsiră biletul cu pricina. Au râs înveseliţi.

— Văzut-ai că ţi-a fost plânsul degeaba?

Zâmbind printre lacrimi, Cătălina îşi strângea biletul la piept, ca pe o comoară. Acum, drumul îi părea uşor...

După fiecare control, Blându – că aşa îl chema pe ceferist – se oprea să mai schimbe câte o vorbă cu Cătălina, care i se părea dezgheţată, vioaie.

— Măi fată, i se adresă el hotărât, n-ai vrea să înveţi mai departe la un gimnaziu? Şi fata mea învaţă...

— Cum să învăţ? Eu sunt doar slujnică... De unde să iau bani?... Cine m-o primi în şcoală? Şi unde-i şcoala asta de care spui?

— E lângă grădina Cişmigiu... Chiar la capătul ei.

Cătălina întrebă cu nevinovăţie şi cu un mugur de speranţă în suflet:

— Da' Cişmigiul unde-i?

Blându zâmbi binevoitor:

— O să te conducă fata mea! Peste câteva zile se ţine un examen. E bine să încerci şi tu... Nu pierzi nimic... De reuşeşti, e bine, de nu, te duci la treburile tale...

Cătălina se lăsă câteva clipe în voia visului. Gândul cel nou o copleşea, dar în acelaşi timp îi da aripi îndrăzneţe.

— Da' cine o să aibă timp de mine acolo? Cine o să mă îndrumeze? Cine o să mă asculte?

Controlorul râse cu înţelegere şi îi dezvălui, în şoaptă, o taină:

— Ei, aici e secretul, vezi!... Când ajungi acolo, întrebi de Serafim Blându... Fratele meu... Îl cunosc toţi! Şi dacă pune şi el umărul, poate, poate o fi într-un ceas bun şi cu noroc...

Îl şi vedea îmbrăcat în haine de Făt-frumos, cerând cu autoritate profesoarelor:

— Pe Cătălina s-o primiţi imediat în şcoală.

O profesoară răutăcioasă îi striga:

— De ce s-o primim? Nu are bani pentru taxă...

Dar Serafim Blându striga şi mai tare:

— V-am spus odată pentru totdeauna: s-o primiţi pe Cătălina în şcoală! Poftim şi bani! Iar nisipul din palma lui Serafim se prefăcea pe loc în bani de aur.

Apoi Cătălina se vedea adusă la şcoală în trăsura lui Serafim Blându. Toată lumea se dădea la o parte. Cineva i se adresa:

— Cum ai îndrăznit să calci în această şcoală?

— M-a adus Serafim Blându!

Şi atunci toţi se plecau înspăimântaţi până la pământ...

Ceferistul o trezi din visare.

— Şi de unde eşti, fata mea?

Cătălina îi răspunse cu greu, smulsă din gânduri:

— Din Vădeni, de lângă Târgu Jiu...

Pe atunci satul Vădeni nu era înscris pe hartă nici cu punct, nici cu cerculeţ. Număra mai bine de şase sute de fumuri şi avea o „particularitate" demnă de relevat posterităţii: distanţa satului de oraşul Târgu Jiu. Astfel, când oamenii îşi plăteau dările la timp, primarul Vădanilor hotăra: „Satul nostru se află la doi kilometri de Târgu Jiu"; când însă oamenii întârziau cu achitarea birurilor numeroase, primarul decreta: „Satul nostru se află la patru kilometri de Târgu Jiu."

Vădenii se aflau la trei kilometri de Târgu Jiu. Cei mai chiţibuşari ar putea să mă întrebe: „Din care cauză se aflau şi nu se mai află şi astăzi tot la trei kilometri de Târgu Jiu?" Pentru că astăzi oraşul s-a întins, iar satul a crescut;

amândouă îşi dau parcă mâna, contopindu-se într-o singură şi frumoasă aşezare.

De altfel, pe timpuri, şi drumul dintre Vădeni şi Târgu Jiu era sau prea scurt sau prea lung. Şi iată cum: vara şi iarna, când drumul era uscat sau acoperit cu zăpadă, se străbătea uşor, fie cu piciorul, fie cu sania sau cu căruţa, „dintr-o suflare", cum spuneau localnicii: atunci drumul era scurt. Dar primăvara sau toamna, când zăpezile şi ploile nu mai conteneau, drumul devenea aproape de nestrăbătut, „îţi lua suflarea", cum tot localnicii spuneau. Atunci drumul devenea prea lung. Avea şi el, totuşi, aşa cum arăta, o anume „importanţă": miruise mulţi primari din Târgu Jiu şi Vădeni... Fiecare promitea că va lua cuvenitele măsuri. Dar primarii se îmbogăţeau, se schimbau, şi drumul rămânea la fel...

În acea zi de iarnă a lui 1896, când s-a născut Cătălina, ningea molcom. Drumurile erau toate acoperite cu veşmânt de hermină.

Dar sub haina albă, sclipitoare se ascundeau durerea şi mizeria sătenilor din Vădeni, greu încercaţi de nevoi.

Ningea...

Vasile Toderoiu îşi aruncă pe spate sumanul cenuşiu şi peticit, sudui în gând viforniţa de afară, apoi privi blajin spre copila născută abia de două zile, un ghemuleţ de carne trandafirie:

— Amarnică ţi-o fi viaţa, de-o începi cu asemenea viscol!

Baba Sanda înveli copila cu ţolul şi se răsti:

— Ia las-o neică Vasile, n-o mai privi atâta, că-i deochi norocul! Că norocul la noi e cât praf pe tobă...

„Eh! Ce-o mai aştepta-o şi pe ea? Foamea? Frigul? Ăsta-i norocul ei!", gândi Vasile şi zâmbi amar, ascunzându-şi privirea tristă.

Prunca neştiutoare dormea liniştită în postavă, obosită de scăldătoarea înmiresmată cu florile şi cu ierburile culese din vară, de pe poienele şi fânaţurile din preajma Vădenilor.

Vasile se îndreptă cu paşi greoi spre laviţă, unde mai dormea, slăbită, cu chipul alungit de suferinţă, nevastă-sa, Leana. O atinse uşor cu palma pe umăr.

— Hei, nevastă, cum numim plodul? Taci?

Femeia dormea adânc. Şi omul vorbi ca pentru sine:

— Să-i zicem Elena? Maria? Ana? Zamfira?

Aşa dădu buzna în viforniţa de afară, mai-mai să-l doboare vântul în şanţul şoselei troienite. Vasile privi înapoi. Abia se mai deslușea dunga opaiţului roşiatic pe sub uşa scundă. Baba Sanda strigă după el:

— Unde pleci, omule, cu noaptea în cap?

Bărbatul nu mai răspunse.

Vasile avea treizeci şi şase de ani, dar arăta ca de cincizeci. Poate şi mai mult. Viaţa aspră lăsase urme pe obrajii săi. De aceea, venirea unui nou copil nu avu darul să-l bucure prea mult: „O grijă nouă, o gură mai mult! Sărăcie şi mai lucie!"

Dând omătul la o parte, Vasile îşi croi pârtie spre poarta vecinului său Ion Udrescu. Bătu tare cu pumnul, apoi cu ciomagul ce-l avea în mână. Într-un târziu ferestruica de la tindă se dezveli şi se auzi, răstită, vocea lui Udrescu:

— Ce vrei, mă omule?

— Haidem!

— Da' nu-i prea de cu zi, măi Vasile?... Bine, haidem...

L-au luat în drumul lor şi pe Vasile Nicodim şi toţi trei s-au îndreptat spre primărie. Vântul parcă se mai domolise. Doda Sanda, „doftoriţa" satului, alergase cu sufletul la gură şi-i ajunsese din urmă.

— Vasile, s-a trezit Leana şi a grăit să-i zici copilului Tudora.

— Om vedea noi, hotărî Vasile.

Cei trei oameni răzbeau mai departe prin nămeţi, spre vatra satului. Lacătul uriaş de la uşa primăriei îl întârâtă pe Vasile:

— Nu s-au trezit... Grijania lor de afurisiţi!...

Nicodim rupse liniştea:

— Prea păcătuieşti de dimineaţă, Vasile!

Vasile se îmbună. Zâmbi şi le spuse:

— Haideţi alături, să ne îndulcim gândurile cu o cinzeacă... M-a doborât gerul, nu alta! E... he! se cade să bem un păhărel astăzi! Am avea pentru ce!...

— Să fiţi buni de saftea, i-a întâmpinat cârciumarul, bucuros de aşa clienţi matinali.

Sufletul se dezgheaţă de aburul rachiului. Vasile Toderoiu mai prinse inimă şi grăi:

— Am trei nevoi în casă! Niculae, Elisabeta şi acum pe... na, cum i-a zis Leana? A, Tudora...

— Să-ţi trăiască, Vasile, să te bucuri de ea! îi ură Ion Udrescu, golind dintr-o răsuflare cinzeaca de foc.

Apoi ciocniră iarăşi. Vasile Nicodim nu prea era deprins cu ale băuturii, aşa că, după a doua cinzeacă, glăsui şi el tulburat de aburii rachiului.

— Vasile, să-ţi fie băiatul viteaz! Să aibă vârtoşenie, să doboare şi munţii!

Ceilalţi doi nu se opreau din râs. Vasile Toderoiu îi făcu semn să sfârşească şi, după ce îşi potoli anevoie hohotele, îl lămuri pe vecinul său:

— Mă făcuşi să râd, sărăcia mea! Bine, neică Vasile, te-a ameţit drojdia de-ai uitat că am fată şi nu băiat?

— Fată zici... ei, atunci să fie harnică, să-ţi ajute la muncă, Vasile!

La primărie îi primi notarul Fometescu. Era după o harţă cu nevastă-sa, acasă. Se burzului la ei:

— De ce, bre, oameni buni, aduceţi pe lume numai fete? Ele înseamnă sărăcie, durere şi ceartă... Mai ales ceartă... Întrebaţi-mă pe mine!...

Vasile Nicodim îl înfruntă cu ocară:

— A noastră o fi altfel de fată! De, sunt femei şi femei, dumneata de-ai brodit una... Trage-i ponoasele acum!...

Ion Udrescu interveni, împăciuitor:

— Iartă-l, domnule notar, a băut omul un păhărel peste măsură...

— Şi încă pe inima goală, întări şi Vasile Toderoiu.

Notarul îşi uită supărarea şi se adresă tatălui:

— Şi cum vrei s-o numim?

Vasile Toderoiu se încruntă şi căută în zadar să-şi amintească. Interveniră şi ceilalţi doi, dar nu putură să afle numele dorit de Leana. Poate de vină erau şi drojdia, şi gerul. Tatăl se adresă lui Nicodim în şoaptă:

— Cum îi spunea fetei tale de la Cozia? Fata aia voinicoasă de care-mi povesteai...

Fără a şovăi, cel întrebat răspunse cu oarecare mândrie:

— Călina sau Cătălina...

Toderoiu aprobă şi notarul scrise mecanic şi plictisit în dosarul cu scoarţe albăstrii: „anul una mie, opt sute, nouăzeci şi şase...”

Când ajunse acasă, Vasile Toderoiu arătă actul nevestei sale, care îl întrebă cu lumină în ochi şi în glas:

— Cum ai numit-o, omule?

Vasile răspunse aspru şi morocănos:

— Cătălina! Cum s-o numesc? Cătălina! Cum ai vrut tu...

Femeia zâmbi, înţelegătoare şi iertătoare:

— Cătălina? Da, aşa am vrut şi eu!

Toate acestea Cătălina le auzise adesea din gura mamei sale.

— Vezi, draga mea, dacă ar fi fost după mine, te-aş fi numit Tudora, aşa ca pe Tudor Vladimirescu, înţelegi?

Fata îşi apăra tatăl:

— Şi Cătălina e frumos, muică!

Acum, în tren, ceru şi confirmarea ceferistului:

— Nu am dreptate, nene Blândule?

Trenul intră pufăind în Gara de Nord.

Cătălina privea surprinsă la forfota din jurul ei. Nu zărea însă nicio faţă cunoscută, niciun prieten şi asta o uluia. Cu lădiţa în mână se îndreptă spre tramvaiul din spatele gării. Dar necontenit o frământa întrebarea: „să mă prezint sau nu la examen?”

*

Când ajunse în faţa gimnaziului. Cătălina tremura toată de emoţie. Zări de îndată un bătrânel care mătura grăbit, îndrăzni să se apropie de el şi i se adresă timidă:

— Nu vă supăraţi, nu ştiţi unde aş putea să-l găsesc pe domnul Serafim Blându?

Bătrânul întrebă zorit, fără să se oprească din treabă:

— Şi ce-ai cu el, fetiţă?

Cătălina continuă aproape în şoaptă:

— Aş vrea să ştiu dacă mă poate primi să-i vorbesc! Dacă nu, vin altă dată când o avea vreme şi de mine!

Bătrânul o privi cu coada ochiului, clipind şiret:

— Şi, dacă te-ar primi, ce-ai vrea să-i spui?

Cătălina se îmbujoră de bucurie.

— Crezi dumneata că o să mă primească? O să mă primească chiar azi? Doar câteva clipe aş vrea să-i vorbesc...

Bătrânul nu mai zâmbea.

— Sunt sigur că o să te primească. Chiar de pe acum.

Fata îl întrebă nerăbdătoare şi mai ales neîncrezătoare:

— Spune-mi drept, nu glumeşti? Aşa-i că-ţi râzi de mine, că mă vezi proastă şi nepricepută?

— Deloc! Îţi vorbesc cât se poate de serios.

Cătălina era cât pe ce să-l îmbrăţişeze de bucurie.

— Atunci anunţă-l, te rog, pe domnul Serafim Blându...

Bătrânul se opri din măturat şi răspunse cu emfază:

— Gata! I-am şi spus! A şi fost anunţat...

— Când i-ai spus?... Îţi râzi de mine!

— Ba nu-mi râd deloc! Eu sunt Serafim Blându! Da, eu sunt, priveşte-mă bine! Şi acum hai în casă, să vorbim pe îndelete... Am şi o dulceaţă de cireşe amare...

Serafim Blându a ajutat-o mai mult decât părinteşte. A intervenit pe la cancelarie, să poată depune actele mai târziu, după examen; i-a dat toc şi cerneală, când s-a prezentat la lucrarea scrisă. Ba i-a mai dat şi câteva sfaturi înţelepte:

— Să nu te grăbeşti! Eu am să trag clopoţelul mai târziu cu cinci minute, ca să ai timp destul să scrii!

I-a ales locul cel mai bun, într-o bancă din apropierea ferestrei, iar când fata a intrat în clasă, i-a şoptit, să-i dea curaj:

— Află că toţi cei pe care i-a ajutat Serafim Blându au avut noroc şi au intrat în şcoală. Şi nu aşa pe brânci... Da, da, au intrat ca bursieri!...

Înainte de proba orală, Serafim a stat de vorbă toată noaptea cu Cătălina, despre firea şi pretenţiile fiecărui profesor – taine pe care le deprinsese de-a lungul celor treizeci de ani de când servea în gimnaziul-pension de lângă Cişmigiu.

— Totu-i să nu te pierzi cu firea, fetiţa mea. Da' nici să nu te grăbeşti... Pripeala nu aduce nimic bun. Gândeşte-te bine şi vorbeşte cu hotărâre...

Când s-a afişat lista, Serafim Blându era vesel ca niciodată. Îi spusese în treacăt Cătălinei, cu câteva clipe înainte de a prinde lista pe uşă:

— Ei, bucură-te, am trecut la examene!

Cătălina plângea de bucurie!

— Şi nu aşa, cu bursă! Serafim nu se înşală! Ţi-am spus eu! Nu-i examen pe care Serafim să nu-l fi trecut, că de, treizeci de ani înseamnă ceva la viaţa omului...

Serafim pregăti masa în cămăruţa sa de om nevoiaş. Îi destăinui fetei, cu raze de bucurie în ochi:

— Uite, vreau să te sărbătoresc pentru victorie!

Cătălina îl privea sfioasă.

— Hai, ce mai aştepţi? Nu vezi ce bunătăţi sunt pe masă?

De atâtea emoţii, Cătălina abia se atinse de bucate. De mică se învăţase să rabde, să nu mănânce decât o dată pe zi sau chiar deloc.

Sărmanul gospodar Vasile Toderoiu avea o sfoară de pământ uscat şi sărăcăcios, „trei litre de pământ", de pe urma cărora trebuia să astupe foamea a zece guri. Dar cele trei sferturi de pogon de pe albia Jiului nici măcar nu amăgeau foamea nepotolită a celor zece suflete din casă; după Cătălina mai urmaseră cinci copii: Andrei, Eftimie, Vasile, Ion şi Sabina! Abia de mai putea cuprinde casa din bătrâni larma şi culcuşul copiilor.

Seara se adunau pe prispă. În jurul unei oale cu borş de urzici sau de sfeclă se iţeau zece linguri de lemn. Întâi părinţii. Apoi cele opt ale copiilor. O lingură se retrăgea prima. Era cea a Cătălinei. Se mulţumea doar cu un boţ de mămăligă şi cu ce mai rămânea pe fundul oalei.

— Te-ai săturat, Cătălino? o întreba Niculae.

Cătălina mințea:

— Da!

— Nu mă minţi?

Cătălina nu răspundea.

Zâmbind, Niculae adăuga:

— Păcat! Dacă ai fi flămândă, te-aş lua cu mine, scuturăm duzii lui Ion Pricop!

Cătălina îl privea în ochi şoptind rugătoare:

— Ia-mă şi pe mine, Niculae!

Şi plecau împreună la curtea bogătanului, cel care avea puşcă cu gloanţe de sare pentru cei dornici să-i încerce fructele grădinii.

Ion Pricop, cu ochii la fetiţă, îl mustră pe Niculae:

— De ce mi-ai adus şi pe mogâldeaţa asta? E bună doar să mănânce... Dacă vrea să lucreze, să fluiere tot timpul cât o aduna dudele, să fiu eu sigur că nu mănâncă...

Niculae îi luă apărarea.

— E harnică, nevoie mare. Eu o să scutur pomii, şi ea o să adune dudele, iar de fluierat, o să fluierăm împreună.

Pricop a încuviinţat.

Ochii Cătălinei au sclipit şi ei ca două dude mari, negre...

Dar iarna cum să-ţi potoleşti foamea? În decembrie nu sunt fructe, nici dude, nici cireşe, nici mere şi nici nuci. Atunci te mulţumeşti cu coji de cartof sau cu grăunţe înflorite pe plită. Cât de bune sunt floricelele! Dar grăunţele sunt şi ele drămuite în casa săracului.

Într-o toamnă s-a dus cu Niculae la cules în via popii. Dar popa era om prevăzător – îi lega pe toţi cu o năframă la gură. Pe Cătălina a prins-o preoteasa tocmai când îşi lepădase năframa, să guste o boabă de tămâios. S-a ales cu o bătaie bună. Şi de atunci n-a mai primit-o nimeni la culesul viilor...

— E hoţoaică, spuneau bogătanii cu ciudă.

Bunic, din partea tatălui, i-a fost Ion Toader. De aici şi numele de Toderoiu.

Bunicii dinspre mamă erau Matei dascălul, preţuit prin poveştile sale fără seamăn şi nevastă-sa, Maria, femeie chibzuită şi dreaptă.

Leana, mama Cătălinei, era meşteră în a aduna buruieni de leac. Despre faima ei de tămăduitoare mersese vestea până în Târgu Jiu şi mai departe, în plaiul Craiovei.

De mică, fetiţa cu ochii vioi şi aprinşi, pe care cei din jur o numeau *diavoliţa*, îşi găsea liniştea lângă luleaua prinsă a bunicului Matei. Şi unchieşul ştia să băsmuiască, nu glumă:

— Şi numai ce s-a pornit aprigul Jiu, să o scape din ghiara balaurului pe frumoasa Amaradia, senină şi sclipitoare ca lacrima...

Fata se îmbujora şi se răstea la bunic:

— Nu-i adevărat!... Eu ştiu că Jiul era prins de balaur. Şi Amaradia s-a pornit să-l scape pe Jiu...

Bunicul chicotea şiret:

— Şi cum l-a scăpat?

Cătălina răspundea sigură:

— Avea baltag şi fluier fermecat!

— Dar era fată...

— Şi ce dacă era fată? Parcă fetele nu pot lupta cu baltagul?

— Măi, măi, se prefăcea bunicul a nu înţelege, unde ai văzut tu fete cu baltag?

Atunci, supărată, Cătălina alerga în jocul copiilor de afară. Se arunca, cu o joardă prefăcută în iatagan, în pâlcul celor care alungau ceata „turcilor". Ceilalţi copii strigau şi o întărâtau:

— La o parte! Vine *diavoliţa!*

Apoi porneau cu toţii o nouă joacă: „De-a Iancu Jianu".

Şi toată ceata ştia că ea, Cătălina, este Iancu Jianu. Altfel ţi-ai fi aprins paie în cap cu *diavoliţa*.

Dar sărăcia schimbă anii meniţi jocului în ani de muncă timpurie. Cătălina argăţi de mică. Mai întâi păzi cârduri de orătănii pentru un pumn de mălai încins şi o gură de lapte de capră... Se apropia cu dragoste de soarele primăverilor, de aburii pământului jilav. Îşi contopea viaţa cu a naturii întregi. Nici tunetele năprasnice ale verii, nici dezgheţul Jiului, nici nopţile cu stele căzătoare, nici crivăţul buimac al iernilor asprite şi nici umbrele pădurilor nepătrunse nu o înspăimântau. Chiar şi bătrânii satului o numeau cu respect şi cu teamă *diavoliţa*. Unii spuneau:

— Nu se teme de nimic! Nici de sălbăticiunile pădurilor. Nici de fulger, nici de trăsnet!

De câte ori copiliţa mlădie şi subţirică s-a repezit cu pumnii ei mici asupra băieţaşilor care o întrebau, cu şfichiul glumei, „de nu are pe dracu' sălăşluit în ea". Apoi se ascundea cu ochii plânşi în stogul de fân şi nu ieşea de acolo decât la răsăritul stelelor. Avea în mâini cununiţe împletite din sânziene sau romaniţe.

Cine i-a dat numele de *diavoliţa?* Porecla i s-a tras de la un Paşti. Copiii aşteptau în curtea bisericii să ciocnească ouă roşii şi să mănânce pască şi cozonaci. Cătălina nu avea nici pască şi nici cozonac. Preoteasa i-a întins o felioară de cozonac, pe care fetiţa a mâncat-o pe nerăsuflate, apoi i-a dat coşul cu ouă roşii şi cozonac să-l ducă acasă. Acasă la preot, nu la Cătălina.

A luat coşul greu şi a pornit la drum. Popa locuia în celălalt capăt al uliţei satului. Preoteasa, din poarta bisericii, avu grijă s-o sperie:

— Vezi să nu se risipească fărâmă de cozonac! E din cel sfinţit şi, dacă se pierde vreo bucăţică, te pedepseşte Dumnezeu şi o să-ţi crească deodată coarne şi coadă ca la diavoli!

Cătălina s-a plecat sub povara coşului. S-a oprit la o fântână, a tras o gură de apă rece. Deodată şi-a adus aminte că, într-o zi de Paşti, cu un an în urmă, slugărind prin curtea preotului văzuse cum femeia care îngrijea de porci le zvârlise firimituri de cozonaci şi colaci uscaţi rămaşi de la biserică. „De ce nu le-au crescut porcilor coarne de diavol?" s-a întrebat Cătălina. A tras cu coada ochiului la coş. Foamea nu-i da astâmpăr. „Decât să-l strângă popa şi să-l ţină până se usucă şi să-l dea la porci, mai bine l-oi împărţi la săraci" şi-a zis, hotărâtă.

A gustat şi s-a pipăit: nu-i ieşeau corniţe şi nici coadă. A mai gustat o dată şi iar s-a controlat. La fel: nimic! A mâncat pe săturate. Nu trecea copil sau bătrân oropsit pe drum să nu-l îmbie la masă:

— Luaţi şi mâncaţi, vă poftește coana preotească!

Se adunaseră copiii, la fântână, ca la praznic. Dar când era ospăţul mai în toi, a apărut pe uliţă preoteasa, toată numai venin. Se văicărea şi blestema:

— Ce-ai făcut, *diavoliţo?* Te-ai atins de mâncările sfinte! Coarne şi coadă or să-ţi crească şi în cazanele de pucioasă ale iadului ai să ajungi! Apoi i-a tras şi o sfântă de bătaie, de s-a dus pomina. Scăpată din mâinile aprige ale preotesei, Cătălina i-a strigat printre lacrimi.

— Dar porcii voştri de ce n-au coarne?

— Porcii n-au timp, îi tăiem de Crăciun. Coarnele o să-ţi crească abia după un an, *diavoliţă* rea ce eşti! Ai să vezi tu! a speriat-o înciudată preoteasa.

De atunci i-a rămas numele *diavoliţa*.

Moş Serafim râse cu poftă, apoi o îndemnă:

— Hai să vesteşti în sat că ai reuşit la examen. Să afle cu toţii de ce este în stare diavoliţa noastră!

*

Pe Vasile Toderoiu însă vestea nu-l bucură de fel.

Vechiului său prieten, lui Ion Udrescu, i se tânguia cu amărăciune:

— Acolo or s-o umilească! După cât mă duce şi pe mine capul, asemenea şcoli nu-s pentru săraci! Cum s-o descurca biata fetiţă printre atâtea odrasle boiereşti? Şi tare mi-e greu că nu pot s-o ajut cu nimic! în lumea domnilor, dacă te ridici de jos, te lovesc fără milă. Scapi doar dacă te dai cu năravurile lor. Şi de aceea mi-e teamă pentru Cătălina. E prea dreaptă şi prea cinstită; de-asta o să fie prigonită şi umilită! Ea n-o să li se plece. Vezi de asta mă arde la suflet şi tot timpul sunt cu gândul la ea. Mai bine rămânea aici, între noi... Şi bău rachiu pe prispă, până dimineaţă.

Lecţia de franceză

Uimită şi intimidată a pătruns în sala de cursuri. Ocolind privirea colegelor avute şi vorbăreţe, s-a refugiat stingherită într-o bancă din fundul clasei. S-a strigat catalogul. Numele i se schimbase, devenise Teodoroiu Ecaterina. Suna mai nimerit pentru un gimnaziu-pension şi nu supăra pe doamnele simandicoase care patronau şcoala. *Cătălina Toderoiu* era prea din topor, prea ţărănesc...

Profesoara discuta cu elevele în limba franceză. Cătălina întrebă pe colega de bancă:

— Aţi învăţat limba franceză şi în şcoala primară?

Eleva abia îşi stăpâni râsul.

— Nu, acasă! Tu n-ai învăţat acasă?

Cuvintele au şfichiuit-o. Răspunse cu sinceritate:

— Nu, acasă am păzit bobocii, oile... Am fost slujnică... Şi apoi cine era să mă înveţe pe mine franţuzeşte? La noi în sat se vorbeşte numai româneşte.

La ora următoare, eleva se mută de lângă Cătălina.

Rămase în bancă singură şi părăsită.

Se gândea că niciodată nu va putea vorbi franceza ca celelalte colege. Îi venea să-şi ia lumea în cap, să fugă de acolo chiar din primele zile.

Descurajată, Cătălina alergă la bătrânul prieten. Îl găsi pe Serafim cu ochii plânşi.

— Frati-miu... Ceferistul... A fost tăiat de tren...

Cătălina îşi uitase de propria durere. Privea încremenită pe bătrân.

— Acu îs singur... Cumnata şi nepoata mea s-au dus la nişte rude îndepărtate în Moldova...

Fata îl îmbărbătă.

— Nu eşti singur, moş Serafim... Pe mine m-ai uitat?

Bătrânul o mângâie îndelung pe părul mătăsos:

— Ai dreptate, fata mea. O să rămânem împreună... Aşa o să ne fie mai uşor – şi mie, şi ţie.

O clipă tăcură amândoi. Nu se auzea decât tic-tacul ceasului deşteptător cu o locomotivă pe cadran.

Apoi fata îndrăzni să spargă tăcerea:

— Moş Serafime, eu te cunosc mai demult...

— Tu?

— Da, eu.

— Păi n-am fost nicicând prin locurile Gorjului...

— Şi totuşi te cunosc!...

Gândurile Cătălinei se întoarseră spre plaiurile natale, la o întâmplare de demult, pe când se afla în clasa a treia primară...

Şcolarii se pregăteau să joace sceneta „Peneş Curcanul”. Învăţătorul le împărţea rolurile:

— Ei, ia spuneţi, cine doreşte să joace pe Peneş Curcanul?

Din fundul clasei înainta cu paşi siguri *diavoliţa*. S-au pornit pe râs şi copiii, şi învăţătorul. Râdeau parcă şi castanii de afară...

Vocea învăţătorului răzbi prin cascada tumultuoasă a râsetelor.

— Tu eşti fată, Cătălina!

— Şi ce dacă-s fată? înfruntă ea râsetele şi batjocura colegilor. Ioana din Franţa nu a fost tot fată?

— Dar ţi se văd picioarele desculţe, strigă fiul primarului.

Din nou hohote de râs. După ce-i privi cu ciudă, Cătălina o zbughi afară. În auz îi răsunau într-una râsetele batjocoritoare. Castanii, teii, salcâmii, sălciile de pe valea Jiului chicoteau parcă şi ei. Floarea-soarelui se apleca peste garduri să-i râdă în obraji. Ba şi Jiul hohotea cu valurile-i tumultuoase. Copila începu să plângă. Un plâns neostoit, amarnic. Aşa o întâlni Gheorghe Dângu, fierar dintr-un sat învecinat, prieten cu tatăl Cătălinei.

— Ce-i, *diavoliţă*, dai apă la şoareci în amiaza mare?

Se strânse la pieptul bătrânului fierar. Plângea înăbuşit. Nu scoase întâi niciun cuvânt.

— Ei, se cuvine fată aşa mare să plângă ca un copil? Dreptu-i? Hai, spune-mi ce ai păţit?

Îi povesti totul printre lacrimi. Moş Dângu nu râse. O cuprinse mai tare la piept, ca pe o nepoată.

— E drept, Cătălină, te-au lovit! Aşa-i de când lumea, cel sărac şi slab e batjocorit!

De-atunci, Cătălina avea un prieten, pe moş Dângu. Citeau împreună cărţi despre isprăvile haiducilor care vânau butca boierească trasă de sirepi, dezarmau arnăuţii cu pistoale la oblânc şi şuşanele lungi pe umăr şi strigau boierilor ce moţăiau pe perne, cu mâinile încleştate pe chimirul doldora cu napoleoni de aur:

— Mâinile sus şi zvârle banii, jupâne!

Apoi potecile munţilor răsunau de cântecele lor, ale haiducilor, care împărţeau celor săraci banii luaţi de la boieri. C-aşa era haiducul: înspăimânta pe cel avut şi miluia pe cel sărăntoc!

Cătălina se gândea: „Oare haiducii umblă desculţi?”...

Prietenia cu moş Dângu a ţinut puţină vreme.

Într-o primăvară l-au găsit împuşcat la marginea şanţului. Odată cu alţi opt ţărani.

Un călăraş cu carabină veghea să nu se apropie de cei ucişi mamele şi nevestele lor. Moş Dângu nu avea pe nimeni.

Cătălina s-a aşezat pe marginea şanţului şi l-a plâns. Apoi a presărat peste trupul lui iarbă şi flori proaspete.

Cineva a lovit-o cu patul carabinei. Apoi fata s-a ridicat dreaptă şi a pornit peste câmp.

Era în primăvara lui 1907.

Îndurerată, căuta să descopere cu ochii minţii sale taina uciderii bătrânului fierar.

„Vasăzică, avuţii au dreptul nu doar să te bată, ci chiar să te ucidă, când le ceri pâinea pe care tu le-o munceşti cu braţele şi cu sudoarea ta?"

A adunat în grabă pe copii:

— Unde mergem, Cătălină?

— Mergem să ne batem cu „arnăuţii"!

— Ce fel de arnăuţi?

Cătălina le-a răspuns mânioasă:

— Cu cei care l-au ucis pe moş Dângu.

Copiii s-au temut:

— Suntem prea mici!

— Bine, să aşteptăm să creştem cu toţii mai mari, dar juraţi că până atunci nimeni nu va uita! a hotărât Cătălina.

Ascultând-o, Serafim îi destăinui:

— Şi eu m-am răzvrătit la '907... De aceea m-am ascuns la oraş... Mi-au pierdut urma.

Cătălina îi spuse durerea, nu vroia să se mai ducă la şcoală:

— Niciodată nu voi fi luată în seamă ca celelalte colege...

— Ba o să fii! Ştii că spusele mele nu-s aşa, de florile mărului, au un temei! Oi fi tu mai proastă ca ele? Am auzit pe unul care spunea că noi ţăranii avem mintea mai odihnită, mai ageră la învăţătură.

Fata nu răspunse. Căzu pradă gândurilor. Apoi hotărî cu îndârjire, rostind tare, ca un legământ:

— Ai dreptate, moş Serafim, o să vorbesc mai bine decât ele! Ai să vezi curând, curând! Da, o să merg mai departe la şcoală şi o să le dovedesc că pot învăţa mai bine decât ele!

A doua zi fata unui moşier o întrebă în faţa întregii clase:

— Cum se spune „argată" în limba franceză?

Cătălina îşi strânse pumnii. Se apropie de eleva care o jignise. Ochii îi ardeau. Speriată şi vinovată, eleva se dădu un pas înapoi. Era prea târziu. Pe obrazul moale răsună o palmă usturătoare. Apoi alta. Elevele amuţiră.

— Iaca, aşa se spune „domnişoară", îi răspunse Cătălina. Cine vrea să mai afle ceva? Poftim!

Învinse pentru o clipă, elevele tăcură. Apoi se repeziră spre ea ca un stol de ciori:

— Ţărancă obraznică!

— Slujnică afurisită!

— Înapoi la oi!

— La grajd cu tine!

— Bătăuşo!

Tocmai atunci intră în clasă profesoara de istorie:

— Ce s-a întâmplat aici?

Elevele s-au repezit roi spre catedră:

— Ne bate sărăntoaca asta!

— A venit de la coarnele plugului să ne ucidă aici!

— E o argată bătăuşă! Pentru ea e bun grajdul, nu gimnaziul!

Un glas tăios sfâşie deodată larma:

— Nu e adevărat, doamnă profesoară! Sunt nişte mincinoase!

Toţi ochii se îndreptară spre fata blondă, înăltuţă, cu priviri albastre în care acum scânteia mânia.

Maria Dinu, fata procurorului Mişu Dinu, personaj influent şi binecunoscut, cu moşii în judeţul Teleorman, înfruntă cu îndrăzneală privirile duşmănoase şi înverşunate ale prietenelor ei şi vorbi cu hotărâre:

— Ele au insultat-o pe eleva Ecaterina Teodoroiu. S-au coalizat împotriva ei. Au umilit-o, au numit-o argată! Au alungat-o, i-au spus să plece înapoi la coarnele plugului...

Descumpănite, fetele încercară să se împotrivească.

— Minte!... Cine a spus aşa ceva?

Maria Dinu le înfruntă:

— Şi tu... şi tu...

Cătălina privea uluită. Avea un apărător, un om care o înţelegea. Nu mai era singură. Lângă ea se afla eleva Maria Dinu.

Cea care primise palmele izbucni în plâns.

— Pe mine m-a pălmuit...

Maria Dinu nu cedă.

— Eu te-aş fi bătut şi mai rău, dacă ai fi îndrăznit să mă ocărăşti aşa!

În timp ce profesoara discuta cu elevele, Cătălina îi şopti Mariei:

— Îţi mulţumesc.

— Pentru ce?

— Pentru că m-ai apărat...

Maria zâmbi.

— Era de datoria mea, în numele omeniei...

Dar elevele vociferau într-una...

— E bursieră! Trăieşte pe banii noştri! Nu vrem o argată printre noi. Ne retragem!...

Cătălina privi în juru-i – feţe crispate, zâmbete dispreţuitoare. I se păru că se prăbuşeşte tavanul peste ea. Întrezări o singură scăpare.

— Atunci am să plec eu din şcoală! Da, eu am să plec.

— Nu, Cătălină, vei rămâne aici, răsună glasul Mariei.

Profesoara Stănescu se înduioşă. Cu ani în urmă, când venise din satul ei la liceul din Bucureşti trăise şi ea o scenă asemănătoare. Şi parcă numai una? Se apropie cu înţelegere de copila speriată:

— De ce să pleci, fetiţo? Vei rămâne aici, Maria Dinu are dreptate.

Ochii Cătălinei se luminară a bucurie.

Cătălina se deprinse cu timpul să rabde dispreţul colegelor avute, care, ce-i drept, acum se cam fereau de ea. O încolţeau numai în grupuri mai mari. Cele care veneau la şcoală cu faetonul şi guvernantă o ponegreau pe ascuns directoarei:

— E obraznică ţărăncuţa asta sălbatică!

Dar Cătălina primea notele cele mai bune din clasă. Asta mai ales nu puteau ele să-i ierte.

— Ne face pensionul de râs cu sărăcia ei!

Cătălina avea o singură rochie şi o pereche de ciuboţele galbene, pe care le primise în dar de la bunicul ei.

— Cu ciuboţelele ei galbene parcă-i o barză. Suntem de pomină când ieşim la plimbare.

Directoarea, o cucoană smochinită şi rea, mărturisi cu revoltă unei profesoare, rudă cu ministrul învăţământului:

— Draga mea, să vorbeşti cu vărul tău, ministrul.

— Aveţi vreo plângere?

— E nemaipomenit, şcoala lui Catargiu a ajuns să aibă printre eleve şi o sărăntoacă! De ce nu se iau măsuri să se isprăvească odată cu bursa aceasta jignitoare?... Ce suntem noi, azil?!...

Profesoara Elvira Stănescu luă apărarea Cătălinei:

— Eleva Ecaterina Teodoroiu e cea mai bună din clasă! Uitaţi-vă şi în catalog. Poftiţi! Fiecare notă a ei e pe merit, după cum cred că bănuiţi...

Directoarea deschise catalogul.

— Poftim, la limba franceză are cinci!...

Profesoara de istorie nu se dădu însă bătută:

— Aşteptaţi până la sfârşitul anului. Va avea la franceză, ca şi la celelalte obiecte, numai nouă şi zece! Poftiţi: română, zece, matematică, zece, istorie, zece...

Cătălina asculta cu atenţie fiecare lecţie, dar cel mai mult îndrăgea istoria. Îi plăcea mai ales când profesoara Stănescu le vorbea despre curajul femeilor dace, care au preferat să se otrăvească decât să cadă în prizonierat.

— Ce oameni mari au fost pe vremuri! Eu cred că aş muri de frică dacă ar trebui să trăiesc măcar o singură zi într-o cetate asediată! mărturisi într-o zi Cătălina profesoarei.

Profesoara a strâns-o cu dragoste la piept. În altă zi a chemat-o la ea acasă, a aşezat-o la masă şi, căutând să n-o jignească, i-a spus:

— Şi eu am venit, ca şi tine, de la ţară... De aceea vreau să te ajut!... Uite, ţine rochia asta. Ţi-o dăruiesc! Am şi micşorat-o! Hai, hai, nu te sfii şi nu-mi mulţumi. Ia-o şi îmbrac-o!

Suferinţele încercate de timpuriu o deosebeau pe Cătălina de ceilalţi copii din sat. Lipsurile o făcuseră să judece cu severitate, încă din copilărie, viaţa şi oamenii, să descopere nedreptăţile vieţii. Mândră, îşi ascundea cu demnitate sărăcia. Iarna, schimba cu o soră a ei, pe rând, aceleaşi ghete prea mari, rămase de la Niculae. Un paltonaş vechi şi ponosit îl purta, pe rând, cu fratele ei Ionel. Mâinile îngheţate şi le cuibărea în mânecile peticite ale paltonului. Îi clănţăneau dinţii de frig, dar nu se plângea niciodată. Preoteasa spunea:

— Capra, chiar de-i râioasă, coada tot sus o ţine!

Înainte de sărbătorile Anului Nou, şcoala a fost vizitată de două doamne de la Târgu Jiu, din aşa-zisa înaltă societate, care aduseseră pentru copiii săraci câteva fulare, ghetuţe şi un paltonaş, unul singur.

Însoţite de director, doamnele au intrat în clasa în care se afla Cătălina. Directorul lăudă mărinimia doamnelor, însoţindu-şi prezentarea cu exemple ilustre din istoria grecilor, a romanilor, a dacilor... Ochii copiilor priveau cu lăcomie spre pachete, căutând să ghicească ce se ascunde în ele.

După director a vorbit o doamnă puţin peltică, stârnind hazul ştrengarilor din clasă.

— Cei mai săraci să se ridice în picioare! le spuse ea, după ce-şi încheie discursul. Directorul făcu semn unui nepot de-al său, dolofan şi arătos, care se repezi în faţă şi îl ajută ca în mâinile-i întinse să ajungă un pachet cu o pereche de ghetuţe noi-nouţe.

Ochii directorului se îndreptară spre banca în care se afla Cătălina. Fata nu se ridicase, îşi ţinea capul plecat. Apoi, distrat, directorul îşi mută privirea spre banca din fund, unde se afla fata unui vecin al său, care-l ajuta, fără plată, la grădină şi la treburile gospodăriei. Directorul şopti ceva uneia dintre doamne, luă un pachet şi se îndreptă spre banca cu fata vecinului. Desfăcu pachetul şi-i dădu paltonaşul.

Dar pe neaşteptate un glas sparse tăcerea:

— Nu-i adevărat!

Toţi copiii tresăriră.

— Ce-ai spus?! strigă directorul congestionat de furie. Cine a vorbit?

Din banca a treia se ridică, îndrăzneţ, un băiat slăbuţ care sustrăsese într-o zi plăcintele şi friptura din beciul directorului şcolii cu ajutorul unui băţ prevăzut cu un ac la vârf, şi în locul căruia Cătălina îndurase bătaia cu funie udă.

— Vorbeşte! îi ordonă directorul, ameninţător.

Băiatul tăcu. O doamnă îl încurajă:

— Vorbeşte, băiatule, fără frică. Ai spus că nu e adevărat. Aşa-i?

— Da, rosti cu teamă copilul.

Directorul îl fulgeră cu o privire tăioasă:

— Şi ce nu-i adevărat, mă rog? interveni cealaltă doamnă îmblănită.

Băietanul răspunse cu hotărâre:

— Ea nu e cea mai săracă. Cea mai săracă din clasă e Cătălina!

Directorul zâmbi, stăpân pe situaţie:

— Cătălina Toderoiu nici nu s-a ridicat măcar în picioare. Cum îndrăzneşti?

Elevul îl înfruntă acum pe director fără sfială.

— Şi nici nu vrea să se ridice!... Dar priviţi-i paltonul!

Se repezi la cuier, arătând spre paltonul peticit şi ponosit al Cătălinei.

— Vedeţi? O zdreanţă... Şi-l poartă, pe rând, ea cu un frate...

Pentru o clipă se aşternu o tăcere grea.

Cătălina nici măcar nu-şi ridică privirea din pământ. Una dintre doamne încercă să salveze situaţia:

— Care-i Cătălina?

După o clipă de şovăire, Cătălina se ridică în picioare.

— De ce te ascunzi, fata mea? Sărăcia nu e o ruşine! şi doamna îi netezi părul ciufulit, continuând: poate fi chiar o virtute, tot de la Dumnezeu e dată, pentru ca să aibă cei avuţi pe cine să ajute şi să miluiască!...

Cătălina ar fi vrut să spună că, în schimb, a primi din milă e o ruşine, dar tăcu. În aceeaşi clipă cea de a doua doamnă interveni dând paltonul Cătălinei şi recomandând tuturor copiilor:

— Să nu uitaţi pe binefăcătorii voştri... Aşa scrie şi în cărţile sfinte!

După plecarea cuconetului, directorul se mai opri o clipă în uşă, adresându-se ameninţător Cătălinei şi băietanului cel îndrăzneţ:

— Vă învăţ eu minte, milogilor! Nesătuilor!

Dar Cătălina era cu ochii numai la palton. Nu mai auzea nimic. Era ca fermecată.

În drum spre casă îl purta ca pe un trofeu. L-ar fi apărat de ninsoare şi de vânt. Îşi făcea planuri, nesfârşite planuri. O să i-l împrumute şi lui Ionel. Şi surorilor. O să-l poarte pe rând. Îl mângâia ca pe o comoară din basme. Da, niciodată nu purtase măcar o rochie nouă, dar un palton! Gulerul era prea larg şi mânecile prea mari... Dar nu face nimic, pentru Ion o să fie tocmai bun... Apoi şi ea o să mai crească!

Acasă fu întâmpinată cu mare bucurie. Tatăl însă îşi ascunse cu greu mâhnirea. Încercă o explicaţie:

— Vezi, dacă eşti silitoare şi cuminte, ce răsplată primeşti?!

— Ba, mi l-au dat de pomană, îl corectă Cătălina.

Mamă-sa o mânca din ochi.

— Ni l-au dat pentru totdeauna, mamă! sări şi Ionel.

Paltonul i se potrivea de minune băiatului. Îl încercară, pe rând, şi ceilalţi. Bucuria lor nu mai cunoştea margini.

Maica îl povăţui pe Vasile:

— Să te duci să-i mulţumeşti domnului director! Ba, mai bine să mergem împreună! Să-i ducem ceva.

Bărbatul răspunse cu hotărâre:

— Nu, eu nu mă duc!

Nevastă-sa îl dojeni cu blândeţe:

— Cei care sunt ca noi trebuie să ştie să se umilească, Vasile, numai aşa se pot bucura de milostenia celor avuţi, de dragostea celor puternici şi căpătuiţi!

Vasile ieşi trântind uşa. Se opri la crâşmă. Se îmbătă ca niciodată. Veni târziu. Cătălina, care dormea pe o ţoală, lângă cuptor, îl auzi intrând în casă şi suduind iarna, gerul, paltonul, pe director, pe nevastă-sa, pe copii...

Primul gest al Cătălinei spre dimineaţă fu să vadă dacă taică-său nu cumva i-a aruncat paltonul. Nu, era tot în cuiul bătut de Ion, cu grijă, lângă uşă. Cătălina mângâie în taină paltonul. Se trase din nou pe laviţă. Închise ochii, dar paltonul îi stăruia în minte: negru, mătăsos, cu miros de naftalină. O să poată merge şi la oraş cu el. Dar dacă peretele umezit de igrasie o să-l strice? Se sculă buimacă. Bâjbâi prin întuneric. Dădu jos paltonul din cui. Prinse mai întâi rochiţa. Apoi aşeză paltonul la loc; aşa igrasia nu putea ajunge la palton. Se întoarse din nou pe ţoală. Dar nu mai putea adormi. Îi

părea rău că n-o să-l poată purta şi la vară, la împărţirea premiilor! Ce bine i-ar sta cu coroniţa, îmbrăcată în paltonul ăsta frumos!

În uşa şcolii o aştepta directorul. O privi cu asprime, şuierând printre dinţi:

— Şterge-ţi ghetele!

Cătălina se supuse cu privirea plecată.

Apoi directorul se răsti iar:

— Mi-aţi făcut şcoala de râs cu milogeala voastră! Neam de slugă ce eşti şi fără pic de mândrie! Să-ţi fie ruşine! Să nu te mai văd în faţă, cerşetoareo!

Cătălina se rezemă de uşă. Paşii apăsaţi ai directorului se auzeau îndepărtându-se pe coridor. Dar ea rămăsese parcă ţintuită locului, în bătaia fulgilor şi a vântului de afară. În urechi îi stăruiau frânturi: „Mi-aţi făcut şcoala de râs", „Neam de slugă", „Să-ţi fie ruşine"... Privea năucă înspre clasă. Obrajii îi ardeau... Picioarele nu i se mai supuneau...

Clopoţelul sună.

Cătălina nu mai intră în clasă. O porni prin ninsoarea deasă, alergând asemenea unui iepure gonit de hăitaşi. Lacrimile-i îngheţaseră sub gene. Simţea că paltonul o arde cu duşmănie. Îl dezbrăcă şi continuă să alerge cu el în braţe. Un gând îi încolţi în minte. Un gând care o încălzea şi-i da puteri nebănuite. Acum zâmbea, când îşi reamintea cuvintele şfichiuitoare ale directorului: „Mi-aţi făcut şcoala de ruşine cu milogeala voastră!"...

Ajunse la locuinţa directorului. Bătu cu îndrăzneală în uşă. Mai bătu o dată. Apăru directoarea.

Cătălina îi întinse paltonul.

— Ce-i cu ăsta? întrebă nedumerită femeia.

Cătălina răspunse fără ezitare:

— M-a trimis domnul director să vi-l dau dumneavoastră!

Directoarea nu înţelese nimic, dar îl primi şi, după ce mormăi un „mulţumesc", îi închise uşa în nas.

Şi Cătălina o luă spre casă.

Gerul se înteţise.

Dar fetei îi era cald, o mistuia un foc lăuntric.

Maică-sa, când o văzu, se aşternu pe un plâns neostoit.

— Ce-ai făcut de ţi-au luat înapoi paltonul?

— Nu mi l-au luat. Eu l-am dat înapoi... Era frumos, dar avea un preţ prea mare pentru mine...

Taică-său înţelese cuvintele copilei. Se apropie de ea şi o sărută pe frunte, fericit.

— Cătălină, tu eşti cu adevărat fata mea! Da, cei avuţi îşi pot pierde mândria, dar pentru noi săracii ea este singura noastră bogăţie...

*

Cătălina a lipsit câteva zile de la cursuri. Veghea la patul lui moş Serafim. Bătrânul tuşea mult, ochii îi ardeau, avea fierbinţeală.

Spre ziuă, portarul se plânse Cătălinei:

— Curtea e nemăturată şi, de află directoarea, mă dă afară din slujbă...

Cătălina îi făcu semn să se liniştească. Mătură ea toată curtea. Apoi alergă după doctorul pensionului. Acesta examină în grabă pe bolnav şi consemnă cu indiferenţă:

— Congestie pulmonară...

Ca să-i poată cumpăra lui moş Serafim doctorii Cătălina îşi vându ghetele ei galbene.

Trei zile şi patru nopţi a vegheat lângă patul bolnavului. Aţipea doar când şi când, biruită de oboseală. În cea de a patra zi bătrânul a fost dus la spital.

Cătălina vorbi profesoarei Stănescu de moş Serafim şi primi învoirea să meargă în fiecare după-amiază la spital.

Dar Cătălina n-a apucat să se ducă de multe ori. Într-o zi a găsit patul gol şi s-a pornit pe un plâns neostoit.

— De ce plângi, fetiţă? o mângâie o soră.

Cătălina arătă spre patul gol.

Sora o strânse la piept.

— Hai, nu mai plânge! Bătrânul s-a făcut mai bine şi a fost trimis la Breaza, la un nepot al său! Are nevoie de aer... N-ai nicio teamă... Se întoarce teafăr moşneagul...

*

Primăvara, tezele la matematică sunt parcă mai nesuferite. Ciripitul rândunicilor – vii note înşirate pe portativul firelor de telegraf – e mult mai îmbietor decât cifrele severe de pe tabla întunecată ca o noapte. Rândunicile îţi aduc zvon din lunca Jiului apropiată, în clasa cu eleve răutăcioase şi profesoare scorţoase.

Pe câmp răsar ghiocei, toporaşi, violete!... Iarba îşi înalţă colţii fragezi... Câtă gingăşie în tremurul ierbii mângâiate de vânt! Şi apoi, fluturii... Fluturii şi albinele care duc corespondenţa florilor... Şi ciocârlia... Bine a mai ştiut ciocârlia asta să fure gândul elevelor de la rezolvarea problemei de geometrie.

— Eleva Teodoroiu, nu scrii?

Glasul profesoarei alungă albinele, fluturii, rândunicile... şi primăvara... şi ciocârlia...

Cătălina se concentra asupra problemelor cuprinse în subiectul tezei. Firul lor se lăsă lesne descurcat de mintea ageră a elevei.

Pe nesimţite, Cătălina se trezi cu eleva Olimpia Manicatide lângă ea, în bancă. Fata tremura toată, abia reuşi să îngaime:

— Cătălino, nu pot rezolva nicio problemă. Ajută-mă!

— De ce te-ai mutat, eleva Manicatide? interveni aspru profesoara, atentă la orice mişcare.

— Am venit aici lângă fereastră, e mai multă lumină!

Şi din nou se auzi doar scârţâitul peniţelor pe hârtie.

Vecina de bancă şopti Cătălinei:

— Lasă-mă să văd şi eu cum ai rezolvat prima problemă!... Dacă mă laşi, am să-ţi dau penarul meu lustruit.

Acum, eleva Olimpia Manicatide copia cu răsuflarea întretăiată problema rezolvată de Cătălina.

— Hai, arată-mi şi problema a doua!

Cătălina scria mai departe, n-o auzea:

— Dacă îmi arăţi şi problema a doua, am să te invit de ziua mea la mine... Hai, arată-mi măcar începutul şi... puţin la sfârşit, la rezultat...

Cătălina îi răspunse sec:

— N-am nevoie nici de penar, nici de invitaţia ta. Poftim!

Peste o săptămână, profesoara aduse tezele corectate. Eleva Olimpia Manicatide avea nota zece cu minus, iar eleva Ecaterina Teodoroiu nota şapte cu plus!

În pauză, eleva Olimpia Manicatide explică fericită Cătălinei:

— Vezi, teza ta a avut mai multe ştersături... A mea a fost curată... America, deşi a copiat Anglia, are case mai frumoase şi mai curate ca cele din Londra... Aşa-i? Eu am luat totul de-a gata de la tine, îţi mulţumesc din inimă!

Dar Cătălina ştia că alta este explicaţia, că fata procurorului moşier Xenofon Manicatide se bucura de protecţia fără margini a corpului profesoral.

Elevele se aşezară în bănci. Părea o lecţie de istorie obişnuită. Profesoara scrise pe tablă: Jeanne d'Arc. Glasul se auzi molcom, venit parcă din adâncul războiului de o sută de ani:

— Franţa, le explică profesoara, se trezea din îndelungata-i letargie. Poporul înţelegea că nobilii n-aveau să-l ajute cu nimic. Trebuia să se ridice la luptă, să-şi salveze patria... Se înjghebau frăţii patriotice, cete de luptători conduse de oameni de rând, ca cea comandată de ţăranul Le Poix... Începuse

să circule o legendă: Franţa ar putea fi salvată doar de o fecioară care s-ar ivi din Lorena...

Cătălina asculta cucerită.

— În Domrémy, pe malurile Meusei, trăia o păstoriţă cu numele de Jeanne d'Arc. S-a hotărât să salveze Franţa de cotropitorii englezi... Regele de atunci, Carol al VII-lea, era un om cu minte rătăcită, fără voinţă şi pe deasupra sfătuit de sfetnici netrebnici; cu greu a strâns o armată. În fruntea ei se afla şi Jeanne d'Arc, fata cu sânge năvalnic de la hotarele Lorenei. A pornit imediat la asaltul fortăreţei Saint-Lou. Cavalerii se hotărâseră să acţioneze fără ştirea ei, pentru a fi singurii părtaşi la glorie. Nechibzuinţa le-a fost însă fatală, detaşamentul lor a fost pus pe fugă. Atunci a apărut steagul alb al fetei din Domrémy. Jeanne d'Arc se avânta în fruntea unei oşti formată din glotaşi, din ţărani şi calfe. Nicio săgeată n-o lovea. Unii şopteau „E vrăjitoare!" Dar vraja şi farmecele sale erau doar curajul ei nestăvilit. Îşi flutura steagul alb, strigând continuu „Înainte". Fortul Saint-Lou a fost cucerit la 4 mai 1429...

Eleva Ecaterina Teodoroiu asculta ca vrăjită. Se închipuia în acele clipe în locul Jeannei, repezindu-se în iureşul luptelor.

— Nobilii s-au recunoscut învinşi. Nici bolovanii, nici smoala şi uleiul fierbinte, nici săgeţile n-au oprit-o pe păstoriţa din Domrémy să cucerească şi Orléans-ul. De atunci i s-a spus „fecioara din Orléans".

Profesoara descrise apoi pe rând luptele de pe Loira insistând în mod deosebit asupra evenimentelor de la Reims.

— În acest oraş eliberat de Jeanne d'Arc avu loc în vestita catedrală încoronarea lui Carol al VII-lea. Visurile fecioarei din Orléans se împliniseră. Dar apoi, cavalerul de Flavy a făcut în aşa fel ca în bătălia de la Compiègne, Jeanne să cadă prizonieră în mâna burgunzilor. Englezii şi burgunzii, clericii şi nobilii au închis-o şi au judecat-o după cum le dicta cardinalul de Winchester... Veni apoi ziua execuţiei, 29 mai 1431. Pe o estradă se înălţa eşafodul. Temelia de ghips era înconjurată cu stive de lemn aşezate în rânduri drepte. De acolo „fecioara din Orléans" şi-a trimis ultimul salut poporului său iubit şi puternic, în numele căruia biruise. Fumul evului mediu, flăcările încinse de clerici şi nobili i-au mistuit trupul, dar victoria fusese dobândită...

În recreaţie, eleva Ecaterina Teodoroiu a plâns cu faţa ascunsă în pupitru. Maria Dinu veni lângă ea. O clipă se priviră.

— Te înţeleg, Cătălina! Vrei să fim prietene?

— Da!

— Tu ai să mă ajuţi la geografie şi matematici...

— Şi tu la franceză!

— Am şi o carte despre Jeanne d'Arc! De ce plângi? Află că Jeanne d'Arc n-ar fi plâns niciodată aşa! Trebuie să învingi!

*

Într-o zi s-a întors moş Serafim. Cătălina alergă bucuroasă în braţele lui; îi adusese bătrânul un coş cu cireşe mari, gălbui. Apoi o întrebă parcă cu spaimă:

— De ce nu eşti la şcoală, fata mea?

Cătălina îl linişti:

— E ora de muzică instrumentală!

— Şi nu-ţi place muzica instrumentală, aşa-i?

— Ba îmi place, moş Serafim! Dacă ai şti cât îmi place să cânt la vioară... Da' de unde vioară?... Nu-i nimica, o să mă înveţe frate-miu Niculae să cânt din frunză... Frunza e totuşi mai ieftină şi la îndemâna oricui! Să-l auzi pe Niculae cântând din frunză sau din solz de peşte, te minunezi nu altceva...

Au râs amândoi.

Dar, peste patru zile Cătălina a fost chemată în camera lui moş Serafim. Bătrânul era îmbrăcat ca de sărbătoare. Câteva clipe îşi frecă nervos mâinile, neştiind cum să înceapă. O rugă pe Cătălina să se aşeze. Ea privea uimită, fără să bănuiască ce o aşteaptă.

Ceremonios, bătrânul începu:

— Cunoşti basmul cu ciuboţelele galbene care s-au prefăcut într-o vioară? Era odată un moşneag beteag şi o fată cu ciuboţele mici şi galbene, aşa cum erau ale tale...

Cătălina începu să bănuiască. Bucuria o inundă ca soarele primăverii de-afară. Se prefăcu că nu pricepe, ca să mărească mulţumirea bătrânului portar.

— Şi ciuboţelele s-au prefăcut în vioară... Basmul e adevărat... Şi nici prea vechi nu este... S-a întâmplat în zilele noastre, de curând...

De sub masa scundă, acoperită cu o muşama veche, bătrânul scoase o vioară.

— Iată! De altfel să ştii că am folosit şi banii pe care mi i-ai dat în păstrare... Am luat-o de ocazie...

Cătălina sărea ca un copil cuprins de o neţărmurită bucurie. Îl sărută înduioşată pe bătrân. Mângâia vioara şi nu-i venea să creadă că visul era adevărat, că vioara îi aparţinea, că avea dreptul să cânte la ea.

— Zgâlţâie-mă, moş Serafim, să fiu sigură că nu visez!

Apoi, deodată, se opri:

— Nu. E un dar prea mare... Cum să-l primesc?

Moş Serafim zâmbi, căutându-şi în zadar ceasul pe care-l amanetase, dar Cătălina nu observă gestul.

— Crezi că poate fi un dar mai mare decât cel pe care mi l-ai făcut tu când eram bolnav?... Vezi, asta-i supărarea mea cea mare: că nu am găsit ceva pe măsura mărinimiei tale, fetiţa moşului!

Eleva Ecaterina Teodoroiu avu voie să urmeze şi orele de muzică instrumentală.

*

Şi totuşi Olimpia Manicatide şi-a respectat făgăduiala; a invitat-o pe Cătălina, de ziua ei, acasă, dar nu şi pe Maria Dinu, prietena Cătălinei.

Pentru prima oară, fata de pe malul Jiului pătrundea într-o casă înstărită, boierească. Mică, oacheşă ca o mierlă, Cătălina sta retrasă, orbită de explozia luminilor ce se revărsau din lustrele uriaşe cu ciorchini de becuri.

— Nu joci loto?

Cătălina tresări surprinsă, o întrebase un tinerel cu glas piţigăiat şi erupţie de coşuri pe obraji.

Nu auzea în jurul ei decât glasurile înfierbântate ale jucătorilor din jurul mesei.

— Şase – şase!

— Patru – trei!

— Doi – opt!

Cătălina se retrase lângă cămin. Era o zi de primăvară mai răcoroasă. Flăcările se urcau ca cele din ţestul de acasă pe care le urmărea în amurg, când se odihnea pe prispa humuită. Se lipi de cămin asemenea omului care a îndurat mult ger în viaţă. Tinerelul cu glas piţigăiat. Raul Vidu, verişorul Olimpiei, veni lângă ea.

— Câţi ani ai, domnişoară?

Fata se îmbujoră. Se pierdu. Pentru prima oară cineva îi spunea „domnişoară”. Nu înţelese întrebarea, dar atenţia lui Raul o măguli. Nici nu mai putea urmări peroraţia adolescentului care încerca s-o tulbure cu zeci de planuri îndrăzneţe şi aventuri citite prin romanele franţuzeşti; apoi, ca pentru un ultim efect, îşi aprinse o ţigară cu capăt aurit.

Cătălina îl privea şi îl asculta uluită, neîndrăznind să se aşeze pe sofaua de lângă cămin.

Tânărul exuberant se opri din povestit şi o întrebă cu gravitate:

— Ai vizitat vreodată Parcul Carol?

— Nu, articulă emoţionată Cătălina.

— Cum, n-ai văzut încă parcul pe care ni l-a dăruit doctorul Istrate? Asta e o adevărată crimă... Dar nu face nimic, ai să vii să-l vizitezi cu mine... Îmi permiţi, domnişoară? Chiar duminică o să mergem... Vrei?

Dar Cătălina nu avu timpul să răspundă; Raul fu ridicat pe sus de un grup de tineri şi dus la pian.

Timidă, copleşită de emoţie, Cătălina se retrase într-un colţ pe un fotoliu vişiniu. Propunerea tânărului o înfiora... Şi-apoi... nu-i luase în seamă sărăcia... Se şi visa îmbrăcată în rochia primită de la profesoara Stănescu, plimbându-se prin parc... „Cum o fi oare când te plimbi cu un prieten? De-aş avea şi o pereche de pantofi ca lumea!" Îşi privi pantofii pe care îi împrumutase de la o colegă căreia îi făcuse hărţile la geografie. Oare o să mi-i dea şi când o să mă duc la Parcul Carol? Îl căută cu privirea pe Raul. Era subţirel, înăltuţ. Păcat că avea atâtea coşuri pe faţă. Zâmbi. Parcul i se părea prea mic pentru bucuria primei plimbări... O să se plimbe şi cu barca... Aşa auzise ea pe fetele mai mari povestind la internat... Apoi o să se aşeze pe o bancă şi o să-şi istorisească viaţa... Dar ce-ar putea să-i povestească ea din viaţa ei?

Raul terminase de cântat şi se refugiase cu o elevă din clasa a patra, chiar în apropierea fotoliului în care se aciuise Cătălina. Li se auzeau şoaptele:

— Raul, duminică mergem în parcul Carol? Vreau să ne plimbăm ca duminica trecută... Ţi-aminteşti ce frumos a fost?

Tânărul răspunse plictisit:

— Nu. Duminică nu pot...

Fata stărui:

— Ba ai să mergi. Mi-ai promis, ce, ai şi uitat?

Raul se răsti cu brutalitate:

— Ţi-am spus că nu pot... Am treabă!

De data aceasta fata îl înţepă:

— Lasă că ştiu eu ce treabă ai... Să te plimbi cu colega Olimpiei, cu fata aia care are şaisprezece ani şi-i în clasa întâi... Cum îi spune? A, Ecaterina Teodoroiu. Spune drept!

Raul râse răutăcios:

— Ţi-ai şi găsit cu cine! Cu ţărăncuţa asta prostănacă şi sperioasă, care se uită ca un viţel la candelabre!... Care a împrumutat pantofi ca să vină la noi... Îţi mulţumesc!

Cătălina împietri. Sfiala însă îi dispăru pe loc. O cuprinse o ură clocotindă. S-ar fi repezit furioasă în cocostârcul cu coşuri şi voce piţigăiată şi l-ar fi lovit, aşa cum făcuse în copilărie cu fiul primarului din Vădeni. Ar fi lovit-o şi pe „domnişoara" cu care vorbise şi pe toţi coconaşii de aci... Se ghemui ca o

pisică înainte de a sări asupra pradei. Apoi se ridică brusc şi se îndreptă spre uşă.

Raul o observă şi o ajunse din urmă:

— Nu pleca! E prea devreme, domnişoară!

Cătălina nu-i răspunse.

— De ce pleci? Nu uita, duminică... mi-ai promis...

Îl înfruntă cu mândrie:

— Nu ţi-am promis nimic...

— Cum? Nu-ţi aminteşti?... Parcul... Parcul Carol...

Îl privi cu dispreţ:

— Ce să cauţi în parc cu o ţărancă prostănacă şi sperioasă, care se uită cu un viţel la candelabre... Care a împrumutat pantofi...

— Domnişoară, e...

Dar Cătălina ieşise din casă ca o furtună, fără să mai privească înapoi...

*

Pentru elevele din primul an, care nu cunoşteau franceza din familie, examenul la această materie era o piatră de încercare. La acest examen, în mod excepţional, asistau şi părinţii ca invitaţi; elevele aveau permisiunea să vină îmbrăcate după bunul lor plac, şorţul şi uniforma şcolară nefiind obligatorii. Aveau de asemenea voie ca, în afara întrebărilor puse de profesoară, să se prezinte cu recitări şi mici piese la alegere.

În afară de părinţi, uneori, erau invitaţi şi oaspeţi de onoare ai pensionului şi chiar ziarişti care publicau apoi notiţe în presă.

Clasa, frumos împodobită, era ticsită de lume. Directoarea a ţinut cu tot dinadinsul să fie prezentă în tot timpul examinărilor. Cele mai bune eleve au fost scoase primele la tablă: fata consilierului Caragea şi a inspectorului financiar Andreescu.

Lectura şi conversaţia au mers foarte bine. Profesoara şi directoarea erau emoţionate, mai ales că în clasă intră pe neaşteptate un delegat al ministerului.

Surprins de felul cum vorbiseră, delegatul şi-a permis să întrebe pe eleve câteva conjugări:

— Perfectul simplu de la verbul „entendre”[1] ?

Elevele au tăcut. Şi clasa.

— Cine ştie?

Cătălina se ridică curajoasă:

— J’entendis!

---

[1] A auzi.

— Foarte bine. Dar viitorul?

— J'entendrai.

Delegatul ministerului o invită pe Ecaterina Teodoroiu la tablă. Cele două eleve păliră. Auzeau doar recitarea calmă şi sigură a Cătălinei:

— Viens, j'ai des fruits d'or, j'ai des roses,
J'en remplirai tes petits bras,
Je t'en dirai de douces choses
Et peut-etre tu souriras![2]

Cătălina fu felicitată:

— Foarte bine, nota zece!

În clasă, rumoare. Cătălina îşi învinsese colegele. Maria Dinu o îmbrăţişă fericită:

— Am învins, Cătălino!

Moş Serafim se bucură mult de succesul Cătălinei.

— Nu ţi-am spus eu, fetiţa mea, că ai să înveţi mai bine decât ele limba franceză? Ştie Serafim ce vorbeşte...

Dar bătrânul prieten nu ştia câte zile şi nopţi trudise Cătălina ca să înveţe pronunţia exactă cu prietena ei Maria Dinu.

Deşi la început Cătălina privise cu oarecare neîncredere prietenia Mariei, între timp se convinse de ataşamentul sincer al acesteia. Îşi reaminti cu emoţie scena în care prietena ce venise la internat într-o zi de sărbătoare o găsise făcând exerciţii în faţa oglinzii pentru a deprinde mai bine pronunţia franceză.

— Vino cu mine, ai să vorbeşti şi cu profesoara mea! Iar în timpul vacanţei din aprilie vei fi oaspetele meu şi vom vorbi numai franţuzeşte... Numai prin conversaţie se poate deprinde bine o limbă...

— De ce faci toate acestea pentru mine?

— Pentru că îmi eşti prietenă... Înţelegi?

*

Când plecă în vacanţa de vară, eleva Teodoroiu îşi luă în cufăraş şi partitura *Baladei*.

---

[2] Vino, am fructe de aur, am trandafiri,
Îţi voi umple cu ele braţele tale mici,
Şi-ţi voi spune dulci cuvinte
Şi poate vei surâde!

Vestea sosirii Cătălinei puse în mişcare întreaga uliţă a Vădenilor. Şi, chiar din prima seară, oamenii auziră glasul viorii. Priboi, lăutarul, sări ca ars.

— Auleu, da' aman mai schilodeşte lăuta!

Se înfăţişă pe dată.

— Cătălină, fată, da' nu ţi-e milă de urechile noastre, că nu de pomană le-am căpătat?!

Râseră împreună.

— Păi, eu descifrez notele; ia priveşte aici!

Priboi n-o luă în seamă.

— Ai văzut tăluţă cucoşul? El nu are „note"... Ia ascultă privighetoarea!... Citeşte ea în vreo buche? Şi Priboi, tot după inimă îi zice... Hei, muzica se învaţă de la apa Jiului, de la foşnetul brazilor, de la păsăruici, de la stele...

După numai câteva săptămâni, sub dudul din faţa casei bătrâneşti, se auzea vioara până-n miez de noapte. Fetele şi flăcăii, bătrânii şi cumetrele, fie în curte, fie pe şanţul din marginea şoselei sau cum, spuneau ei „la divan", se adunau să asculte acordurile viorii, uneori tumultuoase ca Jiul, alteori domolite ca uliţele pustii în amurg.

— Auziţi, cântă *diavoliţa!*

Până şi preoteasa se mai îmbună.

— Ştii că-i zice bine?! Şi era mărunţică şi amară cât un bob de ghindă! A ştiut să înoate bine în vâltoarea lumii...

Cu pălăria trasă pe o ureche şi cu cămaşa larg deschisă la gât, trântit pe un braţ de paie, tatăl o asculta:

— Numai lăutar nu mi te-am închipuit, fata mea!

Maică-sa sărea ca arsă:

— Şi ce, lăutarul nu-i om?... Da' cum, Cătălino, ai să cânţi tu la nunţi şi la botezuri?

Cătălina zâmbea şi cânta mai departe, apoi se retrăgea în pod, unde îşi făcea culcuş pe fânul proaspăt cosit...

*

În clasa a patra, ultima clasă a gimnaziului, avu loc un concurs al cercetaşilor în pădurea Băneasa. Ecaterina Teodoroiu comanda o grupă de eleve, colege de clasă. Trebuia parcurs un traseu lung, jalonat cu diferite indicatoare – o săgeată, un plic şi altele; o bucată de drum comandanta trebuia să se ghideze după busolă. Evenimentul era aşteptat cu emoţie de toate elevele, mai ales că la concurs participau mai multe şcoli şi gimnazii din Capitală.

Premierea avea să fie făcută de profesorul cu pregătirea fizică şi de un reprezentant al Marelui stat major.

Elevele din patrula Cătălinei îşi propuseseră:

— Să fim noi prima patrulă!

— Să nu ne întreacă nicio şcoală!

— Nici n-o să ne întreacă! hotărî Cătălina. Eu mă descurc în pădure ca o ciută. O să vedeţi voi!

Patrulele plecară pe rând. Se nota ora plecării. Cătălina era ultima patrulă. Gata! Un semn şi Cătălina luă startul. Era o după-amiază de primăvară. Pomii răspândeau zvon îmbietor de frunze tinere. Din cuiburile de pe ramuri se auzeau ademenitoare coruri de păsări. Mioara, cea mai mică şi mai guralivă dintre fete, povestea într-una întâmplări din romanul „Cei trei muşchetari" pe care abia îl citise.

— Porthos, după ce bău două sticle cu vin, scoase spada şi spuse guarzilor plătiţi de cardinal: „Vă provoc pe toţi la duel..."

Cătălina o avertiză:

— Mioara, n-avem voie să vorbim... Suntem în misiune...

— De ce?

— Aşa! Aşa scrie la regulament.

— Cătălina, fă-mi ce vrei, dar eu nu pot să merg trei ore fără să scot o vorbă...

— Trebuie!

— De ce, mă rog?

— E ordin!

Fetele înaintau vesele. Primul semn le-a indicat o scrisoare. O găsiră cu uşurinţă după un stejar umbros. Trebuiau să meargă pe cărarea din dreapta.

Mioara se opuse:

— Cătălino, în stânga e o cărare mai bună.

— Mergem la dreapta.

— De ce? A... Ordin, nu?

— Da, ordin.

Elevele râdeau din toată inima. Mioara povestea totuşi mai departe, în şoaptă: „Porthos îl trânti pe călăreţ..."

— Uitaţi cireşe!

— Sunt aproape coapte! Haideţi!

Cătălina le porunci cu stricteţe:

— Pricepeţi odată că nu-i voie!

— Iar ordin? se revoltă Mioara.

— Da, rosti calm Cătălina.

Maria îi spuse zâmbind:

— Dragă Cătălină, ar fi trebuit să te naşti băiat. Cu siguranţă că ai fi fost acum un voinic temut... Sau poate o să devii o Jeanne d'Arc a vremii noastre.

Râdeau cu poftă fetele. Apoi tot Maria urmă:

— Tu, Cătălină, dac-ai fi un muşchetar sau un Făt-frumos, m-aş îndrăgosti de tine şi am fugi împreună într-un castel; aşa am scăpa de tezele de la latină!

— Ba pe mine m-ai lua, nu pe Maria! se oţărî Doina. M-ai răpi cu o caleaşcă de aur şi caii ar porni într-un trap drăcesc, de s-ar minuna toţi elevii cu pampoane galbene de la şcoala militară...

Cătălina le răspunse tăios:

— Numai gura e de voi. Vorbiţi atâta că de-am face pânză cu cele grăite de limba voastră, am îmbrăca tot pământul cu ea... Ba, ar mai rămâne şi pentru lună şi soare...

— Te-ai supărat, nu? îi răspunseră fetele puţin batjocoritoare... Ştim noi că tot o ţărăncuţă ca tine ai alege. Spune, Cătălino, ne dispreţuieşti?

Cătălina nu le răspunse. Călca apăsat, privind înainte. Uniforma ei albastră înflorea umbrele pădurii, ca un fluture mare de ametist.

Maria îi ghicise gândul. Da, în acele clipe se visa, poate, cu un steag alb în fruntea ostaşilor, ca eroina Franţei.

— De ce nu ne răspunzi, Cătălino?

— Ştiu eu de ce ne urăşte ea, sări Mioara.

— Tu să taci că spui prostii...

— Zău?

— Da.

— Bine. Atunci mă aliez cu Cătălina. Şi eu vă urăsc pe voi toate. Sunteţi nişte încrezute.

— Mioara!

— Potoliţi-vă! Din cauza voastră o să rătăcim drumul. Cătălina, te rog eu, spune-le să se liniştească.

Cătălina mergea nepăsătoare. Simţea totuşi o mândrie caldă: ea era conducătoarea acestor eleve găgăuţe. Dar ce folos?

Ele puteau să înveţe mai departe, aveau bani, pe când ea era nevoită să se întoarcă la Vădeni. Măcar de ar numi-o învăţătoare... Dintre toate elevele cea mai apropiată o simţea pe Maria care păşea tăcută alături de ea.

Prima se declară învinsă Stanca.

— Cătălino, să ne oprim. Eu nu mai pot!

— Nici eu, sări Doina, sunt asudată şi am să răcesc!

— Fetelor, cel mai bun lucru e să ne odihnim. Şi ce dacă nu vom lua locul întâi? N-am să-mi dau acum sufletul pentru un biet premiu în cărţi...

— Ba o să mergeţi mai departe, le ordonă sec Cătălina.

— Sigur că da, hotărî şi Maria.

— Şi dacă nu vrem? se împotrivi Stanca.

Cătălina le privi pe rând drept în ochi.

— Atunci sunteţi nişte cârpe. Nu aveţi strop de voinţă în voi.

— Mai bine cârpe decât aşa ostenite! Parcă am fi fost la prăşit...

— Ce-ai spus?

Cătălina o privi pe Stanca tăios, rece.

— Voi n-o să puteţi să prăşiţi niciodată... Acolo e treabă de oameni adevăraţi şi voi sunteţi doar nişte gâşte leşinate...

— Cătălino, să nu ne jigneşti!...

— Voi vă jigniţi singure şi dacă mai scoateţi un singur cuvinţel să ştiţi că vă părăsesc în pădure, să vedem cum o s-o scoateţi la capăt...

Fetele înlemniră. Ameninţarea le înfricoşase într-adevăr. Tăceau îmbufnate şi priveau cu ciudă spre Cătălina.

La ultima scrisoare făcură un scurt popas. Apoi, Cătălina le conduse după un unghi indicat în scrisoare: „mergeţi pe 93° şi, după circa un kilometru, veţi da de o hartă". Se aşternură la drum. Mai bine de un kilometru nu scoaseră o vorbă. Căutară semnul care să indice harta. Nimic.

Cercetară fiecare boschet. Tot nimic. Se întoarseră să reia drumul de la capăt. Se lăsa amurgul. Desişurile deveniseră parcă mai adânci, mai negre. Mioara rămăsese mai în urmă. Se simţea apăsată de singurătate.

— Nu mă lăsaţi! le strigă ea.

Fetele se întoarseră s-o ajute. Sclipet de fulgere sfâşie cerul încărcat de nori; se simţea apropierea furtunii.

Stanca strigă gâtuită de spaimă:

— Vine furtuna! Ce ne facem?

Doina plângea:

— Ne-am rătăcit! O să rămânem toată noaptea în pădure.

Cătălina se nelinişti şi ea, cu toate că era deprinsă cu pădurea, cu furtuna... Dar ce să facă cu colegele ei pierdute de spaimă? „Dacă o să vadă că mi-e teamă, o să se sperie şi mai tare! Trebuie să le inspir încredere, să fiu aprigă, ca păstoriţa din Domrémy".

— Gata! încetaţi cu miorlăitul! O să ne descurcăm foarte bine.

Căzură primii stropi repezi; bezna devenise de nepătruns.

— Veniţi lângă mine!

Se retrăseseră toate sub coroana unui stejar înalt.

— Nu acolo!... Veniţi aici!...

Veniră lângă Cătălina, se îngrămădiră într-un boschet, se acoperiră cu pardesiurile.

Mioara propuse:

— E mai bine sub stejar. Haideţi înapoi!

— Nu! Vreţi să vă trăsnească? Aici rămânem.

Pădurea se cutremura de tunete. Fulgerele sclipeau orbitoare. Mioara plângea în hohote. Stanca învinui pe Cătălina:

— Numai din vina ta suntem aici!

— Dintr-a mea?

— Da.

— Cum aşa?

— N-ai ştiut să dezlegi semnele crosului nostru.

— Ba semnele le-a ştiut, sări Doina. Dar s-a încurcat la punerea unghiului pe busolă... Nu a urmărit bine acul...

Cătălina fierbea.

— N-am greşit nimic...

— Ba ai greşit!

Mioara plângea într-una; plânsul ei molipsi pe Stanca, pe Doina, pe altele.

Cătălina nu mai ştia cum să le potolească.

— Dar dacă or să vină liliecii şi or să ni se înfigă în păr?

— Sau bufniţele...

— Sau şerpii...

— Sau lupii...

— Sau urşii...

— Sau mistreţii...

— Aţi uitat, dragele mele, le răspunse Cătălina, de tigri, leoparzi, lei, elefanţi... S-ar mai putea ca din aceste ochiuri de apă să răsară şi vreun crocodil...

— Îţi baţi joc de noi, Cătălino?

— Nu eu. Voi singure vă bateţi joc de voi!

Dar vorbele Cătălinei mi se mai auziră. Se dezlănţui un vânt sălbatic, care într-atâta le înspăimântă pe toate, încât se tupilară la pământ, răcnind şi strigând după ajutor. Cătălina încerca să le liniştească pe fiecare în parte.

— Dar dacă vin haiducii?

— Nu face nimic... Pe haiduci îi cunosc eu... le răspunse Cătălina dând-o pe glumă.

— Pe toţi?

— Pe toţi.

— Demult?

— Dintotdeauna.

Fetele se ghemuiră lângă Cătălina, simţind că fata aceasta a pădurilor le va salva.

— Aş mânca pâine cu unt... Pâine caldă, abia scoasă din cuptor...

— Şi eu aş mânca!...

Cătălina le întinse trei biscuiţi.

— Poftim!...

— Dar tu?

— Eu sunt deprinsă... Aveam un prieten. Când ne aflam în pădure pe mai multe zile, vâna şi frigea carnea pe jăratic.

Furtuna se potoli, norii se destrămară. Natura toată se învioră răspândind parfum îmbătător de iarbă crudă.

— Haideţi, fetelor, hotărî Cătălina să ne mişcăm puţin, să nu răcim!

Porniră pe o cărare. Acum râdeau, furtuna trecuse. O bucată de drum călcară pe un pământ moale, apoi ajunseră într-un luminiş împrejmuit de arbori foarte înalţi.

— Fetelor, ne oprim aici.

— Pentru ce, Cătălino?

— Adunaţi vreascuri şi o să vedeţi voi!

Aşezară vreascurile în cruciş.

— Dar n-avem chibrituri!

— N-avem, dar foc o să avem... De câte ori n-am aprins eu aşa focul în pădurile de pe valea Jiului. Spre uimirea fetelor, frecă două bucăţi de lemn uscat, cu o energie nebănuită.

Limbi roşietice jucau pe deasupra vreascurilor.

— Să ne uscam îmbrăcămintea!

Susurul molcom al frunzelor îţi lăsa impresia unui izvoraş repede, fulgerând printre ierburile abia răsărite.

Apoi somnul le birui. Când se treziră, soarele le mângâia obrajii, părul.

— A fost cea mai frumoasă noapte, Cătălino!

— Şi cea mai frumoasă dimineaţă!

— De-am ajunge acum mai degrabă acasă.

Cătălina le arătă voioasă un drum. Şoseaua se afla doar la o sută de metri.

— Dacă am fi ştiut asta azi-noapte!

A doua zi, tot în pădure, avu loc împărţirea premiilor. Se făcuse un foc mare. În jurul lui avea să se desfăşoare serbarea.

Un maior se oprise lângă foc. După câteva clipe ofiţerul se adresă elevilor:

— Vă felicităm pentru frumoasa desfăşurare a crosului. Toate grupele şi patrulele s-au orientat foarte bine. Cu o singură excepţie. E vorba de patrula Ecaterinei Teodoroiu care s-a rătăcit. Dar această patrulă a dat dovadă de un curaj deosebit, de iniţiativă, de calm şi hotărâre. De aceea îi vom acorda un premiu special.

Ecaterina Teodoroiu făcu un pas înainte.

— Domnule maior, vreau să fac lumină, eu nu m-am rătăcit. Am martore pe toate elevele din patrula mea.

Profesorii, părinţii, elevii amuţiră. Maiorul, binevoitor, o întrebă:

— De ce crezi dumneata că nu te-ai rătăcit?

Cătălina răspunse cu îndrăzneală:

— Priviţi semnele... Citiţi ultima scrisoare... Eu am avut misiunea să adun toate scrisorile şi hărţile. Cineva mi-a dat coordonate false...

Rumoare printre cei de faţă. Cătălina continuă:

— În scrisoarea mea mi se indica să merg pe unghiul de 93 de grade... Abia aici am aflat că trebuia să urmăresc drumul pe un unghi de 33 grade...

— Cum aşa? întrebă maiorul iritat.

— Foarte simplu. Patrula care a fost înaintea noastră a falsificat datele... din 33 a făcut 93... Din cauza aceasta nu am putut ajunge la hartă şi ne-am rătăcit.

Eleva Manicatide plecă ochii în pământ; ea fusese făptaşa. Mai târziu a mărturisit-o numai directoarei: „Da, eu am schimbat datele... N-am vrut ca această ţărancă să ne-o ia înainte... Pricepeţi, doamnă directoare?". Şi directoarea şcolii a priceput şi a mângâiat-o spunând: „Trebuie să scăpăm odată de bursa aceea afurisită!"

Maiorul Mincu felicită călduros pe Cătălina.

— Sunt mândru de fapta dumitale. De două ori ai dovedit curaj şi perspicacitate. Cu oameni ca dumneata patria se mândreşte. Te felicit din toată inima!

Au urmat premierea şi serbarea. Cătălina a cântat lângă lumina focului „Balada" lui Ciprian. A fost bisată. Emoţionată, s-a retras în adâncul pădurii. A mai cântat-o o dată pentru arborii bătrâni, pentru păsări, lună, stele, pentru lunca Jiului, de care era foarte departe...

Cânta şi plângea.

Aşa a surprins-o Maria.

— De ce plângi, Cătălină?

Fata şi-a şters ochii şi n-a răspuns.

— Hai, spune-mi, te rog să ai încredere în mine.

— Bine! Dar numai ţie...

Şi din nou Cătălina a cântat, pentru a patra oară, balada în care parcă se aflau adunate visul şi nădejdea întregului popor...

Toamnă însângerată

Pe drumul ce ducea la şcoala din Vădeni, Cătălina întâlnea grupuri de tineri. Fremăta zarea de glasurile lor:

„Veniţi viteji, apărători ai ţării,
Veniţi că sfânta zi a răsărit...”

Cătălina nutrea o speranţă. Se ivise un loc de învăţătoare chiar în Vădeni. Până atunci suplinise prin alte comune mai îndepărtate, aşa că nu reuşise să-şi ajute părinţii cum ar fi dorit. Bruma de bani pe care o câştiga era risipită pe locuinţă şi hrană. Avea un vis: să-şi continue fără frecvenţă liceul, să înveţe toată viaţa carte pe copiii de ţărani. Dar era război...

În curtea şcolii se adunaseră mulţime de oameni de prin sate şi cătune îndepărtate. Un glas se ridică înfierbântat. Cătălina auzea doar frânturi: „Ne cheamă fraţii din Ardeal”! „Ne cheamă Nicolae Ursu”, „Ne cheamă Crăişorul, să ne facem singuri dreptate, să întregim pământul patriei noastre!”

Urmă o recitare întreruptă de aplauze aproape după fiecare strofă:

„Veniţi, români, porniţi-vă spre munte!
V-arată drumul morţii din morminte.
Să nu uitaţi a veacurilor carte”...

Abia mai târziu apucă să schimbe două-trei vorbe cu directorul.

— Am auzit că aveţi un post de învăţătoare!

— Da, Cătălină. Curând vom începe războiul. Trebuie să ne luăm înapoi Transilvania noastră. Foarte mulţi învăţători vor pleca pe front. Atunci vor fi locuri destule în învăţământ...

*

În paginile lor, ziarele vremii comentau cu înflăcărare începerea luptelor pentru eliberarea Transilvaniei:

...„Până nu ne vom uni cu fraţii noştri, nu vom fi o patrie şi vom pieri fără această unire. Să mergem acolo unde ne trimite dreptatea şi naţionalitatea română!”

...„Suntem astăzi într-un moment istoric pe care-l aşteptăm de veacuri, această unire sfântă trebuie să se facă; este o dreptate pe deasupra tuturor lucrurilor care asigură triumful”.

Învăţătorul Gheorghe Pănoiu se prezentă la regimentul său. Îi mai stăruiau în minte cuvintele manifestului studenţimii române: „Colegi studenţi, în zilele de restrişte prin care trece neamul românesc, în zilele când în cumpăna înţelepciunii şi a hotărârii conducătorilor fireşti ai acestui neam stă gloria sau ruşinea noastră viitoare, studenţimea română a fost neclintită în credinţa ei că rostul veacurilor neapuse ne duce astăzi pe culmile Ardealului".

Pănoiu fu repartizat la compania întâi. Chiar în ajunul războiului.

În ziua sosirii sale la unitate, la masa de la popotă, Pănoiu fu martorul unor discuţii aprinse. Un maior înalt şi puţin adus de spate spunea cu gravitate:

— Nu, domnilor, neutralitatea noastră nu va fi zdruncinată. Pentru ce să intrăm în acest măcel mondial? Se impune raţiune, mai ales în aceste clipe, raţiune şi calm.

Interveni sublocotenentul de rezervă Şuroi, venit de curând din Transilvania. Părea un vulcan în plină erupţie; dezlănţuit, trecea peste barierele gradelor atât de diferite.

— Ce înseamnă „pentru ce să intrăm în război", domnule maior? Eu am venit nu demult de la Sibiu. Aş vrea să vă explic pentru ce trebuie să intrăm numaidecât în război... E suficient să vă relatez că asuprirea naţională a crescut enorm de la începutul războiului.

Maiorul îl întrerupse:

— Şi crezi că după ce vom începe războiul o să scadă?

— Dimpotrivă. Dar întrebaţi pe cei care au militat în coloanele ziarului „Românul" sau în cele ale revistei literare „Luceafărul"; întrebaţi pe un Zaharia Bârsan, pe Agârbiceanu, pe Tăslăuanu cât au avut de suferit pentru că au cerut desprinderea Transilvaniei de Ungaria şi unirea tuturor românilor într-o singură ţară... Nu trebuie să se împlinească odată visul secular al atâtor milioane de români? Ceea ce era valabil înainte de 1848 pentru proletariatul italian, maghiar, german etc. este astăzi valabil pentru proletariatul croat, sârb, ceh, român. Sentimentele de opoziţie faţă de naţiunea dominantă în ţările lor se accentuează cu atât mai mult, cu cât oprimarea naţională este mai puternică. Rezolvarea problemei poate fi aceeaşi ca în cazul luptelor de independenţă naţională ale italienilor, maghiarilor, germanilor, prin restabilirea autonomiei naţionale şi a unităţii naţionale croate, sârbe, cehe, române. Acesta e adevărul şi pentru el trebuie să militäm cu arma în mână... Să dăm ascultare îndemnurilor unor oameni cu minţi luminate ca Iorga, Delavrancea, Sadoveanu care au înţeles mai bine aceste imperative majore...

Ofiţerii asistau cu interes la lupta aceasta de opinii, într-adevăr cei mai mulţi erau de părere că trebuie să se treacă imediat la eliberarea Transilvaniei.

Discuţiile continuară cu aprindere.

Învăţătorul Şuroi interveni din nou, cu aceeaşi înflăcărare:

— Politica lui Tisza István înseamnă o asuprire intolerantă faţă de alte naţionalităţi, un program condamnabil de maghiarizare forţată a popoarelor... Să nu uităm măsurile privind colonizarea populaţiei maghiare într-o serie de regiuni ale Transilvaniei, în Banat... în scopul de a frâna creşterea accentuată a mişcărilor revoluţionare ale maselor muncitoreşti şi ţărăneşti, precum şi a mişcării de eliberare naţională a popoarelor asuprite de monarhia habsburgică... Dar această armă este o sabie cu două tăişuri şi istoria, sunt convins, o va dovedi... O singură concluzie se evidenţiază cu tărie: inevitabila intrare în război, pentru a se realiza unirea cu Transilvania, Banatul şi Bucovina.

Pănoiu ieşi de la popotă entuziasmat.

*

Mai întâi a răsunat dangăt de clopote. Apoi a izbucnit în noapte sunet de trompete. În fiecare cazarmă, în fiecare unitate din zonă se dădea alarma. Ţara intra în război. Se auzeau comenzi grăbite:

— Încolonarea!

— Compania I în avangardă!

Oamenii ieşeau pe uliţe. Se apropiau de ostaşi:

— Încotro, maică? întreba câte-o bătrânică speriată de atâta larmă.

— N-ai auzit? A început războiul! Mergem la Alba Iulia. Altul adăuga:

— Şi la Cluj, la Sibiu!

S-a trecut peste graniţe!

Tunurile se auzeau până departe.

Coloanele treceau zorite...

*

„Universul” din 13 august anunţa întrunirea consiliului de coroană şi iminenta mobilizare. Războiul începuse... Ţara toată era cuprinsă de nelinişti. O febrilitate neobişnuită stăpânea Capitala. Ziarele erau de-a dreptul smulse din mâinile vânzătorilor.

Prin faţa palatului treceau grăbite, îndreptându-se spre gară, trupele unui regiment de gardă. În fruntea unui pluton, fluturându-şi semeţ sabia, defila locotenentul Gigel Scarlat.

La gară, comandantul regimentului trecu trupa în revistă, oprindu-se în faţa fiecărui batalion. Întrebă răstit:

— Gata de plecare, băieţi?

— Gata!

— Dar la moarte, gata? continuă comandantul.

— Gata! răspunse şi Gigel Scarlat, pipăindu-şi în buzunar scrisoarea prin care tatăl său îl anunţa că va fi repartizat la postul de comandă al Diviziei, departe de prăpădul nimicitor al gloanţelor.

A pornit muzica. Soldaţii au încins o horă. O bătrână plângea, alta o îmbărbăta:

— Degeaba plângi; dacă o avea zile, se-ntoarce el, de nu, moare omul şi acasă pe cuptor...

Femeia suspină printre lacrimi:

— Vai de ei, sărăcuţii, numai de horă nu le-o arde...

— Da' ce să facă? Joacă şi ei de necaz, să uite de moarte!...

Comandantul recomanda ofiţerilor adunaţi în careu, lângă peronul gării:

— Nu uitaţi disciplina, grija de armament, ordinul scris să fie citit de mai multe ori, apoi să recitiţi articolul 219 din regulamentul militar în timp de campanie...

Gigel Scarlat notă plictisit, în timp ce medita cu oarecare spaimă: „Dar dacă ordinul privind detaşarea mea la divizie va întârzia? Sau, culmea, dacă o să vină după ce voi fi intrat în linia de foc?... După ce voi fi poate găurit de gloanţe sau..."

Urmă un ordin scurt: Îmbarcarea!

Soldaţii se repeziră spre vagoane, să apuce loc bun.

Trenul se urni greoi, locomotiva scoase un şuier prelung, ca un vaier.

Într-un vagon se auzi un fluier îngânat de un glas:

— „Eu mă duc, codrul rămâne,
Plânge puica după mine...
La duşmani le pare bine,
C-a rămas casa de mine,
Căci soldatul militar
Îi ca boul cel jugar!"

*

Pe Niculae l-au luat la armată. Cătălina înfrunta, în satul său, o sărăcie şi mai lucie. Bărbaţii erau chemaţi la încorporare. Gospodăriile pustiite se părăgineau. Mălaiul era pe sfârşite. Vitele piereau cu zecile. Pretutindeni deznădejde, boală, sărăcie!

Pe uliţă treceau spre front trupe. Soldaţii, colbuiţi, aveau chipurile parcă dăltuite în piatră.

Amurgul se lăsa dureros, cernit. Pândeau durerile...

Tropot de bocanci pe uliţele muiate în catran.

Un ordin răsună strident:

— Haltă de zece minute!

Ostenite, trupurile se prăbuşeau ca de plumb. De undeva din apropiere venea un miros de pâine proaspătă, pesemne de la pităria unui regiment oprit peste noapte în lunca Jiului. Caii se agitau în conovăţ. O ambulanţă trecu grăbită. Un ostaş pirpiriu se răstea către un altul voinic, prăbuşit sub greutatea unei lăzi cu muniţii:

— Pesemne că nu ţi-au ajuns părăluţele lui taică-tău, să fi rămas la partea sedentară... De ce-ai căzut, dihore, că doar nu te-ai spetit la coasă ca mine toată vara?!...

Într-o clipă de răgaz, se auzi un firicel de cântec trist:

— „Bună seara, mândro bună,
Asta-i sara cea din urmă
Ce-o petrecem împreună
Bună seara, şi m-aş duce,
Nu mă-ndur de gura-ţi dulce...
Bună seara, nu de tot,
Căci prin foc eu mă răpăd
Şi-am să viu să te mai văd!...”

Cântecul strecura în inimi duioşie...

Un alt ordin, şi coloana s-a pornit din nou. Se auzeau numai paşi şi ecoul cântecului trist. Şi câinii care lătrau stârniţi de larmă.

În şanţul şoselei, acoperit cu o manta, zăcea un bolnav care aştepta să fie ridicat de căruţa sanitară. În depărtare, un văl subţire de ceaţă învăluia tristeţea pădurilor fremătătoare.

O patrulă trecu cu felinarele aprinse. Între baionete era dus un ostaş care primise douăzeci şi cinci de lovituri de centură. Acum gemea.

— Fraţilor, daţi-mi măcar o gură de apă... Mi s-au uscat buzele.

Vântul văratic târa, în urma grupului, un colb cenuşiu, devastând câmpurile nisipoase. Cerul uniform distila o tristeţe ucigătoare! Un cântec jalnic de trompetă, ca o buhă, cântec de îngropăciune, venea din lunca Jiului...

Cimitirul se trăgea, parcă, mai aproape, lângă inima satului. Şi satul se înfiora abia perceptibil. Doar ciorile, asemenea unor ciocli improvizaţi şi

indiferenţi, se aşterneau ca un simbol tragic pe uliţa pustie, îndoliind peisajul inert, rigid.

Cătălina se ghemui speriată în pătulul din fundul ogrăzii. Era stăpânită de o neliniște ciudată. Un tablou zguduitor o urmărea cu insistenţă – un câmp de cruci, pe undeva în Franţa, pe care-l zărise cu săptămâni în urmă într-o revistă ilustrată. Regimente alineate în nefiinţă, umbre omeneşti topite în adâncuri de neclintire.

Aşa o găsi Vasile Nicodim.

— Ce faci aicea, fată?

Cătălina tresări speriată.

— Mă gândeam, moş Vasile... Presimt că va fi tare greu acasă fără Niculae!... Taica-i bolnav, maica-i fără de sprijin... Şi, peste toate, Ion a fost şi el chemat la armată... A plecat azi-dimineaţă...

Moşul oftă adânc:

— Aşa-i, fată, vin vremuri tulburi... Stă scris şi la zodiac... Prăpădul... Potopul cel nou... Potopul de sânge, potopul de netrecut... Sfârşitul lumii...

Vasile Nicodim scuipă scârbit într-o parte.

— Cătălină tată, da' de ce ţi-a amuţit lăuta?... Zii cântecul ăla al tău, să mai uite omul de toate... E ca o mângâiere pentru sufletul încercat... Zău, adă scripca afară...

Cătălina nu avu putere să se împotrivească. Primele acorduri din „Balada" lui Ciprian Porumbescu străbătură uşor întinderea nopţii fără stele şi fără lună.

Începea marea călătorie a visurilor în pâlpâitoarea lumină a amintirilor.

Parcă şi arborii sufereau, înfioraţi de curgerea tristă a notelor grele...

Şi Cătălina cânta pentru toată durerea şi pentru toţi oamenii satului chinuiţi de îndoieli...

Era noapte când glasul clopotelor a răsunat şi în Vădenii Gorjului. Glasul plutea prin pulberea zării, lopăta ca aripi uriaşe prevestitoare de moarte.

— Au început luptele!

În şoapte sau strigăt puternic, zvonul trecea ca o cobe aprigă din uliţă în uliţă, din casă în casă, din om în om.

Strânşi pe la porţi, pe la răscruci, sătenii se adunau în pâlcuri. Bătrânii zvântau lacrimi grele cu mâneca aspră a cămăşilor, apoi îşi aduceau aminte de Griviţa, de Plevna, povestind celor tineri despre isprăvi vitejeşti din alte vremuri.

La casa lui Vasile Toderoiu a ars opaiţul până la prima geană de lumină. În pragul casei se strânseseră vecinii:

— Trei băieţi am sub arme! se căina bătrâna.

— De, ce le-o fi scris şi feciorilor! căuta s-o potolească Vasile, abia stăpânindu-şi durerea şi mânia încinsă.

Târziu veni din târg şi Cătălina. Fusese repartizată ca infirmieră la spitalul nr. 9 de campanie. Toţi o năpădiră cu întrebările. Cătălina le răspunse potolit:

— Ostaşii români au trecut în Transilvania noastră! Au început luptele... Mâine în zori vor sosi primii răniţi... Voi pleca şi eu cu transportul sanitar să-i aduc.

Se auzeau tunurile.

Şi clopotele...

Printre primele unităţi care au trecut în Transilvania, pentru a dezrobi pământul românesc, se afla şi aceea în care luptau Ion şi Niculae Toderoiu. Au ajuns până dincolo de Bărbăteni fiind primiţi de localnici cu flori, cu pâine şi cu poame coapte.

De acolo, Niculae trimise carte poştală militară către cei din Vădeni. „Dragă mamă, tată, fraţi şi surori, scria el, veţi afla despre mine că, mulţumind lui Dumnezeu, sunt bine, sănătos şi că noi purtăm steagurile noastre pe pământurile dezrobite ale străbunilor noştri. Ne merge bine şi oamenii ne primesc peste tot cu bucurie, aşa că nădăjduim ca în curând să ne vedem cu toţii laolaltă, într-o Românie Mare. Dumnezeu să ne miluiască!”

După doar două săptămâni, trupele române au ajuns în inima Transilvaniei.

În aceste zile, Cătălina trăia viaţa Jeannei d’Arc. Simţea o chemare lăuntrică, s-ar fi vrut luptătoare lângă fraţii ei. O mai frământa însă un gând: „Când voi putea să-mi împlinesc visul de-a ajunge învăţătoare în satul meu,

să-mi ajut părinţii atât de împovăraţi de munci şi de griji? Şi nu numai pe ei. Aş vrea să-i ajut pe toţi ţăranii noştri obidiţi. O, dacă aş fi şi eu întrebată ca Jeanne d'Arc ce-mi doresc!"

Cătălina îşi amintea din lecţiile de istorie că imediat după încoronarea de la Reims, Carol al VII-lea o întrebase pe eroină:

— Spune-mi, Jeanne, dacă ai vreo dorinţă. Sau poate chiar mai multe...

Jeanne nu-i ceruse decât un singur lucru:

— Aş vrea ca bunul şi puternicul meu rege să scutească de biruri locurile mele de baştină, pe locuitorii din satele Greux şi Domrémy, sărăcite şi pustiite de prăpădul războaielor...

„Da, gândi Cătălina, şi eu aş cere la fel pentru oamenii din Vădeni, să aibă o viaţă cât mai omenească". Apoi râse „Numai că eu niciodată nu am să ajung ca eroina de la Orléans!"

...Şi au venit ceasuri tot mai grele. Spitalele gemeau de răniţi. Dezlănţuită, maşina de război germană măcina vieţile flăcăilor. Durerea şi-a întins linţoliul întunecat peste case şi în inimile oamenilor. După aproape trei săptămâni de înaintare, trupele noastre se retrăgeau sub focul copleşitor al vrăjmaşului. Se duceau lupte îndârjite, pe viaţă şi pe moarte, sus, pe crestele munţilor acum fremătate de obuze. Dar duşmanul era mult mai numeros şi mai bine înarmat. În sufletul Cătălinei creştea din ce în ce mai mult dorinţa de a lupta. Ca infirmieră, ea însoţea o ambulanţă sanitară care transporta răniţii de pe front. Cătălina ajungea acum chiar în apropierea liniilor de luptă. Devenise alta. Figura i se înăsprise, ochii îi căpătaseră o strălucire severă, o dungă se desena pe fruntea înaltă. Şi dunga se adânci: fratele său Ion căzuse în iureşul fierbinte al unui atac. Căzuse, luptând ca un erou.

Nu o dată ambulanţa fusese prinsă sub tirul năprasnic al artileriei duşmane. Dar Cătălina se obişnuise să-şi stăpânească teama. Se deprinsese cu bombardamentele. Sub scăpărarea de fulger a ţevilor de tun, aduna cu băgare de seamă răniţii din preajma pâcloasă a câmpului de bătaie. De acolo privea cu ciudă şi revoltă în depărtări, unde, sub pulpanele dese ale negurilor se ascundea, crud şi lacom, inamicul. Cătălina privea până târziu volbura de foc şi de moarte, furtunile apocaliptice ale încleştării de pe culmile înnegrite de explozii. Ar fi dorit să înlocuiască pe cei căzuţi, să oprească duşmanul. Fata învăţa să mânuiască arma. Spre mirarea sanitarilor, ea se oprea lângă moviliţele de arme şi cartuşe, şi trăgea răzbit ore în şir. Trunchiul de brad, prefăcut în ţintă, se clătina sub ploaia de lovituri din ce în ce mai precise.

Seara, la lumina opaiţelor, citea răniţilor şi infirmierelor ordinele comandamentului. În glasul ei subţire, cu timbru metalic, tremura durerea.

*

Inamicul pătrunsese în defileul Jiului.

În ziua de 14 octombrie 1916, trupele noastre au pornit însă un contraatac în sectorul central al frontului. Zdrobiţi, duşmanii s-au retras, căutând scăpare, undeva în munţi.

Producându-se un gol între aripa stângă şi centru o companie din regimentul 12 bavarez, din divizia a XI-a, renumită pentru sălbăticia ei, reuşi să se strecoare şi să înainteze până la podul de peste Jiu.

Era o zi mohorâtă de toamnă. Negura stăruia pe toată întinderea văii. Pale de ceaţă coborau până la pământ, învăluind casele şi arborii dezgoliţi. Era înspre amiază, când se auzi glasul unui băietan strigând din răsputeri:

— Oameni buni, duşmanii coboară spre pod!...

Locuitorii săriră de prin ogrăzi cu tot ce aveau la îndemână: arme de vânătoare, topoare; alţii îşi luară în grabă puşti de la răniţii din spitale. Toţi se îndreptară în fugă spre lunca Jiului, lângă pod. Se auzeau îndemnându-se:

— Să nu le lăsăm oraşul!

— Să ne apărăm podul!

— Casele!

— Viaţa!

— La arme cu toţii!

— Să dăm ajutor armatei!

Mica trupă, improvizată din bătrâni, femei şi copii ajunse la malul stâng al Jiului, în clipa în care capul coloanei duşmane încerca să treacă podul.

Abia ajunseră bavarezii pe pod, că se şi pomeniră seceraţi de un foc puternic, în salve repetate, condus de un vardist mai vârstnic.

Inamicul răspunse cu furie. Lupta se încleştă aprigă. Gloanţele de pe cele două maluri curgeau într-un puhoi asurzitor.

— Vor să treacă prin apă! Iată-i lângă salcie!

Forul se îndreptă nimicitor în direcţia aceea.

Timp de mai bine de patru ore lupta nu încetini nicio clipă. Malurile fumegau. Femeile şi copiii aduceau mereu arme şi gloanţe.

Înfruntând un inamic superior, bine organizat, bravul grup ce apăra podul a rezistat eroic, până ce o companie din batalionul maiorului Sadoveanu îi alungă pe bavarezi. Inamicul pierdu pe câmpul de luptă peste treizeci de ostaşi şi ofiţeri morţi sau prizonieri.

În timpul luptei, Cătălina i-a îngrijit pe răniţi la spital. De câteva ori o încercase gândul să alerge la locul încleştării, dar nu avea cu cine să-şi lase răniţii încă nebandajaţi.

Căruţa ambulanţei ajunse în apropierea frontului.

Ecaterina Teodoroiu se strecură spre prima linie de luptă. Toată valea oferea un tablou înfricoşător: cadavrele vineţii zăceau parcă prăfuite de cenuşă. Suflul care venea din adâncurile munţilor le flutura în chip ciudat pulpanele mantalelor; corbi lacomi se roteau pe deasupra, iar printre leşuri se zvârcoleau muribunzii. Vaietele lor se înălţau sfâşietoare în văzduh.

Deodată Cătălina surprinse pe unul dintre sanitari rostogolind cadavrul unui ostaş de cavalerie. Îl buzunărea. Se muncea să-i scoată inelul din deget şi să-i tragă cizmele din picioare.

— Ce faci? Eşti un ticălos!

Sanitarul, pradă lăcomiei, îi zvârli în faţă:

— Taci! Ori poate vrei să-ţi reped un glonte în ceafă!

Cătălina nu se înspăimântă:

— Opreşte-te! E o crimă, o să te raportez!

Sanitarul îşi vedea mai departe de treabă, gâfâind şi suduind că cizmele nu ieşeau din picioarele mortului. Cu inelul isprăvise mai uşor: tăiase degetul cu baioneta.

Îngrozită, fata căută pe cineva în jur, o suflare de om, să-i ceară ajutor. Zări un sublocotenent grav rănit în abdomen. Îi arătă scena. Rănitul scoase revolverul şi i-l întinse şoptindu-i: „Trage!" Cătălina şovăi. Se repezi la sanitar.

— Încetează! Te voi trimite în faţa tribunalului militar! Te vor executa!

Năucit, parcă abia acum înţelegând sensul ameninţării, sanitarul rânji sfidător, apoi scoase revolverul şi îl îndreptă spre ea. În aceeaşi clipă răbufni o detunătură. Sanitarul se prăbuşi la picioarele fetei. Trupul i se chirci. Din mâna stângă îi alunecă degetul cu inelul mortului.

Încă tremurând de spaimă, Cătălina alergă spre sublocotenentul rănit, să-i mulţumească.

— Nu... Nu-mi mulţumi... îi şopti el. Mai bine trage în mine, să scap mai repede... E îngrozitor să-ţi dai seama că mori, să fii lucid... Glonţul îl ţineam pentru mine...

Cătălina îl târî cu greu în căruţa ambulanţei. Alţi trei răniţi aşteptau sub coviltir.

Sublocotenentul imploră:

— Aer!... Aer!... Mă sufoc!... Aer!...

Au dat jos coviltirul căruţei.

Caii trăgeau în silă: soldatul care moţăia pe capră îi mâna plictisit, zgribulit sub mantaua-i jilavă.

Ploua mărunt. Cupola imensă şi cenuşie a cerului se dizolva în apa ca de leşie, rece şi greţoasă a băltoacelor. Marginile cupolei se mistuiau în seama

norilor murdari. Fumul umed pătrundea în arbori, în stânci, în oameni, încetinindu-le activitatea.

— Mi-e sete!... se auzi glasul sublocotenentului.

Cătălina îi duse bidonul la gură:

— Doar să-ţi moi buzele... Atât!

Soldatul de pe capră îi făcu discret un semn, vrând parcă să spună: „dă-i să bea după poftă, şi aşa după câţiva kilometri o să piară. Cel puţin să nu moară însetat...”

Ecaterina se încăpăţână:

— Nu bea!... Trebuie să trăieşti... Ajunge, auzi?!

Şi ploua într-una. Căruţa se târa resemnată prin glod şi bălţoace. Cătălina repeta în gând: „Răniţii adbominali, dacă sunt transportaţi în şase-şapte ore şi li se face imediat intervenţie chirurgicală, pot scăpa în proporţie de 40–50 la sută... După opt ore, în proporţie de 25–30 la sută”... Ordonă cu energie:

— Mână mai repede! Mai repede!

Două zile şi două nopţi, sublocotenentul s-a luptat cu moartea. Cătălina l-a vegheat neobosită.

— Vei scăpa, domnule sublocotenent! Mi-ai salvat doar viaţa. E de datoria mea să fac tot ce-i cu putinţă să trăieşti.

Pentru ofiţerul rănit zgomotele începură din nou să prindă sens; luminile din salonul spitalului jucau vesele în privirile sanitarei...

Peste drum de spital, o casă cu storurile trase. O casă bogată, din care răzbăteau clinchet de pahare şi şansonete vulgare de la un gramofon care nu înceta o clipă. Izbitor contrast!

Dar ferestrele acelei case se deschideau rar, doar atât cât să mai iasă fumul de tutun şi aburii de coniac franţuzesc cu trei sau cinci stele... Se închideau repede la loc. Pe stradă scârţâit de căruţe care transportau cadavre... Una, două, trei, zece căruţe pe zi. Pe zi şi pe noapte. Uneori chiar mai multe. Iar scârţâitul se afunda ca un sfredel în carnea răniţilor. Fiecare nerv vibra, durea... Doar luna, ca un magician, poleia totul cu aur. Chiar şi căruţa cu scârţâit lugubru şi dezolant, care transporta coşciugele negeluite.

Doctorul îi spuse Cătălinei:

— Sublocotenentul tău e acum în afară de orice pericol!

Da, acelaşi doctor care cu câteva zile înainte o înfricoşase cu vorbele: „Nu-i nimic de făcut!”

Cătălina sărută mâna doctorului cărunt, apoi, istovită, se prăbuşi. Nopţile de veghe şi de nesomn se răzbunau, se simţea sleită de puteri.

— Lăsaţi, nu-i nimic, nu mă dau eu bătută aşa de uşor! Şi se ridică singură, îndreptându-se cu pas firesc spre uşă, sub privirea compătimitoare a medicului. Încercă să zâmbească. Dar din nou se prăvăli.

Se trezi în braţele medicului. Încercă să se ridice iarăşi. Tremura.

Doctorul o temperă cu blândeţe:

— Hai să te linişteşti! Fiecare victorie cere efort şi fiecare efort, energie! Eşti epuizată, fata mea victorioasă!

Cătălina se supuse:

— N-am nimic, domnule doctor. Doar puţină oboseală. Se străduia să pară înzdrăvenită. Bău puţină apă. Sunt tare, domnule doctor, foarte tare...

Dar căzu îndată într-un leşin greu, ca de plumb!

Panica se răspândi pe toată valea Jiului.

În inimile oamenilor încolţise o spaimă necunoscută. Se apropia duşmanul, vremelnic învingător, cu toată teroarea şi sălbăticia sa. Din satele cotropite veneau ştiri dureroase: jaf, pustiiri, foamete, batjocoriri...

— Pulbere o să se aleagă de noi!

— Ne aşteaptă zile sângeroase!

Armata română se retrăsese.

Incertitudinea era mai greu de suportat chiar decât prezenţa inamicului.

Într-o zi oamenii zăriră la barieră primele căşti cu paratrăsnete ascuţite – înfipte acolo parcă pentru a-i feri de trăsnetele furtunilor adunate pe Parâng şi în inimile oamenilor; apărură apoi pe strada principală. Văzduhul se umplu de comenzi scurte, stridente, de tropăitul mecanic şi săltăreţ al ocupanţilor. Ochii acestora sticleau sfidători în penumbra căştilor de oţel. Pasul lor trufaş tulbura somnul copiilor, sfida neliniştea bătrânilor încremeniţi pe la porţi.

Un colonel grăsun, cu obraji puhavi, cu ochi bulbucaţi şi fără gene descălecă şi primi defilarea coloanei teutone. O fostă „madamă” de la copiii prefectului îi oferi un buchet de crizanteme, în timp ce mulţimea din jur îi privea cu ochii împăienjeniţi de lacrimi şi sufletele clocotinde de ură. Inimile oamenilor sângerau...

Inamicul a cotropit aşadar şi satul Cătălinei.

Zile şi nopţi, casele arzânde au luminat satul, adevărate torţe ale deznădejdii. Parte din săteni fuseseră închişi în şcoală. La prima împotrivire din partea satului, duşmanul urma să dea foc clădirii. Cei care ar fi încercat să scape, sărind pe fereastră, ar fi fost pe dată doborâţi de gloanţele ulanilor necruţători. Alţii fuseseră sechestraţi în clădirea primăriei, ţinuţi acolo fără apă şi pâine...

Totul era cenuşiu – şi toamna, şi ploaia, şi oamenii, şi crucile proaspete din cimitirul care se întindea cât vedeai cu ochii. Scorbutul, tifosul se răspândeau tot mai ameninţătoare. Pe uliţele satului uruiau într-una chesoanele, tunurile şi căruţele inamicului.

Cătălina nu putuse fi evacuată odată cu spitalul. Era bolnavă. Prin intervenţia medicului, fusese lăsată în casa primarului, în grija doamnei Zizi care se oferise cu bunăvoinţă s-o găzduiască. La început, bolnava a fost adăpostită în odaia copiilor, evacuaţi la Bucureşti împreună cu tatăl lor. Dar camera a fost apoi ocupată, nu fără concursul zorit al doamnei Zizi, de către un căpitan ulan şi astfel, fără nici o altă explicaţie, Cătălina a fost mutată într-una din odăile slujnicelor.

Într-o seară, în casa doamnei Zizi, la scurtă vreme după instalarea ofiţerului străin, se dezlănţui un banchet. Ofiţerii nemţi, mai toţi cu monocluri, pomădaţi şi lustruiţi, au făcut o impresie deosebită asupra doamnelor.

— Sunt chiar gentili, constată cu bucurie gazda, stăpânită de un gând plăcut.

Zornăitul pintenilor, clinchetul paharelor, râsetele nepotolite ale invitaţilor, muzica, toate acestea treziră pe Cătălina încă mistuită de febră. Era buimăcită, nu mai ştia unde se află, nu înţelegea ce se întâmplă în camerele vecine. Auzea din când în când: „Hoch! Prozit!...” [3] Îşi încordă atenţia.

Doamna Zizi nu mai păstra nicio urmă de decenţă. Săruta în văzul tuturor pe colonelul roşcovan şi bondoc, cu ochi bulbucaţi şi fără gene. Exemplul ei fu urmat cu entuziasm şi de celelalte.

Afară răsunau sacadat paşii patrulelor bavareze. Ca tobele ce vestesc execuţiile la moarte.

Un căpitan de geniu şopti ceva la urechea gazdei. Doamna Zizi, cu obrajii îmbujoraţi de plăcere, râdea întruna fără să înţeleagă o iotă. Celelalte doamne, la fel de agitate, o imitau.

Deodată se deschise uşa. În prag răsări Cătălina cu chipul tras de boală, cu cozile lungi, despletite, pe umeri. Uimirea o amuţi. Dar apariţia ei nu fu luată în seamă de nimeni şi petrecerea continua la fel de deşănţată.

Un maior cu ochi albaştri, ce păreau şi mai mari prin lupele ochelarilor, o zări. Încercă să-i spună un cuvânt, dar vinul de Drăgăşani îl împiedică s-o facă. În sfârşit, cu greu, îngăimă:

— Mädchen! [4] Domnişora...

Cătălina se feri la timp şi mâinile maiorului, care încercau s-o cuprindă, se agăţară de panoplia enormă pe care mai rămăsese doar un cuţit de vânătoare.

Panoplia se prăbuşi în hazul tuturor, iar colonelul îl trezi turnându-i pe faţă o sticlă de şampanie.

Cătălina ieşi, trântind uşa cu putere. Hotărî să nu mai rămână nicio clipă în acea casă a trădării. Simţea în gură un gust amar. O porni repede spre Vădeni, ferindu-se de patrule. Frigul toamnei o pătrundea prin îmbrăcămintea subţire. Îi clănţăneau dinţii. Deodată o lanternă roşiatică săgetă strada. Fata se ascunse pe după trunchiul unui castan desfrunzit. Apoi fugi mai departe.

---

[3] Hai noroc!

[4] Fetiţo!

Ajunse acasă. Tremura toată.

— Ce-i cu tine, fata mea? o întrebă maică-sa, strângând-o la piept.

Dar Cătălina nu-i putu răspunde.

Simţea că se afundă într-un hău de gheaţă fără de sfârşit. Aiurea...

Trei zile şi trei nopţi, Cătălina s-a zbătut între viaţă şi moarte. O chinuiau vedenii tulburătoare. Îi răsăreau mereu înainte doamna Zizi şi prietenele ei desfrânate, înlănţuite de gâtul ofiţerilor bavarezi. Maiorul miop întindea spre ea braţe de caracatiţă... Avea o sută, o mie de braţe... Colonelul roşcovan era gata să-i cuprindă mijlocul... cineva o stropea cu şampanie... Sanitarul hoţ tăia colonelului roşcovan un deget, să-i fure inelul cu briliante... Apoi cercuri galbene i se roteau tot timpul prin faţa ochilor. Striga în somn.

Maică-sa îi întindea când şi când o cană cu ceai de tei. Deodată, Cătălina se ridică pe marginea laiţei.

— Dă-mi hainele, măicuţă!

Nimeni n-a putut-o opri.

— Unde te duci, fata mea!

— Unde-oi vedea cu ochii... Aici nu rămân!

— Eşti bolnavă, Cătălină!

Fata nu voia să audă nimic.

— Unde-o să-ţi găseşti adăpost? sări şi tatăl.

— La moş Serafim, la Bucureşti. O fi vreun loc în ţara asta şi pentru mine!

Au mai ţinut-o doar o zi, cu chiu cu vai. Dimineaţa, Cătălina îşi luă câteva lucruşoare şi porni la drum lung. Bătrânii o urmăreau din poartă. Fata n-a mai întors capul, să nu i se vadă lacrimile.

S-a strecurat, tăinuită, printre patrulele nemţeşti.

Bubuitul tunurilor se auzea într-una.

Se opri lângă apa Jiului: aştepta să se înnopteze, să poată trece peste liniile armatei germane.

„La noapte o să fiu dincolo... Peste câteva zile o să poposesc la moş Serafim... O să lucrez într-un spital la Bucureşti”.

Tăcerea nopţii fu dintr-odată spartă de gurile a sute de tunuri. Sute de limbi roşietice se înălţau spre cer. Ochii negri ai fetei suliţau întunericul. Porni, orbecăind, pe o potecă abia bătătorită.

Febra o ardea încă. Se clătina la fiecare pas.

— Halt!

— Stai!

Cătălina nu mai avu timp să se ascundă. Două ţevi de armă o ţintuiră lângă o salcie pletoasă. Porni, străjuită de santinele, spre comandament.

O clipă îi încolţi în minte gândul să-şi pună capăt zilelor. Ar fi preferat moartea în locul anchetei de la poliţia militară de front. Parcă ghicindu-i

gândul, un ostaş din escortă o împinse cu ţeava armei cât mai departe de muchea văii. Se opriră. O casă scundă. Cătălina fu lăsată să aştepte afară. În curte se mai aflau prizonieri români. Nu aveau voie să-şi vorbească. Din când în când doar se deslușea pocnetul tabacherelor şi ţăcănitul amnarului sau al brichetelor.

Cu un ultim efort, Cătălina se trase până lângă o fântână cu roată. Se sprijini. Dar cineva o împinse brutal.

— Schnell![5]

Mai mult pe sus, Cătălina fu introdusă în prima odaie, unde o luă în primire un caporal bărbos şi ciupit de vărsat:

— Wo sind die andere Soldaten?[6]

Caporalul o sudui înfuriat. O uşă se deschise apoi şi Cătălina fu împinsă în faţa căpitanului Weib. Ofiţerul o privi cu atenţie câteva clipe. Weib era îmbrăcat într-o uniformă elegantă, parcă atunci adusă de la croitor. Avea buze subţiri, feminine, o cărare impecabilă, un zâmbet distins. Vorbea corect româneşte.

— Luaţi loc, domnişoară. Ce v-a făcut să spionaţi liniile noastre?

Întâi, Cătălina nu înţelese întrebarea.

— Să spionez?!

Weib râse seducător:

— Sper că nu a fost o plimbare de agrement sau... de amor. Apoi pe un ton mai aspru: Avem foarte puţin timp la dispoziţie; mărturisiţi cine v-a trimis şi ce misiune vi s-a încredinţat!

— Nu m-a trimis nimeni. Am încercat doar să trec liniile, vreau să mă duc la Bucureşti...

Weib râse din nou:

— Vom fi în curând şi la Bucureşti. Dar până atunci doresc să aflu ce aţi căutat pe poziţia trupelor noastre?

Cătălina tăcu.

Ofiţerul nu-şi pierdu buna dispoziţie.

— De ce nu răspundeţi? Păcat, va fi fără voia mea! Karl!

După ce soldatul intră, o matahală cu privirea încrucişată, Weib îi făcu un semn discret. Karl o înşfăcă brutal pe Cătălina şi îi strivi degetele în uşă. Fata scoase un geamăt de durere. Weib interveni îndată cu aceeaşi politeţe enervantă în glas şi în gesturi:

— Poate v-aţi hotărât să vorbiţi?

Apoi, după o scurtă pauză continuă:

---

[5] Repede!

[6] Unde sunt ceilalţi soldaţi?

— Regret! Continuaţi!

Cătălina îşi muşcă buzele până la sânge. Karl ar fi vrut s-o împuşte.

— Nu, hotărî Weib, să ne convingem întâi dacă e sau nu spioană! Du-o dincolo!

Karl o târî pe Cătălina în săliţa învecinată.

Apoi, cu o nervozitate nereţinută, ofiţerul îl întrebă:

— Câţi ofiţeri avem prizonieri?

— Nouă!

— Aţi prins vreun colonel?

— Acum câteva clipe a fost adus un colonel. Şi încă de stat major! Pradă de zile mari! Da, şi a mai fost unul, dar s-a sinucis pe drum...

Nereţinut, Weib îi porunci:

— Adu-l imediat pe stat-majorist! Repede!

Weib îşi stăpâni cu greu mulţumirea la intrarea colonelului Mincu. Totuşi i se adresă cu asprime în glas:

— Ofiţer?... De ce nu răspunzi?... Ai auzit?... La noi prizonierii mor de scorbut ori de ştreang. Alege!

Făcu un semn lui Karl să se retragă. Apoi, cu o bucurie nestăpânită, se îmbrăţişă cu colonelul Mincu.

— De două zile te aştept! Am venit de la comandament anume pentru dumneata. Am triat toţi prizonierii... În sfârşit, bine că ai sosit... Hai, dezbracă-te... Bei o cafea?

Mincu îşi dezbrăcă mantaua. Se încălzi o clipă la soba care mai mult afuma decât răspândea căldură. Cercetă cu atenţie încăperea scundă şi se aşeză pe un scaun lângă sobă.

Weib îl privea cu vădită satisfacţie în timp ce-i oferea un pahar de rom fierbinte:

— Bea!... Prinde bine... A fost greu?

Mincu îşi duse mâna la ochi, parcă să alunge o imagine obsedantă.

— Nici uşor n-a fost... Primul soldat german care m-a luat prizonier m-a lovit... Apoi teama că nu vei veni dumneata la punctul stabilit... că nu te voi afla aici... sau că vei întârzia...

Râzând, Weib se aşeză lângă Mincu, declarându-i cu emfază:

— În general, se spune că armata noastră funcţionează ca un ceasornic... Da, ca un cronometru de mare precizie... O adevărată maşină de război perfecţionată până la ultimul şurub... Dar aş prefera să aud peripeţiile dumitale.

Weib, care înainte de război fusese contabil la o mare bancă din Bucureşti, visa să se întoarcă în ţară cu o funcţie de seamă în diplomaţie. Timp de zece ani, „modestul şi devotatul contabil” slujise cu sârguinţă

serviciul de spionaj german. Nu-l descoperise nimeni. Dintre foştii săi colaboratori se baza acum, în mod deosebit, şi pe colonelul Sturdza, cumnatul lui Mincu. Unul din mijloacele lor de comunicare era prin prizonieri. La punctul fixat, agentul care aducea documente importante se lăsa luat prizonier. Era o comunicare abilă şi greu de sesizat.

Mincu continuă:

— M-am prezentat la divizie în preajma atacului. Am fost trimis, cum era şi normal, cu planurile de acţiune în prima linie... Unitatea la care venisem era încleştată în luptă. Am intervenit în acţiune. În timpul retragerii mi-am împuşcat calul... Aşa că nimeni nu va bănui absolut nimic...

— Şi, pentru orice eventualitate, interveni Weib, vom împuşca pe toţi prizonierii care au căzut odată cu dumneata, să se piardă astfel orice urmă, să scăpăm şi de ultimul martor posibil...

Mincu nu se arătă deloc entuziasmat de propunerea lui Weib. Mirosea că i se mai pregăteşte o surpriză. Ce-i drept, acceptase de bunăvoie să îndeplinească această misiune, deoarece judecase minuţios avantajul – trupele germane aveau să fie în câteva săptămâni la Bucureşti şi prin urmare putea să primească o funcţie importantă în ţara ocupată. Îi înmână lui Weib documentele; le studiară împreună şi acum aştepta cu un sentiment neplăcut şi cu inima strânsă propunerea pe care bănuia că i-o pregătise căpitanul din serviciul de spionaj german. De altfel, Weib nu întârzie prea mult cu detalierea planului său:

— Îţi imaginezi din ce cauză îi vom împuşca pe toţi prizonierii căzuţi odată cu dumneata?... Văd că nu prea... Uite ce este, dumneata nu vei rămâne aici!

— Cum?! Mi s-a promis că voi rămâne pentru detaşamentul care va ocupa Bucureştiul...

Weib, la fel de politicos, dar ferm, îl întrerupse zâmbind ca un soare cu dinţi:

— Te vei reîntoarce în liniile româneşti... Şi chiar imediat! Da, da, în această noapte te vei reîntoarce!

La aşa ceva nu se aşteptase Mincu! Ca să-şi mascheze teama, se ridică brusc de pe scaun, bău paharul până la fund, făcu câţiva paşi, apoi se opuse cu hotărâre, motivând:

— E imposibil. Întâi pentru că vom trezi bănuieli... Sunt suspectat ca simpatizant al Germaniei...

Weib îi întinse încă un pahar. Vocea i se îndulcise. Vorbea mai calm:

— Nu vei fi suspectat, n-ai nicio teamă! Nimeni nu va afla nici măcar că ai fost interogat. Să presupunem că în clipa în care ai fost „capturat”, ai reuşit printr-o anume bravură să scapi de sub escortă... Vei lua un cal de-al nostru,

o armă şi o cască germană... Îţi vom găuri puţin mantaua... Şi astfel te vei putea considera „scăpat" din mâinile unor nemţi nepricepuţi... Vei primi drept recompensă o decoraţie franţuzească sau românească şi, cu siguranţă, încă una mai târziu, din partea celui de-al doilea Reich.

Mincu bău precipitat şi cel de-al doilea pahar de rom.

Propunerea era riscantă şi nu-l tenta deloc. Încercă o amânare, dar Weib nici nu voia să audă.

— Documentele pe care le vei duce lui Sturdza sunt de foarte mare importanţă; nu ne putem permite nici măcar o întârziere de o oră.

Observând ezitarea şi teama lui Mincu, ofiţerul german ridică puţin tonul, încercând totuşi să rămână forţat amabil.

— Să nu pierdem aşadar nicio clipă. Într-o lună vom fi la Bucureşti... În două luni, România va fi ştearsă... Dându-şi seama de gafă, şi vrând s-o repare, Weib zâmbi fâstâcit. Am vrut să spun scoasă... sau, mai bine zis, ferită, da, acesta-i cuvântul, va fi ferită de război şi de distrugeri... Da, da, să bem deci pentru Bucureşti!

Cătălina îşi revenise; auzea frânturi de discuţie. Se târî până la uşă. O deschise tocmai în clipa în care cei doi ciocneau paharele. Fata îl observă pe Mincu doar din spate. Simţi acelaşi gust amar ca şi în noaptea banchetului de la doamna Zizi. Aşadar, un trădător. Voi să se ridice, dar se prăbuşi. Mincu se întoarse surprins şi o privi cu spaimă. Weib îi explică însă binevoitor:

— E leşinată... Şi chiar dacă ar fi auzit ceva, n-o să-i poată destăinui decât sfântului Petru... Peste o oră o vom executa, nu-ţi face nicio grijă în privinţa ei. Noi lucrăm la milimetru.

Mincu se retrase zorit din faţa fetei leşinate, bâiguind ceva de neînţeles.

Weib profită de panica lui Mincu şi hotărî:

— Să mergem! Imediat să plecăm! Nu ne putem permite nicio clipă de întârziere; cu cât vei fi mai repede „acasă", cu atât îi vei convinge mai uşor... Pricepi?

Ieşiră. Weib îi făcu semn lui Karl să o lichideze pe Cătălina. Apoi, luându-l de braţ pe Mincu îl conduse spre liniile infanteriştilor:

— Cunosc tactica voastră... În familiile voastre unii ţin cu francezii, şi, spre regretul meu, aceştia sunt cei mai mulţi, alţii cu noi... Adică, oricând şi oricum, situaţia, onorabilitatea şi mai ales rentabilitatea vă sunt salvate. Dar să ştii că multora le vom încurca socotelile. Şi dumneata trebuie să ne ajuţi în asta... Ai doar de câştigat!...

Mincu nu mai auzea nimic. Se gândea numai la încercarea la care va fi supus peste câteva minute. Un gând îl făcu să se cutremure: „Dar dacă Weib doreşte să se descotorosească acum de mine? Pentru că ştiu prea multe? Da,

o să mă ucidă şi nimeni n-o să afle niciodată cum am fost asasinat...” Glasul nerăbdător al lui Weib îl smulse din prada gândurilor negre:

— Ce dracu faci?... Nu auzi?... Dezbracă mantaua!

Se supuse cu mâini tremurânde.

Weib scoase revolverul. Aşează mantaua pe creanga unui pom. Trase câteva gloanţe în pulpana hainei ce se bălăbănea în vântul acela hapsân, de toamnă rece.

Mincu, râdea fericit. „Tii, ce prost sunt! Doar mai au nevoie de mine”, îşi zise el, încurajându-se. Glasul grijuliu al lui Weib îl linişti şi mai mult:

— Îmbracă mantaua, să nu răceşti!

*

Karl avea un principiu. Nu-i plăcea să ucidă pe prizonierii leşinaţi în urma interogatoriilor. Ar fi însemnat că-şi face treaba de mântuială. Doar cu trei prizonieri se procedase aşa: un francez care avusese cutezanţa să-l scuipe la interogatoriu şi doi belgieni. Fusese cât pe-aci s-o împuşte şi pe Cătălina, îl supăraseră gemetele ei. Acum se felicita însă că nu o împuşcase. Aruncă peste ea o găleată cu apă. Ţipătul fetei readuse lui Karl buna dispoziţie. Controlă minuţios bagajul Cătălinei în care găsi o oglinjoară, câteva albituri şi o bucată de pâine. Cercetă cu atenţie şi mai descoperi o coroniţă de premiantă, pe care Cătălina o păstra ca amintire. Cinic, Karl se şterse cu coroniţa pe cizmele-i înnoroiate. Râdea satisfăcut. Cu un gest repezit, Cătălina îi smulse coroniţa din mână. Karl o atrase cu putere lângă el. Fata îl lovi. Grenadirul o strânse şoptindu-i:

— Ruhe! Temperament... Viel Temperament... Ja!... Wunderbahres Mädchen!...[7]

În timp ce o împingea spre un pat, Cătălina zări lampa cu petrol. Fără să şovăie o clipă, răsturnă lampa pe podea care luă foc. Înnebunit, Karl începu să urle:

— Alarme! Achtung! Alarme![8]

Profitând de învălmăşeală, Cătălina se strecură în noapte, urmărită de focuri de armă, de strigăte guturale şi de o explozie puternică. Dâra de foc a petrolului aprins pe podea ajunsese până la o ladă cu grenade, aflată lângă uşă. Explozia alarmă întreaga zonă.

Cu bluza sfâşiată, plină de sânge, cu tâmplele învăpăiate de febră, Cătălina bătu la coliba unui paznic de la fabrica de cherestea, acum pustiită şi prădată de teutoni.

---

[7] Linişte! Temperament!... Mult temperament... Da!... Straşnică fată!...

[8] Alarmă! Atenţie! Alarmă!

Bătrânul paznic şi nevastă-sa se gândiră s-o ascundă în pod, printre vechituri. Bătrânii ascultau speriaţi vorbele fără şir ale Cătălinei cuprinsă de delir.

„Trebuie să lupt... Să luptăm... Să-i alungăm mai repede... Lampa!... Arde totul... Aşa, doamnă Zizi, să arzi şi tu... Toţi... Ne calcă pe inimi... Să nu-i lăsăm... Vreau să lupt ca Jeanne d'Arc... Daţi-mi steagul... Şi platoşa!..."

— Dacă o caută şi dă de ea aici, ne ucide pe toţi trei, zise bătrânul stăpânit de spaimă.

— Taci! O ascundem... Nu vezi? E un copil!

— De n-ar mai vorbi atâta din pricina fierbinţelii. Am putea-o tăinui în pod.

Cătălina aiura fără oprire... „Auziţi? Paşii vandalilor răsună pe uliţele noastre... Cum să respiri, cum să trăieşti, când îţi calcă pe viaţă... Da, moş Serafim, vom lupta împreună!... Vioara, unde-i vioara? Primul foşnet al vântului, primul cuvânt al copilului din leagăn îţi poruncesc – alungă-i!... Ultima şoaptă a muribundului îţi spune: alungă-i! Cum va mai fi... Ne lovesc!... Alungaţi-i!..."

— Taci, fata mea, taci! Bea o gură de lapte cald... Tremură toată, săraca, şi arde ca o flacără, se vede că multe a mai îndurat copiliţa mamei!

Weib şi Mincu se aflau acum la locul exploziei. Mincu exclamă speriat:

— A fugit fata! A fugit... Nu mai plec... Nu mă mai întorc în rândurile noastre.

Un soldat german, scăpat ca prin minune numai cu o rană la umăr, raporta cele întâmplate, aşa cum le deducea el:

— Karl s-a dus la fată. A trezit-o... Şi fata nu era de lepădat... Karl, ştiţi dumneavoastră, nu se dă în lături... Dar, în grabă, a răsturnat lampa... Cutia cu grenade era în apropiere...

Weib îl opri, lovindu-l înnebunit cu cravaşa peste umăr.

— Şi fata? Unde-i fata?... Vă împuşc pe toţi, dacă nu mi-o găsiţi...

— Nu aveţi nicio teamă, fata era înăuntru... Ştiţi că în asemenea ocazii, lui Karl nu-i scapă nicio femeie. Poate că acum e doar cenuşă...

Weib răsuflă uşurat.

Şi Mincu.

Apoi ofiţerul german opri patrulele care se prezentară pentru a cerceta poziţia, spunându-i liniştit lui Mincu:

— Am avut noroc azi! Şi cu fata şi cu documentele aduse de dumneata; bine că le vârâsem în porthart-ul meu! Au scăpat de incendiu.

Weib îşi controlă din nou ceasul cu lanţ subţire de aur:

— Gata! E timpul să pleci!

Mincu se urni cu greu. Simţea în spate o povară uriaşă.

De undeva dinspre liniile româneşti se auzi bătaia unui tun, urmat apoi de două sau trei bubuituri repezi.

Weib încheie satisfăcut:

— Acum e momentul cel mai prielnic! Haidem!

*

În câteva zile Cătălina se întremă. Numai degetele de la mâna stângă nu-şi reveniseră. Le ascundea în bandajul unei năframe de in. În ochi îi scânteia o flacără nouă, flacăra răzbunării, a urii nepotolite. Gândul ce-i încolţise în minte o înăsprise, îi insufla voinţă.

Afară era soare, lumină şi căldură. Cătălina se pregătea de plecare.

— Încotro?! Mai stai, fată, abia te-ai sculat, încercă bătrâna s-o domolească.

Cătălina o îmbrăţişă ca pe o bunică.

— Trebuie să plec, mătuşică! Sunt aşteptată. Mă duc să lupt!

Bătrânilor nu le venea să creadă.

— Cum adică să lupţi? Doar eşti fată! Cine o să te primească în oaste?

Cătălina le arătă degetele bandajate:

— Priviţi! O să mă primească! O să mă înţeleagă că m-au schingiuit fără milă!... Cred că n-aş mai putea trăi, dacă n-aş lupta să-i alungăm!

Bătrânii nu prea înţelegeau hotărârea Cătălinei. N-auziseră niciodată de o fată care să lupte cu arma ca un bărbat: ştiau că ăsta-i doar meşteşugul oamenilor puternici, iar ea, biata, o fărâmă de om, mai-mai s-o doboare vântul.

Cătălina le mulţumi pentru găzduire, apoi se sfătuiră cum ar fi mai bine să treacă linia frontului, care între timp se mutase în interiorul ţării cu douăzeci de kilometri.

— Hai, că te-oi duce eu, fată. Sunt de lângă Cărbuneşti şi cunosc bine potecile, se oferi moşneagul.

Bătrâna le pregăti merinde de drum şi-i întovărăşi până jos, în luncă:

— Mergeţi pe-aci, e calea mai ferită, că pe uliţe îţi răsar la fiece pas în faţă ulanii, bată-i toaca de diavoli!

Şi Cătălina a plecat cu moşneagul prin desişul luncii.

Era o zi de toamnă frumoasă. O zi cu soare şi căldură, poate ultima zi frumoasă a anului 1916.

Călătoria cea mare începea!

Au ajuns într-o viroagă tăinuită şi adâncă. Bătrânul o îmbrăţişă:

— Pe aici treci nesimţită nici de păsări, nici de vânt!

Cătălina se târî prin adâncul văii la firul ierbii. Îi sângerau coatele şi genunchii, dar înainta necontenit.

Mai avea de parcurs două sute de paşi!

Încă un salt. Se afla acum în liniile armatei române. De dincolo se auziră câteva împuşcături...

— Prea târziu! exclamă Cătălina.

Pe drum îi stăruia în minte imaginea eroinei franceze... „Sunt convinsă, îşi zicea, că ea a ascultat doar glasurile celor chinuiţi şi nu voci supranaturale. Într-adevăr, aceste glasuri te urmăresc. Nu voi scăpa de ele decât prin luptă...”

Cătălina a început a colinda din unitate în unitate.

— Vreau să mă înrolez voluntar ca simplu soldat!

Unii îi răspundeau în glumă:

— Lasă, fetiţo, că nu s-au isprăvit bărbaţii din ţara asta!

Alţii, cu ironie:

— Vrei să ne împiedicăm de fuste când pornim la atac?

Alţii, cu brutalitate:

— Vrei să râdă duşmanul de noi că au ajuns muierile să ne înveţe să luptăm?

Iar alţii, cu obrăznicie:

— Te-am opri, că eşti fată drăguţă, dar pentru o singură noapte!

Sufletul Cătălinei era pârjolit de dorinţa aprigă a răzbunării. Nu suferea înjosirea. Şi degetele-i strivite de ulanul mătăhălos, şi cruzimea cotropitorilor, şi laşitatea trădătorilor şi, mai ales, jignirea demnităţii poporului – toate acestea se cereau grabnic răzbunate.

Un maior de la divizie o cercetă mai stăruitor:

— Şi de ce vrei să lupţi, fetiţo?

Ea îl privi cu speranţă şi încredere.

— Oare unui om care vă cere apă îi puneţi întrebarea de ce îi este sete?

— Ai mult pământ, domnişoară?

Fata îi răspunse cu semeţie:

— N-am pământ nici cât o unghie. Dar dacă luptătorii ar trebui preţuiţi după pământul pe care-l au, am vedea că prea puţini dintre cei avuţi sunt aici, în jarul războiului...

Maiorul, pe ale cărui degete străluceau inele groase de aur, îi răspunse înciudat, dispreţuitor:

— Vezi-ţi de drum, fetiţo! Să vii aici când o schimba bunică-ta regulamentele militare! Hai, şterge-o!

Zgribulită de frig, de ploaie, plină de amărăciune, fata ajunse, într-o zi neguroasă de octombrie, la Sâmbotin, unde se afla regimentul 18 Gorj, din care făcea parte şi fratele ei, acum devenit sergent – sergentul Niculae Toderoiu.

Fratele ascultă mişcat întreaga ei poveste, apoi hotărî cu blândeţe, ştergându-i lacrimile:

— Cătălină, cât or fi braţele astea ale mele, nu-i nevoie să lupţi şi tu! Lupt eu şi pentru tine.

Cătălina protestă cu energie:

— Aşa mă sfătuieşti tu, Niculae? Credeam că măcar tu o să mă înţelegi... N-ai încredere în mine, nici tu, aşa-i?

Niculae încercă s-o liniştească:

— Diavoliţo, e drept că nu ne-ai face de ruşine! Dar, vezi, trebuie să rămâie cineva şi cu bătrânii acasă...

Fata se împotrivi; ochii îi scânteiau mânioşi:

— Acasă să rămână laşii, Niculae... Avem mulţi laşi şi trădători. Eu o să mă întorc doar după ce-oi alunga şi ultima cizmă de cotropitor... Înţelegi?

Goarna sună adunarea. Sergentul se despărţi de ea zâmbind:

— Aşteaptă-mă, diavoliţo! Mă întorc îndată; lămurim noi totul, aşa cum se cuvine! Vreau mai întâi să-ţi fac o bucurie: vioara ta e la mine. Am luat-o când am trecut pe acasă... Ţi-o aduc îndată...

Dar, pe neaşteptate, din înaltul cerului un obuz se prăvăli şuierător în apropierea sergentului. O zburătură de fontă încinsă îl lovi la cap. Flăcăul mai înălţă o dată mâinile, apoi se prăbuşi sub arsura schijei. Sângele i se amestecă gâlgâitor cu apa din băltoaca vecină.

Cătălina fu printre cei dintâi sosiţi lângă trupul sergentului Niculae. Îl strigă, îi cuprinse obrazul însângerat între palme, îi sărută fruntea năclăită de sânge şi noroi. Somnul negru, fără de sfârşit, coborâse ca o apă peste ochii sticloşi ai flăcăului cu mustaţa abia mijită.

Cătălina se desprinse cu durere de lângă trupul îngheţat al blândului şi bunului Niculae. Cu revoltă în glas rosti printre lacrimi:

— Muică, ai să ne ierţi!... Acum câteva săptămâni a căzut Ion... Astăzi Niculae!... Ai să mai ai lacrimi, muică a durerii?...

Soldaţii şi ofiţerii făcură roată în jurul ei. Cei mai mulţi se descoperiră. Privirile le erau aburite de lacrimi, pe care însă şi le reţineau ostăşeşte.

Cătălina ridică arma fratelui său şi o sărută, apoi se adresă tuturor, vorbind calm, dar cu o hotărâre de nestrămutat:

— El mi-a spus că atât cât vor fi braţele lui, nu va fi nevoie să lupt eu! Dar acum braţele lui au împietrit. Arma lui, stropită încă de sânge, o voi purta eu mai departe! Ostaşi, mă primiţi lângă voi? Primiţi pe sora sergentului Toderoiu, alături de umărul vostru, să-şi răzbune fraţii ucişi? Voi sunteţi drepţi şi buni, voi cunoaşteţi ce-i durerea. De ce nu-mi răspundeţi?

Caporalul Drăghici, înalt şi spătos, cu mustăţile îngălbenite de tutun, îndrăzni primul:

— Păi, s-o primim, doar e sora lui Niculae! Şi-a lui Ion!...

Apoi fruntaşul Nichita, care mai purta încă pe frunte un bandaj sângerând, adăugă:

— De ce să n-o primim? Că gloanţe sunt destule şi nici de duşmani nu ne plângem. Se adresă apoi rugător ofiţerului: S-o luăm cu noi dom' sublocotenent, o luptă pe lângă noi, dacă-i dă sufletul ghies...

Se alăturară şi alte voci:

— Să lupte, să lupte cu noi! Să ne răzbunăm pe cei ce i-au zdrobit degetele!

— S-or îmbărbăta şi soldaţii văzând un pui de om cu atâta inimă!

— Eu îi dau cuşma mea!

— Eu, mănuşile!

— Eu, moletierele!

Sublocotenentul Gheorghe Gheorghiţoiu, care până atunci îşi ascunsese faţa în gulerul ridicat al mantalei, apăru în faţa fetei.

— Şi vrei cu adevărat, *diavoliţo,* să lupţi cu noi?

Un zâmbet de surprindere lumină ochii trişti ai Cătălinei.

— Dumneavoastră sunteţi, domnule sublocotenent? Păi mă cunoaşteţi de la Târgu Jiu, din spital... N-o să mă lăsaţi pradă durerii... Ştiţi că şi Ion a căzut în măgurile de dincolo de munţi...

Ofiţerul îi întinse un bidon de ceai cald, apoi se întoarse către majurul Stavăr:

— Ceri să fie trecută pe ordinea de bătaie a companiei voluntara Ecaterina Teodoroiu. Să fie însumată la drepturi începând de mâine, 30 octombrie 1916...

Soldaţii zâmbeau mulţumiţi. Cătălina i se adresă printre lacrimi:

— Cum să vă mulţumesc, domnule sublocotenent?

— Fiind demnă de încrederea pe care ţi-am acordat-o!

Cu târnăcoapele şi lopeţile au deschis groapă printre stâncile frământate de obuze. Două crengi de brad, în formă de cruce, au rămas acolo să amintească trecătorilor de eroul-sergent Toderoiu Niculae. Lângă mormânt a mai zăbovit câteva clipe voluntara Ecaterina Teodoroiu, mângâind cetinile şi rânduind bolovanii peste groapa umedă.

Arma fratelui său ardea în mâna-i slăbuţă, dar hotărâtă.

Vântul aspru al toamnei îi zvânta obrajii umeziţi de lacrimi.

De undeva răsună un ordin scurt:

— Coloana se îndreaptă spre Peşteana!

Ecaterina se încolona în locul fratelui ei.

Sergentul Niculae Toderoiu trăia!

El lupta mai departe... Mai departe...

*

Colonelul Obăgeanu, comandantul brigăzii, ordonă comandantului regimentului, colonelul Neagu Savel, să se prezinte cu voluntara Ecaterina Teodoroiu la comandament. Când o văzu aşa firavă, pierdută aproape în bocanci şi în cuşmă, colonelul nu-şi putu stăpâni râsul. O mai măsură o dată ca să se convingă că nu l-a înşelat privirea sa slăbită.

— Dar de unde ai, eroule, mantaua asta de uriaş? Încape sub ea jumătate din brigada mea...

Fata răspunse cu emoţie:

— Mi-a dăruit-o domnul general Dragalina.

Purtase tot timpul cu ea această manta... N-o lăsase nici când fugise din casa directoarei, nici când scăpase din mâinile nemţilor...

Colonelul se prefăcu straşnic de mirat şi de interesat:

— Ce vorbeşti, voinicule?! Nu minţi? Şi de ce, mă rog, ţi-a dăruit-o domnul general?

Cătălina prinse curaj:

— Pansam răniţii... Era frig... şi eu eram golaşă. Atunci domnul general şi-a dezbrăcat mantaua şi mi-a dat-o, spunându-mi: „O meriţi!”... Şi atât!

Colonelul Obăgeanu îi cuprinse mâna mică.

— Bravo, voinicule!... Ei, dacă domnul general a spus că meriţi mantaua, eu cred că meriţi cu prisosinţă şi titlul de luptătoare voluntară. Sunt mândru că faci parte din brigada mea. Ei, dar ce-i, eroule? Plângi?... Soldaţii nu plâng, domnişoară, e prima literă a regulamentului militar.

Cătălina răspunse cu greu, printre lacrimi:

— De bucurie plâng, domnule colonel, de bucurie!

Se înserase. Cătălina se întoarse la companie. O suflare aspră de vânt gemea prin arborii desfrunziţi, care-şi clătinau crengile ca nişte braţe uscate, bătând parcă mătănii adâncului neguros şi vitreg.

— Cine-i? se auzi deodată glasul răstit al santinelei.

Soldatul o recunoscu pe Cătălina. În clipa următoare trosniră arme mai aproape. Din stânga, din dreapta fulgerau împuşcături răzleţe. Focurile ucigătoare se apropiau.

— Pe poziţie!

Emoţionată, Cătălina trase piedica. Un bolovan se rostogoli în apropiere şi căzu bolborosind în pârâiaşul din vale.

Încet-încet, ochii Cătălinei se deprinseră cu zăbranicul întunecimii. Acum deslușea bine siluetele sălciilor de lângă vechiul iaz, înnămolit şi părăsit. Un fluier scurt străpunse liniştea. Chiar lângă sălcii apărură câteva umbre. Li se distingeau coifurile ascuţite. Cătălina întinse arma şi trase. O umbră se poticni. Celelalte răspunseră cu foc şi se mistuiră în apele întunericului.

Cătălina mai trase o dată, apoi sări din şanţ şi se năpusti spre umbra parcă ţintuită lângă iaz.

— Stai, *diavoliţă!* Aşterne-te la pământ!

Nici nu sfârşi bine comandantul companiei ordinul şi o salvă detună spre Cătălina. Tumultuos răspunseră şi ai noştri. Apoi focurile conteniră. Ulanii observaseră manevra unei grupe care încerca să le cadă în spate şi se retrăgeau.

— Voluntara Teodoroiu, la ordin!

Cătălina se prezentă milităreşte în faţa sublocotenentului Gheorghiţoiu. Acesta îşi răsuci cu migală o ţigară din tutunul jilav.

— Ţi-ai făcut botezul focului.

Voluntara povesti rostogolind cuvintele:

— Am doborât unul... S-a prăbuşit lângă iaz. Când...

— Mai încet, morişca lui Dumnezeu. Trebuie să încep cu o mustrare. Focul se deschide la comandă...

Cătălina se apără:

— Nu i-am mai putut răbda, domnule sublocotenent.

Gheorghiţoiu continuă cu un glas pe care şi-l dorea cât mai aspru.

— Te pedepsesc să dublezi două schimburi de santinelă, iar mâine, la raport, să-mi ştii pe de rost capitolul cu deschiderea focului. Poftim regulamentul!

Cătălina luă regulamentul. Salută. Dar ofiţerul o opri.

— Şi fiindcă ai ochit foarte bine, te poftesc să primeşti această pungă cu bomboane! Ai înţeles?

— Înţeles, să trăiţi, domnule sublocotenent!

*

Marşuri lungi, prin pâclă şi ploaie... Ceaţă şi frig.

Cătălina mergea în capul coloanei. Bocancii prea mari pentru ea plescăiau prin băltoacele uliţelor desfundate. Păşea încovoiată sub povara raniţei înnegrite de ploi, mergea şi repeta mecanic: „Focul se deschide la comanda comandantului de pluton, în următoarele cazuri...”

Câteva femei se apropiară cu mâna la gură, lângă ciutura fântânii:

— Ai văzut?

— Cum să nu văd? O fată îmbrăcată soldat!

O bătrânică se apropie de Cătălina:

— Na, maică, ţine, să ai de drum!

Cătălina mulţumi şi aşeză merele în sacul de merinde. Baba privea năucă, făcându-şi cruci, în marginea drumului:

— Tii, cine a mai văzut soldat cu codiţe?!

Ordinul de popas trecu din pluton în pluton. Soldaţii căzură frânţi sub povara raniţelor, neţinând seama nici de noroiul şanţului, nici de ploaia măruntă şi deasă ce le pătrundea prin mantalele rupte, subţiate şi decolorate.

Cătălina le împărţi mere şi bomboane.

— Ce sărbătorim, fătuţo? întrebă caporalul Drăghici.

Cătălina răspunse cu zâmbet:

— Botezul focului, nene Drăghici, botezul focului! Apoi continuă cu glas tare: Focul se deschide la comanda comandantului de pluton, în următoarele...

Deodată, sub privirea tuturor, Cătălina alergă înapoi la căruţe. Acolo îşi avea „zestrea", lada ei de campanie, în care îşi strânsese câteva rufe, o fustă şi o bluză albă, brodată. Scoase o oglinjoară şi un foarfece. Fără să şovăie prea mult, înfipse foarfecele în codiţe, hârşt, hârşt...

Gheorghiţoiu opri calul chiar lângă ea. O privi cu surprindere.

— Ce-ai făcut?

Cătălina luă poziţia de drepţi şi raportă milităreşte:

— Domnule sublocotenent, la noi în sat, la orice botez se taie moţul... Eu, acum, la botezul focului, îmi tai codiţele... E permis după regulament, domnule sublocotenent?! Sau trebuie să le las să crească la loc?

Prizonieră

4 noiembrie 1916.

Compania sublocotenentului Gheorghiţoiu mărşăluia, în misiune specială, spre comuna Răşina. Bătea un vânt iabraş, ca un brici tăios. Răceala pătrundea ascuţit până la oase. Soldaţii mergeau strânşi unul lângă altul, cu capetele-n piept, înaintând cu greu prin pâcla deasă. Nu vorbea nimeni. Se auzea doar zornăitul regulat al lopeţilor prinse la şold.

Deodată ţâşniră din negură, din toate părţile, trupe inamice. Compania întreagă era înconjurată! Câteva clipe se lăsă o tăcere adâncă. Se auzea doar urletul sfâşietor al vântului. Cele două tabere se priveau de la câţiva zeci de paşi.

Doi ofiţeri inamici, strângându-şi curelele, aranjându-şi în linişte ţinuta, se îndreptară cu paşi siguri spre români. Se opriră şi se adresară în graiul lor cu precizarea să se facă piramide din arme, apoi să se îndepărteze de ele la zece metri şi să se predea cu mâinile ridicate. La primul gest de opunere ar fi urmat deschiderea focului.

Totul părea pierdut... Nimeni nu putea întrezări vreo nădejde de scăpare.

Atunci, celor doi ofiţeri le răspunse Cătălina în limba germană. Îi întrebă în ce loc să depună armele. Şi, în timp ce ofiţerii căutau din ochi un loc mai nimerit, fata cu o repeziciune uimitoare, îi împuşcă pe amândoi. Focurile trase de Cătălina surprinseră pe inamic. Se produse panică, se schimbară rafale. Profitând de negură şi de învălmăşeală, ofiţerii şi o parte din soldaţii români scăpară de încercuire.

Cătălina alerga în rând cu cei urmăriţi de focul nemţilor. Era salvată. Fugarii dispărură cu toţii în porumbul rămas necules de pe câmp din pricina războiului.

Dezmeticiţi, nemţii porniră vijelios pe urmele fugarilor. Câţiva intrară călări în porumbişte. Cătălina se adresă tovarăşilor ei:

— Fugiţi! Am să-i opresc cu foc!

Trase primul foc de armă. Urmăritorii descălecară. Se încrucişară focuri.

„Acum ai noştri sunt departe, nu mai pot fi ajunşi!” gândea Cătălina fericită.

Corola unei rachete sfâşie ceaţa şi se spulberă în apropiere. Cătălina răspunse cu foc. Detaşamentul o încercuise din nou. Gândurile o năpădeau usturătoare: „Ce o să urmeze peste câteva clipe?” Fata stătea neclintită. Auzea respiraţia gâfâită şi şoaptele urmăritorilor. La câţiva paşi desluşi un mormăit şi o umbră rostogolindu-se. Cătălina trase din nou. O sudoare rece îi luneca pe şira spinării. Gura i se uscase, buzele o usturau. La fulgerarea unei limbi de foc zări lămurit pe urmăritori. Apoi un răcnet cumplit şi

sălbatic umplu zarea mohorâtă. Săbiile sunară, detunară arme şi fata se ghemui de spaimă.

Aşadar, prizonieră pentru a doua oară. Nu mai avea nici un singur glonţ, nicio grenadă ca să poată lupta.

— Halt!

Fata privea năucită, fără să mai poată face un singur gest de apărare.

— Hände hoch![9]

Cătălina se ridică tremurândă fără să-i privească. Tremura, de frig sau de frică. I se smulse arma din mână. Inima fetei zvâcni dureros. Gândi: „Arma lui Niculae în mâinile lor!"

Un bot de carabină o împinse din spate. Cineva se răsti şi o lovi, să meargă mai repede. Ajunse în faţa unui maior cu obraz lunguieţ, brăzdat de cute şi de cicatrice, mărginit de favoriţi ondulaţi. Maiorul o privi cu dispreţ.

— De la Crucea Roşie?

Spre surprinderea tuturor, fata le răspunse în limba germană.

— Sunt infanteristă!

— Grenadieră? Şi maiorul pufni într-un râs nervos, nepotolit. Apoi i se adresă: Nu te teme, nu-ţi facem nimic! Spune-mi unde au fugit ostaşii? Unde se află regimentul?

Fata tăcu.

— Nu vrei să vorbeşti?

Cravaşa maiorului îi sângeră obrajii.

Fata cuteză printre lovituri:

— Dumneata, dacă ai cădea prizonier, ai destăinui unde se află unităţile germane?

Maiorul făcu celorlalţi cu ochiul:

— E nebună!

Chemă pe un subofiţer blond, grăsun şi-i ordonă:

— Du-o la comandament, cei de-acolo vor şti s-o facă să vorbească! Hai, mai repede!

Subofiţerul se opri mirat în faţa copilei. O privi. Se depărtă şi o privi din nou. Apoi luă poziţie şi raportă maiorului.

— Ăsta-i soldatul care a tras în ofiţerii noştri azi dimineaţă. Sunt sigur...

Maiorul zâmbi.

— Nu vezi că tremură de frică?

— De frig, domnule maior, îl corectă Cătălina.

Mai primi o lovitură de cravaşă şi o înjurătură aspră.

---

[9] Mâinile sus!

Subofiţerul blond şi grăsun mergea călare. Alături, pe jos, Cătălina. Din când în când, subofiţerul o lovea cu cravaşa şi o întreba:

— De ce nu vorbeşti, căţea? Ai ucis pe căpitanul Schmidt. Ştii câte cruci de fier avea Schmidt? Două cruci de fier... Două, auzi?

O lovea din nou. Apoi îi privea mirat mâinile:

— Cum au putut aceste mâini de femeie păcătoasă să-l împuşte pe Schmidt? Două cruci de fier, faima întregului corp de armată?...

Subofiţerul suduia într-una şi clătina uimit din cap. Filosofa amar:

— Ruşine! Un Schmidt cu două cruci de fier şi o fetişcană păcătoasă... Dreptate-i asta?

Cătălina era escortată spre Cărbuneşti, unde se făcea centralizarea prinşilor, interogarea şi apoi deportarea în interior.

— Las' că vorbeşti tu la comandament! Sau poate ai să spui că n-ai luptat?... Râdea mulţumit şi-i arăta arma prinsă de şaua calului. Asta o să te dea de gol! Ai să mărturiseşti tu la comandament şi laptele de la vipera pe care ai supt-o... Cu noi nu-i de jucat! Ştim cum să ne purtăm cu duşmanii... Ai să vezi tu acum...

Subofiţerul râdea fericit la gândul celor ce o vor aştepta pe fată! Înveselit de tot ce întrezărea, muşcă cu vădită satisfacţie din cârnatul afumat ce-l scoase din sacul de merinde. Apoi trase o duşcă de rom.

— Frige! Ca o flacără!

Chicotea fericit, bea într-una şi muşca lacom din cârnat, pe când Cătălina, frântă de emoţie, de foame şi de sete, de frig şi de oboseală, se lupta anevoie cu glodul cleios al potecii înguste. Bubuitul tunurilor şi trosnetul armelor se pierdeau undeva în urmă. De atâta băutură, călăreţul cânta fericit şi sătul. O cântări pe fată, de câteva ori, cu coada ochiului. Îi plăcea fetişcana. Sânii îi bombau haina militară. Gâtul alb se înălţa din mantaua aspră. Ochii scânteiau năprasnic când îl privea, cu o nestăpânită ură. Ulanului îi năvăli sângele în cap. Fierbinţeala îl năpădi ca o apă nepotolită. Ochii mici îi sclipiră pofticioşi în grăsimea obrajilor. Coborî.

— Haide! Haide să ne răcorim oleacă!

O cuprinse de mijloc şi se pregătea să o doboare. Fata îl lovi, îl zgârie cu unghiile, îl muşcă.

— Căţea turbată! Ţigancă afurisită!

Duse mâna la pistol, dar nişte călăreţi răsăriţi din dunga zării îl hotărâră să încalece din nou, să-şi mute pentru un răstimp gândul.

Trase încă o duşcă de rom. Din pricina oboselii începu să moţăie. Mersul la pas al calului, picăturile molcome şi ritmice ale ploii, băutura, toate la un loc îl făcură pe călăreţ să aţipească de-a binelea.

Cătălina nu-şi mai dezlipea privirea de la tocul pistolului, rămas deschis la oblânc. Simţi deodată o tărie fără margini! Ulanul se îndreptă şi deschise ochii. Se lovi peste faţă. Privi speriat înapoi. Cătălina mergea liniştită prin glodul potecii. Ulanul ordonă:

— Cântă, n-auzi? Cântă, căţea!

Cătălina lălăi molcom, ca la o clacă în zori.

— Cântă, căţea, că la noapte nuntim! mai putu să îngaime moleşit călăreţul.

Apoi somnul îl potopi de-a binelea; sforăia liniştit.

Cătălina desfăcu încet tocul de piele al pistolului şi scoase cu precauţie arma. Când simţi în palmă mânerul pistolului rece şi tare, o cuprinse o nebănuită stăpânire de sine. Ulanul dormea în lege, bălăbănindu-se când în dreapta, când în stânga, pe şaua calului, somnoros şi el.

Cătălina hotărî: „Nu, n-am să-l împuşc în somn. Prea mult m-a chinuit porcul! Ar fi o pedeapsă prea uşoară". Îl lovi. Ulanul se trezi brusc, speriat. Cătălina apucă dârlogii calului. Întinse revolverul şi ordonă cu severitate:

— Coboară... În genunchi... Cere iertare pământului acesta că-l vei păta şi murdări cu sângele tău!

Galben de spaimă, însoţitorul cerşea iertare.

— Ei, dragă mire, ai să afli cum această mână de „femeie păcătoasă" a putut să-l împuşte pe frițul tău cu două cruci de fier! Uite-aşa! Câte cruci de fier ai?

— Voi sunteţi buni! Voi iertaţi! se văicărea el, acum pe un ton mieros.

Împuşcăturile se pierdură în întinderea de plumb a amurgului. Cătălina sări pe cal şi porni în galop înapoi. Rosti către cel ucis, în loc de adio:

— Să nu uiţi să povesteşti şi pe lumea cealaltă cum ştiu să ucidă femeile noastre, când le pângăriţi viaţa şi pământul! Nu ne înspăimântaţi oricâte cruci de fier aţi avea... Ştim să vi le preschimbăm în cruci de lemn!

Ulanul mai horcăi o dată.

Nu se mai auzi apoi decât galopul grăbit al roibului.

*

Sublocotenentul Gheorghiţoiu ajunse târziu, seara, cu restul companiei la regiment. Oamenii tăceau sub povara neiertătoare a unui gând nerostit, dar care prinsese fiinţă în sufletele lor. Se prăbuşiră lângă primul foc de vreascuri ude. Nimeni nu se atinsese de cazanul cu ciorbă aburindă. Caporalul Drăghici nu se mai putu stăpâni şi icni cu revoltă cel dintâi:

— Oameni am fost noi? Ptiu!... Am lăsat o fărâmă de copil să ne apere retragerea. O am pe suflet până oi închide ochii ăştia netrebnici... Halal bărbaţi! Să râdă şi curcile de noi!

Un soldat bătrân îşi slobozi gândul cu obidă:

— Cum ne-a îmbrobodit fierbinţeala luptei! Ca o pânză deasă ne-a căzut pe ochi şi pe inimi. Domnule sublocotenent, ce-ar fi să mergem după voluntară? E păcat de pruncă să moară pentru noi, oameni în toate puterile.

Gheorghiţoiu nu răspunse. Tăcea, înfrânt, sub privirile acuzatoare ale celor din jur.

Aşa înlemniră cu toţii lângă focul care scânteia mocnit.

Arareori mai scăpăra vreun amnar, mai scânteia vreo ţigară răsucită din tutun negru, ud ca şi glodul de sub oşteni. Nu se auzea nicio vorbă. Nimic... Fiecare vorbea cu el însuşi. Se mustra. Se acuza...

Deodată, un ropot de cal trezi pe cei care aţipiseră.

Ropotul se apropia vijelios, ca o furtună. Ostaşii tresăriră.

— Cine-i? Stai!

De pe cal descălecă istovită, dar cu ochii scânteietori, Cătălina. Zâmbea, fără să poată articula un singur cuvânt. Abia mai târziu îşi reveni şi le povesti pe îndelete toată întâmplarea.

Gheorghiţoiu, cât un munte de înalt, voinic şi spătos, o strânse cu mândrie la piept, o ridică în braţe, arătând-o tuturor ca pe un trofeu rar.

— Să-ţi spună ostaşii cât am fost de neliniştiţi din pricina ta!

Soldaţii zâmbeau mulţumiţi, cu ochii în lacrimi...

Cătălina se prezentă milităreşte comandantului:

— Domnule sublocotenent, mă iertaţi?

Gheorghiţoiu o sărută pe frunte:

— Tu să ne ierţi, Cătălina. Noi am greşit...

Cătălina îl înfruntă cu hotărâre:

— Ba eu am greşit, domnule sublocotenent!

— Când, mă rog, ai greşit? întrebă ofiţerul.

— Când ne-au înconjurat ulanii compania. În clipa în care cei doi ofiţeri s-au apropiat de noi, eu am deschis focul, fără să mai aştept ordinul comandantului. Iar la regulament scrie: „Focul se deschide...”

Soldaţii o duseră pe braţe lângă focul care ardea viu. Din cauza frigului şi a ploii, din cauza luptei şi a emoţiilor fără seamăn, Cătălina adormi pe dată zgribulită, cu o ceaşcă de ceai în mână.

În somn tresărea, vorbea, ofta, plângea ca un copil.

Santinela din preajmă călca uşor, să n-o trezească. Mai mult, îşi dezbrăcă şuba şi o înveli.

*

Cantonament!

Pentru o singură noapte trupa fu cantonată într-un cătun oropsit. Soldaţii se culcară prin grajduri sau pătule, mulţumiţi că cel puţin nu-i mai bate ploaia şi că au un braţ de fân sub cap.

Cătălina nimeri la casa unui picher. Ceru voie să doarmă afară, pe prispă. Nevasta picherului o omeni cu o bucată de mămăligă şi cu prune uscate. Văzând-o atât de slabă şi de zgribulită, o îmbie:

— Hai înăuntru! Vino şi-om dormi amândouă pe laviţă lângă cuptor... Aprindem şi câţiva strujeni, să ne mai încălzim! Hai, dezbracă-te şi culcă-te! Picherul meu e pe drumuri şi nu vine decât dimineaţă!

Cătălina primi. Căldura molcomă a cuptorului o făcu să adoarmă imediat.

Dar picherul care, de amărăciune, trăsese mai multişoară ţuică fiartă, dreasă cu ţuşcă uscată şi pisată, nimeri acasă la scurtă vreme după miezul nopţii. Intră omul tiptil, grijuliu, să nu-şi trezească muierea, dar în tindă se împiedică de o armă. Aprinse un băţ de chibrit şi văzu lângă uşă o pereche de bocanci mari, cu ciorapii şi obielele întinse alături. Picherul simţi că i se pune pe dată un nod în gât, şi că toate se rotesc în jurul lui într-un joc ameţitor.

— Carevasăzică, aşa, muiere!... porni omul să se frământe. Ştii că bărbatul ţi-e plecat până dimineaţa şi îţi faci de cap cu cătanele! Bine! Vom vedea noi cine râde la urmă!

Ieşi din nou în ploaie, să se mai răcorească.

— Da poate m-am înşelat!

Se întoarse, dar într-un ungher zări şi o capelă.

— Las' c-ai să-mi plăteşti tu, unealta lui Scaraoţchi!

Dispăru pentru câteva clipe în beznă. Se întoarse cu un topor în mână.

— Asta are să vă fie ultima noapte de miere!

Se hotărî să-i căsăpească fără milă, aşa cum s-or afla împreunaţi pe laiţă.

Deschise uşa cu băgare de seamă. Desluşi respiraţiile regulate ale celor ce dormeau.

— N-aveţi grijă, vă satur eu pentru totdeauna. O să vă hodiniţi o veşnicie...

Ridică toporul şi se pregăti să izbească cu vârtoşenie, fără îndurare.

Dar toporul lovi o grindă. Nevasta, dezmeticită, urlă cât o ţinu gura, zărind scânteierea toporului.

— Ho, nebunule, nu da! Ţi-a luat dracu' minţile!

— Mai vorbeşti, căţea?! Mai cutezi să ridici glasul?!

Se trezi şi Cătălina.

— Ce s-a întâmplat oameni buni?

Auzind glas de femeie, picherul porunci:

— Nu vă mişcaţi până n-aprind lampa!

Privea acum năucit, când la femeie, când la fata de alături. Se freca la ochi, se ciupea şi tot nu credea.

— Da' cătana unde-i?

Înţelegând ce gânduri treceau prin mintea picherului, Cătălina se porni pe un râs nepotolit:

— Eu sunt cătana, nene! Iată-mă! Ale mele-s hainele, bocancii, arma...

Picherul ieşi afară şi stătu o vreme în ploaie, să se dezmeticească, murmurând:

— Asta-i, am băut prea mult. Anafura ei de viaţă!... Numai ţuica-i de vină!...

A doua zi, întâmplarea avu darul să înveselească şi pe oamenii din cătun şi pe ostaşi, mai ales că picherul o povestea cu haz, scuzându-se la sfârşit:

— De unde să-mi dea prin cap că fac şi muierile armată, aşa ca oamenii întregi, de fiecare zi... Dar vouă nu vi se poate întâmpla aşa ceva, că doar o singură femeie poartă armă, aşa că-i mai bine să găzduiţi pe prispe...

Zile de cumpănă

Zile de cumpănă pentru poporul român. Trâmbele de zăpadă se amestecau cu sângele din tranşeele măcinate de plumbi şi explozii.

Vineţi de frig, acoperiţi de straie subţiri, soldaţii tremurau în careu, aşteptând vestea pentru care erau adunaţi. Vocea maiorului avu darul să mai încălzească trupurile amorţite de atâta ger şi foame.

— Ofiţeri şi soldaţi, pierderi mari ne-a fost dat să suportăm în ceasurile din urmă! Sângele nostru a înroşit apa Jiului! Dragi ostaşi, din mijlocul vâltorii, alături de atâţi viteji ni se arată un chip de voinic fără seamăn, voluntara noastră, Ecaterina Teodoroiu. Să o cinstim pe aceea care de două ori căzută prizonieră a ştiut să scape, cu un curaj fără margini, săvârşind fapte vrednice de laudă pentru un ostaş vechi şi încercat.

Fapta Cătălinei, citată de comandant, cuvintele înflăcărate ale acestuia încălzeau inimile ostaşilor, alungau din trupurile lor istovirea luptelor; simţeau că le renasc puterile. Clipa marii încleştări era aşteptată cu bărbăţie.

Apoi regimentul se îndreptă spre şoseaua ce duce spre Tânţăreni. În lumina tristă a dimineţii, coloana şerpuia, uriaşă, pe drumul lunecos, poleit de o zăpadă subţire.

Cătălina trecu lângă sublocotenentul Gheorghiţoiu.

— Ne retragem iar?

Ofiţerul încuviinţă din cap.

— De ce ne retragem, că doar aici îi răzbisem binişor?

Comandantul oftă cu amărăciune:

— Au cedat flancurile... Am fi putut fi încercuiţi...

Mestecau amândoi pâine de război, mucegăită. Soldaţii gâfâiau sub povara raniţelor, a armelor şi a muniţiei. Vântul le biciuia chipurile învineţite de ger, le spulbera zăpada în ochi.

Scuipau, suduiau şi se ştergeau cu mânecile mantalelor afumate şi pârlite de flăcările focurilor aprinse noaptea în spatele tranşeelor. Un soldat se prăbuşi, învins de cerbicia viscolului şi de greutatea raniţei. Cătălina se repezi să-l ridice. Soldatul gâfâia, privea în jur năucit, sfârşit. Zărind-o pe Cătălina îşi mai veni puţin în fire.

— Nu vă osteniţi cu mine! Sunt de la o altă companie...

Cătălina îi luă raniţa.

— Nu eşti tot de-al nostru?

— Da de ce să duceţi două raniţe?

Cătălina îi scutură omătul de pe obraji, îi dădu curaj, ba porni şi un firicel de cântec sfâşiat de cernerea viforoasă a zăpezii.

După ce-şi mai veni în fire, soldatul îndrăzni, umilit şi ruşinat:

— Acum daţi-mi raniţa... A trecut slăbiciunea... sunt prea grele două ranițe... Mulţumi şi se îndreptă spre compania lui, căutând să-şi ascundă degetele vinete ce se iţeau prin căscătura bocancului făcut ferfeniţă.

Privindu-i picioarele aproape degerate, sublocotenentul Gheorghiţoiu dădu drumul unei înjurături straşnice:

— Mama lor de ticăloşi, ne pradă şi bocancii din picioare!

Cătălina îşi simţea pleoapele ca de plumb.

Dormea. Dormea şi mărşăluia.

Gheorghiţoiu zâmbi. Îşi spuse în gând: „Acum a devenit leat vechi! Soldatul care doarme în marş înseamnă că s-a deprins cu armata! Mama lui de război afurisit!”

*

Pe văile Olteţului, Amaradiei şi Jiului se prăvăleau, torente tulburi, coloanele nemţeşti, îndoliind pământul Olteniei, prăpădind totul în cale: oameni, vite, pătule şi sate. Drumul le era însemnat de văpaia cătunelor incendiate, de sânge şi morminte părăsite.

Cu desagii în spate, cu ţoluri sărace sub braţ, orbecăind prin îmbulzeala carelor, blestemându-şi zilele, afurisind urgia vremii crâncene şi fără geană de înseninare, refugiaţii porneau în pribegie.

Pe câmpia Ţânţărenilor se înjghebase un front provizoriu, care trebuia să împiedice pătrunderea cavaleriei inamice, ce încerca să înainteze rapid, pentru a paraliza orice tentativă de evacuare.

Era în noiembrie, 5 noiembrie. Tunurile bubuiau într-una, mânioase şi neiertătoare...

Cătălina se afla în şirul trăgătorilor din prima linie. Săpa. Viscolul îi înlăcrima ochii. Mâinile îi îngheţau pe lopata rece. Un soldat vru s-o ajute, dar ea se împotrivi. Pândarii vestiră deodată, în zbuciumul amurgului:

— Vin nemţii!

Călăreţii vrăjmaşi se opriră o clipă pe creastă. Cântăriră bine aşezarea trupelor. O parte descălecară şi instalară pe o ridicătură de pământ o mitralieră, care se şi porni să păcăne furioasă.

Prima linie de asaltatori se urni greoaie prin fumegarea deasă a câmpului de luptă. Săbiile fulgerau înălţate în aer.

— Foc! răsună tăioasă comanda lui Gheorghiţoiu.

Plumbii şi schijele asurzitoare făcură un zid de nebiruit. Surprinşi, puşi în încurcătură, duşmanii se retraseră pe vechea linie de debuşare la atac.

— Fug! Ura! Fug!

— Aşteptaţi, vor veni din nou, dojeni Gheorghiţoiu pe câţiva ostaşi care se săltaseră din şanţuri, să-i urmărească pe nemţi.

Călăreţii duşmani se repeziră din nou în galop cu săbiile şuierând în viforniţă.

— Foc! ordonă pentru a doua oară Gheorghiţoiu.

Plumbii repeziţi cu ciudă înspre ei îi rărirră. Parte dintre cei prăbuşiţi erau târâţi de cai îndărăt, lăsând pe omăt dâre de sânge. Nechezatul cailor umplea locurile de o larmă sinistră ce răzbea prin tunetul exploziilor.

— Vin şi din dreapta, anunţă Cătălina.

Spre flancul drept se îndreptau rânduri după rânduri călăreţi care trăgeau cu carabinele din galopul cailor înnebuniţi de pocnete, de larma câmpului de bătaie, de cerbicia vremii.

Pâlcuri de călăreţi pătrundeau în şanţurile noastre. Se ridică atunci fără comandă zid des de baionete. Acum sunau oţelurile lovite. Cineva rosti în acel cumplit vălmăşag al morţii:

— Răzbiţi-i cu patul armei!

Însângeraţi, înspăimântaţi, călăreţii se întorceau în vizuinele lor.

Deodată Gheorghiţoiu se prăbuşi. Un glonţ îi pătrunsese adânc în piept. Printre ostaşii strânşi în grabă lângă comandantul plutonului se afla şi Cătălina.

În timp ce era întins pe targa umedă, ofiţerul sfătui pe caporalul Drăghici şi pe Cătălina:

— Nu uitaţi, aveţi grijă de oameni!

Atât putu să rostească.

Noaptea nemţii ocupaseră o nouă poziţie în apropierea gării Filiaşi. Trenurile cu populaţie şi cu provizii ce se retrăgeau de la Turnu Severin trebuiau apărate cu orice preţ, cu orice sacrificiu.

Ninsoarea nu contenise.

Nici vântul.

Doar gerul se mai muiase.

A doua zi era o dimineaţă senină. Cerul părea o boltă de sticlă albastră. Se mai încălzise. Zăpada se topea, trupurile se dezmorţeau... De pe şosea se auzea, îndepărtat, larma refugiaţilor. Şi o veste bună: plutonierul Copaciu adusese muniţiile.

Se lăsase o linişte adâncă, atât de adâncă, încât se deslușea limpede cum caii ronţăiau grăunţe.

Deodată, se auzi un zbârnâit abia perceptibil, ca de albină rătăcită de roi. Un aeroplan se ivi deasupra câmpului de luptă. Era un avion de recunoaştere. Coborî la mică înălţime, să cerceteze minuţios locurile. Soldaţii îşi îndreptară mitralierele spre el. Şi armele. Îl întâmpinară cu o pânză deasă de foc. Pasărea de oţel se zbătu o clipă neputincioasă, apoi,

clătinându-şi aripile, se retrase grăbită din calea prăpădului de foc. Porniră tunurile! Un fum înecăcios umplu văile. Sunară gorniştii. Goarnele aminteau buciumele din vechime. Buciumele acelea care vesteau, din pândar în pândar, că seminţii potrivnice s-au urnit, cu pârjol şi sabie, să năpăstuiască ţara. Atunci se ardeau parii la capăt, să fie mai tari, se ascuţeau coasele şi topoarele, se împleteau scuturile de nuiele, se prindeau săbiile la şold şi toată ţara pornea cu oameni, cu păduri, cu ape, să stăvilească potopul cotropitorilor...

Sunară gorniştii pentru a doua oară. Apoi se auziră ordine scurte şi infanteriştii noştri se repeziră cu baionetele la armă spre o muchie de deal. Duşmanii îi primiră cu o ploaie de gloanţe. Răzleţite se auziră mortierele! La flancuri se deslușea clar explozia grenadelor defensive.

Lopeţile s-au prefăcut în parapete mici. Se înainta în salturi scurte şi repezi. Unii trăgeau, alţii înaintau, îmbinând focul cu mişcarea.

Cătălina se afla în fruntea trăgătorilor care înaintau fără răgaz. Striga, şi glasul ei suna ca o goarnă subţire de argint în învălmăşeala luptei:

— Înainte, băieţi! Înainte! Unul să nu ne scape!

Caporalul Drăghici îi strigă în fierberea asaltului:

— Domoleşte-te, Cătălină!

Cătălina îi răspunse din fugă:

— N-ai frică, nene Drăghici, nu s-au fabricat încă gloanţele care să mă doboare!

Gorniştii sunau într-una înaintarea. Soldaţii noştri se repezeau inimoşi, împroşcând cu gloanţe prima linie a inamicului bine adăpostit la pământ.

Tunurile noastre oprite pe o moviliţă trăsneau cu foc şi fulgere duşmanul.

— Priveşte-i, fug! După ei, băieţi! înainte! strigă Cătălina.

Deodată, fata se prăbuşi. Un obuz plesnise în apropiere, ca o păstaie uriaşă. Îi rănise picioarele cu retezături de fier încins. Încercă să se ridice, dar se prăvăli din nou. Moletierele i se înroşiseră de sânge. Cătălina se târî pe un singur braţ. Ajunse la o creastă nouă. O dungă de întuneric i se aşternu pe dinainte şi cercuri roşii i se învârtejau mereu în faţa ochilor. Cineva o ridică. Cu greu deschise ochii. Chipul soldatului care o sprijinea îi părea cunoscut. Soldatul îi înţelese nedumerirea.

— Eu sunt cel cu raniţa, cel de la altă companie! Vă amintiţi?

Cătălina îi răspunse cu un zâmbet de mulţumire.

— Să vă ajutăm să mergeţi!

Îi întinse bidonul de la şold. Fata îşi udă buzele uscate.

Ca izbite de aripile unui uragan, trupele duşmane fură alungate.

Drăghici îngenunchie lângă fată, mustrând-o cu blândeţe:

— Ei, cum e cu glonţul? S-a fabricat ori ba?

Cătălina îi răspunse, arătându-i picioarele:

— Vezi, nene Drăghici, la schije nu m-am gândit!

Din creasta dealului coborau brancardierii. Soldaţii le strigau:

— Haideţi mai repede!

Câţiva ostaşi şi refugiaţi înconjurară fata; un bătrân oftă:

— E încă un copchil!

Au culcat-o pe o brancardă. Cătălina îşi şterse cu mâna noroiul lipicios de pe faţă şi frunte şi rosti soldaţilor:

— Nu vă lăsaţi, băieţi!

Apoi alunecă într-un somn adânc. Puterile o părăsiseră. Era la sfârşitul unei săptămâni de marşuri, de lupte, de foame şi de nesomn. Pierduse mult sânge. Pentru o frântură de secundă deschise ochii. Privi la forfota din jur. Se adresă celor care o urcau în vagonul de marfă, prefăcut în ambulanţă:

— O să mă întorc curând!

O aşezară într-un ungher al vagonului. Un sanitar îi bandajă picioarele. Mirosea a iod şi a spirt ars. Doctorul ordonă sanitarilor:

— O evacuaţi imediat! Peste câteva clipe pleacă trenul cu răniţi!

O aşezară într-un alt tren. Trenul se urni greoi. Cineva îi întinse un bidon cu ceai. Fata îşi muie buzele. Rosti apoi cu ochii aţintiţi în zare spre pământul Filiaşilor, spre forfota soldaţilor din gară:

— O să mă întorc curând! Curând!...

Cătălina se simţea alunecând nu pe şinele căilor ferate, ci într-un abis alb, rece şi fără de sfârşit. Abia avu timp să mai gândească: „Doamne, cum oi arăta, nici n-am avut timp să mă pieptăn astăzi”.

*

Îşi reveni abia spre miezul nopţii.

Era istovită. Febra îi uscase buzele. Ochii-i scânteiau.

Ceru apă. Cei din preajmă îi udară buzele. Fata bâiguia în neştire:

— Trageţi... Trageţi la mitralieră... Au pătruns pe flancuri!... Nu-i lăsaţi să atace!... Trageţi! Trageţi!... Muică, iartă-ne... Pe Niculae, pe Ion şi pe mine!

O ţărancă albită, aciuată în tren, bocea molcom lângă pataşca plină de sânge a copilei din valea Jiului.

Craiova nu a vrut să-i primească pe răniţi. Craiova se evacua. Trenul porni mai departe, în noapte. Într-o gară, brancardierii aduseră şi alţi răniţi. Au pătruns cu ploaia de afară.

Alături de targa Cătălinei au aşezat targa sublocotenentului Pănoiu. Ofiţerul se plecă spre targa vecină.

— Ei camarade, n-ai puţină apă? Camarade, n-auzi? De ce nu răspunzi?

Pănoiu aprinse un chibrit.

— Dar ce văd?! E o fată?!

Cineva îl lămuri:

— Domnule sublocotenent, lăsaţi-o să doarmă. E fata care a luptat la Filiaşi. E grav rănită la picioare... Cine ştie de va mai putea călca vreodată pe ele!

Pănoiu tresări.

— Ecaterina Teodoroiu! Au scris ziarele de astăzi despre ea.

Apoi nu se mai auziră decât stropii ploii, huruitul vagoanelor şi vaietele răniţilor.

Bucureştiul nu i-a primit nici el pe răniţi. Bucureştiul se evacua. Trenul se târî mai departe.

Chircit într-un colţ, un soldat porni să fluiere. Revărsată în vagonul cu miros de iod şi cloroform, doina aduse parfum de fân proaspăt cosit, de levănţică şi de trifoi.

Nici la Bucureşti nu a fost chip să-i schimbe bandajele. Cătălina se trezi leoarcă de sudoare. Îşi revenise. Asistă la discuţia dintre Pănoiu şi ceilalţi răniţi.

Un caporal rănit la braţ se revoltă:

— M-am săturat de război... Fără arme, fără ţoale pe noi, fără pâine...

Pănoiu vorbi răstit:

— După părerea dumitale, ar trebui să nu mai luptăm?

— Acum, ripostă cu calm caporalul, trebuie să-i spulberăm pe duşmani... Să ne întoarcem acasă. Da, da, asta trebuie! Ai mei sunt săraci, singura moşie, singurele vite li-s braţele astea ale mele... Şi acum, unul e făcut zob, nu alta... Cine te mai primeşte la lucru cu un singur braţ? Mama nevoii de viaţă!

Pănoiu căută să-l îmbuneze:

— Vei primi, după război, pământ... E sigur că se vor face împroprietăriri. Toate gazetele au scris asta... Pot să-ţi dau să citeşti!

Caporalul surâse amar:

— Şi lui taică-meu, la Plevna, i s-a promis pământ. A primit, ce-i drept, doi coţi şi jumătate în ’907... Ne-ar trebui mai degrabă o viaţă omenească şi dreaptă.

Pănoiu nu se mai putu stăpâni:

— Ce-ai spus?! Ştii ce-ai merita pentru asta?

Cătălina interveni în discuţie:

— A spus adevărul. Aşa gândesc toţi oamenii cinstiţi. Apoi se adresă caporalului: Dar când te-au rănit, nene Drăghici?

Drăghici se trase lângă voluntară:

— A vrut soarta să fim tot împreună! Nici nu te-am adus bine la vagonul sanitar, că un plumb mi-a şi zdrelit braţul...

Iaşul i-a primit pe răniţi.

Iaşul lui 1916, cu fulgi, cu ger, cu foamete, a primit pe răniţi şi pe evacuaţi.

În trăsura sanitară au fost aşezaţi alături Cătălina şi sublocotenentul Pănoiu. Cătălina continuă discuţia din tren:

— Au căzut mulţi de la începutul războiului. Dar, vezi, durerile ne-au făcut să vedem mai bine rosturile lucrurilor. Unii profită, se îmbogăţesc, alţii pier prin spitale sau putrezesc în pământ.

Spitalul era amenajat în clădirea liceului internat.

Cătălina fu repartizată într-o cămăruţă, fostă pe vremuri a unui pedagog. Abia mai încăpu acolo un pat lângă cel pe care se afla un ofiţer rus, aviator, cu trupul ars de flăcări şi ciuruit de gloanţe. Cămăruţa mică, neospitalieră şi friguroasă, avea înfăţişarea apăsătoare a unei chilii cenuşii, austere. Totul era nepăsător şi rece. Pe pereţi igrasia desenase hărţi uriaşe.

Camera părea luminată doar de zâmbetul infirmierei Ana, cu păr alb ca fulgii de afară şi obraji ca zarzării lui mai. Doi medici intrară în odăiţă. Unul scund, cu barbă, cercetă atent rănile Cătălinei.

— Ei, domnişoară Teodoroiu, cum te simţi? Am auzit cu toţii de faptele dumitale... Doctorul se opri năucit. Dar ce-i cu rănile astea? Soră Ana, imediat să fie transportată în sala de operaţie! Hai, repede, repede, domnişoară!

Când doctorii se plecară să o ridice, descoperiră sub pătură o armă.

— Ce-i cu arma asta? Ce-ai aici? Armurărie? Poligon?

Cătălina roşi.

Sora Ana tăcea şi ea.

— E arma mea, răspunse în şoaptă voluntara. Nu vreau să mă despart de ea! O să mai am nevoie...

Medicii s-au privit zâmbind.

— Bine, domnişoară, dacă ai să fii cuminte la operaţie, îţi dăm voie să-ţi aduci şi o mitralieră. Şi un tun...

Înveselită, Cătălina răspunse:

— Am să încerc, domnule doctor...

O sală lungă, întunecoasă şi umedă. Paturi rudimentare, înjghebate din scânduri stăteau îngrămădite în şiruri lungi.

Delegaţia de ofiţeri francezi era condusă de colonelul Mincu.

Răniţii priveau cu feţe supte, fantomatice, de sub bandajele îmbibate cu iod. Unul încercă să se ridice pe marginea patului. Un altul aiura... Imaginea

indispuse delegaţia. Medicul de serviciu al spitalului încercă să stârnească prin altceva curiozitatea ofiţerilor francezi.

— Să vă arătăm pe Jeanne d'Arc a noastră... Pe voluntara Ecaterina Teodoroiu.

Comandantul delegaţiei se învioră puţin:

— A, desigur suntem curioşi!

Cătălina petrecuse o noapte zbuciumată, fără somn. Abia spre ziuă aţipise. Acum dormea liniştită. Durerea cu gheare fără număr îi sleise puterile. Medicul de serviciu ridică storul uşor, să n-o trezească.

Colonelul Mincu înmărmuri. Cu glasul schimbat, întrebă pe medicul de alături:

— Aceasta-i Ecaterina Teodoroiu?

— Da, dar ce s-a întâmplat? păreţi schimbat. Vă este cumva rău?

Mincu făcu eforturi vizibile să-şi revină. Se scuză:

— A, nu! Sunt poate obosit. Această Ecaterina Teodoroiu face parte din corpul meu de armată. Dar abia acum o văd... Pentru prima oară...

Cătălina se mişcă în somn.

Mincu propuse în şoaptă, grăbit:

— Să mergem, să nu o trezim!

Ajuns acasă, Mincu se destăinui soţiei:

— Suntem pierduţi. Îţi aminteşti de fata care m-a surprins când discutam cu Weib? Ştii, ţărăncuţa despre care ţi-am vorbit la întoarcerea mea... Ea a fost singura martoră în acea noapte afurisită şi de neuitat!

Soţia îl întrerupse:

— Parcă ai spus că a dispărut în explozie, sau cam aşa ceva...

— Pe dracu'! E aici la spital... E aici... auzi?

Soţia încercă să-l calmeze:

— Linişteşte-te! Poate că nici nu te recunoaşte!...

Colonelul nu o mai asculta. De fapt îşi vorbea doar lui:

— Poftim! Ştii cine e ţărăncuţa? E Ecaterina Teodoroiu! Numele ei a devenit un mit. Ce se va întâmpla când Ecaterina Teodoroiu mă va recunoaşte? Da... Da... Acum nu mă mai acuză ţărăncuţa de atunci, ci eroina de la Jiu, despre care se vorbeşte în toate ziarele... Trebuie să dispar... Să fug... Înţelegi?

Câtva timp măsură camera cu paşi apăsaţi, nervoşi. Apoi se opri din nou în faţa soţiei:

— Numai tu m-ai nenorocit! Tu şi cu fratele tău, cumnăţelul meu, colonelul Sturdza. El m-a împins la spionaj! O singură presupunere a

Ecaterinei şi deducţia va fi foarte simplă. Se va afla că am trădat. Mă vor executa. Da, mă aşteaptă plutonul de execuţie şi dezonorarea!

Soţia interveni iritată:

— Lasă văicăreala! Fugi, fugi la nemţi şi gata!

— Evident, ţi-ar conveni! Acum, când victoria lor este problematică... Acum, când am început să mă apropii de francezi... Nu eu, ci ea, Ecaterina, va trebui să dispară... Să o alungăm de pe front! Să o nimicim, Any! Ajută-mă... Te implor, ajută-mă cât mai este timp!

Soţia trase storurile la fereastră, apoi îl linişti:

— Voi aranja eu cu principesele mele cum va fi mai nimerit! Începând de mâine am să le atrag atenţia că Ecaterina Teodoroiu le umbreşte aureolele... Da, vom scoate castanele din foc cu mâinile lor... Hai, calmează-te! Totul se va sfârşi cu bine!...

Dar Mincu nu se liniştea. Se simţea hăituit. Îşi vorbea singur: „S-au dus dracului toate decoraţiile, toate uşile deschise unei cariere ce se anunţa excepţională. Trebuie să acţionez înainte de a fi recunoscut, altfel sfârşitul meu va fi jalnic. Această ţărancă stupidă nu acceptă compromisul... Nu se lasă influenţată, nimeni n-o să-i închidă gura... Trebuie s-o nimicesc chiar de pe acum, în aşa fel încât să dispară orice urmă, orice bănuială... Să încerc cu medicul spitalului. Un medicament în doză mai mare...”

*

Vizita Mariei Dinu avu darul să o bucure tare mult pe Cătălina. Fosta ei colegă o copleşi cu daruri.

— Cătălină dragă, tu meriţi mult mai mult... Acum ai devenit o adevărată Jeanne d’Arc... Eşti acoperită de glorie...

Cătălina zâmbi:

— Gândurile şi faptele mele izvorăsc toate din dragostea sfântă de patrie.

— Şi chiar nu ţi-e frică de nimic?

— Ba da, Maria. De un singur lucru mi-e teamă: de trădare!

Maria râse cu poftă:

— Ai duşmani personali?

— Nu ştiu precis... Dar simt că nu toţi mă iubesc!

Fosta ei colegă de bancă recunoscu:

— Îmi amintesc încă din şcoală că aveai totdeauna un al şaselea simţ, simţul de a intui... Dar acum, crede-mă, toată ţara te iubeşte!...

Confruntarea

Ningea... Ningea ca în poveştile bunicilor. De-afară se auzeau clopoţeii săniilor.

Cătălina deschise ochii. Tocmai intra sora Ana. Infirmiera era toată un zbor alb de fulgi: părul alb, obrazul alb, uniformă albă. Un zbor alb cu şuşoteli dulci în calda limbă a Iaşului: „duducuţă", „bre omule", „oleacă", „iraca-n di mini", „tăti cele". Infirmiera se opri lângă patul aviatorului. Îi ascultă cu teamă inima, apoi şopti, grijulie şi mulţumită, Cătălinei:

— Bate oleacă mai liniştit... Sărăcan de băiet, că frumos şi tânăr mai e... Tot suflet de om e şi el, numai că vorbeşte ruseşte.

Vru să aprindă lumina. Cătălina o opri.

— Bine, cum vrei mătăluţă, duducuţă Cătălină!

Apoi dispăru pe uşă, cu paşi moi ca ai fulgilor.

În cameră, năvăliră deodată soldaţii Cătălinei: Tase, Nichita, Florea şi caporalul Drăghici, care între timp se vindecase.

— Cum de-aţi intrat? li se adresă Cătălina, voioasă şi plăcut surprinsă de apariţia lor.

— Am dat buzna peste furierul „învârtit" de la poartă, răspunse Nichita. Conţopistul rotofei şi rumen ne-a spus:

— Nu-i voie de trecut! Atunci noi l-am mânat să spună asta duşmanului pe front şi nu nouă, care venim dintre gloanţe s-o vedem pe Cătălina noastră...

Deodată, soldatul observă pe veston gradul ei şi se corectă:

— Pe sublocotenentul Cătălina!

— E mai greu războiul fără dumneavoastră!

— V-am pregătit o şubă straşnică, să nu mai simţiţi neam de ger...

Drăghici vorbi cu tremur în glas:

— Eu plec astăzi pe front... Nu uitaţi, regimentul nostru cel nou e regimentul Lupeni... Acolo vă aşteptam şi vom porni împreună în iureş până în Gorjul nostru.

Sora Ana veni numai suflet şi vaiet.

— Fugiţi repede! Vin principesele! E un huiet ca la sfârşitul lumii!

Soldaţii plecară bombănind:

— N-ai nicio grijă, bătrânico! Dacă le-om întâlni, le-om spune ceva să ne ţină minte! Nu ne temem noi de „barbarezi", dară de unele ca ele... Le ştim noi fapta. Şi cât merită...

Principesele Ghica şi Mavrodin sosiră înconjurate de un roi de doamne şi domnişoare. Toate erau împopoţonate în rochii de seară. Pentru balul de la curtea regală.

Principesa Ghica vorbi cea dintâi:

— Ce-au căutat la dumneata soldaţii?

Cătălina se ridică cu greu de pe pernă. Picioarele bandajate o înţepau dureros. Rosti liniştit, fără să trădeze cu nimic durerea care o năpădea mistuitor:

— De ce nu i-aţi întrebat pe ei? Mie mi-ar fi greu să vă spun că sunt subalternii mei şi au venit să mă vadă... Se mai întâmplă asta între oameni...

Prinţesa Mavrodin se răsti:

— Ascultă, fetiţo, ai uitat cu cine vorbeşti?

Cătălina o înfruntă:

— Eu nu sunt „fetiţo", eu sunt sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu.

Principesa Ghica tună mânioasă:

— Oare nu noi ţi-am dat gradul?

Cătălina le răspunse cu dispreţ:

— Nu voi daţi gradele! Voi daţi ţării trădători. Aş putea înşira aici zeci de trădători daţi de familiile dumneavoastră!

Principesa Ghica se învineţi de mânie.

— Cum îndrăzneşti să vorbeşti astfel? Toată lumea ştie că familia noastră a fost dintotdeauna alături de francezi.

Cătălina nu cedă.

— Familiile voastre ţin numai cu ele înşile. Şi cu averile lor.

Principesa Mavrodin interveni, fulgerând:

— Cum poţi să vorbeşti aşa despre familia principesei Ghica? Ca şi familia noastră, familia Ghica a fost alături de Franţa, ba şi de Anglia, de Grecia...

— Dar când o să vă hotărâţi să fiţi odată şi cu românii? Cu românii ăştia zdrenţăroşi, care se sting în lupte sau măcinaţi de tifos, de foame, de ger? Soldaţii n-au cămaşă pe ei în tranşee, şi dumneavoastră vă arde de baluri...

Una dintre doamne atrase atenţia celorlalte:

— Priviţi, priviţi, moare ofiţerul rus!...

Toate se strânseră în jurul aviatorului muribund.

— Ce ochi frumoşi!

— Ce mâini! Ce piept puternic! Trebuie să fi fost din garda imperială! Ah, ofiţerii din gardă!... Da, au un şarm al lor, o ţinută impecabilă... Şi ce curtenitori sunt! Nu-i poţi uita toată viaţa!

Cătălina nu mai putu răbda. Se ridică din pat. Doamnele înmărmuriră. Cu ochii înlăcrimaţi de durerea rănilor ea păşi cu greu până la uşă, sprijinindu-se de pereţi. Cu o ultimă fărâmă de putere deschise uşa şi le porunci cu glas aspru:

— Afară! Afară!

Doamnele păliră.

— Acest spectacol nu-i pentru voi! Afară!

După plecarea precipitată a doamnelor gătite de bal, Cătălina se prăbuşi. Îi săriră în ajutor sora Ana, sublocotenentul Pănoiu şi sanitarii.

— Duducuţă! strigă sora Ana şi mai albă parcă.

Cătălina le arătă patul aviatorului rus, apoi amuţi.

Trupul aviatorului fu scos pe targă. Sora Ana plângea.

— Tot suflet de om, bietul, şi el, numai că vorbeşte ruseşte!

Un sanitar oftă.

— Să-i fie ţărâna uşoară!

— E prea grea de sânge şi lacrimi ţărâna noastră, ca să fie şi uşoară, vorbi cu revoltă celălalt.

Sora Ana şi Pănoiu se aplecară asupra Cătălinei. Fata îşi reveni cu greu. Îi privea cu ochii împăienjeniţi.

— Ce-a fost?

Sora Ana o dojeni:

— Ce-ai făcut, duducuţă Cătălină?!... Haidem în sala de pansamente, păcatele mele... Principesele sunt mâniate foc... Dunăre di mânie... Şi asta nu-i a bună. Zgripţuroaicele nu iartă nimic...

Pănoiu o întrebă cu dragoste şi nelinişte:

— Cătălină, le-ai înfruntat?

— Am făcut ceea ce trebuia făcut! Dar află că războiul meu cu ele abia a început. Şi o să continue, crâncen!... O jur!

Sprijinită, Cătălina păşea ca un copil care abia învaţă să meargă. Pănoiu glumi:

— Aşa, copăcel, copăcel, învaţă, draga mea, să mergi...

Cătălina îi răspunse mai în glumă, mai în serios:

— Gheorghiţă, promite-mi că şi tu ai să înveţi să calci altfel în viaţă... Mai hotărât!

În cămăruţă vântul deschise fereastra. Acum fulgii năvăleau nestingheriţi în încăpere, ca nişte flori albe...

Şi lumina felinarului pătrundea ca un fruct de aur. Şi glasurile colindătorilor se amestecau, proaspete, cu clinchetul clopoţeilor de la sănii.

— Cum vine asta, Cătălină, să calc altfel în viaţă?

Cătălina îl privi adânc în ochi:

— Nu te supăra, Gheorghiţă... Dar eşti prea încrezător. E de-ajuns să-ţi vorbească cineva despre tricolor, ca să-l şi crezi om cinstit, devotat. Sunt destui şarlatani care flutură des tricolorul, ca să-şi ascundă astfel unele afaceri murdare! Noi luptăm pentru fraţii noştri din Transilvania, iar alţii vor să-şi rezolve interesele! Şi te mai pierzi în faţa acestor „principese”... Mai crezi în băsmuirea lor patriotardă...

Gheorghiţă încercă să curme discuţia:

— Cătălină, doctorii au spus că n-ai voie să oboseşti! Am înţeles, acum culcă-te! Dormi, fată mică!

Gheorghiţă căuta mereu prezenţa Cătălinei. Îl stăpânea în apropierea ei un sentiment nelămurit, sau poate mai multe: de admiraţie, de înţelegere, de respect, de milă pentru trupul ei firav şi atât de greu rănit de schije. Şi fără să-şi dea seama se simţea cuprins de o dragoste adâncă şi curată. Orice aluzie răutăcioasă la prezenţa ei printre militari îl irita. O privea ore întregi, admirându-i ochii profunzi şi arzători, tinereţea ei generoasă, fruntea arcuită în care se adâncise o cută timpurie, trupu-i modelat ca o alăută florentină, mâinile-i subţiri şi veşnic în neastâmpăr.

Stăteau adesea la sfat şi asta avu darul să-i apropie. Pe Cătălina o cucerise bunătatea tânărului învăţător cu figură de adolescent, energia şi hotărârea sa aprigă. Odată i-a spus:

— Suntem plămădiţi din acelaşi aluat!

— Da. Din pământul tare al Gorjului.

Amândoi încercau însă să-şi ascundă dragostea, cu o teamă nemărturisită. Cătălina glumea:

— Vezi, Gheorghiţă, te-am transformat în soră de caritate.

Sublocotenentul se apăra.

— Aş vrea să fiu toată viaţa soră de caritate lângă tine!

Cătălina nu-l ierta.

— Mulţumesc! Ai vrea deci toată viaţa să mă vezi bolnavă...

— A, nu, asta nu! Ţi-aş da şi sănătatea mea, să te văd bine.

Înduioşat abia cuteza să-i atingă degetele uşor, întrebând-o cu un tremur în glas:

— Ştii care-i cel mai cumplit rău în război?

— Spitalul?

— Nu!

— Bombardamentul?

— Nu!

— Lupta la baionetă?

— Nu!

Apoi mărturisea în şoaptă:

— Dragostea!

Dar Cătălina îi răspunse evaziv:

— Prin toate am trecut în război, prin dragoste încă nu... Când am s-o cunosc, am să-ţi împărtăşesc impresiile.

Pănoiu încercă să-şi ascundă sentimentele printr-o glumă:

— Perfect. Şi cum o să sune acel comunicat? „Inima a fost atacată din flancuri, ventricolul cedează...”

Dar Cătălina începuse demult să-l iubească şi ea pe Gheorghiţă. Prezenţa lui o tulbura şi o liniştea totodată.

— Când o să fiu din nou pe picioarele mele, o să colindăm tot oraşul.

— O să mergem la Copou...

— La teiul lui Eminescu!

În cameră intră ordonanţa ofiţerului aviator.

Rusul privi chipurile celor doi, privi patul gol şi înţelese. Nu scoase un cuvânt. Le întinse celor doi o sticlă cu votcă. Pănoiu refuză, scuzându-se că este bolnav. Rusul insistă. Le întinse sticla, cu vorbele:

— An 1917! Pentru an bun!

Apoi ieşi afară. Cătălina hotărî:

— Să o bem în prima zi a anului 1917. N-ai auzit ce-a spus? Pentru anul bun 1917.

Pănoiu sărută plecat mâna Cătălinei. Şi fruntea care ardea. Sărutarea-i blândă şi albă se topi ca fulgii de la fereastră.

Şi peste zăpadă, peste sărutare, peste dragostea nouă răsunau voios clinchetele săniilor de afară.

*

Soţia lui Mincu le aştepta pe principese în holul spitalului. Auzind cele întâmplate le încurajă:

— Asta încă nu-i nimic! Ţărăncuţa asta obraznică tinde şi mai sus! În camera ei e un adevărat pelerinaj... Închipuiţi-vă, a întocmit un memoriu, arătând că în spital se fac sustrageri din raţia bolnavilor. Şi a calculat bine totul, ştiind că astfel va lovi în principesa Mavrodin...

— Trebuie să ne descotorosim de ea cât mai repede, hotărî exasperată principesa Mavrodin. Cred că soţul tău, colonelul Mincu, ne va da o mână de ajutor. Ea face parte din corpul de armată în care lucrează şi el, nu?

Veselul cortegiu de mătăsuri foşnitoare contrasta dureros cu tabloul sumbru al acelor saloane lugubre, pline de ciozvârte de oameni în bandaje şi vată, de muribunzi, de bolnavi în delir.

— Să nu întârziem la bal!

Ce ciudat răsunau în locul acela de suferinţă astfel de cuvinte. În ochii aprinşi de febră ai bolnavilor se putea citi dezgustul, dispreţul...

— Auziţi, fraţilor, să ne grăbim că începe balul! Auziţi? Balul! Precista mă-sii de lume! Balul nostru e la ţintirim!... se auzi glasul unui rănit.

Un altul le vorbi mai în şoaptă:

— Nu te grăbi, camarade. Va veni odată şi balul nostru. Ce horă o să tragem atunci, de o să le meargă fulgii! O să ameţească rău la hora noastră, s-o ştii asta de la mine!...

Balul

Decembrie 1916. Spectrul foamei ameninţa Moldova. Iaşul devenise o imagine a durerii. Mii şi mii de refugiaţi îl asaltau. Spre el se scurseseră convoaiele lungi ale refugiaţilor, arhivele autorităţilor, colecţiile de artă din principalele muzee, trupele din rezervă. Fuga autorităţilor din Bucureşti lăsa impresia generală de salvare a unei minorităţi privilegiate cu preţul sacrificării majorităţii. Şiruri nesfârşite de vehicule, convoaie dramatice se porneau pe drumurile bejeniei. Unei ierni geroase, foametei, lipsei de combustibil, de îmbrăcăminte, de mijloace de transport i se adăugă şi epidemia de tifos exantematic. Casele erau înţesate. Au răsărit ca din pământ sumedenii de bordeie şi barăci construite în pripă. Vagoanele erau şi ele tixite de oameni. Se dormea pe culoarele autorităţilor, prin şoproane, prin podurile caselor. Sala de aşteptare a gării era plină de răniţi şi bolnavi de tifos. Murdăria, mizeria se înstăpânea pretutindeni. Lipseau rufele de schimb, petrolul, săpunul... Muribunzii scuturaţi de febră îngheţau sub zăpadă, pe la porţile spitalelor. La cimitirul „Eternitatea” se săpau zilnic gropi comune. Morţii erau înveliţi doar în feţe de saci peticite. Comenduirea pieţii din Iaşi refuza să mai procure scânduri pentru coşciuge.

De pe strada Păcurari, numai într-o singură noapte au fost strânse din faţa porţilor peste treizeci de cadavre. Puţinele gazete care mai apăreau aveau coloanele pline de necrologuri. În aceleaşi tragice zile s-a produs şi catastrofa feroviară de la Ciurea, în care şi-au pierdut viaţa câteva sute de oameni.

Nu era poartă fără doliu. Oamenii îşi împărţeau câte un biet pumn de grăunţe de păpuşoi pe care le încingeau pe plite.

În tranşee, soldaţii îşi manifestau cu vehemenţă nemulţumirea şi revolta. Ura lor se ridica împotriva celor care acum îngroşau rândurile „învârtiţilor” pe la cartiere şi părţi sedentare, împotriva celor care făceau afaceri şi se îmbogăţeau de pe urma războiului, a suferinţei îndurate de popor. Nu odată ura lor se exprima în versuri incisive, îndrăzneţe:

„Noi umplem spitalele,
Ei primesc galoanele;
Noi suferim amputaţii,
Iară ei iau decoraţii;
Noi prin gropi şi cimitire,
Ei cu-avere şi mundire...”

Nu rareori, gloanţele plutoanelor de execuţie închideau pentru totdeauna gurile celor îndrăzneţi. Şi execuţiile se ţineau lanţ...

Dar Iaşul avea şi saloane bine capitonate, în care nu răzbăteau nici gemetele, nici blestemele muribunzilor, nici plânsul orfanilor părăsiţi!...

*

Balul începuse. Regele Ferdinand, care, ca de obicei, îşi întrecuse măsura la coniac, a fost scos cu discreţie de aghiotanţi pe scara de serviciu. Astfel, regina Maria rămăsese cu obligaţia de a întreţine pe diplomaţii străini şi misiunile militare aliate. „Mama răniţilor" era mai dispusă ca niciodată. În cinstea misiunii militare franceze, o doamnă de la curte execută câteva şansonete la pian, acompaniată de nepoata ministrului de finanţe. Refrenul unuia dintre cântece era repetat cu frenezie de toţi invitaţii:

„Vivent le vin, l'amour,
Qui viennent tour à tour,
Chasser les ennuis..."[10]

Dispoziţia generală era molipsitoare. Veselia cuceri chiar şi pe cel mai convins mizantrop, chiar şi pe diplomatul englez care mărturisi într-un colţ ataşatului militar al Marii Britanii:

— O ţară răbdătoare... O ţară cu holde bogate şi mâncare din belşug... Un pământ îmbibat de petrol, încărcat de cărbuni şi de fier... Aici se pot aranja afaceri excelente, domnul meu! Excelente!

Ataşatul militar, un maior uscăţiv ca un ţâr, adăugă:

— Şi să nu uităm femeile! Da, o bogăţie de netăgăduit!

Vinul de Cotnar încălzise atmosfera; doamnele se întreceau în a aprecia calităţile, din ce în ce mai evidente, după părerea lor, ale ofiţerilor din misiunile străine.

— Ce culţi! Ce distinşi! Adevăraţi nobili, adevăraţi gentlemeni!

Astfel încurajaţi, ofiţerii tineri deveniseră mai întreprinzători, încurcându-şi mâinile parfumate prin spuma dantelelor uşoare. Perechile bine dispuse se retrăgeau lângă plantele exotice orânduite prin colţuri, formând cupluri fericite.

În sala bufetului, ostentativ luxoasă, se retrăseseră cei mai în etate, discutând cu aprindere despre evenimentul zilei: sosirea unei trupe de cabaret de la Paris. Valurile de şampanie din pocalurile de argint avură darul să îngroape în uitare primele zvonuri care se anunţau de pe un alt front:

---

[10] Trăiască vinul şi dragostea, Că ne ajută rând pe rând, S-alungăm plictiseala...

invazia tifosului, moartea albă, cum i se mai spunea! Prin faldurile draperiilor de mătase se auzeau din încăperea vecină, rezervată oaspeţilor şi invitaţilor regali, clinchetul cupelor şi acordurile şansonetei obsedante: „Vivent le vin, l'amour..."

În toiul unui vals, principesa Mavrodin şopti colonelului Mincu:

— Ai sub comandă pe Ecaterina Teodoroiu, aşa-i?

Colonelul răspunse afirmativ, înclinând uşor capul.

— Şi ce părere ai despre ea, mon colonel?

Colonelul se prefăcu preocupat de dans, evitând pentru moment o întrebare atât de directă. Observându-i sfiala, principesa îl invită într-un salon retras.

— Aşteaptă-mă aici! Voi aduce-o şi pe principesa Ghica!

Cu greu a putut fi desprinsă principesa Ghica din discuţia cu un maior francez, pe care voia să-l convingă că sângele ei mai mult de trei sferturi este acelaşi cu al poporului care a dat pe Villon şi Hugo. Exact cu o oră înainte, un colonel englez fusese convins de către aceeaşi principesă, cu lux de argumente, că sângele ei ar fi identic cu cel care a curs prin vinele lui Byron sau Shakespeare. Iar cu câteva luni înainte ambasadorul Germaniei la Bucureşti plecase convins că ea era de neam germanic. Maiorul francez se dovedea extrem de rezistent, aşa că principesa Ghica nu se afla într-o dispoziţie prea fericită când veni în faţa lui Mincu.

— Până când o să mai suportăm, domnule colonel, această calamitate naţională?

Principesele îi povestiră cu cascade de aluzii veninoase comportarea Ecaterinei Teodoroiu la spital.

— Dumneata eşti dator să ne răspunzi!

Sub un calm aparent Mincu se prefăcu surprins:

— Curios! Aud pentru prima oară aceste imputări...

Principesa Ghica îl înfruntă:

— Cum, soţia dumitale nu ţi-a adus nimic la cunoştinţă?

— Asta-i o adevărată crimă... Răspunde-ne totuşi, ce ne rămâne să facem?

Colonelul Mincu, elita ofiţerimii statului major, măgulit că cele două principese influente la curte şi în înalta societate îl socoteau confidentul lor, le răspunse cu gravitate:

— Sunt uluit de toate cele ce mi-aţi povestit. Dar vă previn că Ecaterina Teodoroiu nu poate fi aşa de uşor îndepărtată şi trecută în anonimat. Vă asigur că popularitatea care i s-a făcut a aşezat-o pe un postament redutabil. Ziarele sunt pline de faptele sale eroice, ce-i drept, mult exagerate. Au scris despre ea şi gazetele din Franţa, din Rusia, din Anglia... În ţară numele ei a

devenit un adevărat mit. Se rostește cu dragoste și respect în școli și armată... în universități...

Principesa Mavrodin nu mai putea rezista, colonelul lovise precis la țintă.

— Știu, mon colonel, și te rugăm să crezi că nu pentru asta am dorit să avem această convorbire. Știm poate și mai mult. Ai auzit, chiar palatul se interesează de Ecaterina Teodoroiu! Da, un ziarist francez a avut tupeul s-o întrebe pe regină dacă poate să scrie o carte despre Ecaterina Teodoroiu! Și, desigur, pusă într-o situație atât de penibilă, biata regină a fost nevoită să răspundă afirmativ. Mai zi ceva, mon cher colonel! Să nu te mire dacă într-o bună zi această țărancă obraznică o să intre în grația palatului și, doamne ferește, o să se cocoațe lângă tronul reginei, îți imaginezi ce-ar însemna asta pentru noi...

Lui Mincu îi reveni în minte scena din sătucul de pe malul Jiului, când fusese surprins de Cătălina în discuția sa tăinuită cu Weib. Îi vedea ochii scânteietori și mâinile însângerate cum se întindeau spre el, acuzatoare. Vedenia îl copleși! Se scutură ca de friguri! Dar nu-și trădă frământarea. Dimpotrivă, se prefăcu de o naivitate excesivă:

— N-aș vedea un prea mare pericol în asta. Înțeleg, v-a jignit, dar mi-e teamă să nu exagerați...

Turnă gaz pe vâlvătăile focului aprins.

— Exagerăm! Noi exagerăm! Auziți?! Nu înțeleg miopia dumitale, domnule colonel. E de-a dreptul exasperantă! Auzi, noi exagerăm. Uiți că această țărancă ne urăște fățiș și că nu se sfiește să ne-o spună, acuzându-ne de tot felul de crime închipuite! Noi suntem afaceriști, străini de durerile ceasului prezent, trădători, avizi numai de petreceri... Răspunde, să te aud! îi ceru revoltată principesa Ghica.

Colonelul zâmbi o clipă, netulburat. Prelungi pauza, pentru a irita și mai mult pe principesa congestionată de furie.

— Regret, principesă, dar asemenea motive... mă iertați... vă declar, cu toată miopia mea... nu sunt argumente utile nouă, după cum cred c-o deduceți. Sunt chiar împotriva noastră. Am putea oare să cerem îndepărtarea luptătoarei pentru faptul că ne acuză de trădare, de mercantilism, de atâtea și atâtea altele? Eu personal refuz să accept că ar fi nimerit să acționăm astfel. Socotesc că asemenea act din partea mea, care am o comandă de răspundere (regretă pentru o clipă gafa, dar continuă, stăpân pe situație), ar fi cu totul necugetat și neavenit. Da, da, ar fi condamnabil și nesăbuit. Mi-ar putea atrage mai mult decât neplăceri... Să nu uităm presa și popularitatea Ecaterinei Teodoroiu.

Principesele clocoteau ca niște vulcani. Ghiculeasa se ridică precipitată:

— Şi care ar fi propunerea dumitale? Dacă ne-am adresa comandantului corpului, n-ar fi o soluţie operativă şi eficace?

Colonelul tresări, ascunzându-şi cu greu un zâmbet de superioritate faţă de crasa incompetenţă şi dezorientarea totală a acestor două gâsculiţe cu ifose şi blazoane. Vorbi însă cu totul stăpânit şi respectuos:

— Uitaţi că, în prezent, corpul nostru de armată este comandat de generalul Eremia Grigorescu? Părerea mea sinceră, o mărturisesc ştiind că suntem între noi, e că multe dintre cele susţinute de Ecaterina Teodoroiu convin, să zic numai atâta, şi generalului Grigorescu. Sunt sigur că i-ar deveni cel mai înverşunat apărător. Cred deci că ar trebui să acţionăm energic, hotărât, aşa încât nimeni dintre cei cu autoritate să nu mai îndrăznească să-i ia apărarea.

— Cum?! nu putu să-şi reţină curiozitatea şi nerăbdarea principesa Ghica.

Colonelul făcu câţiva paşi, câştigând prin distanţă, cel puţin aşa i se părea lui, şi mai multă prestanţă.

— Ştiţi cum se dărâmă monumentul unui idol? În paranteză fie spus, şi trebuie s-o recunoaştem, Ecaterina Teodoroiu a devenit un fel de idol pentru mulţime. Ei, bine, un astfel de monument trebuie surpat de la temelie. Întâi trebuie contracarată toată aureola ei. Bunăoară, să i se tăgăduiască faptele de eroism. Se pot scorni atâtea şi atâtea pe seama comportării sale morale, poate fi denigrată cu uşurinţă. Oamenii, în genere, sunt cu mult mai dispuşi să acorde interes şi crezare trăsăturilor negative. Se pot inventa multe pe seama acestei ţărăncuţe! Petele din soare sunt mai cercetate decât însăşi strălucirea lui!

— S-o facem antidinastică! se repezi principesa Ghica.

Colonelul o corectă:

— Mi-e frică, să-mi iertaţi intervenţia, că învinuind-o de sentimente potrivnice dinastiei să nu-i mărim popularitatea. Cunoaşteţi doar de câtă simpatie (cuvântul fu subliniat de o uşoară ironie) se bucură regalitatea în mase... Un asemenea zvon trebuie strecurat cu abilitate, numai la palat şi numai suveranilor. Aşa ar putea avea efectul scontat.

Principesa Mavrodin sesiză intenţiile colonelului:

— Ai dreptate. Am putea să o prezentăm drept o aventurieră. O exaltată... O vivandieră... De altfel nici n-ar trebui să inventăm prea multe. Zilnic o vizitează tot felul de bărbaţi. Soldaţi, studenţi, ziarişti... S-ar putea demonstra că este o destrăbălată care a venit pe front pentru a-şi potoli unele pofte nesăbuite, condamnabile... Da, şi prietenia ei cu sublocotenentul Pănoiu ar putea fi interpretată în favoarea noastră, drept dubioasă, imorală...

Colonelul o aprobă; satisfacţia i se citea în privire.

Acum înţelese şi principesa Ghica. Interveni cu o ploaie de invective şi calomnii sfruntate:

— În definitiv, de ce vrea să lupte? Pentru ce poartă o armă în mână? Nu oare ca să parvină? O ţărancă ambiţioasă, care cine ştie ce visează să ajungă! Dar dacă e vreo spioană? Aţi auzit de spioana din Franţa împuşcată acum o lună. Da, şi dansatoarea şi cântăreaţa de varieteu Mata Hari a încercat să fie mult timp în jurul soldaţilor. Şi ea a declarat că ar dori să lupte cu arma în mână.

Mentorul se văzu întrecut de eleve. Nu-şi putea masca bucuria, aşa că le felicită emoţionat.

— Doamnelor, mă văd obligat să recunosc că ingeniozitatea dumneavoastră a depăşit cu mult imaginaţia şi chiar intenţiile mele. Vă admir şi vă prevăd un succes deplin. Denigrarea este arma cea mai eficace pentru a răsturna orice idol. Aş mai adăuga ceva... Prezenţa ei clatină moralul sănătos al ostaşilor noştri şi din alte puncte de vedere: de pildă, superstiţioşii susţin cu încăpăţânare că o femeie aduce nenoroc în primejdie, argumentând prin aceea că mulţi marinari refuză să primească o femeie pe bord... Şi să nu uităm că Ecaterina Teodoroiu nu-i o fiinţă prea evlavioasă... În sfârşit, am încredere deplină în felul cum veţi acţiona şi vă dau dreptate. Acum îmi permiteţi să mă retrag?

Principesa Ghica sări ca arsă. I se aşeză în faţă, tăindu-i drumul spre ieşire:

— Cum, dai bir cu fugiţii, domnule colonel? Dumneata, numai dumneata ar trebui să deschizi imediat această anchetă. Dacă s-ar putea chiar mâine, noi îţi vom procura capetele de acuzaţie...

Colonelul se tulbură, apoi încercă o retragere strategică:

— Am uitat să vă avertizez asupra unei lucru foarte important. Nici dumneavoastră şi nici eu nu trebuie să fim amestecaţi în mod direct în această problemă. Asta... pentru reputaţia noastră în primul rând. Oricine ar putea deduce că acţiunile dumneavoastră pornesc din motive personale, ceea ce ne-ar dăuna. Dumneavoastră trebuie să expediaţi scrisori anonime comandamentelor de armată, scrisori în care s-o înfieraţi şi în care să se pretindă grabnic o anchetă drastică. Eu sunt cel căruia îi revin asemenea anchete în cadrul corpului de armată. Da, de aici va începe şi rolul meu, fie că voi conduce ancheta personal, fie că o voi conduce printr-un subaltern al meu.

Colonelul nu le mărturisi că ar fi făcut orice ca să evite o întâlnire cu Ecaterina Teodoroiu. Apoi continuă cu mai multă hotărâre:

— Vă asigur că intervenţia mea va fi promptă şi mai ales eficace. Pot să vă spun de altfel că toţi cei anchetaţi de mine au sfârşit la ocnă, în faţa

plutonului de execuţie sau, în cel mai bun caz pentru ei, dezonoraţi şi blamaţi pentru tot restul vieţii. Sper să nu dau greş nici de data asta, mai ales că de mult timp principesa Mavrodin îmi promite „cruciuliţa albastră" a ordinului „Mihai Viteazul".

Măgulită, principesa Mavrodin îl strânse prietenește de mână:

— De data asta o vei avea cu certitudine! Dar mai întâi scapă-ne de Ecaterina. Da, da, a treia zi chiar, pe pieptul dumitale va atârna ordinul.

Colonelul se scuză cu prefăcută modestie:

— Nu pentru mine vreau decoraţia, principesă. Îmi cunoaşteţi doar firea. O vreau mai mult pentru subalterni şi soldaţi... Parole d'honneur că le va creşte moralul şi avântul când vor vedea scânteind pe pieptul meu ordinul „Mihai Viteazul"! Vă mulţumesc anticipat şi vă rog să-mi permiteţi, principesă Mavrodin, să vă invit la acest vals!

Din odaia alăturată se auzea într-una corul celor turmentaţi, repetând obsedant refrenul şansonetei.

Lustrele emanau lumini magice. Afară fulgii imaculaţi se aşterneau peste palatul în care se dansa într-una, se ciocneau pahare şi peste spitalul în care un medic cu favoriţi şi barbişon alb se adresa uimit Cătălinei supusă la a treia intervenţie chirurgicală:

— De unde ai avut atâta putere să mergi cu picioarele acestea numai răni? Cum de-ai rezistat la operaţii, fără să gemi, copil curajos?

Dar Cătălina nu-i putu răspunde. Leşinase de durere. O treziră.

Şi peste geamătul înăbuşit al fetei, fulgii cădeau albi, ca zvonul de clopoţei veniţi din adâncurile copilăriei.

*

Mincu părăsi după miezul nopţii saloanele balului. Se simţea apăsat. Plecă pe jos în bătaia fulgilor de zăpadă. Retrăia în minte etapele hotărâtoare ale vieţii sale... Un sat din fundul Moldovei... Vânzător de sifoane sau, mai târziu, meditator pe la fiii celor avuţi. Astfel, frecventând din fragedă adolescenţă casele bogătaşilor, îi încolţise în creier un gând: să parvină oricum, pe orice căi. Se căsătorise cu fiica moşierului Sturdza. Servise fără reţinere interesele clasei în care se înjghebase cu autoritate. Studiase în străinătate... Saltul decisiv l-a făcut însă în 1907, când a acţionat cu batalionul său în nordul Moldovei împotriva răsculaţilor. Rapoartele venite la Ministerul de Război consemnau că numai într-un singur sat maiorul Mincu a împuşcat cu mâna sa douăzeci şi patru de „rebeli". Se cunoştea de altfel în toate cercurile superioare că maiorul Mincu nu ezitase o singură clipă să pună artileria să tragă chiar în satul său natal. După cum era şi de aşteptat, la câteva luni numai, maiorul a şi fost chemat să lucreze la statul major. Când cumnatul

său, colonelul Sturdza, i-a cerut să se vândă germanilor, a făcut-o fără niciun scrupul. Când apoi i s-a cerut să „colaboreze" cu francezii, s-a executat fără şovăire. Spera că în război va mai putea urca o treaptă... Poate de aceea o ura atât de mult pe Ecaterina Teodoroiu, pe această ţărancă oropsită care alesese în viaţă alt drum, opus drumului său. Şi colonelul mai ştia că astfel de oameni sunt necruţători, incoruptibili. Dacă ar fi avut o fire ca a lui, Ecaterina s-ar fi lăsat uşor cumpărată. Da, ar fi fost chiar dispus s-o ajute să ajungă cât mai sus... în adâncul sufletului său îi ura pe toţi Sturdza şi pe toţi Brătienii, îi invidia şi dorea cu patimă nestăvilită să le ia puterea. Colonelul Mincu visa să ajungă sus, pe un scaun ministerial...

Şi iată că, în drumul său ascendent şi până acum neted, răsărea un ciot: Cătălina. Un ciot care ar fi putut să-l răstoarne. Ar fi vrut s-o suprime. Cât de uşor s-ar fi putut aranja aceasta cu câteva luni în urmă! Dar acum era cu neputinţă. Şi neputinţa asta îl durea fizic, îl stăpânea. În 1907, de pildă, execuţia acestei fete ar fi fost pentru el o simplă bagatelă. Dar acum? Acum îi rămânea o singură portiţă: nimicirea ei morală. Dacă el ar conduce ancheta, orice acuzaţie din partea Ecaterinei ar fi socotită ca un act grosolan de răzbunare. Cine ar mai putea pune temei pe mărturiile unei desfrânate? Gândul acesta îl mai înviora.

Intră în primul varieteu, în barul „Baiadera", să alunge năvala gândurilor negre.

Se aşeză la o masă retrasă. Îl impresionară plăcut şoaptele din jurul său „e colonelul Mincu!"... Da, era cunoscut în lumea Iaşului, ca şi în cea a Bucureştiului. I se prevedea o carieră strălucită, nici nu împlinise patruzeci de ani şi era colonel plin.

O chelneriţă costumată în cadână îi aduse un coniac franţuzesc. De altfel tot personalul purta costume turceşti. Programul artistic era aproape pe sfârşite. În timp ce două dansatoare executau un ultim dans acrobatic, în varieteu intră şi medicul colonel Pancaru, şeful spitalului în care se afla internată Ecaterina. Pancaru era cunoscut mai puţin pentru calităţile sale de medic decât pentru cele de om monden, de irezistibil cuceritor...

Mincu îl invită prieteneşte la masa lui, iar medicul primi cu bucurie, mai ales că-i rămăsese dator... Aflându-se că la spital dispăreau, nu se ştie unde, zahărul şi untul, se ordonase o anchetă severă; colonelul Mincu venise personal în anchetă şi reuşise, ca un veritabil scamator, să-l scoată basma curată pe medicul corupt. Iată motivul pentru care acum, medicul era dispus să-şi ia pe faţă revanşa. De altfel şi până atunci chiar anchetatorul primise o substanţială cantitate de unt şi mai ales de zahăr.

— Mincule, nu mă refuza, am aici pregătită o surpriză. Şampanie franţuzească veritabilă, cu toată „garnitura" ei.

Medicul îi făcu ştrengăreşte cu ochiul. Pancaru avea să împlinească, peste puţin, şaizeci de ani. Fusese toată viaţa lui un uşuratic.

— Şampania ca şampania, mă interesează mai mult „garnitura”... „ambalajul”... glumi Mincu dintr-odată bine dispus.

Medicul îi arătă cu privirea balerinele care executau dansul acrobatic. Mincu le studie îndelung.

Mulţumit că anchetatorul era satisfăcut de alegerea sa, medicul se afla în al şaptelea cer. Apoi declară cu un aer emfatic:

— La femei am fost toată viaţa mea un adevărat geambaş... Le privesc doar gleznele picioarelor şi îţi şi spun rasa! Da, da, nu râde. Una nu mi-a scăpat... Şi nu abdic uşor. Vor mai plăti multă vreme tribut lui Pancaru... Vive la France!

Lăudăroşenia medicului îl irită puţin pe Mincu. În privinţa femeilor îi plăcuse totdeauna să fie discret.

— Una nu mi-a scăpat! repeta abuziv Pancaru.

Mincu fu dintr-odată iluminat de o idee năstruşnică...

— Totuşi eu ştiu una...

— Pariem?...

— Pe cât vrei, doctore. E vorba de Ecaterina Teodoroiu...

Pancaru se apără.

— O, dragule, dar mie îmi plac femeile rafinate... Vezi, nu-i genul meu...

Mincu îl incită:

— Şi totuşi, cât ar valora o eroină la colecţia dumitale?... Nu te-ar încânta să auzi în jur: „Ia te uită la cuceritorul ăsta de Pancaru, nici eroina neamului nu i-a scăpat”...

Flatat, medicul se lăsă prins în cursă.

— Şi crezi că pentru mine ar fi vreun obstacol?!... Mincule, interesează-te şi află câte mai oftează şi azi după mine... N-aş vrea să fiu indiscret... Dar şi la palat... Pricepi... Vive la France!

— Lasă palatul. Eu ţi-am propus pe Ecaterina! Ai cunoscut vreodată temperamentul unei eroine?...

Pancaru glumi:

— O să-l cunosc. Imaginează-ţi, voi rămâne şi în istorie! Mă amuză chestia!

Râseră cu poftă.

La masă veniră, chemate, cele două artiste de varieteu, una blondă, spălăcită, alta neagră ca un corb. Pancaru întrebă cu glas tare:

— Ce alegi, Mincule, „Polul Nord” sau „Ecuatorul”?! Doctorul hohotea fericit, i se păru că rostise vorbe de duh. Să ciocnim! Vive la France!

Fetele erau pornite pe ofensivă. Blonda se aşează comod în braţele lui Pancaru, iar cealaltă, în braţele lui Mincu. Dansară, cântară toţi patru, în cor, aceeaşi melodie obsedantă adusă de fetele din trupa franceză de varieteu:

„...Vivent le vin, l'amour..."

— Da, să ne alungăm plictiseala şi amarul. Eu, doamnelor, sper că voi ajunge curând general...

Mincu începuse să se ameţească. Dar Pancaru i-o luase înainte. Striga din două în două minute turnând şampanie în decolteul fetelor:

— Vive la France!

Un ofiţer tinerel din armata franceză făcu cu ochiul uneia dintre fete. Pancaru observă şi se apropie de el clătinându-se. Îi explică.

— Voi cu romance, noi cu franţuzoaice... Aşa „egalitate", „libertate" şi „fraternitate", apoi îl sărută...

Francezul striga acum din răsputeri:

— Vive la Roumanie!

Pancaru răspundea cu promptitudine:

— Vive la France!

— Pariem că n-o poţi cuceri pe Ecaterina?

— Un leu contra o mie că cel mult într-o lună îţi voi aduce vestea capitulării ei totale! bâigui somnoros doctorul.

— Vezi, cu Ecaterina e ceva mai greu, doctore! Astea din braţele noastre sunt doar nişte păpuşi bune de distracţie... Azi cu noi, mâine cu alţii... Dar ţărăncuţa aia are parcă pe dracul în ea...

Nu după multă vreme Pancaru nu mai putea închega două vorbe; sforăia învins cu capul pe umărul dansatoarei. Toate încercările femeii de a-l trezi se dovediră zadarnice.

Reuşi însă să-i subtilizeze câteva hârtii albastre şi un inel de familie. Între timp Mincu se lăuda cu renumita sa rezistenţă, cu forţa sa desăvârşită, apreciată chiar şi la palat. Povestea viaţa sa fetelor acum aproape dezgolite.

— Eu, doamnele mele, sunt de neam de prinţ... Da, zâmbiţi voi, dar la Paris mi se spunea „Prinţul din Levant" sau mai pe scurt „Levantinul"... Şi martor poate fi vestitul „Moulin Rouge". Câte moşii a tocat tatăl meu acolo... Şi fabrici... Şi cecuri...

Pentru o clipă se îngrozi el însuşi. Revăzu în amintire pe tatăl său, ţăranul acela flămând, care venise să-şi roage fiul, pe maiorul Mincu să nu tragă cu tunul în satul lor... Alungă cu neplăcere aceste imagini îndepărtate, devenite acum fantomatice şi îşi continuă fantasmagoria năzărită din spuma şampaniei.

— Eu, doamnele mele, m-am îndrăgostit de o frumoasă principesă din Rusia... Ne-am cunoscut în Italia. Dar tatăl meu, prinţul, se opunea cu îndărătnicie, debitându-mi tot felul de stupidităţi, precum că „neamul nostru visează coroana", că „nu trebuie să ne înstrăinăm averile"... Dar principesa era înnebunită după mine. Pe de altă parte însă şi părinţii ei se opuneau... Deci o nouă dramă Romeo şi Julieta... Ba chiar pe plan mai mare; iată că se certau două familii de prinţi din două ţări învecinate... Pricepeţi, doamnelor?

În semn că povestirea dramatică a colonelului le pasiona, „Polul Nord" şi „Ecuatorul" se întâlniră emoţionate pe genunchii lui.

— Da, doamnele mele, destinul nostru a fost şi mai tragic decât cel al eroilor din piesa lui Shakespeare... Dezolant... Am fugit împreună la Monte Carlo şi de acolo pe Insula Capri... Au urmat trei luni de neuitat. Pescuit, plajă, dragoste...

Dar o telegramă îmi anunţă moartea tatălui meu, o moarte subită. Am plecat imediat în ţară, rugând-o pe principesă să mă aştepte. Mă simţeam vinovat de moartea părintelui meu, grăbită, îmi ziceam, de comportarea mea. Dar tatăl meu nu murise. A fost doar o stratagemă folosită de bătrânul prinţ. S-a ţinut un veritabil consiliu de familie. Venise şi un frate de al tatii, prinţ în Grecia... Am fost aproape sechestrat în casă... Şi ce credeţi că a făcut în acest timp principesa?

— S-a înecat?

— Nu!

— S-a otrăvit?

— Nu!

— S-a spânzurat?

— Nu!... Nu!... Doamnelor, s-a petrecut ceva mult mai grav, s-a căsătorit cu un conte oarecare din Angora... Vă imaginaţi ce lovitură am primit! Să fie preferat în locul meu un biet conte... Şi ce conte! Din Angora... Un parvenit... De atunci nu mai suport parveniţii... Au făcut să degenereze aristocraţia, tot ce avea mai nobil mapamondul...

Fetele se destăinuiră şi ele, în acelaşi stil. „Ecuatorul" era principesă din Marsilia... (de fapt o ratată balerină din Cracovia, care nu văzuse Franţa decât în ilustrate). „Polul Nord" era fiică de bancher din Canada (în realitate fusese o netalentată ucenică de croitorie într-un umil port de pescari francezi). Toţi trei ciocniră pentru triumful blazonului nobilitar din toate ţările. Se aliară în vederea organizării unei ofensive generale, care începu pe loc cu evacuarea de la masa lor a colonelului medic Pancaru care se trăgea dintr-o simplă familie de negustori de vinuri.

— Aţi văzut că acest parvenit nici nu ştie franţuzeşte? O să-l transport imediat acasă. E o calamitate!

Pancaru însă rezista pe scaun şi din când în când, cu greutate, deschidea ochii bâiguind:

— Vive la France! Vive l'egalité!

Mincu se aburise binişor. Începuse să bea şampanie din pantoful „principesei" din Marsilia, apoi din pantoful „canadienei", cimentând astfel indestructibila legătură a nobilimii din întregul univers. Elaboră un plan genial şi eficient pentru reabilitarea evului mediu, a personajelor senioriale, singurele care meritau să respire aerul vieţii. Hotărârâ chiar a doua zi să organizeze o adunare a câtorva prinţi din Iaşi, pentru ca împreună să iscălească o misivă către papă, cerând permisiunea să înfiinţeze un nou ordin al cavalerilor medievali, pentru repunerea în drepturi a nobilimii.

Fetele îl aprobară zgomotoase. Una dintre ele îi luă ceasul de aur cu monogramă de familie pentru a-l depune într-un renumit muzeu din Paris, singurul în care nu era cunoscut blazonul casei princiare Mincu. Gestul emoţionă pe colonel până la lacrimi.

— Doamnele mele, vă previn că spre cinstirea dumneavoastră o fac! Pata de la masa noastră va fi spălată, chiar cu sânge la nevoie, dar va fi spălată!

Îl ridică pe medic care nu se opuse câtuşi de puţin evacuării sale forţate, mulţumindu-se să salute din uşă pe toţi cei prezenţi cu un răsunător:

— Vive la France!

Colonelul se reîntoarse cu mers şovăielnic în sala mare a cabaretului. Căută cu privirea pe cele două dansatoare şi gândi: „probabil au un nou punct în program!" Dar, de fapt, proaspetele înnobilate o şterseseră cu doi ofiţeri tineri de pompieri!

În aşteptarea lor, colonelul se revoltă în sinea lui pe destinul nedrept care obliga pe aceste două tinere de os princiar să danseze despuiate în faţa tuturor beţivanilor. Se pregătea să le propună o muncă onorabilă, un alt loc în societate. Impacientat de întârzierea lor mai bău două coniacuri, apoi se adresă femeii care servea îmbrăcată în şalvari:

— Să-mi aduci imediat aici pe „Polul Nord" şi pe „Ecuator"!

Femeia se retrase înspăimântată.

— Colonelul cela singur de la masă e beat criţă. Cere să-i aduc nişte băuturi de care n-am mai auzit niciodată...

Veni mai marele salonului.

— Ce comandă domnul colonel?

Mincu i se adresă pe un ton răstit:

— Ce comand mă interesează numai pe mine!... Vreau să-mi aduci aici pe „Polul Nord" şi „Ecuator"... Pricepi?

Uluit, şeful salonului se duse la patron.

— Colonelul a ţăcănit subit, cere să-i aducem Ecuatorul şi Polul Nord...

Patronul interveni cu tact.

— Ce ecuator doreşte domnul colonel?

— Fetele pe care le-am ţinut în braţe... Da, da... Dacă nu sunt aici în zece minute, fac scandal şi vă închid barul!

Patronul interveni cu blândeţe:

— Vi le aduc mâine dimineaţă...

Mincu privi ceasul.

— Mai ai zece minute!

Patronul alergă spre telefon să sune după un medic, dar Mincu îl urma, aşa că omul se văzu obligat să renunţe deocamdată la planul său.

Când expirară cele zece minute, Mincu trecu pe ringul de dans şi ordonă orchestrei să tacă.

— Dacă în cinci minute, nu apar aici „Ecuatorul" şi „Polul Nord" arunc barul în aer!

Dansatorii, ameţiţi de băutură, în cea mai mare parte se amuzară copios. Din toate colţurile se auzea:

— Să vină „Ecuatorul"!

— „Polul Nord"!

— „Tropicul"!

Mincu scoase revolverul şi trase în oglinda mare două focuri. Se lăsă o tăcere adâncă. Apoi ordonă sec:

— Toată lumea să cadă în genunchi, să ceară iertare unui cavaler!

Nimeni nu se supuse. Mai trase un foc. Ca prin ceaţă zări într-un colţ un general. Un plan diabolic îi încolţi în minte:

— Domnilor, în timp ce noi luptăm cu turcii, pe firma acestui varieteu stă scris „Baiadera"... În interior, mobilă turcească... Şalvari... Am uitat oare de Turtucaia?... Am uitat oare de Plevna?... Aha, turcii mi-au răpit „Ecuatorul" şi „Polul Nord"... La asalt!

Înfierbântaţi de băutură, învârtiţii şi îmbogăţiţii de pe urma războiului se treziră patrioţi. Se auzeau de peste tot strigăte de „Bravo"! „Ura"! „Cadânele", „eunucii", „baiaderele" fură asaltaţi. Dar toţi uitaseră că de fapt patronul era grec, iar chelnerii români get-beget.

Micul varieteu fu devastat, iar chefliii porniră în zori de zi să-l poarte în triumf pe Mincu prin Iaşul pustiu şi îndoliat.

A doua zi ziarele aclamară fapta patriotică a lui Mincu. Vâlva ţinu câteva zile, colonelul devenise un adevărat erou al lumii mondene. Chiar Palatul s-a declarat de acord cu cele întâmplate. Proprietarul n-a fost despăgubit şi abia a doua zi a aflat de la dansatoarele de varieteu cum a fost povestea cu „Polul Nord" şi „Ecuatorul". Dar despre acest adevăr nu s-a suflat niciun cuvinţel.

Barul reapăru cu o altă firmă, „Patriotul”, în cinstea colonelului Mincu, între timp devenit şi acţionar la noua conducere. Noul proprietar îi mărturisi:

— Domnule, demult îl săpăm noi pe grec, numai datorită dumitale am reuşit să-l mătur. Cum ţi-a venit în cap o asemenea idee epocală?

— Din dragoste pentru ţară, domnul meu.

Răspunsul a făcut ocolul Iaşului. Cercurile influente solicitau ca ofiţerul patriot să fie, dacă nu avansat, cel puţin decorat. Mincu jubila, mai ales că a doua zi se prezentă la el colonelul Pancaru.

— Ce-ai făcut, Mincule?

— Ce mi-a dictat conştiinţa!...

— Bine, bre, omule, dar de mine n-ai pomenit nimic, ce-i dacă am plecat mai devreme? Meritam şi eu o vorbuliţă, două, mai ales după afacerea cu zahărul şi untul... Mă mai curăţăm de pete olecuţă...

— Aici nu-i vorba nici de unt, nici de zahăr, ci de ţară, domnule.

— Fleacuri, asta ai spus-o ziariştilor... Şi ei te-au crezut. Eu însă cunosc tot adevărul... Bine, află că am să ţi-o suflu pe Ecaterina Teodoroiu, uite aşa, cum mă vezi şi cum te văd...

Mincu era de nerecunoscut după succesul repurtat. Mai ales că în amintirea celebrei întâmplări colegii săi îi agăţaseră la sfârşitul numelui şi cuvântul „Baiadera”... Aşa cum unul se chema Popescu-Olt sau Ionescu-Argeş, în amintirea luptelor, el se intitula Mincu-Baiadera... Şi asta nu s-ar putea spune că nu era pe placul ambiţiosului colonel! Dimpotrivă...

După câteva zile de la întâmplarea cu barul, un curier îi aduse lui Mincu din partea generalului Popazu ordinul de a se prezenta imediat, în ţinută de gală, la minister. Pe drum făcu diferite presupuneri: „Mă avansează, mă decorează, mă vor trimite în Franţa pentru studii superioare?" Când îl văzu pe generalul Popazu în ţinută de gală, nerăbdarea colonelului atinse apogeul:

— Dacă îmi permiteţi, unde mergem, domnule general?

Dar generalul ţinu cu tot dinadinsul să-i mărească surpriza.

Îi răspunse pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, cu o umbră de severitate:

— Curiozitatea nu este o calitate a stat-majoriştilor!

Generalul Popazu avea impresia că tot ceea ce rosteşte el este o cugetare adâncă, din acelea care rămân cel puţin şase secole în istoria omenirii. Când maşina porni, Mincu avu senzaţia precisă că se îndreaptă spre palat. Dar automobilul primitiv, duduind ca un samovar, se îndreptă spre spital. Spre spital?! Un fior străbătu inima colonelului. Dar se însenină pe dată: regina, „mama răniţilor", îmbrăcată în soră de caritate sau călugăriţă anglicană, avea deseori fantezia să primească audienţe la diferite spitale pe care le cutreiera însoţită de doamne de onoare şi de aghiotanţi tineri. Mincu jubila. „Da, la regină mă duce bătrânul ăsta care vrea să facă pe misteriosul cu mine!" Îşi reţinu chiar şi un mugur de zâmbet, spunându-şi: „Întâmplarea de la Baiadera dă roade!"

Automobilul stopă în faţa spitalului. Mincu coborî demn şi radios, ajutând pe general, care, reumatic şi bătrân, ieşi anevoie din maşină, împleticindu-se; se simţi obligat de aceea să rostească o sentinţă vrednică de atenţia unui întreg mileniu:

— Zilele istorice au început întotdeauna cu încurcături! Da, şi Napoleon a spus la fel!

Mincu se arătă uluit de profunzimea cugetării, spre satisfacţia moşneagului care în uniforma-i de gală părea un ridicol personaj de operetă.

În hol, cei doi erau aşteptaţi de o delegaţie de studenţi, de ziarişti şi ofiţeri. Faţă de cei prezenţi, zaharisitul general în uniformă cu miros de naftalină şi colonie rosti sentenţios, aşa încât să fie auzit de toţi:

— Un erou merită să decoreze o eroină! Aşa a hotărât şi ministerul!

Moşneguţul urmări efectul celor rostite pe feţele celor din jur. Spre a fi mai explicit, Popazu dădu lui Mincu decoraţia.

— Dumneata vei decora pe eroina neamului – Ecaterina Teodoroiu! Hai, eroule de la „Baiadera"!

Mincu îşi simţi dintr-odată picioarele ca de iască, buzele îi tremurau. Interpretând această subită metamorfoză ca un efect psihologic al celor rostite de el, generalul interveni cu o nouă maximă:

— Emoţionabilitatea nu e un atribut al stat-majoriştilor, domnule colonel. În memoriile dumitale să notezi şi asta. Şi acum, haidem să oficiem actul istoric!

Luat prin surprindere, Mincu se descumpăni. Paşii îi erau şovăielnici, privirea tulbure.

Generalul se simţi îndatorat să intervină, de data aceasta ceva mai energic:

— Mişcă-te mai repede, domnule colonel! Eşti ofiţer, ce dracu'!...

În faţa uşii de la camera Cătălinei, Mincu şovăi. Intră mai mult împins din spate. Generalul rosti răspicat, cu glasul ofiţerului care comandă plutonul de execuţie:

— Eroul să vorbească eroinei!

Într-o stare de totală uluire, Mincu arborase un zâmbet stupid. Căuta cu privirea un loc unde să se refugieze. Generalul manifesta o nervozitate vizibilă, făţiş mărturisită şi prin gesturi repezi şi necontrolate. Această întâmplare îl determină pe general să noteze în aceeaşi seară în jurnalul de memorii: „În viaţa de toate zilele eroii sunt nişte tembeli şi imbecili incurabili. Am observat-o şi la mine adesea, în diferite ocazii". Totuşi generalul salvă situaţia printr-o intervenţie fericită:

— Această tăcere impresionantă a colonelului Mincu este un gest de admiraţie pentru faptele dumitale, eroină Ecaterina Teodoroiu! Decoreaz-o, colonele!

Ca prin vis, Mincu prinse decoraţia pe bluza Cătălinei şi adăugă cu glas nesigur:

— Felicitările şi admiraţia mea, domnişoară Ecaterina Teodoroiu, domnişoară sublocotenent!

Ar mai fi vorbit, dar fata îl privea cu o insistenţă bănuitoare. Cătălina se săltă în pat şi i se adresă politicoasă:

— Vă mulţumesc pentru această medalie de aur! Şi mă simt şi mai mulţumită că avem ocazia să ne revedem!

Mincu izbuti să îngaime:

— Nu... nu v-am mai văzut niciodată...

Dar Cătălina nu cedă.

— Vă recunosc mai mult după voce... Nu vă amintiţi...

— Nu... V-am mai spus... Nu ne-am întâlnit niciodată... Apoi se adresă şi celor din jur: N-am văzut-o niciodată...

Cătălina insistă cu autoritate.

— Domnule colonel, să ştiţi că greu mă înşel. Vocea nu o pot uita... Aţi vorbit elevilor în pădurea Băneasa... Nu vă amintiţi?

Mincu îşi reveni.

— A... da, da... îmi amintesc, cum să nu... Da, la Băneasa am vorbit foarte des elevilor, domnule, pardon... domnişoară sublocotenent!

Toţi cei prezenţi făcură mult haz de această întâmplare, subliniată de altfel şi de generalul „filosof" cu o nouă şi „genială" cugetare:

— Flacără de erou în flacără de erou... Domnilor, să vă amintiţi de cuvintele mele, aşa se scrie permanenţa istoriei... Permanenţa unei naţii în viitorime!

*

În maşină, Mincu se frământa. „Oare să nu mă fi recunoscut? Da, s-ar putea. Dar dacă se preface numai, căutând să afle cât mai multe despre mine şi când va fi convinsă pe deplin, va veni cu declaraţii acuzatoare, imposibil de tăgăduit? Poate a încercat, sub pretextul Bănesei, să ascundă că m-a recunoscut, ca să poată opera mai departe prin cercetări dibace, până la întâmplarea din cătunul Jiului? Este totuşi adevărat că eu am vorbit elevilor în repetate rânduri! Să cuget logic: în starea în care era atunci la Weib, s-ar fi putut să nu mă vadă bine. De altfel ne-am privit doar o frântură de secundă! Da, îmi fac gânduri şi presupuneri absurde. Ar trebui, dimpotrivă, s-o ajut cu bunăvoinţă. S-o apăr chiar. Să câştig dragostea şi respectul ei. Iată, o altă notă luminoasă la memoriul personal al viitorului general Mincu. Aceasta ar fi calea cea mai nimerită. Dar pare-mi-se că undeva, într-o notaţie a lui Flammarion, am citit un caz asemănător. Da, acolo făptaşul a fost recunoscut de victimă abia după o bună bucată de vreme şi doar printr-o întâmplare stupidă. Cine îmi poate garanta că Ecaterina Teodoroiu nu m-ar putea recunoaşte tot aşa?" Îi auzea şi glasul: „Da, v-am mai văzut şi într-un comandament german, undeva, pe valea Jiului. Eu mă înşel cu greu. Dumneata eşti trădătorul!" Mincu se smuci puternic. „Nu, nu poate exista împăcare! Trebuie s-o îndepărtez cât mai repede de pe front, s-o alung în cel mai îndepărtat colţ al ţării, să dispară pentru totdeauna, acoperită de ruşine. Dar dacă m-a şi recunoscut? De ce a ţinut, când vorbea, să-mi fluture prin faţa ochilor mâna cu vechile cicatrice? Nu oare pentru a citi pe obrajii mei efectul acestui gest? Ceva similar am întâlnit în Dostoievski... Poate chiar în clipa aceasta ea scrie denunţul împotriva mea! Voi ţine sub observaţie Procuratura militară şi Biroul 2! Voi preîntâmpina din vreme orice încercare! Dar dacă denunţul cade în mâna vreunui duşman de-al meu? Atunci s-a sfârşit cu cariera ta, colonele Mincu! Plutonul de execuţie te aşteaptă!"

Tresări. Vocea gravă a generalului senil şi preţios îl readuse la realitate:

— Îmi dai voie să ghicesc ce se întâmplă în aceste clipe în dumneata? Te citesc ca pe o carte deschisă.

Mincu încuviinţă, mişcându-şi buzele într-un fel ce semăna a zâmbet politicos.

— Ei, iată ce te mistuie lăuntric: te întrebi în faţa viitorimii, cine-i mai mare erou: dumneata sau Ecaterina Teodoroiu? Este? Răspunde-mi sincer, îţi ordon.

Mincu încuviinţă:

— De unde atâta perspicacitate, domnule general? E uluitor!

— De aici, şi generalul arătă spre capul său ţuguiat ca o căpăţână de zahăr.

Colonelul se întrecu în elogii, declarând:

— Ce s-ar face omenirea fără oameni ca dumneavoastră? Ar fi un deşert arid, sufocant!

Generalul surâse convins:

— Vezi că Dumnezeu se gândeşte şi la asta şi trimite la timp potrivit oameni potriviţi. Dar noi suferim mai mult decât toţi bieţii muritori la un loc...

„Un iremediabil imbecilizat!" conchise Mincu.

*

Pănoiu îi aduse Cătălinei ziarul în care era reprodus chipul ei. Fata zâmbi:

— Da, alături uite fotografiile principeselor Sturdza şi Ghica... Să nu rămână mai prejos... Simt undeva o uneltire a patricienilor împotriva plebeilor, a nobililor împotriva gloatei, a privilegiaţilor împotriva oropsiţilor, da, o luptă adâncă de sute de ani...

— Exagerezi, Cătălină!

— Crezi că aceste „doamne" mă iubesc?...

Uşa se deschise şi Maria Dinu veni cu acelaşi ziar. Fosta colegă admira dragostea reţinută a lui Pănoiu şi a Cătălinei; intui perfect timiditatea lor şi pe loc se hotărî să-i demaşte pe amândoi.

— Pentru ce nu vă sărutaţi? Hai şi fără mofturi... Aţi uitat că vreau să urmez psihologia... Vi se citeşte dragostea pe faţă...

Pănoiu, ruşinat, se pregăti să plece.

— Stai, domnule sublocotenent, nu aşa se părăseşte un câmp de bătălie... Aţi luptat, aţi fost răniţi, aţi fost decoraţi, şi nu aveţi curajul firesc să spuneţi că vă iubiţi... Dacă eu mint să mă aruncaţi pe fereastră!

Cătălina şi Gheorghiţă se priveau tulburaţi. Amândoi înţeleseră că ieşirea, aparent brutală, a Mariei nu urmărea decât să-i îndemne să-şi afirme sentimentele.

— Hai, ca la spovedanie, vă ascult... Vă iubiţi sau nu?... Vezi, Cătălino, Jeanne nu a cunoscut dragostea adevărată... Orice om trebuie să iubească... Mai ales în aceste timpuri grele e nevoie de iubire... Dragostea e cel mai frumos sentiment! Aşa mi-a spus logodnicul meu de la medicină...

Apoi Maria se posomorî. După o pauză vorbi cu privirea aţintită în pământ:

— Cătălino, ai dreptate...

— În ce privinţă?

— Te-am contrazis ca o neroadă. Nu toţi oamenii te iubesc şi te admiră. Doar Filipescu ţi-a luat apărarea... Pe la curtea lui Ferdinand, ah, cât seamănă acest rege cu imbecilul de Carol al VII-lea de pe timpul Jeannei d'Arc, principesele Sturdza, Ghica şi alte doamne nu prea te au la inimă... Am auzit discutându-se în casă la noi... Şi ştii din care cauză...

Cătălina zâmbi.

— Cred că sunt mai multe şi mai vechi...

— Nu, draga mea, eu cred că privirea ochilor tăi... Crede-mă că le trezeşte conştiinţa... Şi tocmai asta-i deranjează pe cei nedemni. Privirile tale îi acuză!

— Nu, Maria, nu-s ochii mei de vină! Aminteşte-ţi din anii de şcoală de fata cu ciuboţele galbene... Câte colege nu urau pe ţărăncuţa ajunsă în rând cu ele.

— Da, e o prejudecată, Cătălino.

— Şi o realitate! Iartă-mă că trebuie să-ţi vorbesc aşa tocmai ţie. Dar oameni ca tine, cu dragoste de popor, sunt o excepţie în lumea suspusă. Ce păcat că nu avem mai mulţi intelectuali patrioţi ca Filipescu de pildă... Împotriva mea sunt mulţi.

Maria încercă să schimbe discuţia, glumind.

— Află, dragă „Jeanne d'Arc", cât voi trăi, te voi apăra eu de Filip de Burgundia, de ducele de Bedford, de cardinalul de Winchester, de La Trémoille, de Régnault, de Cauchon şi de toţi „cauchonii" care vor încerca să te atace... Te rog să mă consideri unul dintre scutierii tăi gata să se avânte oricând în foc pentru tine! Le vom spune tuturor: „en garde!"

Se întunecase. Pănoiu se îndreptă spre comutator să aprindă lumina. Maria îl opri.

— Până nu vă sărutaţi, nu aprind lumina!

Şi se sărutară.

Logodna

Zile de februarie.

Vânt. Zăpadă amestecată cu ploaie.

Singura rază de lumină în viaţa Cătălinei era prietenia ei cu sublocotenentul Pănoiu. Prietenia lor se transformase într-o dragoste curată ca albul primelor flori ce vestesc primăvara.

În spitalul cu miros de cloroform şi iod, veştile pătrundeau tot mai cernite. Cătălina începuse să meargă prin saloane. Se oprea la patul răniţilor. Cu vorba, cu privirea îi însufleţea. Le citea scrisorile şi răspundea la scrisorile primite de acasă.

— Dar dumneavoastră nu scrieţi nimănui, domnule sublocotenent Cătălina?

Cătălina îşi ascundea ochii. Răspundea tristă:

— N-am cui scrie! Ai mei sunt sub ocupaţie nemţească!

Fata de la ţară trăia lângă durerea fiecărui ţăran. Şi mai ales lângă durerea şi drama necuprinsă a ţării. Peste toate vremelniciile, sufletul ei cald şi optimist întrezărea lumina viitorului. „Căci prea mult am pătimit", spunea mereu fata cu ochi arzători ca o flacără nestinsă şi pură.

Dar iată că într-o zi a primit un plic.

Un plic care aducea cu el „Ordinul de zi pe armată", prin care Ecaterina Teodoroiu era citată pentru fapte de arme deosebite săvârşite pe frontul din valea Jiului.

Răniţii au sărbătorit-o.

Sora Ana, mai îmbătrânită şi mai albă parcă, a strâns-o la piept, cu lacrimi de bucurie în inimă şi în glas.

— Duducuţă Cătălina, duducuţă sublocotenent, să trăieşti cât Ceahlăul di înalt şi di mare!

— Şi cât Parângul, zâmbi Cătălina.

*

Învăţătorul Gheorghe Pănoiu era din Gorj. Pornise la război cu elanurile tânărului animat de un ideal nobil şi sfânt. Dar, curând, elanurile şi idealurile i-au fost spulberate. A rămas în schimb ura împotriva profitorilor de pe urma războiului, împotriva celor care săvârşeau tot felul de mârşăvii pentru a se îmbogăţi. Adevărul acesta îl descoperise prin ochii Cătălinei.

— Tu ai dreptate, Cătălină! În spital mi-am dat seama de toată comedia jucată de aceşti principi şi principese, de aceşti ofiţeri de operetă, poleiţi cu tot felul de decoraţii şi ranguri, care câştigă laurii cu preţul a mii şi mii de morminte şi suferinţi îndurate de cei mulţi.

Cătălina îi mângâie părul castaniu şi ondulat:

— Va veni şi timpul celor drepţi, Gheorghiţă! Spune-mi, cunoşti această poezie? Şi Cătălina îi recită cu voce cristalină, duioasă, câteva versuri:

„Ţară mică, colţ de ţară
Părintească răzăşie,
Azi obuzele îţi ară
O postată din moşie!”

Pănoiu îi strângea mâna micuţă şi arsă de febră.

— Şi tu, Cătălină, eşti una dintre stelele care răsar deasupra acestui pământ al suferinţei. Eşti nădejdea noastră! Şi a mea, Cătălino. Speranţa, încrederea şi bucuria mea!

— După război, vom face nuntă mare la noi, la Băileşti!

— Ba la noi, la Vădeni, protestă Cătălina.

— Ai uitat că în Gorj fata urmează pe băiat?

— Ia priveşte-mă bine, am uniformă, domnule sublocotenent!

Pănoiu o îmbrăţişă. Apoi o îmbărbătă ca pe o iubită şi ca pe o soră în acelaşi timp.

— Cum vor da colţii ierbii, o să-l luăm pe duşman de piept şi o să-l aruncăm departe de vetrele noastre. Tu ai să fii învăţătoare cu mine la Băileşti. O să avem clase de copii gureşi şi neastâmpăraţi.

— Şi cei mai gureşi şi mai neastâmpăraţi vor fi chiar copiii noştri! Oare îmi va sta bine mireasă? De cât timp n-am mai purtat o rochie!

Apoi se privi cu spaimă în oglinjoara mică.

— Vai ce urâtă sunt, Gheorghiţă!

Pănoiu îi sărută părul cu miros de iarbă amară.

— Nu e pe lume fată mai frumoasă, diavoliţo!

— Iată toată zestrea mea, vorbi aprigă Cătălina: o armă, o cartuşieră şi o lădiţă veche de campanie!

Pănoiu zâmbi şi o strânse la piept.

— N-a fost zestre mai mare şi mai sfântă vreodată!

Râdeau amândoi. Râdeau şi visau împreună la zile mai fericite şi mai blânde.

Într-o zi au primit de pe front un pacheţel.

Era trimis de caporalul Drăghici. În el se afla un dar ciudat: două verighete subţiri, tăiate dintr-un tub de cartuş şi un bilet: „Glonţul din acest cartuş a zburat în duşmani. Vă trimitem aceste verighete de campanie şi vă aşteptăm, domnilor sublocotenenţi, cu toată dorinţa de a porni împreună spre casele noastre de pe Jiu.” Biletul era semnat de mai toţi soldaţii vechi

din companie. Cătălina şi Gheorghiţă şi-au prins inelele pe degete. „Verighetele de campanie”, verighetele de armă tăiate din tub de cartuş, străluceau mai adânc decât tot aurul din lume. S-au sărutat prelung.

A fost ziua logodnei.

Spre seară au ieşit în Iaşul pustiit de război.

Calea Lăpuşneanu fremăta de lume: soldaţi, răniţi, ofiţeri, negustori, călugări, femei elegante, trăsuri după trăsuri cu domni rotofei şi îmbrăcaţi impecabil, după ultima modă, domni care cunoşteau războiul numai din ziare şi din povestiri.

Pănoiu s-a dus la comandament să-şi primească foile de drum. În zori trebuia să plece într-o scurtă permisie după vindecare.

Cătălina l-a aşteptat la poarta comandamentului.

Patrula comenduirii a făcut câteva ocoluri în jurul fetei îmbrăcate în uniformă de sublocotenent. Comandantul patrulei, un sergent mustăcios, a dedus cu isteţime:

— Să ştiţi că e o spioană îmbrăcată militar!

Soldaţii au înconjurat-o. Sergentul interveni brutal şi vigilent:

— Nu faceţi decât ce am să vă spun! Haidem la comandament!

Cătălina se opuse, la început cu zâmbet, apoi cu mânie.

— Sunt ofiţer... Poftim actele!

Sergentul zâmbi superior, făcând ostaşilor cu ochiul.

— Nu se prinde! Cine a văzut spioni fără acte?

Pănoiu îi lămuri. Patrula se îndepărtă. Râseră împreună până la lacrimi de această întâmplare nostimă, apoi porniră spre Copou.

Degetele cu verighetele de campanie au mângâiat primii muguri cafenii şi catifelaţi. Erau mugurii speranţei, mugurii iubirii.

Cătălina se opri pe o alee a Copoului. Rupse o crenguţă înflorită timpuriu.

— Ţi-o dăruiesc, Gheorghiţă! Ţi-o dăruiesc să-ţi amintească de această primăvară dureroasă, stropită cu lacrimi de cei ce trudesc. Peste ani va fi o altă primăvară, Gheorghiţă...

Primăvara Iaşului înflorea în inimile celor doi îndrăgostiţi şi creştea mare, luminoasă.

*

Medicul şef şi director al spitalului, colonelul Pancaru, întâlni pe Ecaterina Teodoroiu pe sală. Paloarea tenului contrasta şi mai mult cu întunecimea ochilor ei adânci. Îşi reaminti discuţia cu Mincu... „E momentul să pornesc atacul” îşi spuse. O apucă părinteşte de mână.

— Cum se simt „eroii”?

— Gata de plecare, domnule colonel.

Cătălina răspunse rece, nu prea îl avea la inimă. Îi ocoli privirea. Doctorul gândi. „E ruşinoasă! Şi prezenţa mea o intimidează. Asta, bineînţeles ziua”.

— Domnişoară, să vii cu foaia medicală la mine în cabinet! Peste un sfert de oră. Să vedem noi cum este cu plecarea! Te aştept!

De cum intră în cabinet, colonelul o expedie pe sora care-l aştepta cu câteva analize şi cu actele pentru semnat. Apoi telefonă lui Mincu şi-i destăinui:

— O veste bună! Peste câteva minute intră în aplicaţie „varianta” Ecaterina Teodoroiu... A, îţi mulţumesc pentru urarea de succes!... Să fii convins că voi câştiga! Rezultatul? O să-l afli la mine... Da, da, diseară îmi logodesc fata... Da, cu cavaleristul pe care mi l-ai oprit la Iaşi!... Îi logodeşte mitropolitul; va fi bairam mare!... Eu o încep de pe acum cu noaptea nunţii... O să-ţi povestesc mai pe larg!... Deci sărbătorim diseară două victorii deodată... Aşa... Aşa... Vive la France!

Auzind paşi, închise telefonul. Încercă să citească, dar literele îi fugeau pe dinaintea ochilor, se roteau într-o sarabandă ameţitoare. Cu cât Cătălina întârzia, se simţea mai emoţionat. În sfârşit se auziră bătăi în uşă.

— Intră!

Dar în prag nu apăru Cătălina, ci ofiţerul de serviciu.

— O delegaţie de ofiţeri francezi!...

— La dracu’! Nu vezi că am de lucru?! Să-i conducă ajutorul meu. Să nu mai fiu deranjat de nimeni. De absolut nimeni.

Se auziră din nou bătăi în uşă. Intră Cătălina.

— Ia loc, domnişoară. Ai adus fişa?

— Am adus-o, domnule colonel!

Pancaru se adresă ofiţerului de serviciu:

— Poţi pleca! Ordinul meu să fie executat cu toată stricteţea...

După plecarea ofiţerului de serviciu, Pancaru se prefăcu că studiază fişa medicală. De fapt nu descifra o iotă.

— Şi vrei să ne părăseşti, domnişoară Cătălina?

— Vreau să mă întorc pe front! Chiar mâine aş pleca, domnule colonel.

Pancaru dădu neliniştit din cap.

— Ca român te admir din toată inima, dar ca medic mă opun!... Cred că vei mai sta o lună!...

Cătălina se cutremură.

— Domnule colonel, vă implor, doresc să plec cât mai repede cu putinţă...

Câteva clipe colonelul tăcu gânditor. Se sculă. Scoase dintr-un dulăpior cu cruce roşie un borcan cu dulceaţă şi o sticlă cu vişinată.

— Mă voi strădui, domnişoară Cătălina, să te ajut. Dar să ştii că totul depinde de dumneata...

— Cum de mine?... Nu înţeleg...

Pancaru râse amuzat.

— Nu chiar de dumneata, ci de rănile pe care le ai...

— Sunt ca şi vindecate.

— Îmi dai voie să constat eu acest lucru. Până atunci m-ar interesa însă aprecierea dumitale asupra acestei dulceţi de cireşe amare... Nu te supăra, aşa îmi place mie să glumesc. Vive la France!

Bău un păhărel de vişinată. Observă gâtul fetei care contrasta cu faţa arsă de vânturi. Pielea o bănuia catifelată şi proaspătă.

— De ce nu serveşti, domnişoară? Îmi ceri să-ţi fac un serviciu prietenesc şi în schimb mă refuzi cu o biată dulceaţă...

— Nu-mi plac dulceţurile, domnule colonel.

— Nici chiar cele făcute de mine?

Cătălina îşi muşcă buzele. Ar fi vrut să-i spună: „Mai ales acestea. Ele sunt făcute din zahărul furat de la ostaşii muribunzi”.

— În general, domnule colonel.

Îi întinse un păhărel de vişinată.

— Nu obişnuiesc nici asta. Am băut doar o dată când eram răcită.

Medicul râse încurajator.

— Să ne imaginăm că şi acum eşti răcită. Te rog. E adusă de la Bucureşti.

Cătălina îşi muie buzele.

— Mai mult, Cătălina.

— Nu. Mi-ajunge pentru o viaţă întreagă...

— Eu ţi-aş dori o viaţă mai lungă...

— Asta nimeni nu poate şti...

— Ai dreptate!

Colonelul porni abil o argumentaţie filosofică.

— Da, ai foarte mare dreptate. În aceste zile, mai cu seamă, viaţa noastră e un fulg de păpădie... De aceea trebuie să profităm de fiecare clipă pe care o trăim, să nu ne refuzăm nimic... Da, da, absolut nimic!

Cătălina zâmbi.

— Nu sunt de părerea dumneavoastră. Să trăim în aşa fel încât să ne aşteptăm moartea cu ochii senini în fiecare clipă. Când fulgul se va destrăma, să fi rămas neîntinat.

Colonelul îi aruncă o ocheadă, apoi încercă să o fixeze cu priviri în care se citeau dorinţi... Cătălina simţi repulsie; îşi aţinti ochii în pământ. „E timidă! E ca o gâsculiţă în mâna mea. Şi cât mă prăpădesc după femeile timide. Zarurile sunt aruncate! Vive la France şi... la atac!"

Colonelul se ridică grăbit.

— Atunci să trecem dincolo în cabinetul meu de consultaţii, să vedem cum rămâne cu plecarea pe front... Mâine sau peste o lună... Poftim!

Cătălina intră cu încredere în cabinet. Nu acordă nicio atenţie faptului că medicul închise uşa cu cheia.

— Ei domnişoară, acum întindeţi-vă pe patul de consultaţie!

Colonelul netezi cearşaful cu mâna-i tremurândă.

— Aici!

Cătălina se întinse şi îşi ridică până la genunchi cămaşa lungă de spital.

— Ei, vedeţi, domnule doctor, rănile de pe picioare s-au vindecat... Vă rog să-mi daţi drumul cât mai repede.

Palmele înfierbântate ale bătrânului mângâiară gleznele copilei, apoi lunecară spre pulpe. Cu nările dilatate medicul se năpusti asupra Cătălinei, vorbind în neştire, cu respiraţia întretăiată...

— Mâine... Dar te iubesc... Te doresc...

Cătălina îl respinse cu braţele-i subţiri, dar puternice. Avea o singură salvare. Începu să râdă, să râdă până la lacrimi. Dacă ar fi încercat să se lupte, să strige, Pancaru ar fi ştiut cum s-o biruie. Dar râsul acesta nepotolit îl paraliză, se vedea josnic şi caraghios. Nu ştia ce să facă. Fata râdea mai departe lovindu-l mai puternic cu râsul ei decât ar fi putut-o face cu un milion de pumni. Stingherit, cu ochii injectaţi, cu fruntea în sudoare, Pancaru se prăbuşi pe scaun. Cătălina râdea mai departe, obsedant, în timp ce cu gesturi calme îşi potrivea halatul. Apoi deschise uşa şi ieşi.

Abia după plecarea ei medicul îşi reveni. Se revoltă. Se simţea insultat, umilit. Vru să alerge spre salonul Cătălinei. În uşă se lovi de o copiliţă de cincisprezece ani, cu ochi mari, migdalaţi. O cântări din ochi şi o pofti înăuntru.

— Ce vrei?

— Am venit să slujesc la spital ca argată... Am slugărit la mânăstire... Acasă suntem nouă copii şi nu avem măcar de-o mămăligă... M-au mânat la dumneavoastră să mă angajaţi aici... Slujesc doar pe îmbrăcăminte şi mâncare... Aşa mi-au spus cei de la mânăstire că aici voi putea fi ajutată mai cu temei...

Pielea albă, ochii alungiţi, trupul de trestie îl înfierbântară şi mai tare pe colonel.

— Vino să-ţi facem vizita medicală!

Fata se supuse umilă.

— Dezbracă-te! Hai, dezbracă-te, aici nu eşti la mânăstire!

Acum fata tremura – nevinovată, speriată. Mâinile-i mici şi subţiri descheiară bluza... Colonelul se prăbuşi peste copila uluită şi înfricoşată. Fata încercă să strige, dar palma umezită de sudoare îi astupă gura. Mâinile o dezgoliră, întinându-i puritatea.

Apoi se ridică greoi şi o apostrofă cu energie.

— Păi, de ce nu mi-ai spus că eşti neîncepută... E vina ta... Eu te iert şi te angajez... Şi ca să rămână secretul între noi, păstrează această hârtie de un pol... Dacă eşti cuminte, vei mai căpăta şi altele...

Fata asculta cu ochii pironiţi în tavan, nemişcată.

— Hai, îmbracă-te!

Fata rămase mai departe neclintită.

— N-auzi?!... Îmbracă-te! Trebuie să vină sora cu analizele... Hai, nu-i nimic... Ţine polul...

Fata ieşi halucinată. Pancaru se simţea reabilitat. Crescuse în propriii săi ochi. Râse gândindu-se la fată. „Aşa sunt toate la început! Apoi nu ştii cum să mai scapi de ele! Te sufocă pentru un pol! Dar ce-i drept, fata a meritat!”

*

Petrecerea era în toi. În tot timpul cât sluji mitropolitul, Mincu şi Pancaru discutară într-un colţ.

— Cum a fost?...

— Vive la France!

— Cu Ecaterina?

— Nu. Cu ea... abia preludiul... Trebuie lucrat mai fin... Am însă impresia că mă iubeşte... Ţi-o jur!... În schimb a venit o copiliţă... Sânii îi erau mai mici şi mai tari ca paharul de şampanie de la bufet... Fragedă şi novice... A venit de la mânăstire şi a nimerit ca Scufiţa Roşie în colţii lupului... Fată mare, parol!... I-am dat un pol!... Şi am mângâiat-o!... Merită!... Mi-a mulţumit la plecare...

— Te lauzi...

— Asta mi-e crucea!

— Domnule, eşti un fenomen!

— Sunt şi voi mai fi!...

— Dar Cătălina?

— Pe rând ca la moară! E prima programată!...

— Să ştii că atunci te voi sărbători eu, doctore.

— Pregăteşte-ţi banii. Vive la France!

Colonelul Mincu se întunecă. De când soţia sa urma un tratament cu raze la spitalul acestui medic desfrânat şi imbecil, în fiecare amănunt de intimitate repeta aceleaşi cuvinte: „Vive la France!" Chiar şi amanta lui, Marilena, nepoata lui Ghica, se molipsise de când lucrase ca voluntară la spital, de acelaşi obicei.

După ce vorbi mitropolitul, luă cuvântul tatăl fetei, Pancaru:

— Lumea noastră este de o smerenie creştină şi de o puritate desăvârşită. Noi iubim şi respectăm florile, de aceea le unim acum sărbătoreşte...

Mai toţi dintre cei prezenţi ştiau că „floarea" colonelului Pancaru se afla în a doua lună într-o poziţie nu tocmai recomandabilă elevelor de pension, în tot cazul neobligatorie, de aceea fiecare îşi ascunse câte-un zâmbet.

Vorbi apoi şeful serviciului sanitar, un general fonf şi repezit:

— Ginere, să iei exemplu de la socrul dumitale... O adevărată mândrie a medicinei din armată. Onest, umanitar, săritor...

Într-un colţ mitropolitul, colonelul Mincu şi un renumit om de afaceri discutau cu aprindere despre război, despre soarta omenirii. Mincu îl flata pe omul de finanţe, director al mai multor fabrici, tatăl ofiţerului de cavalerie, al ginerelui lui Pancaru.

— Eroul modern e omul de afaceri, el ţine cheia întregii prosperităţi... Cine se mai uită azi la un blazon nobiliar ruginit acela e stupid. Un romantic desuet care nu-şi înţelege semenii şi imperativul epocii sale. Războiul acesta va dovedi tocmai acest mare adevăr. E timpul epocii de aur, al întreprinzătorilor...

Mincu se opri. Era cât pe aici să spună „tatăl meu"... dar îşi aminti că cei prezenţi îi cunoşteau prea bine originea.

Se corectă în gând şi continuă mai încălzit.

— Da, un unchi al meu, ajuns mare industriaş, a auzit la Paris o vorbă de duh: „Nu dau zece prinţi pe un singur fabricant de sifoane şi nu dau zece conţi pe un simplu vânzător de ace cu gămălie".

Omul de finanţe făcu mare haz, încurajându-l pe colonel.

— Acesta este omul modern! omul de finanţe... De la el îşi aşteaptă epoca noastră salvarea...

Mincu ar fi continuat cu înflăcărare, dacă Any, soţia sa, nu l-ar fi invitat la dans. În drum spre salonul în care se dansa, Any îl sărută pe frunte strigându-i biruitoare.

— Te-am răpit!... Vive la France!

El îi strecură înciudat:

— Dacă nu termini cu expresia asta să ştii că am să te strâng de gât!

— Strânge-mă cât poftești, dar și în ultima clipă tot o să strig „Vive la France!”...

Deodată petrecerea se opri. Un prelat îl anunță pe mitropolit că o fată trimisă de mânăstire s-a sinucis la spital.

Pancaru se întunecă.

— La spitalul dumneavoastră, domnule colonel. Nu v-au anunțat, ca să nu tulbure logodna fiicei dumneavoastră...

Colonelul medic schimbă fețe-fețe.

— Ce vorbești, sfinția-ta? Nu cred.

— Ba da. O fată care a venit azi-dimineață. S-a închis în spălător și s-a stropit cu petrol. Două sticle. Apoi și-a dat foc... Vă imaginați...

— A murit?

— Scrumul s-a ales de ea...

Pancaru, cuprins de panică, se prefăcu îndurerat. În adâncul lui tremura însă pentru alte motive. Schimbă o privire cu Mincu și întrebă cu nervozitate.

— Și n-a spus nimănui nimic?

— Absolut nimic.

Colonelul medic respiră ușurat. Dar prelatul îl zdruncină din nou cu câteva cuvinte:

— A lăsat, domnule colonel, o scrisoare.

Pancaru se simți pierdut. Își aminti că procurorul care îi era prieten se afla acum în concediu. Întrebă mecanic.

— Și cui era adresată scrisoarea?

— Dumneavoastră, domnule colonel.

Înnebunit, Pancaru mai încercă o salvare.

— Glumiți?

— Deloc. Cu așa ceva nu se poate glumi.

Colonelul izbuti să articuleze:

— Scrisoarea era deschisă?

— Da!

— Și ce era scris în ea, mă rog?

Prelatul răspunse cu întârziere.

— Nimic. Fata nu știa carte. În plic se afla o hârtie de douăzeci de lei... Atâta tot... A lăsat plicul unei surori să vi-l dea dumneavoastră personal. Poftiți!

Colonelul medic se prăbuși cu capul pe masă. Plângea cu sughițuri. Toți se strânseră în jurul lui, să-l liniștească. După câtva timp, cu ochii înroșiți, Pancaru se adresă tuturor:

— Domnilor, legaţi-mă! Omorâţi-mă, sunt vinovat! Sunt un ticălos fără pereche. Păcatul să cadă pe capul meu.

Mitropolitul îl luă după umăr.

— Un păcat mărturisit e pe jumătate iertat. Vorbeşte, fiule.

Pancaru vorbea smerit, încet, aproape plângând.

— Dimineaţă a venit această copilă s-o angajez... Şi eram gata să o fac... Şi aş fi făcut-o, vă jur... Plecând în salonul 4 la un bolnav, am lăsat portofelul pe masă. Când m-am întors, numărând din întâmplare banii, am găsit lipsă o bancnotă de douăzeci de lei... Am făcut scandal. Doar fata rămăsese în birou... S-a jurat că n-a luat ea banii... Eu nu am crezut-o! I-am spus că până nu voi găsi banii, nu o voi angaja. Ba mai mult i-am spus să stea în spălător până o veni să ancheteze comenduirea, că eu nu pot suporta un singur lucru: furtul. Să-mi fi cerut, i-aş fi dat şi doi poli... Probabil să ea furase banii şi fiindu-i frică de anchetă s-a sinucis... Am o fire ciudată: nu sufăr necinstea! Şi priviţi-mă ce crunt am fost lovit... Regret...

Petrecerea continuă apoi cu şi mai mult antren. Mincu asculta cu spaimă invenţia odioasă a colonelului medic. Să acuzi un om mort. Un om care şi-a luat zilele din vina ta...

Dar după al optulea pahar de coniac se înveseli şi el. Fata fu uitată de toţi, mai ales după ce mitropolitul spuse că va trimite un ajutor părinţilor ei.

Mai spre ziuă colonelul Pancaru strecură lui Mincu:

— Ţi-a plăcut?

— Ce?

— Cum ce? Cum am dres-o cu fata... Domnule, o inspiraţie nebună, merită să mă feliciţi, nu?

Primăvară însângerată

O parte din burghezie, înspăimântată de mersul războiului, începu să încline din nou spre puterile centrale. Colonelul Alexandru Sturdza, fiul lui Dimitrie Sturdza, care fusese de mai multe ori prim-ministru şi colaborator intim al regelui Carol, încercă un act de diversiune. Educat în armata germană, colonelul întreţinuse de la începutul războiului legături cu serviciul de spionaj german şi acum socotea că ar fi momentul să înceapă o acţiune mai importantă. Spre a deruta, Sturdza îşi impuse o vigilenţă şi o severitate exemplară. Unul dintre actele sale criminale fu cel de a acuza pe locotenentul Ciulei de a fi părăsit poziţia cu unitatea sa, fără ordin. Discuţia între Sturdza şi Mincu, şeful tribunalului militar, fu scurtă:

— Trebuie să-l condamnăm la moarte prin orice mijloc.

Mincu, unealta şi cumnatul lui Alecu Sturdza, încercă să se opună:

— Bine, dar ofiţerul este complet nevinovat!

Sturdza se răsti nereţinut:

— Dacă era vinovat, nu te-aş fi pus pe tine să-l judeci! Datoria ta e să mi-l scoţi vinovat în aşa fel ca mâine dimineaţă să-l văd în faţa plutonului de execuţie!

— Nu înţeleg!...

— Îţi cer să execuţi şi nu să înţelegi.

Şi, într-adevăr, în zorii zilei, locotenentul Ciulei, nevinovat, fu ciuruit de gloanţele plutonului de execuţie, strigând până în ultima clipă: „Nu sunt vinovat!”

Cu această faptă, cariera lui Sturdza cunoscu o nouă treaptă: colonelul fu avansat de la comanda brigăzii a 7-a mixtă la comanda diviziei a VIII-a. În acest timp îşi ţesu minuţios planul său de trădare. Dar în clipa în care dorea să-l pună în aplicare fu mutat la comanda diviziei a X-a. De aceea în seara zilei de 6 februarie se întoarse în sectorul diviziei pe care o comandase, sub pretext că doreşte să-şi ia rămas bun de la foştii săi subalterni, printr-o agapă firească, însă însoţit de locotenentul Wachmann, fiul fostului director al conservatorului de muzică din Bucureşti, trecu pe la piciorul dealului Voloscani, peste liniile tranşeelor şi reţelelor de sârmă ghimpată, la inamic. Calculul său nu dăduse greş. Acum urmă acţiunea sa, prin care miza să-şi câştige deplina admiraţie a nemţilor. Colonelul scrise o chemare către ostaşii români, arătându-le avantajele ce le oferea armata germană celor care vor trece de partea puterilor centrale. Aceste manifeste au fost împărţite ostaşilor prizonieri. Prizonierii au fost trecuţi în rândurile armatei noastre, iar manifestele şi apelurile lui Sturdza le-au predat din prima clipă comandanţilor direcţi. La 10 februarie, în sectorul diviziei a VIII-a, la punctul

Paltin, cota 779, a fost prins unul dintre complicii colonelului Sturdza, şi anume locotenent-colonelul Crăiniceanu, comandantul regimentului 25 infanterie, pe când se întorcea de pe poziţiile armatei germane.

Chiar de la prima cercetare, Crăiniceanu, fiul generalului Crăiniceanu, fost ministru de război şi comandant ai armatei a doua, a făcut mărturisiri complete. În depoziţia sa arăta cum se întâlnise în pădurea de pe dealul Cârlan cu colonelul Sturdza de la care primise manifeste şi scrisori adresate unor oameni influenţi din conducerea ţării, încercând să-i convingă să treacă de partea armatelor germane.

Ziua de 11 februarie era ziua hotărâtă de trecere în masă a trupelor române. Însuşi împăratul Carol al Austriei se interesă la 11 dimineaţa de situaţia de pe frontul român. La Soveja se luaseră măsuri din timp pentru cartiruirea şi primirea trupelor române, se tăiaseră vite, se depozitaseră enorme cantităţi de surogat şi zahăr. Dar soldatul român care înţelesese că trebuie să-şi elibereze pământul cotropit nu se clinti din loc. Aşteptarea a fost zadarnică. Încercarea lui Sturdza şi Wachmann a eşuat. În schimb, prin demascarea lui Sturdza şi Crăiniceanu, în masele largi a fost încă o dată zdruncinat restul de încredere pe care ţara şi armata o puneau în fruntaşii lor politici şi militari; cei doi complotişti ocupau în ierarhia socială şi militară situaţii însemnate.

Peste câteva zile avu loc în secret procesul lui Crăiniceanu la Tribunalul militar din Iaşi. În secret, deoarece vinovatul avea să divulge nume din clasa dominantă, implicând fruntaşi politici şi din rândurile armatei. Acuzat de instigaţie la trădare, Crăiniceanu fu condamnat la moarte. Astfel o serie de nume şi-au păstrat neatinsă onoarea. Şi într-adevăr Crăiniceanu fu împuşcat de un pluton de execuţie format din ostaşii Regimentului 25, pe care el îl comandase.

În zilele procesului, colonelul Mincu îşi pierdu cu desăvârşire cumpătul. Pentru a nu depune nicio mărturie, se sustrase citaţiei pe motiv de boală. Scăpat şi din acest impas, hotărî să rămână fidel cauzei Antantei. Mai reuşi doar să strecoare o scrisoare de scuză fostului colonel Sturdza, ajuns în 1917 funcţionar la o casă bancară germană, deoarece acţiunea sa pe front fusese falimentară.

*

În spital, în aceste zile grele, prezenţa Cătălinei era pentru răniţi izvor de înviorare şi speranţă. Cu seninătatea ei alunga zbuciumul şi înnegurarea de pe frunţile şi din inimile oamenilor.

La vizita de dimineaţă, doctorii îi cercetară rana cu minuţiozitate.

— Peste o săptămână vei putea pleca!

Cătălina hotărî:

— Nimeni nu va mai putea să mă reţină aici! Voi pleca chiar mâine dimineaţă. Soldaţii mei mă aşteaptă...

Doctorii clătinară din cap. Ştiau că voluntara nu glumeşte.

— S-ar putea totuşi să suferi din pricina rănii!

— Voi suferi mai mult dacă voi rămâne aici!

I se aprobă plecarea. Mai ales de către colonelul şef, care după sinuciderea fetei venite de la mânăstire dorea să se descotorosească de Cătălina.

Sora Ana o ajută să-şi pregătească lada de campanie. O conduse până la poartă.

— Duducuţă, ţine merele aiestea di la mini...

Cine i-a mai dat odată mere? îşi reaminti de bătrâna din valea Jiului. Mulţumi sorei Ana şi bătrânei de peste timp, din Oltenia, acum înlăcrimată şi îndoliată. Se îmbrăţişară.

La poarta spitalului o aştepta Gheorghiţă, întors din permisia sa medicală.

— Cătălină, să lăsăm bagajele la gară! Trenul pleacă la noapte, aşa că până atunci putem să ne plimbăm împreună...

După ce colindară îndelung străzile oraşului supraaglomerat, se îndreptară spre aleile bătrânului Copou.

Aici îi prinse amurgul. Răsări luna. Lună nouă peste un început de primăvară. Mergeau tăcuţi pe aleea cu tei. Mirosea a pământ umed şi a iarbă proaspătă.

— Pe Jiu primăvara vine mai repede!

— Acum la noi se pregătesc plugurile!

Un timp au tăcut amândoi. Îşi auzeau parcă gândurile, gândurile ce nu îndrăzneau să le rostească.

— Mergem spre cer, Gheorghiţă. Uite, am impresia că dacă întind mâna culeg stele... Când eram mică, visam să pot să mă urc până în înalt şi să culeg steluţe.

Gheorghiţă îi cuprinse mâna întinsă spre cer. Mâna era rece. I-o sărută cu sfiiciune. Cătălina murmură:

— Dragostea noastră e ca şi dorinţa de a culege stele. Am impresia că e lângă noi, întind mâna şi... e totuşi atât de departe... Poate că nu se va împlini niciodată, dar aş dori ca această seară să nu se mai termine... Totul a rămas în urmă... Am uitat şi de moarte, şi de foame, şi de război...

Mirosea tare a iarbă nouă. Aer reavăn de primăvară sfioasă.

Cătălina îşi lipi obrazul de mantaua aspră a lui Gheorghiţă. Nicio creangă nu se clătina. Totul împietrise sub apele de aur ale lunii.

Gheorghiţă îi mângâie părul aspru şi lucios.

— Tu eşti ca frumoasa din poveste. Albă ca Zăpada care a dormit o sută de ani...

Cătălina zâmbi.

— Şi tu eşti frumosul care a trezit-o, nu?

— Sau tu m-ai trezit pe mine, Cătălină! Până a te cunoaşte, mi s-a părut că am trăit un somn lung. Împovărător de lung şi fără de rost... Tu m-ai învăţat să văd bine în viaţă. Da, iată că frumosul s-a trezit...

Cătălina râse cu lacrimi:

— A, dar tu eşti chiar frumos?

— Cum crezi tu? Hai, răspunde!...

— Iartă-mă, Gheorghiţă, dar până acum nici n-am avut timp să te privesc mai bine... Ai părul negru, obişnuit. Ochii verzi, obişnuiţi. Ba nu, ochii îţi sunt albaştri... Ba nu, când privesc cerul sunt albaştri şi când privesc pădurile sunt verzi...

— Şi când privesc în ochii tăi sunt negri!

Fluierul unei locomotive spintecă liniştea. Cătălina tresări.

— Mai avem timp, trenul nostru pleacă la douăsprezece şi un sfert... Hai să nu mai ascultăm trenurile. Măcar acum avem dreptul să visăm. Mâine sau poimâine, din nou atacuri, explozii, răniţi, ambulanţe...

— Ai dreptate, Gheorghiţă. Altfel ar trebui să fie iubirea noastră. Dar trebuie întâi să-i alungăm pe cotropitori, să ne întoarcem la casele noastre... Vezi, pumnul meu nu-i prea puternic, dar cu el îmi voi deschide calea până acasă pe valea Jiului. Nu mă voi înspăimânta de nimic... Vai, vai!

Cătălina se repezi în braţele lui Gheorghiţă. Tremura toată, în timp ce Pănoiu nu-şi putea stăpâni hohotele de râs:

— Asta-i bună! Iată un erou care s-a speriat de o biată şi inofensivă veveriţă... Tu ştii cum se pedepseşte aceasta conform regulamentelor militare în vigoare? Răspunde!

— Nu, nu ştiu, zâmbi Cătălina, revenindu-şi din spaimă.

— Uite aşa!

O sărută prelung. Apoi râseră amândoi, un râs tânăr, cristalin, care se armoniza cu aerul nou al primăverii. Au mers iarăşi strânşi unul lângă altul, pe aleile Copoului.

— Gheorghiţă!

— Ce-i, Cătălină?

— Nu observi? M-am speriat din nou! Ce mai aştepţi? Pedepseşte-mă după regulamentele militare în vigoare!

Se sărutară.

De la capătul aleii îi zări un sergent; se opri năucit. Se frecă la ochi şi mai privi o dată. Îşi şopti contrariat:

— A naibii arătare! Că multe am mai întâlnit prin Copou, dar de când sunt eu n-am văzut doi ofiţeri sărutându-se în umbra boschetelor! Uite ce face războiul din oameni! Ruşine, îi blestemă în gând moş Toader, vardistul care de treizeci şi şase de ani veghea Copoul.

Mâhnit peste măsură, sergentul sparse tăcerea cu un ţignal strident, care înfioră toată strada Păcurarilor, apoi cu paşi mari se îndreptă spre cei doi ofiţeri îmbrăţişaţi. Deodată moşneagul se opri uluit. Ceru să-şi aprindă o ţigară şi se porni pe râs. Şi râsul, şi mustăţile, şi ţignalul paznicului, cerber veteran al Copoului, miroseau a tutun şi puţin a secărică. Le explică, printre hohote, ce gândise:

— Tii, bată-vă norocul să vă bată! Când colo eraţi un băiat şi o fată... Şi eu, nerodul de bătrân...

Râdeau şi Gheorghiţă şi Cătălina.

— Vasăzică, aşa, mi-aţi făcut-o!...

Aducându-şi aminte că-i poliţist, se simţi obligat să-şi arate perspicacitatea profesională şi să dezlege enigma:

— Care va să zicătelea aşa... Dumneaei, ca să nu observe mămica, s-a îmbrăcat în haine de ofiţer, da, da, să n-o simtă când o ieşi pe poartă. I-aţi tras bătrânei o şcoală zdravănă! Este aşa, sau nu?... Se pricepe el, Toader, să dezlege lucrurile ori ba?

Cătălina şi Gheorghiţă nu s-au împotrivit, l-au lăsat în ale sale.

Bătrânul se îndepărtă fericit:

— Păi nu se înşală Toader... Treizeci şi şase de ani de meserie... O viaţă de om... Poliţist... Nu?

*

Trenul spre Bârlad pleca de la linia a treia.

Prin forfota gării alergau spre ultimul vagon.

Semafoarele priveau cu ochi verzi, gălbui, albaştri şi roşii peronul tristeţii, al despărţirilor.

A clipit albastru primul fulger îndepărtat. Nu, nu a fost fulger. A fost un reflector ce săgeta ritmic cupola înaltului. Norii au îngropat luna. Au căzut primii stropi de ploaie, la început sfioşi, apoi din ce în ce mai deşi. Greu desluşeai dacă era ploaie sau ninsoare. Ba nu, era şi una şi alta, aşa cum se întâmplă ades în zilele de primăvară timpurie.

Un caporal se apropie politicos de Cătălina.

— Dumneata rămâi, domnule sau domnişoară sublocotenent!

— De ce? se miră fata.

— E ordin!

Gheorghiţă se oferi:

— Rămân şi eu, Cătălină!

— Tu trebuie să fii mâine acolo!

Şuierul locomotivei spintecă larma peronului. Şi-au strâns mâinile. Erau reci. Ce triste sunt despărţirile la douăzeci de ani, mai ales când trenul se îndreaptă spre front!

Trenul dispăru în noapte, în ploaia amestecată cu ninsoare. Acum Cătălina rămăsese singură... Plângea.

După plecarea trenului caporalul îndrăzni:

— Să mergem!

În biroul comenduirii gării o aştepta sergentul mustăcios.

— Iar te-am prins! Ştiam eu că o să te găsesc aici în gară, că n-o să-mi scapi... Să mergem la garnizoană! Eu am făcut la jandarmi... pricepi?

Cătălina se supuse. Merse cu sergentul la comenduire. Sergentul jubila şi nu-şi ascundea gândurile:

— Carevasăzică ne-ai scăpat o dată... Dar acum te-am prins! Ce fac spionii la gară? Spionii la gară urmăresc trenurile şi socotesc efectivele după numerele vagoanelor. Să zicem, bunăoară, că într-un vagon încap patruzeci de soldaţi, trenul are zece vagoane, deci în total patru sute de soldaţi... Într-o zi pleacă din gară, să zicem, douăzeci de trenuri... Adicătelea în total şapte mii de soldaţi... Este?

— Opt mii, corectă Cătălina.

Sergentul triumfă:

— Ei, vezi că te-am prins? Poţi să te dai bătută... Da, da şi ce mai fac spionii la gară? Observă încotro se deplasează trenurile... Ce deducem de aici? În cutare sau cutare staţie se masează trupe, deci pe front, în acea zonă, se pregătesc operaţiuni militare. Limpede ca lumina zilei...

După un răstimp, sergentul fost de jandarmi continuă să-şi pună radios întrebări cu voce gravă, la care tot el răspundea, cu subtilitatea pe care, generos, o acorda spionului din conversaţia sa imaginară.

— Au spionii acte? Au. Se îmbracă spionii în haine de ofiţer? Şi încă cum! La Tg. Ocna l-au prins pe unul îmbrăcat în căpitan şi pe un altul în preot... Şi ce noroc pe cel care i-a prins: l-au avansat pe loc şi i-au dat un premiu în bani. Şi bine au făcut, că avea, săracul, o casă de copii...

Cătălina încetase să-l mai asculte. Se supunea mecanic dispoziţiunilor sergentului guraliv, care acum se visa citat pe armată, decorat şi avansat. Îl întrebă în treacăt.

— Dumneata nu citeşti ziarele? N-ai auzit de o femeie sublocotenent...?

Sergentul răspunse sec:

— Nu! Noi n-avem timp de ziare, noi prindem pe spioni.

Cătălina tăcea.

— E păcat că pierdem timpul. Şi apoi avem şi alte metode ca să vorbeşti, să spui adevărul. Da, da... Şi, acum, ştii ce păţesc spionii când sunt prinşi? Li se face mai întâi percheziţie. Hai, pune pe masă tot ce ai prin buzunare!

— Poftim! Să începem cu biletul de ieşire din spital!

Sergentul nu se lăsă înduplecat.

— Nu se prinde. Ai mai văzut dumneata spion fără acte? Actele sunt bineînţeles falsificate. O să vedem noi cine ţi-a dat biletul de ieşire din spital... Hai, dezbracă-te!

Cătălina îşi ieşi din fire:

— Anunţă imediat pe superiorii dumitale! Îţi ordon!

Sergentul nu se lăsă intimidat.

— Spionii nu au ce ordona la comenduirea garnizoanei! Mai bine să ne împăcăm: scrie aici frumuşel cine te-a trimis, ce urmăreai la gară, cu cine aveai legătură...

— Să terminăm cu gluma! sergent. Îţi ordon să fiu dusă imediat la spital sau la corpul de armată.

— Adicătelea de ce decoraţia s-o primească cei de la armată, şi nu bietul Jugănaru de la comenduirea pieţei? Păi am şase copii... Am făcut la jandarmi... Nu mi-ar strica şi o recompensă în bani...

Cătălina nu se mai putu stăpâni şi pufni în râs:

— N-auzi, omule, că sunt ofiţer, am ieşit din spital şi mă îndreptam spre front...

Jugănaru oftă cu necaz:

— Asta-i, am înţeles... Tot la corpul de armată vrei să mărturiseşti... Bine! Iată răsplata că te-am prins de două ori... Să pornim atunci...

*

Crăiniceanu fusese executat de două zile. De atunci, zi şi noapte, colonelul Mincu lucra cu asiduitate în biroul său. Pentru a şterge orice bănuială, în fiecare zi semna câte trei, patru trimiteri la Tribunalul militar, cerând cu asprime moartea pentru fiecare dezertor. Tocmai studia un dosar, când plutonierul raportă:

— Domnule colonel, comenduirea garnizoanei a prins o spioană îmbrăcată în uniformă de ofiţer... S-o aduc la dumneavoastră, căci la Biroul 2 de cercetări nu se află nimeni...

Năucit, Mincu abia putu să ordone:

— Să aştepte la corpul de gardă până voi veni eu.

Mincu îşi şterse năduşeala de pe frunte.

— Dacă au trimis pe cineva să mă încerce? Da, de multe ori se pot face şi în felul acesta verificările celor suspecţi. Voi fi cât mai sever posibil... Dar şi

prudent, cursa întinsă e destul de periculoasă şi abilă... Fără prea multe vorbe o condamn cu pedeapsa capitală.

Coborî grăbit scările, arborându-şi un aer de totală indiferenţă. Afară îl întâmpină sergentul Jugănaru, cu raportul său detaliat:

— Să trăiţi, domnule colonel, am prins o spioană care de două zile dă târcoale prin oraş şi pe la gară, urmărind deplasarea trupelor spre front... Vreau...

Mincu îl opri cu un semn şi pătrunse în încăperea corpului de gardă. Se retrase uluit din faţa Cătălinei. Reveni pe sală.

— Idiotule! E sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu! Te duci imediat şi îi ceri scuze. Pentru asta te pedepsesc cu trei zile de arest sever!

Apoi colonelul ordonă plantonului:

— O conduci pe domnişoara sublocotenent la mine!

Jugănaru se dezmetici cu greu. Salută şi repetă ordinul. În faţa Cătălinei se prezentă smerit şi raportă dintr-o suflare:

— Să trăiţi, don' sublocotenent, don' colonel vă cere scuze pentru cele întâmplate şi pe mine mă pedepseşte cu trei zile de arest.

Cătălina zâmbi:

— Lasă, voi interveni eu să te ierte.

*

Mincu ascultă cele povestite de Cătălina, încercând prin tot felul de întrebări să se convingă de adevărul mărturisirilor. „S-ar putea chiar ea, care mă bănuieşte, să mă fi încercat. Ei, lasă..."

— Vezi domnişoară, mulţi au impresia că pentru noi, cei de la comandament, războiul e o jucărie! Crede-mă că nu-i uşor să trimiţi zeci de oameni la moarte! Nu zeci, sute şi mii... E o primăvară însângerată, dar neamul nostru trebuie să biruiască!

— Să nu uităm pe trădători... Aţi văzut cum s-a muşamalizat procesul lui Crăiniceanu?

Mincu fu neplăcut surprins de întorsătura discuţiei. Ascultă iritat, mai departe, glasul revoltat al Cătălinei:

— Din care cauză procesul n-a fost public? Pentru că vinovatul ar fi dat de gol şi alţi complici, toţi suspuşi, cu funcţii şi grade de răspundere. Cei implicaţi în proces au hotărât atunci să-i închidă gura cât mai repede şi pentru totdeauna.

După plecarea Cătălinei, colonelul hotărî înverşunat:

„Trebuie să dispară... Cât mai curând!"

Trase câteva linii pe o hartă. Apoi zâmbi şi hotărî:

„Am să urmăresc unitatea ei. Din umbră. S-ar putea organiza o acţiune defectuoasă... Desigur, nu toate ordinele sunt perfecte... S-ar putea ca atunci când plutonul ei va pleca la atac o subunitate învecinată să întârzie debuşarea... Câte nu se pot organiza pe front!...”

În tren, Cătălina călători alături de o bătrână şi un domn îmblănit, pe faţa căruia se putea citi de la o poştă că războiul îi pria. Şi încă bine! Trenul înainta încet, greoi, prin pâcla zării. Domnul voluminos privi cu interes pe oşteanul mititel de alături:

— Ei, cum merg luptele? Să vă ţineţi bine!

Cătălina îi răspunse prompt:

— De ce n-aveţi dorinţa să le vedeţi mai de aproape? Avem nevoie de luptători...

— Unii luptă şi în spatele frontului! îi răspunse el iritat.

Cătălina zâmbi, cântărindu-l din ochi.

— După cum se vede, dumneata lupţi cu folos...

Înfuriat şi cu obrajii ca sfecla, bărbatul îşi luă bagajul şi trecu în alt vagon. Fata spuse cu glas tare:

— Cel puţin ăsta mai roşeşte, altora însă nici nu le pasă...

Cătălina coborî la Vaslui şi se îndreptă spre Poeni. Aici se afla divizia. O primi chiar colonelul, comandantul diviziei:

— Domnule colonel, am onoarea să mă prezint, sunt sublocotenentul onorific Ecaterina Teodoroiu!

Colonelul se ridică de pe scaun. Îi întinse mâna. Vorbi reţinut, dar adânc mişcat de prezenţa fetei.

— Pe dumneata te cunoaşte toată ţara! Sunt bucuros că vei lupta în divizia mea!

Comandantul ordonă plantonului să aducă două ceaiuri.

— Staţi jos, domnule sublocotenent!

Cătălina se aşeză cu emoţie. Privi îndelung şi cu interes hărţile de pe birou.

Comandantul o întrebă binevoitor:

— La ce regiment ai vrea să te repartizez?

Cătălina se îmbujoră. Îndrăzni:

— La regimentul 43/59.

— De ce tocmai acolo?

Fata şovăi, apoi răspunse:

— E şi logodnicul meu acolo!

Colonelul zâmbi îngăduitor.

— Bine. Regimentul 43/59, Regimentul Lupeni se află în satul Pocraca. Eu îţi doresc succes şi noroc!

Satul Pocraca era încă împestriţat de o zăpadă târzie. Sat moldovenesc în care omătul sau glodul, colbul sau lapoviţa îi stăpâneau cărările şi uliţele răzleţe mai tot timpul anului.

La regiment, Ecaterina Teodoroiu fu primită de colonelul Pomponiu, comandantul unităţii.

Colonelul, un om înalt şi spătos, o luă în primire de la uşă.

— Ei, aşa voinic mai zic şi eu! Ia loc, domnişoară sublocotenent! Ia ascultă, cum ţi se spune acasă?

— Cătălina!

— Ei, aşa am să-ţi spun şi eu. Dragă Cătălina, te primesc aici ca pe fata mea! Deocamdată ne instruim! Ne pregătim de luptă şi când va suna goarna, praf îi facem! Ia ascultă, fată, tu ai mâncat sau nu?

Cătălina răspunse cu jumătate de glas:

— Da!

— Asta înseamnă nu! hotărî voios colonelul. Vreau să-ţi începi lucrul în regimentul meu hrănită şi odihnită. Soldatul nu trebuie să vadă la comandantul său nicio slăbiciune! Este? Să nu uiţi asta niciodată!

Colonelul îi aduse conserve, brânză şi pâine.

— Hai, mănâncă şi nu face mofturi! Ai auzit de Pomponiu?

Cu cine seamănă oare acest colonel albit, dar voinic şi inimos? se întrebă Cătălina în timp ce mânca. Descoperi. Comandantul semăna leit cu moş Dângu, cel ucis într-un şanţ din Gorj, de plumbii lui 1907. De altfel, viaţa acestui fiu de ţărani săraci, ajuns colonel, se asemăna cu viaţa ei de lipsuri şi încercări cumplite. Numele de „Pomponiu" i se trăgea de la un străbun îndepărtat care primise în dar o căciulă cu pampon de la un vameş.

— Ia ascultă, fetiţo, tu n-ai slăbiciuni?

— Sunt friguroasă, domnule colonel.

— Atunci vei îmbrăca cea mai groasă manta! La care companie vrei să fii repartizată?

Cătălina se îmbujoră pentru a doua oară. Tăcu.

— Ei, am înţeles! La compania a şaptea, compania comandată de sublocotenentul Pănoiu. Cu atât mai mult cu cât şi logodnicul dumitale te aşteaptă.

Cătălina tresări.

— Să afli de la mine, un comandant trebuie să ştie întotdeauna ce gândesc subalternii! Să nu uiţi nici asta! Înţelegi? Trebuie să veghezi şi la gospodăria companiei. Să le fii mamă şi soră, comandant şi slujitor.

— Mă voi strădui, domnule colonel.

Colonelul se prefăcu straşnic de supărat.

— Nu-i suficient să te străduieşti! Totu-i să şi înfăptuieşti.

— Voi izbuti!

— Ei, da, ăsta-i un răspuns demn pentru regimentul nostru! Şi acum, la treabă.

*

Scurta întrevedere cu colonelul dădu fetei puteri nebănuite. Pe drum se întâlni cu un ţăran amărât care se opri în faţa ei:

— Don' sublocotenent, nu ştiţi undi pot să fac o plângere?

— Pentru ce, bade?

Ţăranul vorbea greu.

— Am o droaie de copchii. Tri pi front. Amu o lună mi-au luat şi calul. Un cal se creşte greu, nu ca un copchil... Amu mi-au luat şi godacul... Îmi mor patru copchii di foami acasă. Ştii dumneata ce-nseamnă să-ţi ceară copchiii mămăligă?

Cătălina îşi aminti de trista ei copilărie:

— Noi am fost zece acasă şi eu niciodată n-am mâncat să mă satur...

Ţăranul o cântări din ochi.

— O fi drept, că de-aia sunteţi aşa puţintică. Dacă o fi pentru hrana dumneavoastră, zău că dau godacul... Da' numai juma', juma' pentru copchii...

Cătălina zâmbi, apoi îl asigură:

— Aici e compania mea. Du-te dumneata acasă şi află că o să văd eu de necazul dumitale...

Ţăranul îi cuprinse mâna şi vru să i-o sărute.

— Ascultă, bade, eu n-am sărutat mâna nimănui şi pe nimeni nu-l voi lăsa să-mi sărute mâna!

— Bogdaproste! zise ţăranul, cu un licăr de speranţă în suflet.

Totuşi în gândul lui se îndoia. „A şuguit oare cu mine? Astea ni-s date nouă: foamea şi batjocura. Cum să-mi trimită copiliţa asta godacul înapoi? Se ţine de şagă... Asta-i!"...

...Plutonierul Buzatu ţinea sfat cu fiul său, furierul companiei, care hotăra:

— Tată, zic să-l facem fript şi muiat în mujdei!

Dar plutonierul se opunea cu autoritate şi experienţă:

— Sărmăluţe! Cu foi de varză. Au pe dracu' în ele moldovencele când îţi fac sărmăluţe! Să-ţi lingi degetele nu altceva... Şi ştii cum merg cu vin fiert? Apoi dacă le mai şi amăgeşti c-un deget de smântână...

Plutonierul deschise uşa de la odaia alăturată şi vorbi din prag:

— Straşnic godăcel! Îl auzi cum guiţă?! Şi el se vrea tot sărmăluţe! Leat tânăr, cu carne fragedă!

— Ba friptură cu usturoi! Se topeşte carnea în gură! Iar şoriciul prăjit, să-ţi sune în dinţi, uite aşa...

Majurul se aşează să-şi completeze o situaţie de efective, când uşa se deschise brusc şi intră Cătălina. Majurul nu mai avu timp să ascundă şi carafa cu vin de pe masă.

— Aici e compania a şaptea?

Fiul prinse puţin glas:

— Aici, domnişoară!

Cătălina îl săgetă cu privirea.

— De cât timp eşti în armată?

— De doi ani!

— Şi n-ai învăţat gradele? De mâine vei trece la instrucţie!

Furierul se pierdu.

— Am înţeles, domnule... nu, domnişoară sublocotenent.

Plutonierul încercă să-şi scape fiul de instrucţie:

— Să trăiţi, domnişoară sublocotenent, e întuneric, nu se vede bine...

— Sau din cauza vinului nu se vede? îl repezi Cătălina. Răspunde! Din cauza vinului nu vezi că soldaţii dorm în frig? Că sunt murdari? Doar am sosit la pluton şi am aflat şi de la ostaşi destule rele... Mi-au spus între altele că li se fură din mâncarea de la cazan...

— La noi în companie nu se fură...

Cătălina veni lângă el şi-l privi drept în ochi:

— Ai dreptate! Nu se fură, dar în schimb se rechiziţionează... se rechiziţionează chiar şi purcei...

Plutonierul se schimbă la faţă. Se apără!

— La noi nu s-a pomenit aşa ceva... Asta mi-e crucea...

Cătălina privi în jur. Auzi zgomot în odaia vecină.

Observă privirea neliniştită a majurului. Deschise uşa cu hotărâre şi zări purcelul.

— Cum e cu crucea, domnule plutonier? Ai noroc că e în prima zi de la venirea mea aici, altfel ţi-ai fi scris singur actele de dare în judecată. Ştii ce înseamnă jaful? Şi încă pe front?

Plutonierul înlemni în poziţie de drepţi. Sudori când reci, când fierbinţi îi lunecau pe şira spinării. Cătălina îl ţintuia mai departe cu privirea.

— Dacă într-o oră porcul nu va fi din nou în coteţul din care a fost „rechiziţionat" şi dacă nu vei cere iertare cum se cuvinte omului păgubit, mâine eşti trimis în judecată!

— Prea bine, să trăiţi, oftă plutonierul şi, în drum spre uşă, şopti fiului său: E papricaşul lui Dumnezeu... S-au dus şi sărmăluţele şi friptura... Dar tot sărmăluţe ar fi fost mai gustos!

În clipa în care ieşea cu godăcelul, intră Pănoiu. Gheorghiţă se apropie de Cătălina. Dar fata îl opri printr-un salut milităresc.

— Domnule sublocotenent, m-am prezentat la companie!

După ce plutonierul şi furierul ieşiră cu purcelul, care scăpă astfel şi de cuptor şi de tocătură, Cătălina îl îmbrăţişă pe Pănoiu. Apoi spuse zâmbind:

— Soldaţii nu trebuie să ne vadă slăbiciunile! Aşa-i, domnule comandant de companie?

Gheorghiţă îi şopti cu dragoste:

— Eu nu pot să mi le ascund, Cătălină! De când te-aştept... Mi s-a părut că au crescut de atunci păduri, nesfârşite păduri seculare... Şi iată-ne din nou împreună!

— Împreună cu adevărat nu ne vom simţi decât acasă, pe Jiu!...

*

Peste câteva zile, colonelul Pomponiu veni în inspecţie la compania lui Pănoiu. Se îndreptă direct spre plutonul comandat de Ecaterina Teodoroiu. După ce primi raportul, ordonă:

— Continuaţi-vă programul de instrucţie!

Dar Cătălina nu avea program de instrucţie. Era în repaus. În plutonul ei de ostaşi refugiaţi din Oltenia fusese repartizat şi un soldat de prin părţile Bârladului, Costache, un băiat subţirel ca o fată. Dezertase. Mai bine de trei zile nimeni nu aflase nimic despre el. Şi iată-l acum pe Costache adus înapoi la unitate de bătrânul său, unchiaşul Dragomir, care se căina amărât:

— Ne-a făcut neamul de râsul lumii. O fugit cică de dorul mume-sei, care l-o ascuns până am dat eu de el... Păi, fecior mi-e ăla care fuge de la datorie, când vrăjmaşul ne stucheşte în vatră şi în inimă? Ptiu! Să-mi facă bătrâneţea de ruşine... Şi când! Acum când duşmanul ne bate la uşă şi e de datoria fiecăruia să-l alunge!

Umilit, soldatul nu-şi ridica privirea din pământ. Bătrânul îl ridică de bărbie.

— Păi de ce te-am adus pe lume, nerodule, să-mi faci bătrâneţea de ruşine? Frumos îţi şade să te arăţi aşa în faţa tovarăşilor tăi, cărora pizmaşul le calcă acasă în bătătura? Hai, priveşte-i în ochi dacă-ţi dă mâna, netrebnicule! Apoi, roşu şi mâniat, bătrânul se adresă celorlalţi: Luaţi-l şi judecaţi-l voi! Eu l-am sorcovit cum trebuie, l-am stropşit în bătaie, l-am legat şi l-am pornit încoace... Şi, iată, l-am adus... Mai am trei băieţi, dar niciunul n-a făcut una ca asta.

Cătălina se îndreptă spre unchiaş cu paşi siguri. Abia atunci bătrânul se dumeri că sublocotenentul din faţa lui e o fetişcană firavă.

— Văleu, păcatele mele, da' mai eşti şi femeie pe deasupra. Halal, uite e fată şi tot nu fuge de cătănie. Îi dă inima ghes să lupte. Dă-mi, duducuţă, pistolul, cu mâna mea să-i mântui netrebnicului zilele! Auzi, să-l judece o fetişcană că a fugit de la datorie...

Cătălina se ridică pe vârful picioarelor, să-i sărute fruntea albă de om cinstit. Pe cel vinovat îl aduse în mijlocul soldaţilor cărora li se adresă cu hotărâre:

— Luaţi-l şi judecaţi-l voi! Dar cu judecată cinstită, ostăşească!

Apoi plecă. Plecă să-şi ascundă lacrimile ce-i umezeau ochii din milă pentru bătrânul care se frământa şi plângea mocnit, retras deoparte, într-un colţ.

Colonelul Pomponiu nu intervenise cu nimic. Stătuse retras şi unchiaşul nu-l observase. Acum se apropiase de Cătălina.

— Ce ai de gând să faci cu dezertorul?

Cătălina nu se pripi. Îşi cântări fiecare cuvânt:

— Suntem înainte de a pleca în prima linie! L-aş împuşca fără şovăire, chiar dacă mi s-ar frânge inima de durere... Dar acum sunt doi! Şi bătrânul acesta merită citat pe armată, pe ţară... Dar alta cred că ar trebui să-i fie pedeapsa. Bătrânul şi dezertorul să fie prezentaţi în faţa întregului regiment. Socotesc că efectul moral va fi mult mai puternic...

— Bravo, fata mea, chibzuieşti ca un bătrân comandant de oaste! Tu vei fi aceea care vei aduce acest lucru la cunoştinţa întregului regiment!

Cătălina află rezultatul judecăţii ostaşilor. Toţi erau de părere să-i dea dezertorului posibilitatea să-şi răscumpere vina-i gravă în luptă cu duşmanul, fiecare angajându-se să-i fie alături, sfătuitor şi frate.

Moşul ascultă copleşit cele hotărâte.

— Fie cum zici mătăluţă, duducuţă sublocotinent, dar mă duce gândul că n-ar fi rău să stau şi eu lângă el chiar în bătaia focului, să lupt alături, că mai bine m-ar păli glontele în cap decât să mai sufăr o asemenea ruşine!

Goarna vestea începerea exerciţiului. Cătălina se apropie de dezertor. Ceru să i se aducă arma sergentului Mitrăuţă şi îi spuse lui Costache:

— Sergentul Mitrăuţă a fost rănit lângă Filiaşi. A luptat până la ultima picătură de sânge. A murit cu mâinile încleştate pe armă. Cu greu i-am desprins degetele de pe ea. Ne-am hotărât să-l îngropăm cu arma. Dar cineva a propus ca această armă să stea în muzeul armatei, să înveţe urmaşii din fapta sa. Eu hotărăsc să ţi-o dau ţie. Să ştii că în ea se află toată mânia sergentului a cărui casă este încă stăpânită de cotropitori. Tu să-i duci arma mai departe! Copiii lui nu te vor ierta niciodată dacă vei lepăda-o...

Costache îşi ridică ochii din pământ.

Pentru întâia dată privi în ochi pe comandant şi pe camarazii de pluton. Nu rosti niciun cuvânt. Strânse doar arma în mâini. Atât.

Moartea albă

Al doilea front, tifosul exantematic, amenința necruțător. „Moartea albă", moarte fără glorie, secera neîndurătoare. Zonele în care erau concentrate trupele retrase din Oltenia și Muntenia, fiind supraaglomerate, deveniseră focarul acestei molime necruțătoare.

În satul în care se afla cantonat plutonul Ecaterinei Teodoroiu, „moartea albă" se dezlănțuia cu furie. Cimitirul devenise neîncăpător. Morții erau aruncați într-o groapă comună, plină cu var.

Într-o casă scundă, unde se afla infirmeria regimentului, bolnavii erau înghesuiți pe paturi, pe tărgi, pe rogojini. Maiorul medic întreba în fiecare dimineață pe majurul sanitar:

— Ei, câți pleacă azi în „călătorie"?

„Călătoria" îi aminti Cătălinei căruța mortuară care transporta pe morții de la spitalul din Târgu Jiu. Da, o întâlnise chiar în marginea satului, o căruță cu opt coșciuge rudimentare, așezate unele peste altele. Soldatul moțăia, calul se poticnise, căruța se răsturnase în jgheabul șanțului. Coșciugele se desfăcuseră și morții alunecaseră în noroi, Unul peste altul. Soldatul suduia mânios, supărat poate pe cal, pe șanț, pe morți, pe vremea afurisită. Soldatul suduia, așezând din nou trupurile țepene și înghețate în cutiile lungi, negeluite. O imagine înfricoșătoare, de coșmar. Nimeni nu îndrăznise să-l ajute să ridice morții din mocirla șanțului.

Cineva de la serviciul sanitar ceru să fie bătute în cuie capacele sicrielor. Uitase însă că nicăieri nu se aflau, în acele vremuri de lipsuri, atâtea cuie disponibile pentru numărul imens de coșciuge necesare în acea primăvară a lui 1917...

În puținul ei timp liber Cătălina ajuta pe medici, voluntar, soldații rămânând în grija încheietorului de pluton. Peste patruzeci de bolnavi erau înghesuiți în trei cămăruțe. Alții așteptau în tindă, să se elibereze un loc dacă nu pe un pat, măcar pe un colț de rogojină. Cătălina privea mâhnită chipurile subțiate, ochii arși de pojarul frigurilor. Într-un hambar cu pereți sparți – scândurile deveniseră singurul combustibil – erau depuși morții de peste noapte.

Infirmeria improvizată, lipsită de medicamente și de asistență medicală suficientă – insistențele colonelului Pomponiu rămăseseră fără ecou – cu camere cenușii, cu ferestre mici și geamuri sparte, înlocuite cu carton sau pagini din reviste ilustrate, oferea vederii o imagine dureroasă.

Cătălina, rămasă un timp comandant de companie (Pănoiu plecase la un curs la divizie) înțelese că orice soldat bolnav intrat aici este inevitabil sortit morții.

Nu, lupta trebuia dusă în altă parte. Boala trebuia prevenită. Cătălina începu să asalteze gospodăria companiei. Dar răspunsul majurului Buzatu era mereu acelaşi:

— Nu avem săpun!

— Nu avem var!

— Nu avem lemne!

— Nu avem fier de călcat pentru deparazitare!

— Nu avem cazane pentru fiert rufele!

— Nu avem etuve!

— Nu avem cămăşi de schimb!

Cătălina îl luă pe Buzatu şi îl duse la infirmerie. Îi arătă furgonul cu care erau transportaţi morţii. Îl plimbă prin satul cu case tixite de bolnavi şi veşnic îndoliate. Apoi îi spuse cu blândeţe, apelând la umanitatea sa:

— Ştiu că nu aveţi posibilităţi! Dă-mi un acont din soldă, cu chitanţă, să pot cumpăra cu el var şi săpun, fier de călcat, să ne salvăm ostaşii, care altfel vor muri înainte de a mai trage un singur foc de armă împotriva duşmanului.

Buzatu medita o vreme, apoi răspunse cu un deosebit simţ al responsabilităţii birocratice:

— Păi, don' sublocotenent, să iertaţi, dar pe front nu se dau aconturi... Ce te faci? Azi îi dai acont, să zicem din solda lunii viitoare. Bine! Dar cel căruia i-ai dat acont îţi moare mâine în atac... Bine. Înseamnă că-l ştergi de la drepturi. Ei, ce te faci, de unde iei banii, Buzatule? Aşa am păţit şi cu locotenentul Brumaru; i-am dat frumuşel banii şi peste trei zile a murit...

— A murit la baionetă...

— Tot aia, la baionetă, de glonte, de schijă, la spital, tot aia... Banii trebuie descărcaţi. Şi nu poţi merge la om în mormânt să-i ceri bani, şi nici sfântul Petru nu vrea să facă descărcări.

Cătălina îşi stăvili un zâmbet amar.

— Uite, îţi promit că nu voi muri până la solda viitoare, şi că o să-ţi înapoiez banii până la ultima centimă.

Buzatu nu se lăsă.

— Taman aşa mi-a grăit şi don' locotenent Brumaru şi am rămas cu suma lui nerezolvată nici până acum. Zău, don' sublocotenent, cu actele e foc, nu-i de joacă... Omul moare şi trece, dar actul rămâne fir-ar al dracului, că-i în copie, adicătelea, în două exemplare...

Cătălina apelă la ultimul argument pe care şi-l închipuia decisiv şi convingător.

— Dar dacă fiu-tu se îmbolnăveşte şi el?

Pentru o clipă, majurul privi năuc, descumpănit, dar se dezmetici lesne.

— Chiar şi pentru copilul meu, zău, don' sublocotenent, nu dau fără acte în regulă... Zău, nu calc legile şi ordinele!

Cătălina pricepu că în faţa majurului cu suflet de hârtie trebuie să cedeze. A plecat la Iaşi, la corpul de armată, după cum a sfătuit-o şi comandantul regimentului exasperat de nepăsarea celor de acolo. A protestat cu vehemenţă şi a bătut cu îndrăzneală la toate uşile, până ce i s-au deschis. Dar pretutindeni acelaşi răspuns:

— N-avem fier de călcat!

— N-avem săpun!

— N-avem var!

— N-avem lemne!

— N-avem cazane pentru fiert rufele!

— N-avem cămăşi de schimb!

— N-avem etuve!

De nicăieri, nicio brumă de înţelegere. Atunci şi-a adus aminte de colonelul Mincu.

— Am să mă duc şi la el. Am să-l rog. Ne cunoaştem doar!

Zis şi făcut.

Abia intră Mincu pe uşa comandamentului, când un sublocotenent mărunţel şi negricios îl salută, raportându-i cu voce subţire, de cristal:

— Am onoarea să mă prezint, domnule colonel...

Mincu zâmbi prefăcut şi se arătă bucuros de revedere.

Străbătură împreună un coridor lung şi întunecos. Cătălina îl urma pas cu pas, raportându-i pe nerăsuflate toată drama din mica sa unitate. Bănuitor, stăpânit de vechea obsesie, Mincu îi promise cu bunăvoinţă:

— Pentru o mică parte de săpun şi de var garantez eu. Cât priveşte acontul din soldă, lasă-mi un raport şi ţi-l voi aproba imediat!

Înviorată, Cătălina insistă:

— Pot să revin mâine la dumneavoastră?

Pentru a se descotorosi cât mai repede de prezenţa fetei, Mincu îi răspunse binevoitor:

— Aşteaptă la biroul de informaţii. Adjutantul meu îţi va rezolva toate doleanţele! Eşti mulţumită?

Cătălina coborî scările cu sufletul la gură de bucurie şi rostind cu glas tare:

— Ce bine că mai sunt şi oameni buni!

Mincu ordonă adjutantului său să rezolve imediat cererea Cătălinei, apoi, rămas singur, se lăsă din nou pradă aceloraşi întrebări apăsătoare: „Oare nu a fost doar un pretext ca să mă revadă, să-şi verifice o bănuială? Cui îi arde de tifos şi de soldaţi? Da, a fost un truc şi, trebuie să recunosc, folosit cu

destulă abilitate! Trebuie să acţionez cu mai multă autoritate, fiecare zi amânată şi întârziată îmi poate fi fatală".

Pentru după-amiaza acelei zile îşi anunţă vizita la principesa Ghica.

*

Cătălina se întoarse de la corpul de armată cu var, săpun, sodă, şi ţigări.

Majurul Buzatu privea ca la o minune. Medita: „Are pe dracu' în ea fetişcana asta. Nu se dă bătută cu una cu două. Fii atent, Buzatule, nu-i de glumă cu ea!"

Cătălina hotărî cu asprime în glas:

— Să nu mai găsesc niciun parazit în compania noastră!

Buzatu o privi ca de pe altă lume. Nu ştia ce să facă mai întâi: să râdă sau să o compătimească. Repetă, să se convingă...

— Va să zicătelea să nu mai fie niciun păduche pe ostaşi... Am priceput bine, aşa-i?

— Întocmai!

Dacă i-ar fi spus lui Buzatu să se urce cu toată compania spre lună, păşind din nor în nor sau pe trepte de raze, majurul n-ar fi avut o privire mai tâmpă. De aceea, Cătălina adăugă:

— Sper c-ai înţeles! De ce mă priveşti atât de năuc?

Majurul nu mai putu răbda, îşi revărsă înfierbântat toată povara nedumeririi şi revoltei sale:

— Păi, să mă iertaţi, don' sublocotenent, dar aşa ceva n-am mai auzit şi sunt de treizeci de ani în armată... Cum naiba să fie soldatul fără păduchi, că doar e „fiinţă vie" şi el, iar păduchii fug numai de pe morţi... E cel mai vechi contigent păduchele.

— Cer ca trei zile trupa să fie oprită de la instrucţie. Am vorbit să ni se dea două cazane de la batalion. Ziua şi noaptea să fiarbă cazanele şi să se spele rufele. Am împrumutat şi gaz pentru deparazitarea efectelor. Două echipe să văruiască toate locuinţele unde-s cantonaţi oamenii noştri. Să li se ardă toate paiele din saltele. Să se aducă paie curate. La fel şi pentru perne. Să fie tunşi toţi ostaşii, inclusiv fiul dumitale! Fierul de călcat să nu stea locului o clipă...

Buzatu însemna într-un carneţel toate ordinele Cătălinei. Uluit, îşi ştergea din când în când sudoarea care-l năpădise în ziua încă friguroasă de primăvară. Prefăcându-se că nu-i observă mirarea, Cătălina continua cu acelaşi glas poruncitor:

— Soldaţii să se îmbăieze de două ori pe săptămână!

Intrigat, majurul alergă, numai apă şi mânie, la fiu-său să i se plângă:

— A înnebunit sublocotenentul Teodoroiu! Vrea să schimbe toată ordinea armatei. Auzi, să se facă baie de două ori pe săptămână! Asta înseamnă să slăbească soldaţii, că apa-i trage! De-ar veni mai repede sublocotenentul Pănoiu de la divizie!...

— Face foarte bine! îl opri cu brutalitate fiul. De aceea soldaţii o îndrăgesc ca pe sora lor...

— Ai căpiat şi tu?! O fi soră, dar soră vitregă, care şi-a pus în gând să stârpească toţi păduchii, de parcă ostaşii n-ar fi şi ei oameni... Şi tu mai spui că e cu mintea întreagă.

— De-am avea toţi mintea ei ar fi bine!

Majurul se înfurie şi mai tare.

— Adicătelea vrei să spui că are minte şi pentru mine?

— Nu ştiu dacă are şi pentru tine, tată. Dar pentru mine ştiu că are! M-am hotărât: de mâine voi trece la instrucţie, vreau să devin puşcaş, nu furier...

Buzatu, ca ieşit din minţi, îşi apucă fiul de piept.

— Spune: ticăloşia asta tot ea ţi-a băgat-o în cap? Oare de aceea te-am dat eu la şcoli şi am băgat avere în tine, ca acum să te las pradă glonţului?! Află că mai bine te omor cu mâinile mele decât să te ştiu pe front că mi te macină mitralierele!

— Soarta mea mi-o hotărăsc eu de azi înainte!

Speriat de atitudinea fermă a fiului său, Buzatu bătu în retragere. I se adresă cu vorbe blajine, calde:

— Bine, vom vedea. Dar ce ţi-a spus sublocotenentul Teodoroiu, de ai luat asemenea hotărâre?

Băiatul îi reaminti întâmplarea cu bătrânul care-şi adusese copilul dezertor la regiment.

— Îţi reaminteşti de tatăl lui Costache, pe care ea l-a sărutat pe frunte? Ei, află că după întâmplarea aceea a venit lângă mine şi m-a privit adânc în ochi, până mi-am plecat privirea în pământ. Mi-a şoptit: „E bine dacă roşeşti. Explică-i şi tatălui dumitale comportarea acestui bătrân! Poate va înţelege că tineri zdraveni ca dumneata pot fi mai folositori la o mitralieră decât în birou! Ce crezi?" Aşa mi-a spus, tată, şi de-atunci nu-mi mai găsesc astâmpăr. Am impresia că toţi ochii mă privesc! Da, da, şi ochii celor care au căzut pe valea Jiului şi pe care i-am trecut împreună în catastife...

Buzatu rămase pentru o clipă fără grai. Îşi spuse doar în gând: „A venit ca un blestem peste mine! Acum mă pradă ticăloasa şi de băiat, de singurul meu copil! Dar n-am s-o las. Nu. Niciodată!"

Plutonierul major Buzatu tună pe toate cărările, căutând mai ales să fie auzit de superiori:

— A intrat boala spălatului în compania mea! A intrat mania văruitului în compania mea!

Dar ceilalţi ostaşi ai regimentului îi invidiau pe cei din compania unde se afla Cătălina. Mai ales când auziră că acolo se înstăpânise un obicei cu totul nou: gradaţii nu aveau voie să bată pe ostaşi. Nici să-i înjure. Unul veni revoltat la Cătălina:

— Ce să fac, don' sublocotenent? Soldatul Ionescu Pârvu umblă tot timpul cu un nasture lipsă la veston!

A doua zi, ostaşul fu chemat în faţa plutonului.

— Unde ţi-e nasturele, Pârvu?

Soldatul răspunse după cum se înstăpânise obiceiul în toate cazărmile şi în toate vremile:

— Să trăiţi, chiar acuşica mi-a căzut!

— Dă-mi nasturele!

— Să trăiţi, s-a pierdut în învălmăşeală.

Atunci Cătălina îi ceru vestonul. Luă un nasture, ac, aţă şi, în faţa întregului pluton, îi cusu nasturele.

De atunci nu s-a mai pomenit ca vreun soldat din plutonul Cătălinei să umble fără nasture, cu ţinuta în dezordine sau cu pantalonii necălcaţi. De altfel, ostaşii din celelalte companii îi porecliseră „fetele regimentului".

În compania în care se afla Cătălina tifosul fu evitat, iar plutonierul major Buzatu citat pe ordin de zi, ca bun şi destoinic gospodar de companie.

Colonelul Pomponiu o luă pe Cătălina deoparte:

— Fetiţa tatii, îmi place că-ţi respecţi cuvântul! E lucrul cel mai de seamă pentru un om. O primă şi grea bătălie, cea cu „moartea albă" ai câştigat-o! Bravo, draga mea, te felicit din toată inima! Tu ca bună „gospodină" ai fost mai pricepută decât mine!... Exemplul tău este urmat de tot regimentul...

*

Într-o dimineaţă, Cătălina controlă pe neaşteptate bucătăria companiei. Majorul Buzatu, cu inima cât un purice, îi prezentă o probă de mâncare. După obiceiul pământului şi al cazanului, îi prezentă o porţie aleasă, cu carne, în timp ce-şi blestema viaţa că „drăcoaica" asta îşi bagă coada în toate.

Cătălina luă castronul şi îl vărsă în cazan. Apoi ordonă cu o voce rău prevestitoare pentru Buzatu:

— Dă-mi o porţie obişnuită, aşa cum o primeşte fiecare ostaş. Da, da' nu alege cât poţi din umbra de grăsime de la suprafaţă...

Cătălina sorbi. Ciorba, un fel de zoaie, avea un gust leşios. Nu spuse nimic, dar îi ordonă lui Buzatu:

— Gustă şi dumneata!

Buzatu se execută fără şovăire.

— Ce părere ai?

Dar Buzatu nu avea nicio părere, ci doar teamă. De aceea Cătălina îl ajută cu o nouă întrebare:

— Răspunde sincer: îţi place sau nu?

Aici Buzatu găsi o portiţă:

— Soldaţilor le place... Întrebaţi-i...

— Deocamdată te întreb pe dumneata: îţi place ori ba?

— Îmi place şi mie, don' sublocotenent!

Cătălina îl chemă pe majur în camera alăturată, apoi ordonă bucătarului să-i aducă un castron cu ciorbă.

Când sosi bucătarul, Cătălina ordonă:

— Adu-mi un castron mai plin! Fuga marş! Apoi iar către Buzatu: ai spus că-ţi place! Aşa-i? Poftim, fii bun şi mănâncă toată ciorba din castron!

Transpirat, congestionat, Buzatu înghiţi toată ciorba. Cătălina ordonă din nou bucătarului:

— Mai adu un castron!

Buzatu sări ca ars:

— Nu, să trăiţi, don' sublocotenent, recunosc că ciorba nu-i gătită cum trebuie... Dar e din cauza lipsurilor. Nu avem carne mai deloc, nu avem zarzavaturi, nu avem făinoase...

Cătălina îl opri.

— Ştiu că nu avem destule alimente. Dar vreau să mă conving dacă cele puţine câte sunt au intrat toate în cazan. Dumneata îmi vei aduce registrul cu repartiţia alimentelor pe ziua de azi şi eu voi cântări carnea şi zarzavaturile.

— Au intrat la fiert, la cazan!

Apoi majurul se opri în prag. Nu vorbea. Răsucea capela în mâini de parcă din această îndeletnicire i s-ar fi ivit salvarea din situaţia în care se afla. Cătălina se răsti aprigă:

— Vom vedea câte au intrat şi mai ales unde?

Majurul îşi recunoscu vina.

— Cum stăm cu actele şi cu legile despre care mi-ai vorbit, domnule majur? îţi aminteşti ce mi-ai spus acum câteva săptămâni, când ţi-am cerut un acont din somă: „Cu actele e foc, nu-i de joacă..." Da, dumneata ai avut dreptate. Acum te-am prins cu mâna în sac şi cu ceapa în cămaşă. Fii bun şi întocmeşte-ţi actele pentru tribunalul militar. Mâine dimineaţă voi cere la regiment să te trimită în judecată!

Buzatu plângea ca un copil. Abia îndrăzni:

— Gândiţi-vă că şi dumneavoastră aveţi tată!

Cătălina îl privi în ochi:

— În ziua aceea ai spus cam aşa: „Nici pentru copilul meu nu calc legile şi ordinele”. Eu îţi spun azi: nici pentru tatăl meu nu calc legile şi ordinele, mai ales ordinele şi regulamentele militare. Sunt gata să plâng lângă dumneata, dar de iertat nu te iert. Mâine să-mi prezinţi actele de dare în judecată!

Buzatu plângea fără oprelişte. Mai mult şopti:

— Şi o să le bată fiul meu la maşina de scris!

Cătălina se întoarse cu spatele, să nu i se vadă în ochi mila. Îi răspunse însă cu asprime în glas:

— Bine. Îţi voi bate eu actele la maşină! Cel care fură de la gura ostaşului, şi aşa oropsit, merită să fie împuşcat! Şi chiar dacă mi-ar tremura mâna, n-aş şovăi o singură clipă să te împuşc! Mai ales că nu eşti la prima greşeală, îţi aminteşti, nu-i aşa? Îţi aminteşti de porcul „rechiziţionat”?

Buzatu împietrise. O privea cu ochi bulbucaţi, parcă ar fi aşteptat din clipă în clipă ca fata din faţa lui să scoată pistolul din toc şi să-l împuşte. Privirea-i speriată, tragică şi comică în acelaşi timp, impresionă pe Cătălina mai mult decât lacrimile. Îi porunci cu voce aspră:

— Pleacă. Dar îţi dau cuvântul meu că e pentru ultima oară că te iert. La prima ispită de acest fel vor fi adăugate şi aceste două fapte murdare! De mâine voi fi prezentă în fiecare dimineaţă când pui alimentele în cazan! Le vom cântări împreună. Ai înţeles?

Contrar oricărui paragraf al regulamentelor militare, Buzatu rosti cu ochii înlăcrimaţi, de data aceasta numai de bucurie:

— Săru’mâna! Să mă împuşcaţi cu mâna dumneavoastră dată mai fac! Săru’mâna!

Ajuns afară, în curtea largă, majurul Buzatu răsuflă uşurat şi biruitor: „O dresei şi de data asta. Da’ să fiu nebun dacă nu mă sperie nemernica muiere! Numai ardei şi piper pisat are pe buze! Te frige! Şarpe, nu alta! De-am ajunge mai repede pe front, acolo scăp de ea, că n-o veni la trenul de luptă să mă controleze!”

*

Compania era desfăşurată pe câmpul de instrucţie. O zi călduroasă de primăvară dezmorţea trupurile înţepenite de frigul îndelungat al iernii. Un miros amărui de iarbă crudă se amesteca îmbietor cu balsamul primelor flori. Prin aerul limpede al dimineţii se auzeau ciocârlii plecate ca din prăştii spre înaltul seninului. Din când în când, liniştea era sfâşiată de bubuiturile îndepărtate de pe câmpul de aplicaţie.

Lângă terasament, un grup de soldaţi demontau o mitralieră şi orânduiau piesele pe iarba jilavă. O rândunică trilui zglobiu în apropiere, umplând

sufletele de un dor nespus – de părinţi, de fraţi, de meleagurile natale. Se auzi vocea severă a Cătălinei:

— Unde te gândeşti. Marin Petre?! Vezi că ai să cazi „prizonier”.

Apoi o comandă scurtă:

— Atenţiune!

Exerciţiul se opri.

Un grup de ofiţeri români şi francezi, care verificau pregătirea trupelor române, s-au apropiat de plutonul Cătălinei. Francezii se minunau văzând o fată comandant de pluton. Aflară cu admiraţie povestea Cătălinei.

Exerciţiul fu reluat. Cătălina îşi propuse să demonstreze subordonaţilor cum se trage cu armamentul de infanterie. Luă o grenadă ofensivă. Ţintele fură aşezate într-o groapă. Cătălina strânse grenada în mână. Explică soldaţilor cum funcţionează apoi, cu mână sigură, rupse siguranţa şi azvârli grenada... Ţintele fură spulberate de explozie.

Cătălina trase după aceea cu arma şi cu mitraliera. Nu-i scăpă nicio ţintă. Delegaţia de ofiţeri francezi o felicită.

Încrederea soldaţilor în sublocotenentul mic şi slăbuţ, dar fără de astâmpăr, ca o flacără, crescuse în aşa măsură, încât ei o numiră cu toţii „inima companiei”.

După terminarea instrucţiei, Cătălina îşi adună plutonul.

La semnul Cătălinei, un soldat porni să cânte „Balada Jianului” din fluier. Oltenia poposi pentru o clipă în mijlocul ostaşilor. În locul Siretului ce sclipea în depărtare, soldaţii întrezăreau Jiul sau Oltul, plaiurile lor natale.

Pentru prima oară, glasul Cătălinei se auzi tremurat, gâtuit de o emoţie adâncă, nereţinută:

— Soldaţi, pentru voi am compus acest jurământ! Îl vom rosti la capătul fiecărei zile, atât timp cât vom fi departe de Oltenia noastră iubită şi atât timp cât pământul patriei noastre dragi este cotropit de duşman...

Fără nicio comandă, soldaţii se ridicară din iarba proaspătă şi luară poziţia de drepţi.

Glasul Cătălinei răsună puternic, îndrăzneţ:

— Jur să lupt până ce nu va mai răsuna pas de cotropitor pe pământul ţării mele!

Soldaţii repetau fiecare vorbă în cor:

— Jur să lupt până ce nu va mai răsuna pas de cotropitor pe pământul ţării mele!

Cătălina rostea aspru, ca un legământ:

— Jur să lupt până ce copiii şi părinţii noştri nu vor mai fi înlăcrimaţi!

Ecoul era purtat de vântul primăverii până în lunca Siretului. Câţiva ostaşi şi-au şters ochii pe furiş. Şi rar se vede o lacrimă pe faţa asprită a

soldatului. Iar lacrima lui se aseamănă cu roua dimineţii pe stânca de granit a Parângului. E semnul puterii. Semnul puterii şi al speranţei.

În lumina acestei amieze însorite, ochii Cătălinei au zâmbit ca niciodată!

Au zâmbit ca floarea caisului din preajmă.

Apoi s-a auzit o comandă scurtă:

— Încolonarea!

Au mărşăluit fără cântec. Dar fiecare inimă purta în ea un cântec tulburător, al încrederii şi speranţei! Da, fiecare inimă cânta...

Când i-a întâlnit comandantul regimentului, a întrebat-o pe Cătălina:

— Ce au oamenii tăi de sunt atât de bine instruiţi? Spune-mi ce metode foloseşti?

— Pe cele obişnuite, domnule colonel.

— De-i aşa, să ştii că-ţi voi da comanda unei companii. O meriţi, domnule sublocotenent! Ai condus excelent compania pe tot timpul cât a lipsit comandantul ei!

Când sosi la cantonament, Cătălina raportă lui Pănoiu întors de la curs, de la divizie:

— Domnule sublocotenent, vă predau comanda companiei...

Se retrase cu logodnicul ei deoparte. Acesta îi spuse plin de admiraţie:

— Cătălină, eşti un vrednic comandant de companie şi pe deasupra o gospodină de invidiat... Da, da, toţi mă vor invidia pentru o asemenea soţie!

— Şi pe mine mă vor compătimi pentru un soţ care umblă nebărbierit. Este?

Râdea.

— Ce exemplu dai, domnule sublocotenent, subordonaţilor? Meriţi o pedeapsă!...

Şi se sărutară.

Ancheta

Pe platoul de lângă postul de comandă al regimentului, batalioanele erau strânse în careu. Se aştepta inspecţia comandantului diviziei.

Trupa era adunată. Ofiţerii priveau nerăbdători în lungul şoselei, cercetau iarba unduitoare a primăverii, aducătoare de speranţe şi de viaţă. Parfumul toporaşilor – crainici ai primăverii – se îmbina cu aroma tare a brazdei abia întoarse.

La orizont apăru în galop generalul, urmat de un grup de călăreţi.

Câteva ordine scurte. Apoi onorul, fanfara.

Generalul trecu trupa în revistă. Un „ura" răsunător fremătă peste liniştea satului. Se opri cu statul său major în mijlocul careului. Un colonel citi răspicat ordinul de zi:

— „Se decorează cu „Virtutea Militară de Război", clasa a doua, sublocotenentul onorific Ecaterina Teodoroiu, pentru vitejia şi devotamentul ce a arătat pe câmpul de luptă. S-a distins în toate luptele pe care Regimentul 18 infanterie le-a dat cu începere de la 30 octombrie 1916, dând probe de vitejie, mai ales în luptele ce s-au dat la 19 noiembrie 1916, în apropiere de Filiaşi, când a fost rănită de un obuz la amândouă picioarele".

Cătălina înaintă dreaptă în faţa generalului, care o îmbrăţişă şi îi prinse decoraţia de veston.

Urale puternice străbătură dimineaţa aceea senină de primăvară. Văzduhul era tot un clocot.

Un locotenent francez, prezent la solemnitate, repeta cu admiraţie:

— Une vraie pucelle d'Orléans, une vraie Jeanne d'Arc! [11]

Dar chiar în clipa în care soldaţii o aclamau, generalul îi prindea decoraţia, iar ofiţerul francez o socotea o „adevărată Jeanne d'Arc", flăcările rugului începeau să se aprindă...

*

Mincu îşi pierduse răbdarea. „Cazul" Ecaterinei Teodoroiu era pentru el mai mult decât o simplă anchetă. De aceea căută să câştige de la început partida, adresându-se colonelului Pomponiu, direct şi fără menajamente:

— Nu înţeleg pentru ce Ecaterina Teodoroiu se mai află aici?

Colonelul Pomponiu răspunse hotărât:

— Pentru că nimeni nu ar avea dreptul să-i ia arma din mână! Ar fi o ruşine!

---

[11] O adevărată fiică a Orléans-ului, o adevărată Ioana d'Arc!

— Am impresia că nu sunteţi la curent cu unele zvonuri, să zicem aşa, nefavorabile acestei persoane care poartă haină de ofiţer!

— Vă referiţi la „ancheta” ordonată de corpul de armată? Este cea mai jignitoare pagină din tot războiul acesta. Nici francezii, nici nemţii, nici englezii, niciun alt popor care luptă acum nu are o asemenea eroină de front. Oricare armată i-ar fi ridicat monumente, statui, numele i-ar fi fost rostit cu evlavie! Iar noi? Noi o insultăm, o blamăm, răspândim clevetiri, minciuni, aş putea spune criminale! Da, criminale!

Mincu îşi muşcă mustaţa nervos. Desigur, stat-majoristul nu putea da în vileag toată ura care-l mistuia. De câte ori avea de executat vreo inspecţie în cadrul căreia ştia că va vedea şi plutonul Cătălinei, Mincu ocolea cu regularitate acea unitate. Nu mai suporta să o ştie în corpul său de armată. Colonelul ar fi încercat să o mute, dar îi era teamă să nu dea de bănuit. Se gândi să se mute el la o altă mare unitate, dar nici asta nu era posibil: oricine şi-ar fi închipuit că se mută din unitatea căreia îi revenea misiunea de a ocupa cel mai greu sector de luptă de pe front. Şi iată, că în calea planului său de înlăturare a Cătălinei se ridica acest colonel încăpăţânat ca un catâr. Da, era în joc toată situaţia lui, toată cariera lui viitoare. În zadar se străduise până acum să împace noţiuni ca atac frontal, retragere, cu cele de ipotecă, bursă, poliţe, parcelare, rentă, cec. Totul avea să se năruie de îndată ce va fi recunoscut de Ecaterina Teodoroiu. În nopţile de insomnie o vedea pe Cătălina acuzându-l în faţa unei întregi unităţi adunate în careu. „Acest colonel a predat planurile armatei noastre statului major german. E un spion. Să fie executat pe loc!” Apoi auzea paşii plutonului de execuţie. Da, tot Cătălina comanda plutonul. Avea o voce aspră.

Când îşi revenea din asemenea coşmaruri, Mincu se hotăra să termine cât mai repede cu Ecaterina Teodoroiu.

Şi iată că acum, când avea o astfel de ocazie, colonelul Pomponiu stătea în calea planurilor sale. Ce-ar fi să încerce să-l intimideze întâi pe colonul?

— Să fim expliciţi: numiţi prin urmare ancheta pornită de corpul de armată o calomnie, nu?

— Mai rău, domnule colonel, un act odios de care va trebui să roşim în faţa urmaşilor noştri, chiar dacă am fi pulbere.

Mincu îşi pierdu pentru prima oară calmul proverbial.

— Interesant, domnule colonel, dureros de interesant! Să trecem peste aprecierile dumneavoastră personale şi sentimentale. Întreb pe comandantul regimentului pentru ce a îngropat aceste acte în biroul său?

— Comandantul regimentului vă răspunde, fără regret, că nu are darul de a despărţi pe omul din el de ofiţerul comandant. Vă rog, domnule colonel de

stat major, să-mi permiteţi câteva clipe să vorbim ca doi oameni, bineînţeles dacă acest lucru nu vă obligă la prea mari eforturi...

Descumpănit, colonelul Mincu aprobă cu un surâs mecanic care pe de o parte îi trăda neputinţa, pe de altă parte ura fără margini ce i-o purta lui Pomponiu; încercă să-l combată tăios:

— Domnule colonel Pomponiu, ar fi bine să nu uităm însă acuzaţiile, care nu sunt deloc în favoarea protejatei dumitale!

Pomponiu se ridică masiv, stăpânindu-şi cu greu încruntarea:

— Protejatei mele?! Toţi ar trebui să-i rostim numele cu admiraţie. Iar în privinţa acuzaţiilor pot să vă informez că sunt doar calomnii ridicole. Nişte clevetiri, cu scopul de a murdări o copilandră care îşi riscă viaţa, tinereţea – singura ei avere – pentru a apăra un pământ din care nu are măcar o palmă. Cine a putut să inventeze şi, mai ales, cine a putut să creadă în asemenea născociri ticăloase? Auziţi-le: „Cine e această eroină?" Poate să vă răspundă întreg poporul acesta răbdător. „Ce urmăreşte?" Întrebaţi pe inamic şi o să vă răspundă el, dacă dumneavoastră nu puteţi! „Sunt oare adevărate faptele ei de arme?" Ce infamie, să întrebi astfel despre un soldat de două ori rănit!... „E cineva interesat de prezenţa ei pe front?" Da, domnule colonel, da, este interesat întregul nostru popor, şi viitorul lui! Cine va pune asemenea întrebări e cu totul străin de poporul în numele căruia încearcă să acuze!

Colonelul Mincu se sculă brusc de pe scaun şi se îndreptă spre geam, ca să-şi ascundă nervozitatea. Mincu se temea. Regretă că venise personal.

Colonelul Pomponiu, care se înfierbântase, nu-i dădu timp să-şi revină, intuind spaima stat-majoristului.

— Ce mai spun aceste acuzaţii criminale? De exemplu: „Ce urmăreşte o femeie dedicându-se carierei armelor?" Dar cine pune o asemenea întrebare nu va putea înţelege niciodată că a-ţi iubi patria nu înseamnă a face carieră, ci este o datorie sfântă pentru fiecare fiinţă care respiră aerul ţării! Şi ce spuneţi, domnule colonel, de această insulta murdară: „Nu-i oare vreo vivandieră cu moralitate îndoielnică?" Auziţi? Ei, bine, vă spun, pe conştiinţa mea, că nu se poate exprima în cuvinte câtă cinste şi onoare merită această fecioară curată şi devotată!

Învins colonelul Mincu încercă o portiţă de salvare speculând situaţia de ofiţer activ a colonelului Pomponiu.

— Dar nu ştiţi că, pe când era la corp, s-a exprimat într-un mod nepotrivit despre un ofiţer superior – precum că ar face afaceri, că ar benchetui în loc să lupte. Da, domnule colonel, să discutăm între noi, ca doi ofiţeri de carieră, ştiţi ce părere are despre noi, despre ofiţerii activi?

Pomponiu răspunse prompt, dezarmându-l definitiv:

— Mai rele decât părerile mele? Nu cred. Oare trebuie să vă mai spun că mulţi de la comandamente sau de la aprovizionare au şi primit „Mihai Viteazul”, deşi, la primul glonţ pe care l-ar auzi, ar trebui să le schimbăm pantalonii imediat?

Colonelul Mincu încercă să pară patriot, dar nu reuşi să rostească decât o frază demagogică:

— Aşa vorbeşti dumneata despre vitejii noştri oşteni care au luptat ca nişte zmei?...

Pomponiu zâmbi.

— Numai despre o parte dintre ofiţerii activi. Iar despre soldaţii viteji cu adevărat, pot să vă informez că acuma n-au o cămaşă întreagă pe ei... Vor lupta goi...

Mincu trecu la ameninţări:

— Atitudinea dumitale este... este...

— Liniştiţi-vă, domnule colonel. Realitatea este crudă şi dureroasă! Să nu mai vorbim despre trădarea colonelului Sturdza...

Aceasta a fost lovitura de graţie pentru colonelul Mincu. Surprins, demascat, Mincu se retrase bâiguind:

— Voi anunţa şi corpul! O să mai stăm noi de vorbă. Am... am onoarea!

Pomponiu tună după el:

— Uneori, onoarea se câştigă prea uşor, după regulament!

În droşcă, colonelul Mincu răcnea vizitiului:

— O să-l învăţ eu ce înseamnă să fii un Mincu şi cât valorează un oarecare Pomponiu...

— Hei, boală! îşi îndemnă vizitiul mârţoagele istovite de drum şi sleite de foame.

Mincu simţea că se înăbuşă. Făcu semn vizitiului să oprească şi sări din droşcă. La marginea drumului se oprise o coloană de refugiaţi dintr-un sat bombardat. Oamenii îşi scoseseră boarfele şi se întinseseră pe pământul încă reavăn. Un ceaun fumega în preajma lor. Lângă o căruţă cu coviltir de stuf, un copil legat de o roată ţipa să trezească şi morţii, iar un bărbat măcina păpuşoi roşcat între două pietre mari. Oamenii se foiau scormonind pământul, doar, doar or da de un cartof uitat.

— Murim de foame, se căinau bătrânii rămaşi în locul fiilor cu tot greul gospodăriei.

Mincu dorea să se ştie tare, temut; prea mult suferise în ziua aceea. Ordonă oamenilor să părăsească drumeagul.

— Veţi împiedica transportul de muniţii! Plecaţi de-aici!

Oamenii îl implorară. O bătrână se văicărea:

— Ca pe Dumnezeu te rugăm, lasă-ne până mâine!

Cu greu se lăsă înduplecat. Numai în asemenea situaţii, Mincu îşi recăpăta calmul, puterea sa devenind astfel o certitudine. Se răsti apoi, mai mult în glumă, spre copiii ce se ţineau după el.

— Hai, rămâneţi aici! Dar numai până dimineaţă!

În gând îi reveni din nou chipul Cătălinei. Cât îi era de ciudă! Dar dacă ar merge personal la ministru? Nu! Mai bine să meargă principesele. Da, ar fi mult mai bine!

„Voi merge chiar azi la principese!" îşi spuse hotărât şi se adresă răstit birjarului:

— Hai, dă-i drumul! Mai repede!

*

Pomponiu o chemă pe Cătălina. Vroia s-o pregătească pentru o eventuală intervenţie pe cât de abilă, pe atât de brutală din partea colonelului Mincu.

— Cătălina, trebuie să te avertizez că la corp...

Cătălina îl întrerupse:

— Ştiu. E vorba de anchetă!

Pomponiu tresări surprins.

— Cum, ai ştiut de această infamie? Eu am ţinut actele sub cheie, să nu te amărăsc, să nu afli, să nu te supăr!

— Mie îmi era teamă să nu aflaţi dumneavoastră, să nu vă supăraţi! Eu am aflat despre toate din ziua în care am fost la corp după săpun şi sodă. Vă amintiţi? De când m-aţi învoit să merg la Iaşi. Dar am crezut că lucrurile se vor lămuri de la sine, fără anchetă.

— Măi fetiţo, dar eşti mult mai tare decât mi-aş fi închipuit! De unde atâta putere? E greu să lupţi cu arma în mână, dar şi mai greu e să faci asta când ţi-s ochii înlăcrimaţi pe nedrept. Răspunde: de unde atâta putere?

Cătălina răspunse liniştită:

— O să vă spun. Întâi m-am întrebat: de ce au încercat să mă năpăstuiască? Şi am descoperit adevărul: li-e teamă de mine. Li-e teamă de ţărăncuţa săracă şi desculţă din Vădeni! Am strigat în gura mare: li-e teamă de mine! Îmi venea să strig fiecărui om, fiecărui ostaş: „Priviţi, li-e teamă de mine". De atunci i-am privit lung şi drept în faţă. Li-e teamă, vă jur, domnule colonel. Asta mi-a dat putere!

— Da, fetiţa mea, tu ai dreptate! Te admir şi mai mult! Acum nu mă mai tem pentru tine! Ştiu că poţi să-i înfrunţi şi singură!

Cătălina îşi lipi capul pe pieptul colonelului. I se păru că inima bătrânului ofiţer bate la fel ca inima lui moş Dângu.

Colonelul îi mângâie părinteşte părul şi îi spuse:

— Ai uitat că nu trebuie să-ţi descoperi slăbiciunile?

— În faţa subalternilor da, dar în faţa comandanţilor...

— Nici atât, fetiţa mea. Ce-ar spune colonelul Mincu dacă te-ar vedea cum arăţi acum, cu ochii în lacrimi? Ei?

Cătălina răspunse cu licăr adânc în privire:

— Vă asigur, domnule colonel, că niciodată nu m-aş arăta aşa în faţa colonelului Mincu! Doar dumneavoastră m-aţi învăţat că e mai bine ca duşmanul să te răpună dreaptă, în picioare, neînduplecată, decât să suporţi umilirea în genunchi!

Colonelul râse înveselit:

— Drept răsplată, astăzi eşti invitata mea. Îl vom chema şi pe Pănoiu şi vom bea împreună un ceai... De acord, domnule comandant de pluton? Sau preferi un pahar cu lapte...

— Şi lapte beau, domnule colonel, însă fără caimac! Nu pot să văd în faţa ochilor caimacul...

Cătălina râdea nestăpânită, ca un copil!

La ceai, într-un târziu. Cătălina mărturisi colonelului şi logodnicului ei:

— De multe ori m-am întrebat cine va juca rolul lui Cauchon în viaţa mea? Cine mă va trăda şi-mi va aprinde rugul?

Colonelul zâmbi liniştitor:

— Asta-i bună!... Dar noi unde suntem, Cătălino? Dreptatea şi toţi oamenii cinstiţi sunt de partea ta.

Cătălina schiţă un zâmbet amar.

— Eu mă gândeam la cei necinstiţi, domnule colonel şi din nefericire dintr-aceştia sunt destui...

*

Regimentul 43/59 reorganizat, dotat cu armament nou, bine instruit se urni către liniile de luptă.

Cătălina păşea în fruntea plutonului său. Suferinţele îi adânciseră brazda de pe frunte. Obrazul ars de vânt şi pârguit de soare se înăsprise. Severitatea-i era alungată doar de zâmbitul care rămăsese la fel de copilăros.

În timpul unui marş obositor o ajunse din urmă colonelul Pomponiu. O chemă lângă el:

— Ce ai în sac, Cătălină? Te-ai aprovizionat cu mâncare până la Bobotează?

Cătălina râse şi desfăcu sacul. Era doldora de cartuşe şi grenade.

— Nu-i hrană pentru mine, ci pentru nemţi!

Colonelul o bătu părinteşte pe umăr.

— Pune-ţi sacul în căruţa companiei.

Cătălina tresări speriată:

— Cum s-ar putea una ca asta?! Ce vor spune soldaţii? „Halal ofiţer, care nu-i în stare să-şi ducă măcar muniţia". Cum rămâne cu soldatul care nu trebuie să vadă nicio slăbiciune la comandantul său?

Au râs împreună.

Acum tunurile se auzeau aproape. Chiar şi lătratul mitralierelor se desluşea în nopţile mai molcome. Din când în când, câte un avion, două săgetau cerul.

— Inamicul!

Trupele se adăposteau grăbite. Avioanele coborau aproape, aproape, şi pe aripile lor li se puteau zări atunci însemnele.

Ochii Cătălinei lăcrimau de bucurie:

— Ai văzut? Sunt avioanele noastre!

Soldaţii aruncau cu capelele în sus şi chiuiau de răsuna lunca Siretului. Avioanele le răspundeau săltând aripile a salut.

— Gheorghiţă, un ultim iureş şi ne vom reîntoarce la casele noastre, repetă veselă Cătălina. De-abia aştept să intru în clasă cu o puzderie de copii... La noi la Vădeni şcoala e chiar lângă Jiu.

Sublocotenentul Pănoiu protestă:

— Ţi-am spus odată pentru totdeauna că vom locui la Băileşti.

— Ba la Vădeni! îl întărâtă Cătălina.

— Ba la Băileşti!

Tunurile se auzeau aproape, din ce în ce mai aproape!

*

August de aur. De aur şi sânge. Pe câmpia de sânge a Mărăşeştilor se scria o filă nouă din istoria eroică a poporului nostru.

De pe câmpul de luptă răsunau puternic, cu zvon de baladă, nume de eroi fără seamăn.

...Ostaşii Regimentului 32 Mircea au contraatacat, numai în cămăşi, un inamic mult superior numericeşte, înspăimântându-l de moarte; duşmanul s-a retras în debandadă, acoperit de ruşine!

...Compania de mitraliere a căpitanului Şerbănescu a pornit la contraatac în fruntea regimentului. Servanţii au căzut pe rând, potopiţi de gloanţe. Cel din urmă s-a prăbuşit, sub un foc ucigător, căpitanul comandant, care până la ultima-i suflare a apăsat pe trăgaciul mitralierei înroşite!

...Mitraliorii căpitanului Grigore Ignat au pierit, la Răzoare, până la unul, dar au rămas credincioşi poruncii poporului: „Pe aici nu se trece!"

...Caporalul Muşat, deşi pierduse în lupte o mână, s-a reîntors pe front, aruncând grenada cu cealaltă mână, până în clipa în care a fost secerat de un snop de mitralieră!

Când Cătălina citea companiei ordinele de zi în care erau glorificaţi astfel de eroi neînfricaţi, îşi întreba ostaşii:

— Noi cum vom lupta?

*

Zile de august. August de aur. De aur şi sânge.

Prin noapte, compania Cătălinei se îndrepta spre frontul de la Muncel. Pentru prima oară, fata mergea îngândurată. Nu mai simţea nici greutatea raniţei, nici oboseala drumului; doar numele dealului pe care avea să-l atace îl repeta cu stăruinţă în gând: „Dealul Secului, Dealul Secului, Dealul Secului".

Paşii soldaţilor răsunau uniform, monoton. Luna cădea ca o ghilotină peste tăcerea văilor, peste vârful pădurilor argintate din zarea fumurie.

Marş de noapte. Marş aspru şi neîndurător. Zgomot de fierărie, de motoare, răpăit de cizme...

Cocârjaţi sub raniţe, soldaţii mergeau înainte, tot înainte. Rareori se auzea lătratul vreunui câine. Casele erau părăsite, cu obloanele trase, cu porţile ferecate. Se dădu repaus. Ostaşii căzură pe marginea şanţului. Fiecare se pregătea să folosească cele câteva minute de repaus dormind. În jurul unei fântâni se auzeau glasuri ostenite:

— Doar un gât de apă! M-a prăpădit setea!

— M-a orbit praful!

— Aş dormi, măi frate, şase zile şi şase nopţi!

— Hei, lasă-mi bidonul!

Cătălina se aşează în apropierea unui hăţiş. Cineva se împiedică şi căzu în apropiere.

— Mă iertaţi! N-am observat! E beznă a naibii!

Cătălina îl chemă pe soldat lângă ea. Era Tudor, fiul majurului Buzatu.

— Ce-i Tudore, am auzit că nu-ţi mai place la cancelarie?

Tudor răsucea în mână nişte tuleie de porumb. De câte ori vorbea cu Cătălina, se fâstâcea, negăsind la timp cuvântul potrivit.

— Da, aşa-i cum spuneţi... Să vedeţi...

Tudor era fericit că întunericul îi ascundea purpura obrajilor învăpăiaţi. Tăcu încurcat. Prezenţa Cătălinei îl înfiora.

— Mi se pare, Tudor, că nu prea ai vlagă de luptător în tine. Cu cât se apropie frontul, cu atât te simt mai timid şi mai încurcat!

Tudor o judecă în gând; „De unde să ştie ea că de dorul ei mă prăpădesc eu şi nu de teama frontului?! Te pomeneşti că mă crede un laş, un fricos”.

Tudor se ridică brusc şi o rugă emoţionat:

— Să mă iertaţi, domnişoară sublocotenent, vreau să vă raportez că aş dori să trec în plutonul de grenadieri... de puşcaşi! Da, vă rog să credeţi că numai pentru tata am consimţit această situaţie umilitoare de furier... El a căutat să mă ferească de gloanţe... Dar eu... eu...

Tudor se încurcă iar, observând pe Ecaterina că se ridică şi vine spre el.

— Te admir, Tudore!

Apoi glasul ei se auzi până departe, în noapte.

— Încolonarea!

Ostaşii se adunau cu greutate.

— Înainte, marş!

Într-o căruţă a trenului de luptă dormita majurul Buzatu. Când şi când îngâna un fir de doină oltenească, apoi iar închidea ochii. Deodată tresări. Pipăi cu mâinile în juru-i. Se auzi ca un tunet:

— Tudor! Unde eşti, Tudorel?

Între timp Tudor îşi luase arma şi raniţa din căruţă. Mărşăluia în plutonul Cătălinei. Nicăieri, pe toate drumurile de front din vara lui 1917, nu era cineva mai fericit ca soldatul T.R. Buzatu Tudor. I se părea că merge nu la luptă, ci undeva într-o grădină a dragostei. Nu avea ochi decât pentru Cătălina. Nu avea auz decât pentru ea. De aceea, taică-său fu nevoit să-l strige de mai multe ori:

— Ce? Ai asurzit, Tudore? Vino imediat la trenul de luptă! Te aştept în căruţă...

Dar Tudor, Tudor băietanul însetat de visuri, mergea mai departe fără să-l audă. Se visa un cavaler înzestrat, răpunând pe toţi vrăjmaşii. Apoi, Cătălina avea să-l răsplătească, arătându-l tuturor şi sărutându-l. Privi spre Cătălina, care păşea înaintea lui. Părea toată înveşmântată în beteala aurită a lunii.

— Ei, Tudore, nu mai auzi? Şi taică-su îl smulse brutal din coloană.

Tudor mai privi o dată, de la marginea şanţului, spre trupul subţirel ca o salcie ce se pierdea în aburii zării.

— Mama ta de năuc, n-auzi? Cu cine vorbesc?

Tudor îşi privea tatăl ca de pe altă lume.

— Unde ţi-e gândul, nerodule?

Tudor abia articulă:

— Taică, nu mai stau la cancelarie!

Majurul se întunecă:

— Ce ai spus?!

— Ce ai auzit, tată!

Majurul se repezi la el, ca scos din fire.

— N-am auzit nimic! Mai spune o dată!

— Am spus că nu mai stau la cancelarie şi că vreau să mă duc în linia întâi...

— Unde?!

— În linia întâi, să lupt cu arma...

Tudor nu-şi mai isprăvi gândul. Majurul îl lovi cu pumnul în faţă şi Tudor se prăbuşi. Sângele îi năpădi pe nas şi pe gură. Buzatu urla:

— Cu mâna mea te omor! Dar nu te las pradă glonţului... Averea mea am băgat-o în tine şi acum să te îngrop aici?... Te omor eu! Auzi?

Tudor nu auzea. Îşi ştergea sângele cu dosul palmei şi zâmbea fericit, gândind la Cătălina. Hotărârea sa era definitivă: da, va lupta cu arma în mână!

Nici nu mai auzea ameninţările tatălui său, gata, gata să-şi calce fiul în picioare.

În depărtare răsună o goarnă, asemenea unui bucium, uitat pe vreo creastă încă de pe vremea arcaşilor lui Ştefan.

Tudor tresări. Se sculă. Cu paşi împleticiţi se îndreptă spre capul coloanei, unde se afla Cătălina. Repeta cu hotărâre stelelor, drumului, paltinilor bătrâni:

— Da, voi lupta cu arma în mână!

Şi cât de aproape se auzeau tunurile frontului... Şi mitralierele...

Tunurile bat mereu şi salvele nu mai contenesc. Un caporal cu capul gol aleargă dinspre zona frontului. Vorbeşte fără şir. E rănit la mâna stângă. A fost urcat într-o ambulanţă. Vin şi alţi răniţi. Impresia e penibilă: parc-ar veni căsăpiţi de la un abator. Plâng, se vaită, cer apă...

Medicii opriţi la marginea drumului discută cu aprindere un caz.

— Nemaipomenit, rosteşte un maior uscăţiv. Vă amintiţi de generalul Zota, cel care s-a împuşcat la începutul războiului? Dumnealui îşi comanda divizia de la Bucureşti. Juca toată noaptea cărţi, la Jockey Club, şi de acolo transmitea ordine de luptă prin telefon... Iată astăzi un caz şi mai elocvent... Comandantul unei divizii de infanterie a cerut serviciului medical să-i aprobe să-şi comande trupele de la Tecuci... Sau mai bine zis de la Nicoreşti... Şi ştiţi din care cauză? Fiindcă-i bolnav de nervi, are o sensibilitate accentuată în timpul bombardamentelor... Am primit ordin să-l vizitez. A fost imposibil să-l pot urni dintr-o pivniţă, aşa că l-am consultat lângă poloboacele cu vin... Era beat mort şi mi-a arătat decoraţia de pe piept. „Pentru mine, războiul s-a terminat! Decoraţie mai mare nu avem, aşa că, înţelegi, ar fi un risc inutil... E drept sau nu?!...”

O vizită pe front

Droşca înainta anevoie prin noroaiele drumului de ţară, desfundat de ploaia care nu mai contenea de două zile. Picăturile ritmice, monotone ale ploii exasperau şi mai tare pe principesele Mavrodin şi Ghica. Doamna Cantacuzino se dregea des cu coniac franţuzesc, îndeletnicire care îl îngrijora pe colonelul Mincu. Acesta şopti principesei Ghica:

— Dacă mai bea mult, nu va mai putea să-şi ţină discursul în faţa trupei!

Bătrâna principesă îi bănui impresia. Se revoltă:

— Ce-i, colonele? Uiţi că ai în faţa dumitale o Cantacuzino? La Plevna, cu Şonţu... La Griviţa, cu Mărăcineanu... La redute, cu Sinan Paşa...

Principesa Ghica interveni prompt:

— Sinan a fost cu Ştefan cel Mare!...

— Cu Mihai Viteazul, corectă Mincu.

Bătrâna îşi ieşi din sărite:

— Cum contraziceţi o Cantacuzino?... Eu care am fost la Plevna, la Griviţa, cu „Doamnele Ortodoxe”... Un pupic pentru eroi... Sus, pe redute, un pupic de la naţie... Ali Paşa... Poc!...

Cortelul din mâna bătrânei principese se transforma când în iatagan, când în flintă, obosindu-i pe cei din jur.

Apoi bătrâna se repezi cu o nebănuită energie asupra lui Mincu, strigându-i:

— Nu cumva eşti un Bibescu? Doamnelor, e un Bibescu printre noi... Un Bibescu!...

Mavrodin şi Ghica intervenira să o potolească:

— Liniştiţi-vă, principesă, e colonelul Mincu din familia lui Sturdza... Nu-i niciun Bibescu...

În timp ce bătrâna se calmă cu alte câteva înghiţituri de coniac, Mincu îşi repeta în gând: „E completamente senilă. Cine dracu’ a mai trimis-o pe front?”

Bătrâna, epuizată, bâiguia ca un copil înainte de somn:

— Eu, a patra spiţă din Caragea... A doua din Ghica... Eu cu „Doamnele Ortodoxe”... Cu „Amicele eroilor”... La redute...

Apoi, biruită de oboseală, aţipi. Prima care sparse tăcerea apăsătoare fu principesa Mavrodin.

— Colonele, ai controlat totul cu grijă? Oare nu ne putem molipsi de tifos?

Smuls din gândurile sale, Mincu răspunse mecanic:

— V-am raportat, principesă... Pe răspunderea mea!

— Dar dacă între timp s-a declarat vreun caz... Nu uita, noi frecventăm Palatul... Îţi imaginezi... Regina... Prinţişorii.

Plictisit, dar cu toată politeţea cuvenită, Mincu răspunse fără să-şi trădeze iritarea:

— V-am asigurat doar... Pe răspunderea mea...

— Nu va ajunge până la noi niciun glonţ, nicio baionetă? interveni şi principesa Ghica.

Amuzat, Mincu replică nu fără o ironie reţinută:

— Nicio baionetă! Inamicul se află la şaisprezece kilometri.

Principesa Ghica întrebă curioasă:

— Dar nu ne întâmpină niciun cavalerist?

— M-am gândit şi la asta. Am să ordon să vă conducă aghiotantul meu, locotenentul Scarlat. Cavalerist sută la sută...

Principesa Mavrodin uită pentru o clipă de tifos.

— Scarlat Gigi? A, e un dansator inepuizabil... Asemenea talente ar trebui ferite de gloanţe, mon colonel.

— Acest lucru îl face şi Scarlat cu tot entuziasmul şi cu toată sârguinţa posibilă; de aceea ar trebui să nu vă îngrijoraţi prea mult, principesă. Când a auzit prima explozie, a stat şase zile în infirmerie, preciză Mincu, nu fără un strop de maliţiozitate.

Opriră droşca, să se odihnească puţintel caii asudaţi. Ploaia parcă se mai domolise, şi asta îl îmbună pe Mincu

— Dacă nu mai plouă, o să vorbiţi ostaşilor afară!

— Dar dumneata nu vii cu noi? i se adresă principesa Ghica.

Mincu se scuză cu mult tact, nedorind nici în ruptul capului să mai dea ochii cu Ecaterina Teodoroiu.

— E mai bine aşa! Eu voi rămâne la divizie. În locul meu va merge Scarlat. E mai prudent. Ciocnirea pe care am avut-o cu colonelul Pomponiu, şi acum revenirea mea, ar putea da de bănuit. Eu l-am cercetat doar pe comandantul regimentului, pentru că a oprit actele anchetei la el... Prezenţa mea ar bate la ochi...

Droşca porni din nou. Apoi Mincu continuă:

— Dumneavoastră trebuie să procedaţi cu energie. Să vă arătaţi revoltate de prezenţa Ecaterinei pe front... Faceţi ca protestul dumneavoastră să ajungă direct la ministru, dar în niciun caz la generalul Eremia Grigorescu... Ordinul ministrului îl va convinge şi pe general.

Principesa Mavrodin se interesă:

— Ai informat presa despre vizita noastră? Ar fi bine ca protestul nostru să fie difuzat imediat în presă, să ajungă sub ochii reginei... Sub ochii întregii ţări!

Mincu încuviinţă:

— Totul este în cea mai perfectă ordine, doamnele mele.

Droşca opri la divizie. În locul colonelului Mincu se urcă locotenentul Scarlat, puţin somnoros după o noapte pierdută la cărţi şi băutură.

— Să mă scuzaţi, alteţelor, toată noaptea am avut operaţii dificile! Pe flancuri!... Baraj de artilerie... Şi un ghinion fantastic...

Principesele îl sorbeau din ochi. Încurajat, aghiotantul dădu frâu liber fanteziei:

— A trebuit să opresc un batalion inamic... Ah, ofiţerii ăştia de rezervă sunt o adevărată pacoste... Dacă n-am fi noi, ofiţerii de carieră, praf s-ar alege din toată miza – se corectă – din toată armata... din tot războiul...

Din depărtare se auziră bubuituri răzleţe, care impresionară neplăcut pe înflăcăratul povestitor; dar, în ciuda lor, nu renunţă cu nimic la elanul său eroic.

*

Colonelul Pomponiu aştepta cu neplăcere această vizită simandicoasă. Mai ales că ordinul era însoţit şi de o precizare oarecum dubioasă: „Se va vizita compania în care se află sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu”. Era limpede: ancheta nu dăduse rezultate, pesemne că se punea la cale o nouă înscenare. Anunţase din timp compania lui Pănoiu, care se afla adunată în careu, lângă postul de comandă. Cu ziariştii o rezolvase repede, comunicându-le că le oferea satisfacţia de-a fi trimişi la un batalion care se afla în plină acţiune. În mai puţin de trei ore, picior de ziarist nu mai rămăsese în regimentul său. Acestea erau gândurile care-l stăpâneau, în clipa când droşca opri la postul de comandă al regimentului.

Colonelul le însoţi pe principese până la postul de comandă al companiei, unde se afla numai sublocotenentul Pănoiu, deoarece majorul Buzatu o ştersese din batalion, consecvent principiului său clasic: să te fereşti de coada calului şi de ochii celor care vin în inspecţie.

Principesele coborâră din droşcă. Scarlat avea sarcina de onoare să conducă pe principesa Cantacuzino care, trezită brusc, se dezlănţuise furtunos asupra colonelului Pomponiu.

— Osman Paşa, poc... Ali paşa, hârşt... Un pupic pe parapete... de la naţie... „Doamnele Ortodoxe”...

Principesa Ghica explică amuzată colonelului:

— Mon colonel, e principesa Cantacuzino... Istoria noastră vie...

Principesa Mavrodin încerca cu disperare să smulgă „istoriei noastre vii” sticluţa de coniac, în timp ce urmaşa Cantacuzinilor se apăra ca o veritabilă leoaică.

— Să se simtă că a venit o Cantacuzino aici... Aşa!... Cu Osman Paşa... Poc!... Hârşt... La Plevna... Eu am să vorbesc!...

După ce se informă dacă în camera alăturată se află vreun pat, principesa Mavrodin, făcu un semn lui Scarlat şi amândoi o conduseră acolo, mai mult pe sus, căutând s-o liniştească:

— Dumneata ai să vorbeşti, principesă... Dar mai întâi să te odihneşti... Puţintel nani, că te trezim noi când trebuie...

Între timp, principesa Ghica o scuză pe bătrână, arătând că din cauza drumului, a anilor, a emoţiilor, „martira suflării româneşti" e cu totul epuizată, aşa că soldaţilor le va vorbi principesa Mavrodin, iar după aceea se vor împărţi daruri luptătorilor.

Comandantul regimentului le înştiinţă că trupa se află adunată afară. Locotenentul Scarlat rămase lângă bătrâna principesă Cantacuzino, cu nobila şi istorica misiune de a o veghea în timpul somnului.

Principesele se mai informară o dată, grijulii, de la Pomponiu şi de la Pănoiu despre tifos, apoi cu multă grijă se dezinfectară, cerând ca sanitarul să stea în permanenţă cu dezinfectantul lângă ele. Dar când să pornească spre locul unde se afla adunată compania, ploaia reîncepu.

Cerură cu insistenţă ca ostaşii să fie adunaţi într-un loc ferit de ploaie, deoarece principesa Mavrodin era foarte sensibilă la umezeală. Pregătirile durară aşadar o jumătate de oră, trupa aşteptându-le înghesuită într-un hambar pustiit de jalea războiului.

— Nu e curent? întrebă cuprinsă de panică principesa Mavrodin.

Principesele se pregăteau emoţionate pentru discursuri şi pentru scurtul program artistic-patriotic compus din două-trei recitări şi două şansonete la modă, aduse de ofiţeri francezi. Principesa Mavrodin se răfuia, mânioasă, în gând, cu Ecaterina Teodoroiu: „O să ne cunoaştem noi, Ecaterină Teodoroiu... E nemaipomenit! Deschizi ziarul: Ecaterina Teodoroiu! Pe stradă, la şcoală, la teatru, în saloane: Ecaterina Teodoroiu! Vine nepoţica la mine: „Ma tante, qui est Ecaterina Teodoroi?" [12] Auzi obrăznicie! I-am spus răspicat: „Ai face mai bine să o întrebi pe Ecaterina cine-i principesa Mavrodin!"

— Se spune, îi întrerupse gândurile principesa Ghica, parcă anume să toarne gaz peste foc, că un ziarist englez i-ar fi cerut reginei să-i permită să scrie o carte despre Ecaterina...

— Ei, bine, se făcu foc şi pară principesa Mavrodin, să scrie ce o să-i facem azi... Singură o să-şi ia lumea în cap... Da, da, o s-o compromitem chiar în faţa mârlanilor ei, ca să se ascundă în fundul pământului de ruşine... Să se audă şi la Palat!

---

[12] Tanti, cine este Ecaterina Teodoroiu?

Convorbirea fu întreruptă de sublocotenentul Pănoiu, care le anunţă că trupa e adunată, cerând totodată scuze din partea comandantului de regiment nevoit să întârzie câteva clipe, fiind chemat de un eşalon superior la centrala telefonică.

Principesele se urniră cu greu, comandând să li se aducă droşca lângă scară.

— Sunt numai o sută de metri, le informă Pănoiu.

— Dar e glod... Vai, ce glod! constată cu exasperare principesa Mavrodin.

Voia le-a fost îndeplinită.

Dar nici nu părăsiră bine încăperea, că pe uşă se strecură încet majurul Buzatu, bine dres cu „Odobeşti" din pricina emoţiilor provocate de inspecţie. Cercetând în jurul său, dădu de sticla cu coniac. Trase un gât.

— Ehei, e de maior!

Mai trase o înghiţitură.

— Ce maior? E de colonel! Straşnică băutură! De colonel cu stea!

După încă o duşcă, declară cu satisfacţie:

— E de general! De general de divizie!

Afară răsună un „ura" puternic, care-l îndemnă pe Buzatu să ducă din nou sticla la gură şi să exclame cu elan:

— Ura şi la mulţi ani!

Trezită de glasul ostaşilor şi văzându-l pe locotenentul Scarlat dormind ca un butuc, principesa Cantacuzino se strecură în odaia în care se afla majurul Buzatu.

Majurul o privi năuc, părea scoasă din mormânt, aşa cum se afla, cu părul în dezordine, cu decoraţiile căzute, cu voalurile şi panglicuţele fluturânde. Buzatu închise ochii, făcu repezit o cruce repetând în gând: „Piei, drace!" Apoi aruncă sticla cât colo.

Dar „vedenia" se apropia ameninţătoare.

— M-aţi amăgit? Cine vorbeşte în locul meu? Ei, bine, o să vedeţi ce înseamnă o Cantacuzino! O veritabilă Cantacuzino!

Surprins şi intimidat, majurul se retrăgea strategic nereuşind să-şi vină în fire, să scoată măcar un cuvânt. De altfel nici n-ar fi fost cu putinţă să vorbească, deoarece principesa se dezlănţui asurzitor:

— Eu, a patra spiţă din Caragea... Eu cu „Doamnele Ortodoxe". La redute... Un pupic pentru eroi... Osman Paşa... Poc!... Ali Paşa... Hârşt!... Un pupic de la naţie...

Majurul îşi recăpătă glasul:

— Planton! Santinelă! Nu mă lăsaţi singur!... Ajutor!

Principesa îl împungea cu cortelul prefăcut în spadă.

— Nu cumva eşti un Bibescu? Cine-i tatăl tău? Cum îi spune?

Lipit de perete, majurul raporta mecanic:

— Sunt majurul Buzatu... Taica, Pantelimon Buzatu... din Crăcani... Ialomiţa... Picherul cu vie... şi cu vărsat de vânt...

Furia principesei atinse apogeul.

— Ialomiţa... Moşia lui Bibescu!... Săriţi, e un Bibescu aici... Un Bibescu... E un Bibescu care m-a înşelat cu moşia de la Pădureni...

Buimăcit de somn, locotenentul Scarlat năvăli pe uşă, o calmă pe principesă, apoi îl lămuri pe majur:

— Fii atent, necioplitule, asta-i „istoria noastră vie”... Principesă, poftiţi pe aici...

O conduse din nou în cameră, în timp ce majurul îşi reveni cu greu, vorbind cu glas tare, să-şi recapete curajul:

— Cum o fi arătat cealaltă istorie, dacă asta vie arată aşa?...

Se îndreptă pe nesimţite spre hambarul unde era adunată compania. Mai întâi ascultă la uşă, apoi pătrunse tiptil, tocmai în clipa în care principesa Mavrodin rostea ultimele cuvinte ale discursului: „Martirii noştri, voievozii vor fi mândri de faptele noastre! Să murim pentru pământul nostru sfânt şi drag”.

Nu reuşi să-şi termine discursul când caporalul Drăghici se adresă cu glasu-i puternic:

— Ascultă, cucoană!...

— Principesă, îl corectă principesa Ghica.

— Tot un drac... Ce mi-e cucoană, ce mi-e principesă, sărăcia noastră tot sărăcie rămâne... Poţi să spui câţi copchii ai pe front şi cât pământ acasă?

Principesa clocotea:

— Ţi-a dat cineva voie să întrebi?

Se înăspri atunci şi Drăghici:

— Patru fraţi mi-au murit pe front şi ei n-au întrebat de-i voie sau nu să mori...

— Au murit eroic...

— Au murit goi şi flămânzi, cucoană!

Principesa izbucni furioasă:

— Sunteţi anarhişti... Bolşevici...

— Români, cucoană, români năpăstuiţi... Ni-e inima ca pelinul de amară...

Principesa Ghica interveni cu blândeţe şi diplomaţie:

— Vă plâng, dragii mei... dar, aşa cum a spus principesa Mavrodin, trebuie să luptăm, să arătăm Europei, Americii, lumii întregi... Ne priveşte Parisul, ne priveşte Londra, ne privesc toate oraşele lumii, pe noi care luptăm ca nişte titani... nişte giganţi... nişte herculi... nişte demiurgi...

Înţelegând situaţia şi dorind să se afirme, Buzatu se făcu repede remarcat:

— Auzi ce frumos îi zice! Ca la fanfară! Ascultă leat!

Principesa se îmbujoră de plăcere.

— Să dăm pildă de vitejie ca Hanibal, Alexandru cel Mare, Mucius Scevola, şi fiecare româncă să fie o Cornelie, şi să avem şi noi eroii noştri... Bucefalii noştri... Să ne vărsăm sângele, să se audă şi la Nissa, şi la Monte Carlo că aici se revarsă o cascadă, o Niagară de sânge brav românesc.

Caporalul Drăghici o întrerupse cu falsă admiraţie:

— Halal ai vorbit, cucoană! Vorbele 'mneatale ne-au mers ici, la inimă. Vă mulţam din suflet pentru ele. Şi iată, drept răsplată, vă dau arma asta să luptaţi lângă noi... Să fie printre noi şi sânge de ăla subţire şi scump, nu doar sânge de prostime ca al nostru...

— Cum îndrăzneşti?! sări ca arsă principesa Mavrodin.

Ecaterina Teodoroiu veni în faţa lui Drăghici.

— Are dreptate în tot ce spune!

O tăcere de plumb se aşternu peste hambar. Se auzeau picăturile de ploaie căzând pe acoperişul vechi. Inimile băteau mai puternic.

— Dumneata eşti capul rebelilor! Ai să plăteşti cu viaţa în faţa curţii marţiale! o înfruntă principesa Mavrodin.

Cătălina ridică cu semeţie fruntea.

— Rebeli?! De ce suntem rebeli? Pentru că ne-am săturat de vorbărie goală? Pentru că nu vrem să mai primim darurile voastre, iconiţe şi cărţi poştale ilustrate? Ce să scriem oare, când ai noştri, în Oltenia şi în Muntenia, sunt sub ocupaţie?!... Altceva ne trebuie! Răspunde, majurule Buzatu, ai primit muniţia promisă?

— Niciun plumb, să trăiţi. În schimb am primit încă şase sute de cărţi poştale cu chipul regelui şi al reginei... Avem cincisprezece mii opt sute treizeci şi şase de cărţi poştale.

Ecaterina Teodoroiu privi mânioasă în ochii principesei Mavrodin, apoi cu acelaşi glas metalic, tăios, mai întrebă:

— Şi ce ai mai primit? Răspunde!

Majurul simţea sudoarea şiroindu-i pe frunte. În zadar îşi chinuia mintea puţintică să înţeleagă dacă ceea ce răspunde Cătălinei este sau nu în favoarea lui.

— Ne-au umplut de cruciuliţe, iconiţe şi discursuri de-ale regelui şi reginei. Se prăpădesc ostaşii după ele... Îşi răsucesc ţigări din ele...

— Dar echipamentul l-aţi primit?

Majurul îşi şterse cu dosul palmei sudoarea de pe faţă şi continuă:

— Adicătelea, o parte... Batiste şi, să mă iertaţi, indispensabili... Câte o batistă la trei soldaţi, şi mă iertaţi, câte un indispensabil pe grupă... Trei pe pluton... Nouă pe companie... Plus al meu, mă iertaţi... Cu o jumătate de indispensabil, să mă iertaţi, au vrut să mă tragă pe sfoară la corp... Dar cu Buzatu nu merge... Le-am tocmit proces-verbal de descărcare...

Principesa Mavrodin se adresă Cătălinei, cu voce ascuţită:

— Dumneata vei răspunde pentru toate!

În frunte cu Drăghici, soldaţii făcură zid în jurul Ecaterinei Teodoroiu, apărând-o cu piepturile lor.

— De s-o lega careva de duduia Cătălina, glăsui caporalul, întâi va da piept cu noi, că pentru ea, să ştiţi, cucoanelor, ne luăm de gât şi cu Dumnezeu...

Principesa Ghica scoase atunci un ţipăt înfricoşător:

— Ca în Rusia!... Priviţi-i... Ajutor!...

În aceeaşi clipă îşi făcu apariţia colonelul Pomponiu. Cele două principese vorbeau deodată, agitându-se:

— Mon colonel, ai sosit la timp, vor să ne omoare!

— Ca în Rusia, domnule colonel!

— Să-i arestaţi pe toţi! Să-i executaţi!

— Pe Ecaterina Teodoroiu cea dintâi!

— Au insultat tronul! Războiul!

— Să vină colonelul Mincu! Să vină ministrul!

— Altfel nu vom pleca de aici!

— Nu vom face un singur pas!

Colonelul Pomponiu le ascultă nepăsător, ba chiar bucurându-se în ascuns. Principesa Mavrodin i se adresă direct, repezit:

— Dumneata, domnule colonel, nu găseşti de cuviinţă să spui ceva?

Aproape cu satisfacţie, colonelul le răspunse:

— Da. Dacă îmi daţi şi mie voie să vorbesc. Pot să vă spun că s-a rupt frontul. Inamicul ne atacă. Trebuie să dăm alarma!...

Principesele se repeziră înnebunite spre ieşire, strigând:

— Droşca!

— Vizitiu! Repede!

Caporalul Drăghici le întinse o armă.

— Luaţi arma şi rămâneţi cu noi!

Principesele alergară disperate şi se instalară în droşcă, fără să bage de seamă că nici măcar nu erau înhămaţi caii.

— De ce nu merge? Vor să ne sechestreze aici!

— Locotenente Scarlat! Ajutor! Nu vor să plece!

Soldaţii râdeau în voie. În depărtare se auzea răpăit de arme. Singurul care nu-şi pierdu capul fu majurul Buzatu care într-un suflet alergă la postul de comandă:

— Aoleu, ne lasă istoria vie pe cap!

Vizitiul alerga încolo şi încoace, să caute caii pe care îi lăsase liberi, să pască. Scarlat o aduse pe bătrâna principesă în braţe. Cantacuzinoaica, departe de a-şi da seama ce se întâmplă în jur, interveni în forfota generală, asmuţind pe un duşman invizibil cu cortelul făcut ferfeniţă:

— Numai Bibescu a făcut-o! Aşa, un pupic de la naţie, pe redută... Au revoir, eroi... Au revoir, viteji... Pa! Pa!...

Droşca porni în galop. Scarlat mai emoţionat decât principesele îşi pregăti cu precauţie terenul:

— În caz că apare inamicul, să mă lăsaţi pe mine să fug cel dintâi... Vă imaginaţi, eu sunt ofiţer... Am avut câteva acţiuni care le-au produs mari pagube...

Deodată observară în zare trei căruţe tăind câmpul. În cea de-a doua se deslușea parcă o ţeavă de tun. Cuprins de panică, locotenentul strigă:

— Tunurile nemţeşti! Tunurile!

Principesele ţipară în cor:

— Opreşte, vizitiu! Tunurile bavareze!

Vizitiul opri caii, se întoarse liniştit şi întrebă:

— Care tunuri, don' locotenent?

Scarlat sări şi-i arătă căruţele din fund.

— Priveşte! Se-ndreaptă spre noi!

Vizitiul îl domoli binevoitor:

— Staţi, ghinişor! Aceasta-i bucătăria batalionului!

Scarlat se convinse în sfârşit şi el că era doar o biată bucătărie de campanie şi că ţeava de tun nu era decât un burlan vechi şi afumat de când lumea. Căutând să-şi restabilească întrucâtva prestigiul, povesti principeselor întâmplări asemănătoare trăite de Cezar şi Napoleon, fără să-şi dezlipească o clipă ochii de la linia orizontului, spre a evita o nouă şi neplăcută surpriză.

Când droşca ajunse la divizie, colonelul Mincu primi principesele cu zâmbetul pe buze:

— Cred că nu a fost prea greu pentru dumneavoastră, principesă Mavrodin.

În locul principesei, raportă Scarlat:

— Domnule colonel, s-a rupt frontul!

Arborând un zâmbet menit să-i ascundă furia, colonelul îl trase pe locotenent deoparte, îi arătă harta şi-i strecură printre dinţi:

— Idiotule! Priveşte aici... Cum putea să se rupă frontul? Şi-au bătut joc de voi! Neisprăviţilor! Şi acum cred că mai râd acolo!...

Apoi se adresă curtenitor principeselor:

— N-aveţi teamă! Între timp, frontul a fost restabilit! Aşa că ne vom putea continua călătoria în linişte!

Principesa Ghica nu mai sfârşea cu mulţumirile.

— Vă închipuiţi ce atac a fost, de s-a speriat chiar şi aghiotantul dumneavoastră, care cu o noapte înainte a capturat un batalion bavarez!

Mincu îi făcu semn lui Scarlat să plece.

Seara, în saloanele Iaşului, se vorbea cu admiraţie de principesele Mavrodin, Cantacuzino, Ghica, de bravul Scarlat, care rezistaseră cu tenacitate unui puternic contraatac bavarez, deşi ziarele anunţaseră în comunicatele lor lapidare că „pe frontul de apus nu s-a întâmplat nimic nou, neînregistrându-se nici cel puţin mişcări de patrule inamice”...

*

Colonelul Mincu plănui o cursă. Un ordin al său împinse compania comandată de Pănoiu mult în faţa liniilor româneşti, astfel că la primul contraatac pe flancuri ostaşii fură încercuiţi. În lupta dusă în timpul contraatacului, Ecaterina Teodoroiu fu rănită la mâna stângă. Sub pansament îşi ascunse revolverul. Toţi prizonierii fură aruncaţi într-o cramă veche, părăsită.

O zi şi o noapte nu li s-a dat nici apă, nici mâncare. Buzele ostaşilor erau arse de sete. Într-un colţ, majurul Buzatu şuiera printre dinţi către Tudor:

— La puşcaşi ţi-a trebuit! Ai?! Vezi unde ai ajuns!

Tudor răspunse înciudat:

— Unde ai ajuns şi dumneata, tată.

— Şi ce scofală ai făcut? Ai făcut gaură în cer? Ca să ajungi aici nu era nevoie să-ţi pui viaţa în joc...

— Atâţia îşi riscă viaţa!

Majurul se înfurie.

— Frumos. Dar viaţa lor nu face nici cât o ceapă degerată. Îmbracă flaneaua, să nu răceşti...

Tudor zâmbi amar:

— Şi pe lumea ailaltă or fi doctori?!

— Ia, Tudore, mai bine o gură de drojdie şi lasă prostiile...

Tudor se îmbună.

— Dă-i Cătălinei, e rănită...

— Drojdie? Otravă. Ea ne-a adus aici... blestemata...

— Taci, tată, faci păcat, taci!

— O să tac când mi-o fi gura astupată cu pământ.

Soldatul Tase, rânit la picior, abia îngână, chinuit de febră:

— Apă... Mi-e sete... Apă...

Tudor se adresă lui Buzatu:

— Tată, îndură-te, dă-i apă...

— De unde apă, neghiobule?

— Din bidonul ce-l ţii ascuns. Îl ucide setea. Se prăpădeşte sărmanul.

Înjurând pe înfundate, Buzatu îi întinse lui Tase bidonul.

— Numai să-ţi moi buzele, pricepi...

Cătălina strigă rănitului:

— Bea, Tase.

Buzatu îşi ieşi din minţi:

— Ba o să bea cât i-oi da eu... Că-i al meu bidonul! Să ne mai ierţi, „domnişoară" sublocotenent. Din cauza dumneavoastră am ajuns aici...

Se auzi atunci înfundat glasul unui soldat rămas în umbră.

— Din cauza unei femei am ajuns aici... femeile aduc nenoroc, ca şi pe vapor...

Tudor se adresă soldatului din umbră:

— Nu ţi-e ruşine?... Ţine-ţi gura!

— Ţi-e uşor să vorbeşti. Eu am copii. Rămân pe drumuri... Ea-i ca o vrăjitoare... A văzut-o careva la biserică? Nu. Mănâncă de dulce şi în zi de post. Nici glonţul nu se atinge de ea!

Scoţând revolverul de sub bandaj, Cătălina se repezi în direcţia celuia care vorbise.

— Trage! Poftim trage! Ce mai aştepţi? Trage şi ai să te convingi că nu sunt vrăjitoare... Omorâţi-mă, dacă voi credeţi că asta vă poate salva... Trage, n-auzi?

Pănoiu sări supărat de la locul lui.

— Liniştiţi-vă! Ce s-a întâmplat cu voi? Prizonieratul v-a scos din minţi?

Pănoiu o trase pe Cătălina lângă el.

— Hai, culcă-te, Cătălină! Vino să-ţi schimb bandajul...

Cătălina ardea, avea temperatură. Vorbea întretăiat, fără şir.

— Să-ţi schimb bandajul... Ai luat grenada? Înainte la atac... Trage la mitralieră!... Şi eu aşteptam altceva. Un cuvânt cald. O mângâiere. Mi-e teamă că asta nu se va întâmpla niciodată. Că totul s-a sfârşit, fără să fi avut măcar un început.

Pănoiu încercă s-o împace.

— Cătălină, acum nu-i timp de cuvinte de dragoste. Ia seama la revolver. E singura noastră nădejde.

Cătălina se săltă într-un cot.

— Singura noastră nădejde... Revolverul... Moartea...

Pănoiu o culcă la loc, cuprinzându-i umerii:

— Niciodată nu te-am văzut atât de deznădăjduită... Hai, culcă-te, copilule supărat.

Cătălina se ridică din nou.

— Am fost copil. Acum mi se pare că-s bătrână ca vremea, ca apa, ca munţii. Am adunat în mine toată suferinţa acestui popor... Ce ciudat se răsfrânge în fiecare om viaţa neamului său. Şi totuşi nu ne lăsăm copleşiţi, luptăm mai departe, până la capăt. Nu, nu vreau să mor! Aş vrea ca dragostea noastră să fie veşnică şi neschimbătoare ca şi înaltul de deasupra Parângului. Nu vreau să mor, vreau să mă întorc în satul meu, în Sibiu, în Cluj, în Transilvania eliberată. Nu vreau să mor, n-am luptat încă de ajuns. Mai am gloanţe şi mai am atât pământ din patrie cotropit. Şi dacă totuşi, prin voia diavolului sau a domnului, vom pieri, cei ce vor veni după noi vor ridica din cenuşă, pe temeliile străbune, o ţară nouă, mândră, demnă şi puternică... Sunt sigură că ei îşi vor aduce aminte de noi cei care am luptat acum.

Pănoiu o strânse la piept. Plângea.

— Hai, linişteşte-te, Cătălină!

— Oare nu simţi, nu înţelegi că toate acestea trebuie să dogorească în noi toţi, în cei buni, cei adevăraţi?...

— Cătălină, ştiu, simt, cred şi eu în toate acestea. Dar acum tu eşti rănită, bolnavă. Ai nevoie de linişte!

Cătălina se smulse din braţele sale.

— De linişte voi avea nevoie când toţi românii vor fi la un loc!... Când ţara ne va fi unită! Nu poţi sta liniştit, nu poţi fi întreg, atât timp cât ţara ta nu e întreagă, aşa cum este astăzi...

— Taci, vine cineva!

Se auziră paşi. Se deschise lacătul. Pe treptele ce coborau în cramă răsunară paşi apăsaţi. Un felinar lumină orb încăperea. Îşi făcu intrarea un locotenent german din serviciul de contrainformaţii. Vorbea destul de bine limba română.

— Bună seara!

Mări flacăra felinarului şi zâmbi răutăcios:

— Vă cer scuze pentru „confortul” oferit şi vă scuz şi pe dumneavoastră că nu v-aţi ridicat în picioare la intrarea mea. Sper că altădată nu se va mai întâmpla acest lucru...

Hohoti.

— E bine să profitaţi de clipele astea în care mai puteţi să vă ridicaţi în picioare. Dar, iertaţi-mă, nu este în intenţia mea de a fi rău cu

dumneavoastră. Dimpotrivă. Am venit doar pentru o simplă înţelegere şi sunt convins că vom reuşi.

Glasul acesta îi aminti Cătălinei de ofiţerul care o schingiuise pe valea Jiului. Dar nu era el. Acesta era mult mai tânăr.

— Să trecem direct la fapte. Vă cer un mic ajutor, o colaborare care nu va fi decât în favoarea dumneavoastră. Şi în interesul patriei. Aţi rămas aici, în Moldova, pe o palmă de pământ... În câteva zile vă vom spulbera. Orice întârziere înseamnă pentru România mai mulţi morţi, mai multe ruine. Ajutaţi-vă ţara! Salvaţi ce mai poate fi salvat. Noi nu vă cerem imposibilul. Câteva date despre noile efective care au fost aduse pe front. Şi dumneavoastră sunteţi abia veniţi în foc. Aşa-i? Nu vă fie teamă. Vă dau cuvântul meu de onoare că nu vă ucidem pe niciunul. Ei, care vorbeşte?

Locotenentul se opri în faţa unui soldat de lângă intrare.

— Dumneata? Cum îţi spune?

— Ion.

— Ion... şi mai cum?

— Tot Ion. Adică Ion I. Ion.

Locotenentul râse mulţumit.

— Dragă Ioane, poate îţi aminteşti din care divizie faci parte?

Soldatul răspunse cu îndrăzneală:

— Păi cum, nu ştiţi?... Cei din divizia care v-a snopit acum două zile la Mărăşeşti...

Locotenentul îşi stăpâni cu greu mânia.

— Românul are haz...

— Face şi el haz de necaz, domnule ofiţer. Vedeţi bine că n-am uitat şi cred că nici dumneavoastră nu veţi uita niciodată.

Locotenentul îşi muşcă buzele. Apoi ridicând tonul:

— Gura! Vino mai aproape. Din care divizie?

— Ce ştim noi soldaţii?... Am uitat-o, gata.

Locotenentul se răsti şi mai tare:

— Dar dacă te voi face să-ţi aminteşti?

— Atunci voi uita-o pentru totdeauna!

Locotenentul făcu înciudat câţiva paşi prin încăpere, să se mai liniştească.

— Bine. Ia bidonul şi adu puţină apă...

Soldatul tresări. Pe faţa celor prezenţi din cramă, pentru cei cu buzele crăpate de sete, acest ordin strecură în sufletul lor o îndoială, dar şi o speranţă nemărturisită. Ofiţerul devenise mai omenos şi asta nu era a bună...

— Fântâna e în spate, lângă pomi.

Ion Ion îi răspunse prompt.

— Lăsaţi, dom' ofiţer, om şti noi locurile aceste mai bine...

Locotenentul sublinie cu subînţeles.

— Camarade, asta nu se ştie niciodată!

Soldatul ieşi grăbit. I se auzeau paşii urcând pe scări. Toţi prizonierii aşteptau încordaţi, însetaţi, nerăbdători, să vadă ce o să urmeze. Afară se auzi o împuşcătură. Apoi se lăsă o tăcere adâncă. Prizonierii se agitară. Dar pe scările care duceau spre cramă, în adânc, se auziră iar paşi. Chipurile prizonierilor se luminară. Aşteptau să-l zărească pe Ion Ion aducând bidonul plin cu apă... În locul lui Ion apăru santinela germană. Cu paşi ritmici se îndreptă spre mijlocul încăperii şi depuse bidonul la picioarele locotenentului; salută şi, la fel de mecanic, se retrase. După o pauză lungă, locotenentul vorbi cu glasul înmuiat:

— Eu l-am prevenit că se poate rătăci... De ce tăceţi? V-am spus de la bun început şi pe cuvântul meu de onoare că n-o să vedeţi prizonier împuşcat... Şi, după cum mi se pare, eu mi-am respectat cuvântul... Nu?

Prizonierii îşi strângeau pumnii să nu se repeadă la ofiţerul care-i sfida cu viclenia şi aroganţa sa.

— Ei, domnilor, cine mai vrea apă?... Vă spun de la început că apa de afară e dureros de rece... Îngheţată...

Se îndreptă spre un alt soldat.

— Dumneata!... Nu uita, apa e de gheaţă.

Soldatul se îndreptă liniştit spre bidon. Îl ridică fără să scoată un cuvânt.

— Ce faci?

— Mă duc la apă, domnule ofiţer. Ştiu că sunteţi foarte însetat...

— Te gândeşti unde mergi?

Soldatul răspunse calm şi hotărât.

— M-am gândit, domnule ofiţer! M-am gândit... Dar aş avea, de nu-i cu supărare, să vă pun o întrebare... Dacă se poate...

Locotenentul îl încurajă zâmbitor:

— Te rog!... Pune orice întrebare vrei...

Soldatul îl privi în ochi fără să clipească.

— Cum se spune câine în limba dumneavoastră, că aş vrea să v-o spun acum la despărţire.

Locotenentul turbă. Urlă ca un apucat.

— Heraus... Afară...

Se apropie de soldat. Acesta îl scuipă, rostind cu mândrie ultimele cuvinte.

— Vedeţi, nouă nu ne este ruşine de ce facem!

Soldatul ieşi. Ofiţerul neamţ îşi pierdu cu totul controlul. Îl mai linişti numai împuşcătura de afară.

— Refuzaţi deci orice înţelegere... Vă avertizez că eu nu pierd nimic şi vă garantez că veţi plăti până la unul această încăpăţânare stupidă. Mai ales că noi am câştigat războiul...

Pănoiu răspunse din colţ:

— Războiul, poate. Dar credinţa noastră, niciodată. Pământul îl veţi stăpâni poate, dar voinţa noastră niciodată. Un poet de-al nostru spunea odată: „Eu nu aş dori vreodată să ajungi să ne cunoşti...”

Locotenentul se răsuci nervos pe tocul ascuţit al cizmelor de lac.

— Vorba! Noi avem argumente mai tari...

— Ştiu, răspunse Pănoiu. Doi dintre noi au şi cunoscut argumentele dumneavoastră, fără drept de a fi contrazise... Ceea ce comiteţi nu-i decât o crimă, pe care însă istoria o va consemna odată şi odată...

Locotenentul se plimbă nervos; se împiedică de picioarele lui Tudor, care stătea rezemat de tatăl său. Iritat, îl întrebă pe Tudor.

— Dumneata gândeşti la fel?...

În locul lui Tudor se repezi Buzatu.

— Nu, nu, vă rog... E copilul meu, mai bine merg eu la apă în locul lui... Eu... Ich... el e copilul meu... E kinderul meu... ist mic... Ich mare... Ich spune tot... Gut?

Locotenentul se potoli. Se felicită în gând pentru alegere. Îi va da o replică şi idiotului cu lecţia sa tâmpită de istorie cu hunii, cu Atila... Putea specula dragostea lui Buzatu. Îl privi cu mulţumire pe majur.

— Nu sunt sentimental. Dar dacă doreşti, e onorabil să-ţi salvezi fiul... Unitatea?

Toţi ochii priveau înciudaţi, înverşunaţi spre majur. Buzatu simţea că nu ar fi putut să vorbească, de aceea se adresă confidenţial locotenentului.

— Mai bine să scriu... Tot... Dar copilul meu va fi salvat?... Răspundeţi mai întâi!

— Evident. Poftim creion şi hârtie. Eşti un bătrân înţelept. Aveţi un proverb – „ce s-ar face ţara fără bătrâni...”

Se auzi din nou vocea aspră a lui Pănoiu.

— Dar nu cu bătrâni trădători...

Locotenentul zâmbi.

— E un bătrân lucid şi cu logică. Da, da... Nu uita să scrii de efective... Armament... De perioada de instruire...

Tudor răcnea disperat:

— Tată, tată, ce faci, tată?

Se auziră voci înfundate:

— Trădător!

— Ticălos!

Locotenentul răspunse tuturor:

— Nu trădător, ci om lucid... care nu vrea ruina ţării sale... Odată va fi recompensat pentru această rapidă înţelegere a realităţii... Vă asigur...

Buzatu termină de scris.

— Gata. Am scris tot... Tot...

Locotenentul luă hârtia în mână şi merse spre felinar, continuând să-l laude pe Buzatu.

— Ai dovedit multă raţiune şi clarviziune. Bănuiam că o să ne înţelegem...

Locotenentul citi atent. Faţa i se înăspri. Urlă ca un dement.

— Ticălos bătrân! Crezi că ne-ai prostit? Ţi-ai imaginat că dacă vei scrie nişte date false o să ne duci?... Marş la apă. Abia mă stăpânesc să nu-mi calc cuvântul şi să-ţi zbor creierii chiar aici... Ticălosule!...

Toţi soldaţii prizonieri priveau acum cu dragoste şi admiraţie spre majurul lor care, şi mai îmbătrânit de durere, ridică bidonul de jos. Îi spuse în faţă locotenentului.

— Vom fi noi cum zici dumneata... Da' nu ştim să ne vindem pământul, ţara... Aia-i...

Apoi se adresă cu lacrimi în glas fiului său:

— Tudorel, să nu umbli fără flanea... şi să treci în locul meu la cancelarie... Eu aduc apă... Cum să te las...

Locotenentul nu-l lăsă să-şi îmbrăţişeze fiul.

— Heraus! Repede!

Cătălina care privea uluită scena se repezi la Buzatu.

— A căzut coaja de pe tine. Îţi mulţumesc, văd că eşti om adevărat... N-am să te uit.

Apoi luă bidonul majurului din mână.

— Nu tremura... Vezi, aşa se merge, fără să-ţi tremure mâna...

Surprins de apariţia fetei, locotenentul nu mai înţelegea nimic.

— Halt! Stai! Fată... Crucea roşie...

— Nu. Sublocotenent. Infanteristă.

— Grenadir... Asta e de râs!...

— Nu se ştie, domnule locotenent...

— A, am înţeles, Jeanne d'Arc!... Ei, na, sunteţi curat nebuni... O Jeanne d'Arc aici...

— Nu chiar Jeanne d'Arc, domnule locotenent

Cătălina se apropie cu paşi siguri de ofiţer, în timp ce acesta, timorat, se retrăgea.

— Vedeţi, se spune că Jeanne d'Arc a auzit glasuri cereşti care i-au poruncit să meargă să lupte ca să-şi salveze ţara. Eu, în schimb, nu am văzut

şi nu am auzit decât nişte diavoli care mi-au călcat pământul patriei şi atunci m-am hotărât să-i alung, să salvez România...

Locotenentul încercă s-o dea pe glumă.

— Ce fel de diavoli?

— Draci, domnule locotenent, ca dumneata şi toţi ai voştri care mi-au pângărit pământul ţării... Vedeţi că există deci o diferenţă între mine şi Jeanne d'Arc!

Locotenentul nu mai râdea.

— Şi dumneata ai omorât soldaţi de-ai noştri?...

— Draci, domnule locotenent. Am omorât cu mâna mea doi ofiţeri pe valea Jiului. Unul avea două cruci de fier...

Locotenentul era exasperat.

— O mână necioplită, o mână de femeie...

— Exact. Am salvat astfel din încercuire o parte din companie...

Locotenentul nu mai putea suporta discuţia...

— Afară! Celor doi ofiţeri le este sete...

— O să le potolesc setea îndată...

— Heraus!

— Plec. Câte cruci de fier aveţi, domnule locotenent?

— Pe a treia o voi căpăta numai după ce vei aduce apă.

— Prea uşor se capătă la voi o decoraţie!

— Verfluchte! Heraus!

Cătălina păşi demnă pe scări, în timp ce Pănoiu se repezi la locotenent.

— Asasinule! E o femeie...

Cătălina îi strigă de sus înainte de a ieşi.

— Nu! Te înşeli. Sunt ofiţer!

Locotenentul urlă după ea:

— Franctiroră!

Cătălina ieşi.

— Opreşte! strigă Pănoiu locotenentului.

— A, dumneata o iubeşti, domnule sublocotenent, îi replică, stăpânindu-se, ofiţerul neamţ! Da, are temperament... Dacă vă hotărâţi să vorbiţi, o mai puteţi salva... Să strig santinelei? Hai, o femeie iubită trebuie apărată cu orice preţ... Dar grăbiţi-vă!

Se auzi împuşcătura.

— Păcat. E prea târziu. Femeia iubită se păstrează acasă. Să croşeteze, să facă supă de cartofi, mehlspeiss...

Se auziră paşi pe scară.

— A mea e la Berlin. Pe front femeile aduc ghinion...

Din capul scării răsună tunătoare vocea Cătălinei.

— Te înşeli, domnule locotenent! Mâinile sus! Ia-i arma, Gheorghiţă!

Pănoiu îl dezarmă. Cătălina îi aruncă lui Drăghici arma santinelei ucise afară. Apoi ordonă:

— Câte unul să ieşim!

Buzatu îi sărută mâna, în timp ce şoptea fiului său:

— A naibii muiere... Vezi, ea ne-a adus noroc!

Locotenentul se frământa disperat, căzu în genunchi.

— De ce stai în genunchi?... Nu ţi-e ruşine? Cei doi soldaţi au pornit la moarte fără să crâcnească.

Observând revolverul întins spre el, locotenentul urlă ca din gură de şarpe:

— Îndurare... Îndură-te...

Cătălina îi strigă, uluită de laşitatea lui fără seamăn:

— Mai întâi să-ţi răspund cum această mână necioplită a putut să-i împuşte pe cei doi ofiţeri... Da, cu cruci de fier ca şi dumneata! Uite aşa...

Descărcă liniştită tot încărcătorul în laşul care întindea înfricoşat mâinile înainte în semn de rugă şi apărare.

*

După ce dezarmară corpul de gardă, cu armele capturate, oamenii lui Pănoiu se îndreptară printr-o pădurice spre front ca să treacă în liniile armatei române. Drumul era anevoios, pentru că pădurica avea luminişuri. Înaintau mai mult târâş. Aşa au trecut prin apropierea infanteriştilor germani, luând cu ei şi două „limbi", doi observatori înaintaţi de artilerie. Au fost simţiţi când au ajuns aproape de linia românească. Inamicul deschise foc cu întregul armament şi se pregătea să debuşeze la atac. Cătălina nimeri lângă un ofiţer de infanterie. Acesta îi şopti.

— Sunt mulţi, domnule sublocotenent. Ne vor contraataca.

— Ataca, îl corectă Cătălina, deoarece noi nu am mai atacat.

Deodată fata tresări. La lumina palidă, îl recunoscu pe Raul Vidu, pe liceanul care o invitase în parc, pe cel care o amărâse atât atunci la primul ei ceai dansant.

— Raul, tu eşti?

Acesta o privea uluit. O recunoscu cu greu.

— Cătălino!

Îi strânse mâna. Se întristă.

— Iartă-mă pentru comportarea mea de atunci. Îţi aminteşti...

Cătălina îi răspunse tăios:

— Nu, nu-mi amintesc nimic. Şi nici nu vreau să-mi mai amintesc...

— Eşti la fel de bună. De-ai şti prin câte am trecut...

Raul îi povesti pe scurt cum fugise pe front din universitate. Părinţii lui interveniseră la ministerul de război, dar el nu cedase. „Mai ales taică-meu care a ajuns secretar general. De-ai şti ce tărăboi a făcut!... A spus că mă dezmoşteneşte. Să-i fie de bine! Eu i-am răspuns: lupt pentru Ardeal şi Bucovina, pentru Banat şi Crişana... E tot ce-mi trebuie!”

Cătălina asculta uimită vorbele cinstite ale celui pe care-l dispreţuise cu ani în urmă. Abia după ce termină, îi spuse în şoaptă.

— Raul, vreau să-ţi mărturisesc ceva!

Ofiţerul i-o luă înainte.

— Şi eu! Te iubesc, Cătălină. Cum să-ţi spun? Mai ales de când am aflat din ziare de faptele tale, m-am hotărât să viu pe front!... Ştiam că odată o să ne mai privim în ochi!... Şi atunci vroiam să am privirea curată, să ţin capul sus!...

Tudor care se afla în apropiere auzise cu respiraţia întretăiată toată mărturisirea lui Raul. Tremura şi era gata să izbucnească.

Cătălina îşi continua gândul:

— Nu asta vreau să-ţi spun. Raul. Iartă-mă, dar trebuie să recunosc: adineaori te-am minţit. Da, chiar cu câteva clipe mai înainte. Nu, n-am uitat nimic. Îmi amintesc fiecare cuvânt al tău. Dar de iertat te iert acum. Şi din inimă, pentru totdeauna.

— Îţi mulţumesc, Cătălină.

Drept recunoştinţă. Raul îi sărută mâna. În clipa aceea inamicul debuşa în rânduri strânse la atac. Oamenii lui Pănoiu, care primiseră arme, luptau lângă soldaţii sublocotenentului Raul Vidu pe o poziţie bine întărită. Ochii tuturor soldaţilor priveau cu insistenţă spre lanţurile inamice, din care acum înaintau tăcut rânduri dese de grenadieri. Fiecare ostaş privea încordat, să-şi aleagă o ţintă, iar degetul pe trăgaciul rece aştepta să fie apăsat la comanda „foc”! Curios, artileria a tăcut. Şi acum tăcerea părea nefirească. Au ţăcănit mai întâi mitralierele. Raul era emoţionat. Privi cu dragoste spre Cătălina.

Îşi cercetă ceasul-brăţară. Minutarul se oprise parcă de încordare. Se auzea bine glasul ofiţerilor inamici care-şi încurajau ostaşii. Trăgeau armele automate. Gloanţele se înfigeau ciudat în pământ. Unele ricoşau cu vuiet surd. Un soldat fu rănit la cap. Întindea mâinile parcă să cuprindă cerul spuzit de stele. Din gură i se prelingea un fir subţire de sânge.

— Foc!

Inimile toate păreau golite de sânge. O spaimă necunoscută puse stăpânire pe oameni. Dar numai pentru câteva clipe. Când porniră primele salve, spaima trecu. Raul simţi o sudoare rece; pe obrajii palizi apărură primele cute: înverşunarea. În faţa inamicului se aşternu deasă o pânză de

gloanţe, o pânză a morţii. Pentru o clipă grenadierii ezitară. În acel moment se auzi din flancul drept glasul maiorului, al comandantului de batalion.

— Salt înainte!

Cătălina avu timp să-i şoptească lui Raul.

— Asta înseamnă contraatac!

Dar Raul nu mai auzi nimic. Oamenii porniră într-o năvală crâncenă, ocolind pe cei căzuţi. Focul duşman trecu pe deasupra lor, mai departe. Cătălina strigă prima:

— După mine, băieţi! Sunt cu voi, înainte!

Raul, cu obrazul noroit, sări în faţa Cătălinei să o protejeze de gloanţe cu trupul său. Trosneau cu flăcări scurte grenadele nemţeşti.

Pănoiu răcni:

— Puneţi baioneta, băieţi!

Raul se repezi spre un grup de grenadieri. Abia avu timp să strige:

— Fug!

Îşi simţi picioarele moi. Se prăbuşi pe o bandă de mitralieră, rostind mecanic, automat:

— Fug! Fug de baionetă!

Pe veston o pată roşie se lărgea. Sângele ţâşnea nestăvilit. Cineva îi deschise gulerul. Era Cătălina. Sângele îi udase toată cămaşa. Acum începuse parcă să se înnegrească. Zărind-o pe Cătălina, vru să zâmbească, dar niciun muşchi nu i se supuse. Făcu cu ochii semn Cătălinei să se apropie. Glasul abia i se deslușea acoperit de canonadă, de împuşcături, de vaietele altor răniţi.

Pănoiu îl sfătui.

— Nu te mişca, domnule sublocotenent!

Cătălina îşi lipi aproape urechea de gura lui Raul, care-şi căuta cu greu cuvintele în golul imens ce se deschidea în el.

— M-ai iertat, nu?... Ştii, eu te-am iubit de atunci.

Pe obrajii fetei se prelingeau lacrimi.

— Nu plânge, Cătălină... Nu mă doare nimic!... Numai buzele mi se mişcă greu... Şi picioarele... Parcă-s de plumb... Dar nu mă doare, dacă tu m-ai iertat...

Lumina se revărsa încet pe câmpul devastat. Inamicul se retrăgea pe o altă poziţie.

— Taci, Raul! Nu mai vorbi... Vin brancardierii, ai să te faci bine...

Raul abia murmura:

— Da. Am să mă fac bine. Dar vreau să te mai privesc... Mai aproape...

Apoi ochii îi împietriră. Pe mână i se urcau încet furnici.

Gheorghiţă o întrebă curios, văzându-i lacrimile:

— Îl cunoşti, Cătălină? Cine a fost?

— Un om, Gheorghiţă, un om pe care cu adevărat l-am cunoscut abia aici. Fiul directorului general Vidu, deputatul binecunoscut.

O clipă peste câmpul întins, până spre dealuri, pluti parcă o caravană de aburi albicioşi. Un soldat rosti:

— Respiră morţii!

Altul adăugă:

— Săracii, se odihnesc şi ei întâia oară!

— Şi iarba le soarbe sufletele!

Cătălina sărută fruntea rece şi se depărta.

Un glas strigă în puterea dimineţii:

— Bran-car-dier!... Bran-car-dier!

Şi aburii continuau să plutească ireal peste câmpuri...

*

În biroul său, colonelul Mincu discuta aprins cu un maior francez.

Îi întrerupse zbârnâitul telefonului. I se raportă lui Mincu noua faptă de eroism a Ecaterinei Teodoroiu. Chipul îi deveni şi mai întunecat. „A scăpat şi de data aceasta. Trebuie neapărat să mă reped până la regimentul ei. Pe dealul Muncelului vor fi lupte grele... Da, ar fi o soluţie! Mai ales pe dealul Secului..."

Povesti apoi maiorului despre fapta Cătălinei. Maiorul ascultă uimit şi declară admirativ, extaziat:

— Merită statuie! Merită cărţi! Da, da, poeme! E de necrezut o asemenea faptă... Parol că aş vrea să o cunosc...

Băură un păhărel de coniac pentru eroismul Cătălinei, în timp ce Mincu calcula în minte, cu precizie: „De la dealul Secului nu va mai scăpa! Da, hotărât nu va mai scăpa!" Apoi continuă cu voce tare:

— Noi, domnule maior, i-am urât pe germani de totdeauna. Eu personal...

Continuă după o mică pauză:

— De când mă ştiu am fost hotărât să lupt împotriva lor... Credeţi-mă că nu aţi greşit cu nimic când m-aţi propus pentru decoraţia...

Maiorul se entuziasmă sorbind un al cincilea pahar de coniac.

— Şi pe un maior senegalez tot eu l-am propus la decoraţie! Să-ţi spun cum a fost...

Mincu gândea: „Pe acest cretin iremediabil l-aş strânge de gât, l-aş arunca de la etaj... Ce tot mă compară cu senegalezii lui?... Imbecilul..."

La plecare însă îl îmbrăţişă cu afecţiune.

Dealul Secului

Regimentul a ocupat în dimineaţa zilei de 20 august sectorul de pe dealul Secului, malul drept al pârâului Zăbrăuciorul, la vest de Fiţioneşti.

Cu o zi înainte plouase. Gropile individuale şi şanţurile de comunicaţie erau săpate cu uşurinţă în pământul moale.

Se săpa în tăcere. Se fuma în podul palmei. Inamicul se afla doar la câteva sute de metri.

Pământul şi iarba miroseau puternic a sevă. Mâncarea fu adusă chiar în timpul lucrului – o conservă sărată, care stârni o sete ce ar fi secat toată apa Zăbrăuciorului. Dar râul era observat şi reperat de către inamic. Uneori, rachetele luminau cu corolele lor bezna adâncă. De aceea, soldaţii beau apa din băltoacele şanţului.

Se auzi lătratul sec al unei mitraliere. Soldaţii se întinseră la pământ. Puneau cu înverşunare mâna pe arme.

Linişte. O linişte de nesuferit.

Reîncepură lucrul, stânjeniţi şi bănuitori la fiecare zgomot. Feţele ostaşilor erau înnegrite de nămol. Numai ochii scânteiau ca nişte licurici.

O întrebare trecu din om în om:

— Unde-i postul de comandă al regimentului?

O lanternă de mână fulgeră o clipă. Colonelul cu lanterna se aruncă la pământ. Gemea disperat:

— Nu mă lăsaţi, sunt de la corpul de armată!

Se auzi o înjurătură. Apoi o rafală scurtă.

— Taci! Paştele şi dumnezeii...

Colonelul Mincu se zvârcolea de teamă. Amuţi. I se auzeau doar dinţii clănţănind. Tremura.

Vocea se răsti mai departe:

— De ce-ai aprins luminarea, bă?

Cineva se adresă celui care suduia:

— E un ofiţer superior de la corp!

Omul se potoli. Cătălina se apropie de colonelul Mincu.

— Vă este rău, domnule colonel? Sunteţi cumva rănit?

Surprins, Mincu se încurcă, se bâlbâi. Nu se aştepta să nimerească la plutonul Cătălinei. Îngăimă:

— Inima... A trecut... Aş vrea să ajung la div... a, nu, la... la regiment... Pe dumneavoastră voiam să vă felicit pentru comportarea deosebită pe care aţi avut-o acum două zile...

Cătălina îi întinse bidonul cu apă.

— Vă mulţumesc, domnule colonel. Odihniţi-vă câteva clipe. Când o să vă reveniţi, o să vă dau un agent!

Colonelul se stăpâni. Era totuşi alb ca varul.

— Dumneata eşti o adevărată eroină... Hm... I-am vorbit şi unui maior francez... Te-a felicitat şi el... Sigur... E demn... Bravo!... Fii bună şi dă-mi agentul. Să mă ducă pe drumul cel mai ferit... mai scurt, am vrut să spun!...

*

Când intră la postul de comandă, colonelul Mincu îşi revenise de-a binelea. Era chiar bine dispus. Avea un zâmbet mulţumit, victorios. Din prag ordonă agentului să se întoarcă la companie.

Colonelul Pomponiu îl privea cu stupoare; nu putea să-şi explice de ce ofiţerul de stat-major arăta în aşa hal. De sus până jos era parcă tăvălit în noroi.

Colonelul Mincu încercă să lămurească, precipitat, cum fusese atacat pe drum de o patrulă inamică, cum îi pusese la punct pe duşmani, doar el şi cu vizitiul... Erau peste opt sau zece nemţi. Îşi aprinse satisfăcut o ţigară şi încheie:

— Vezi, domnule colonel, se mai întâmplă uneori şi ofiţerilor de stat-major să lupte... şi încă în ce condiţii!

— Domnule colonel, să chem un planton să vă cureţe?

Mincu zâmbi şi protestă:

— Noroiul ud e o mândrie pe vestonul unui ostaş!

Băură ceai. Ofiţerul de stat-major mărturisi scopul vizitei sale:

— Şi la marele cartier au ajuns informaţii despre Ecaterina Teodoroiu!

— Anonime!

— Anonime, neanonime! Noi am hotărât interzicerea oricărei posibilităţi ca Ecaterina Teodoroiu să mai rămână pe front. Puteţi să-i explicaţi cum veţi dori... Bunăoară, că ni-e scumpă viaţa ei, că şi-a făcut datoria: are decoraţii, are trese de ofiţer. În sfârşit, ar fi o explicaţie. Am scăpa astfel şi de clevetiri şi de anonime...

Mincu calculase cu precizie. Ştia că acest comandant de regiment se va opune. Oricând se putea apăra: „Eu, domnilor, am vrut s-o scutesc pe eroină de front. Dar...”

Colonelul Pomponiu măsură cu paşi repezi bordeiul scund, transformat în post de comandă regimentar. Prin ferestruica mică pătrundeau primele raze.

Stat-majoristul continuă:

— Mai ales dumneavoastră aţi oprit actele şi astfel ancheta nu a stabilit adevărul...

Colonelul Pomponiu se opri în faţa stat-majoristului. Îl privi lung. Se aşternu o linişte apăsătoare. Colonelul Mincu se prefăcu preocupat de portţigaret.

— De unde deduceţi că nu s-a făcut ancheta? Pentru că actele nu v-au trecut prin mână? Da, eu am intervenit ca actele anchetei să fie predate personal domnului general comandant.

Mincu îngălbeni. Se văzu bănuit şi umilit. Informă:

— Nu pricep, pentru ce m-ai ocolit? Aş dori o explicaţie!

— În schimb, eu înţeleg, domnule colonel. Interesul dumneavoastră exagerat mi s-a părut cu totul inexplicabil. Poftiţi rezultatele anchetei! Citiţi: „Raportul nr. 165 al diviziei a XI-a către corpul I armată. Am onoarea a raporta că ancheta ordonată în privinţa domnişoarei Ecaterina Teodoroiu s-a terminat şi am mulţumirea a vă face cunoscut că toate cele ce s-au scris pe socoteala acestei brave fete nu sunt adevărate. Din contră, ancheta a dovedit că această fată sărmană, fără părinţi şi fraţi, a luptat, în adevăr în liniile de trăgători cu soldaţii regimentului 18 Gorj, a fost rănită şi, după ce s-a vindecat, a venit la regimentul 43/59. Purtarea sa a fost dintre cele mai morale. Îndrăzneala, hotărârea cu care este dotată dau desigur un imbold pentru acte de curaj camarazilor săi de regiment". Vedeţi, este semnat de comandantul diviziei. Poftiţi şi o urmare: Ordinul corpului de armată: „Am onoarea a vă comunica următoarele: pe raportul confidenţial nr. 165, relativ la cazul domnişoarei Ecaterina Teodoroiu, domnul general comandant al corpului I.A. a pus următoarea rezoluţie: Sunt de aceeaşi părere cu comandantul diviziei". Poftiţi, domnule colonel, citiţi!

Colonelul Mincu nu se aşteptase la o asemenea surpriză. Căută să braveze:

— Şi eu am un ordin prin care se interzice Ecaterinei Teodoroiu să mai lupte. Acesta este ordinul în copie, iar ordinul original i l-am trimis cu agentul ce m-a adus aici!

După ce citi ordinul, colonelul Pomponiu îl întinse ofiţerului stat-majorist.

— Acest ordin e semnat numai de dumneavoastră. E o ruşine! Vă rog, vă rog să-l rupeţi imediat! Nu aveţi dreptul să jigniţi un om, dar mai ales un om deosebit, o eroină...

Colonelul Mincu şovăi.

— Dacă nu-l rupeţi imediat, mă voi prezenta personal la domnul general, să fie cercetaţi toţi acei care au căutat s-o jignească. Să aflăm adevăratul scop... Pentru ce încercaţi să o năpăstuiţi? Mai ales dumneavoastră!

Se auziră primele bubuituri de tun. Un obuz se sparse în apropiere. Bordeiul se clătină.

Mincu, năucit şi înciudat, se pregăti să plece. Era neliniştit, nervos. Un agent anunţă că inamicul atacă în sectorul batalionului I.

— Nu veţi pleca, până ce nu veţi anula ordinul. Poftim!

Stat-majoristul se execută.

Privindu-i scrisul tremurat, comandantul regimentului i se adresă la plecare:

— Un biet bombardament e mult mai inofensiv decât lupta cu o patrulă...

Colonelul Mincu se repezi la trăsură.

Caii porniră în galop. Stat-majoristul tremura, cu revolverul în mână.

Salvat de panica ce-l cuprinsese pe front, colonelul Mincu nu putea scăpa de şfichiul bănuielilor lui Pomponiu. „Desigur, colonelul ştie ceva! Altfel n-ar fi îndrăznit să-mi spună asta aşa, fără nicio jenă". Mincu nu-şi mai găsea astâmpăr. Ordonă birjarului să mâne mai repede. Apoi se întrebă iar, frământându-se: „Cum şi-ar fi permis să-mi declare în faţă: «Mai ales dumneavoastră!» Da, asta nu-i numai o aluzie. E o confirmare. Probabil, colonelul a aflat din gura Cătălinei toate amănuntele de la întâlnirea cu Weib! Nemaipomenit! De toţi mă voi scăpa! De toţi."

— Hai, mână mai repede!

Colonelul Mincu căută în servietă unde avea sticla de coniac. Bău pe nerăsuflate. Bea şi sughiţa: „Dacă va fi nevoie, mă voi duce până la vodă şi o voi scoate pe Ecaterina Teodoroiu de pe front. Mai ales acum, când probabil sunt bănuit! Nu. Sunt descoperit! Da... Da!"

Colonelul goli sticla. Se adresă soldatului de pe capră:

— Tu ai ceva de băut?

Soldatul răspunse cu sfială:

— Rachiu de sfeclă!

— Dă-l încoa'! Merge!

În acest timp, din nou bine dispus, inventă toate cauzele care-l ajutau să pledeze pentru scoaterea Ecaterinei Teodoroiu din armată: „Străinătatea nu admite ca o femeie... Femeia e mamă... Scade moralul..."

Ajuns la corp, Mincu uită toate necazurile... Intră în încăperea în care îşi avea biroul, cu chipiul pe ceafă, fredonând nepăsător şi degajat refrenul încă la modă:

— *„Vivent le vin, l'amour*
Qui viennent tour à tour
Chasser les ennuis..."

*

Atacul fu respins după o jumătate de oră. Un fum acru şi înecăcios otrăvea aerul limpede al dimineţii de august. Pământul era pârjolit de explozii. Ostaşii istoviţi, bărboşi şi plini de glod s-au întins sub soarele arzător. Razele le încălzeau căştile. Câţiva se descoperiră. Un caporal aduse un bidon cu apă proaspătă de la un izvor din apropiere.

Colonelul Pomponiu vorbi cu fiecare în parte. Le întinse ţigări din pachetul său. Controlă atent fiecare locaş, fiecare mitralieră şi puşcă-mitralieră. Cercetă cu binoclul poziţia inamicului.

Pe creasta dealului ocupată de bavarezi nu se simţea nicio mişcare. Totul părea mort. O linişte nefirească se întindea până în apa Zăbrăuciorului. Din direcţia cotei 407 sticli, pentru o secundă, un ochi de lunetă sau o baionetă. Apoi aceeaşi obositoare şi enervantă nemişcare.

Colonelul Pomponiu se îndreptă spre linia subsectorului ocupat de plutonul Ecaterinei Teodoroiu. Într-un adăpost, Cătălina îşi aşeza muniţia. Raportă. Comandantul regimentului se aşeză în groapă lângă ea.

— Cătălină, tu porţi ochelari?

Surprinsă, fata mărturisi:

— Nu totdeauna. Pe poziţie însă port.

— De ce i-ai ascuns până acum?

— Mi-a fost frică. Credeam că nu mi se va da voie să lupt.

Colonelul îşi stăpâni zâmbetul.

— De ce n-ai executat ordinul? Ţi-am spus să dormi în noaptea asta. Ai fi fost ferită de ploaie.

— Am încercat să dorm.

— Şi de ce ai „încercat" doar?

— Mi-a fost frică... Ştiţi, în cramă erau şoareci! Şi mi-e o frică grozavă de şoareci!

De data asta, colonelul nu se putu stăpâni. Râse cu hohote.

— Vă rog să nu mai spuneţi la nimeni că mi-e frică de şoareci.

Pomponiu o privi cald şi părinteşte în ochi.

— De ce ai plâns?

Cătălina nu răspunse. Îşi plecă privirea. Ţinea în mână o hârtie.

— Dă-mi ordinul!

Cătălina îi întinse ordinul primit prin agent, din partea colonelului Mincu. Colonelul îl rupse. Hârtiuţele plutiră o clipă prin aer, apoi se aşternură pe băltoacele de noroi. Privind-o cu coada ochiului, colonelul îi mărturisi:

— La fel de tare ai rămas, Cătălină!

Fata şovăi, apoi îndrăzni:

— Mă gândeam că de m-ar lovi vreun pârdalnic de glonţ, aş avea o singură dorinţă: ca nimeni să nu afle niciodată cât de mult am suferit! Să nu

afle de câte ori am pornit la atac ştergându-mi mai întâi lacrimile de pe obraz! Mi-era teamă să nu mă vadă soldaţii plângând! Şi-ar fi închipuit că mi-e frică! Lucrul acesta m-ar fi chinuit şi mai mult!

Bubuiră iar tunurile. Din şanţurile de pe creastă, infanteria inamică porni din nou la atac. Cătălina îşi şterse ochii, îndreptă arma şi trase. Colonelul ceru o puşcă-mitralieră.

Trăgea din aceeaşi groapă cu Cătălina. O mitralieră, din sectorul companiei a şasea, pomi să secere cu rafale lungi şi dese. Ţâşniră primele grenade.

Cătălina strigă colonelului:

— Priviţi-i, fug! Fug!

Fata zâmbi ca în copilărie, în şcoala primară, când li se povestise cum Iancu Jianu fugărise poteraşii lui Kir Ianulis.

Plângea şi râdea de bucurie.

— Aşa s-o ţineţi până la Jiu!

De undeva, din apropiere, porni o doină oltenească, ca un mesaj anonim adresat ciocârliilor ce brăzdau înaltul.

— Cine cântă?

Linişte. Nu răspunse nimeni. Poate cânta pământul...

Şi doina porni din nou!

*

22 august 1917.

Divizia a XI-a făcea parte din gruparea generalului Popescu care avea misiunea să cucerească satul Muncelul. În zilele precedente, capacitatea ofensivei inamicului fusese definitiv zdrobită. El începu să se organizeze puternic în apărare.

În ziua de 22 august, plutonul Ecaterinei Teodoroiu, aflat pentru scurt timp în rezervă, a fost adus să facă legătura între companiile 5 şi 6 ale batalionului II.

Soldaţii şi-au săpat măştile individuale în apropierea inamicului.

După-amiaza, plutonul se afla instalat pe noua poziţie, în apărare. Artileria începu un puternic bombardament. Suluri de fum se ridicau, sfredeleau văzduhul. Pământul era frământat palmă cu palmă. Cuiburile de mitraliere inamice erau spulberate.

Soldaţii şi ofiţerii aşteptau cu înfrigurare ora începerii atacului. Se înserase. O tăcere grea, aproape nefirească, se lăsase peste câmpul de luptă.

Un ordin, venit prin agent, o chemă pe Ecaterina Teodoroiu la postul de comandă al companiei.

Cătălina îşi luă arma şi îşi strânse curelușa de la cască sub bărbie. Se îndreptă grăbită spre comandament.

La postul de comandă al companiei se afla colonelul Pomponiu care vorbea cu sublocotenentul Pănoiu. Amândoi tăcură la intrarea Cătălinei.

Cel dintâi începu colonelul:

— Cătălina, plutonul tău va avea de îndeplinit astăzi o misiune foarte grea; de aceea am hotărât să fie comandat chiar de sublocotenentul Pănoiu... Ţi-ai făcut datoria cu prisosinţă, ai şi trese, şi decoraţii...

— Pot să dau tresele şi decoraţiile înapoi dacă ele mă opresc să lupt.

Colonelul o mângâie pe umăr.

— Nu. Am spus doar atât: astăzi nu iei parte la atac!

Cătălina se ridică de pe scaun.

— Să nu lupt astăzi?

— Da, să te ferim de foc!

— Să-mi părăsesc soldaţii?

— Doar pentru atacul de la noapte.

— Domnule colonel, aţi spus odată că mă apreciaţi!

— E drept. Cătălina, te apreciez şi te iubesc ca pe fata mea...

— Atunci de ce mă sfătuiţi să fac o faptă de care mă voi ruşina?

Interveni şi Pănoiu:

— Nu-i chiar aşa, Cătălină! E o misiune grea. Ascultă-mă, şi în calitate de comandant, şi de logodnic care te iubeşte.

— Şi care mă îndeamnă să dezertez în clipa asta de cumpănă. Cum o să-i mai privesc mâine în ochi pe soldaţi? Cum o să mă priviţi voi în ochi? Ce-or să spună cei ce vor afla de această dezertare a mea? Cereţi-mi mai bine să mă împuşc aici şi voi executa ordinul fără nicio şovăire! Ordonaţi!

Colonelul o îmbrăţişa şi se adresă lui Pănoiu:

— Poţi fi mândru de fata pe care ţi-ai ales-o! De ce, măi fată, nu te-ai născut cu vreo treizeci de ani mai înainte?

Acum râdeau toţi trei.

— Atunci veţi pleca împreună!

Colonelul desfăcu harta.

— Misiunea plutonului e următoarea: regimentul ocupă Dealul Secului, malul drept al pârâului Zăbrăuciorul, la vest de satul Fiţioneşti. Plutonul vostru va ataca, pentru rectificarea frontului şi ocuparea unei poziţii mai favorabile, pe înălţimea cu salcâmi. În această misiune, plutonul va fi ajutat şi de compania a V-a. Atacaţi frontal pe direcţia casei pândarului din mijlocul viei...

Colonelul îi îmbrăţişă pe amândoi.

— Măi, să nu mă faceţi de ruşine, că nu mă mai prindeţi la nunta voastră! Aţi auzit de Pomponiu?

Îi conduse afară.

— Unde pleci, Cătălino?

— Domnule colonel, vreau să mă reped până la trenul de luptă, să-mi iau mantaua.

— Mantaua, acum în august? Au încetat şi ploile...

Cătălina zâmbi.

— Aţi uitat, domnule colonel? Era cineva care v-a spus că e foarte, foarte friguroasă! În zori va fi frig. Dacă voi fi fără manta, soldaţii şi-ar putea închipui că-mi este frică şi de aceea tremur.

Colonelul râdea, bine dispus. Cătălina continuă.

— Şi cineva mi-a spus că subalternul nu trebuie să descopere nicio slăbiciune comandantului!

— Ai grijă, fata mea!

Cătălina se opri o clipă.

— Domnule colonel, nu mai sunteţi supărat pe noi?

— Nu.

— Promiteţi-mi că veţi veni la nunta noastră!

— Promit!

— Atunci totul e foarte bine! zise Cătălina şi dispăru în noapte.

22/23 august! Noaptea... orele trei...

Soldaţii aşteptau pregătiţi de atac. În astfel de clipe, orice teamă dispare. Ochii tuturor căutau să descopere cât mai desluşit casa pândarului din mijlocul viei. Ce-i drept, inimile băteau mai puternic.

Cătălina se afla doar la câţiva paşi de sublocotenentul Pănoiu. Îi şopti:

— Poate că la anul pe vremea asta vom aştepta să sune clopoţelul de la şcoala din Vădeni...

Pănoiu o corectă mai mult în glumă:

— Ba de la şcoala din Băileşti!

Cătălina propuse:

— O să facem o şcoală între Băileşti şi Vădeni, aşa că...

Porniră primele obuze. Ca un tăvălug de foc, proiectilele măturau muchea dealului şi via. Obuzele cădeau aproape. Soldaţii deschideau gurile, pentru ca exploziile să nu le plesnească timpanele.

Feţele lipite de pământ li se umpleau de lutul cleios. Scuipau. Dealul era frământat cu de-amănuntul.

Pănoiu privi minutarul.

Mai erau încă patru minute până la atac.

Ca nişte uriaşe păsări de foc, obuzele treceau greoaie pe deasupra. Gornistul îşi duse la gură goarna verzuie, ruginită şi plesnită de schije. Aştepta semnul lui Pănoiu. Un soldat strângea arma lângă piept, de parcă ar fi vrut să o înşurubeze în el. O rază sângerie lumină în apropiere. Urmă o explozie puternică. Şi alta. Şi alta...

Răspundea artileria inamică.

Pământul se clătina fără oprire.

Un minut trecea ca un an sau ca un veac.

Pănoiu privi minutarul. Mai erau încă trei minute! Un soldat îşi simţi piciorul atârnând fără vlagă. Era primul rănit. Ridică fruntea să strige pe brancardier. Prin perdeaua deasă de fum nu zări nimic. Cerul tot era o rană uriaşă, sângerândă. Cătălina strivi în dinţi un fir de iarbă. Seva i se prelinse pe buze. O simţea la fel ca pe aceea din lunca Jiului. Mototoli firul de iarbă în gură.

Gornistul sună atacul. Vocea lui Pănoiu se auzi puternică.

— Salt, înainte!

Vocea Cătălinei răsună şi ea, ascuţită ca un metal subţire:

— Băieţi, după mine!

Soldaţii porniră la atac prin iarba udă de rouă. Clănţăneau închizătorile. Un rănit scuipa sânge şi venin. Pănoiu se adresă Cătălinei:

— Compania a V-a a rămas în urmă!

Dinspre inamic ţăcăneau acum grăbit mitralierele. Armele trosneau pe rând, erau şi câteva păcănitoare de lemn. Totul părea un vis halucinant.

Cineva repeta în urmă.

— Compania a V-a n-a atacat încă!

O rafală culcă la pământ pe gornist. Goarna se rostogoli în vale. Vântul uşor al nopţii încercă să sune în ea, amintind de veacuri depărtate...

Compania a V-a n-a atacat.

Cătălina se repezi către caporalul Dinu. Îl clătină. Caporalul amuţise lovit de o rafală.

Compania a V-a atacă fulgerător. Ajunse aproape la nivelul plutonului Cătălinei. Deodată, dinspre cota 407, o mitralieră care până atunci tăcuse ascunsă porni să răpăie grăbită.

Soldaţii, surprinşi de focul inamic, observând că flancul este descoperit, şovăiră o clipă.

Sesizând reţinerea şi îndoiala ce-i cuprinsese. Cătălina ţâşni înaintea lor ca o flacără, alergând prima spre cotă. A fost clipa hotărâtoare a luptei. Cătălina a înţeles-o la timp.

— Înainte! După mine, băieţi! Nu vă lăsaţi! Sunteţi cu mine, înainte!

Un mănunchi de gloanţe îi străpunse deodată pieptul, doborând-o la pământ. Mitraliera de pe cota 407 continua să tragă. Buzele Cătălinei mai repetau în şoaptă:

— Înainte! Sunt cu voi, înainte!

În fierberea luptei, soldaţii o văzuseră prăbuşindu-se, dar, potrivit dorinţei ei, atacau viforoşi mai departe, înaintând prin trâmbele de fum, prin pânza deasă de gloanţe, prin sârmele ghimpate, simţind cum eroina îi încurajează.

Sublocotenentul Pănoiu se apropie de Cătălina. În dreptul inimii o pată cafenie îmbiba vestonul. Şi pata creştea, creştea mereu.

Pănoiu îngenunchie şi se descoperi. La primele raze ale zorilor zări în degetul Cătălinei un inel mic şi ruginit, un inel tăiat dintr-un tub de cartuş sărac.

Ofiţerul îi ridică trupul puţintel în braţe.

Pe buze mai stăruia mototolit un fir de iarbă, ca o boabă rară de smaragd. Palma o ţinea încleştată pe armă. Vântul de dimineaţă îi răvăşea părul.

În freamătul salcâmilor ofiţerul auzea parcă glasul Cătălinei: „O să facem o şcoală între Băileşti şi Vădeni". Apoi strigătul „Înainte! Nu vă lăsaţi băieţi! Sunteţi cu mine!"

Faţa fetei strălucea, parcă luminată de o aureolă.

Vestea s-a răspândit ca un fulger în lungul şi în latul frontului.

— A căzut duducuţa sublocotenent!

— A căzut domnişoara sublocotenent!

— A căzut Cătălina!

— A căzut sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu!

Atacul a continuat mai înverşunat. Şi Dealul Secului a fost cucerit.

*

Colonelul Pomponiu o înveli cu mantaua. Rosti:

— În zori e frig...

Soldaţii treceau pe rând şi îi sărutau mâna. Îngenunchiau lângă brancardă. Se auzeau şoapte:

— Ce puţintel trup, dar câte i-a fost dat să îndure!

Un ostaş presără deasupră-i puţin pământ dintr-o pungă.

— E de la noi din Gorj.

Sună telefonul.

— Domnule colonel, sunteţi chemat de „Bujorul".

„Bujorul" era corpul de armată. La celălalt capăt al firului se auzi vocea lui Mincu:

— Domnule colonel. A fost semnat ordinul. Ecaterina Teodoroiu nu va mai lupta!

— Atât cât va fi poporul acesta, ea va lupta mereu, mereu alături de noi!

Trânti receptorul. Se aşeză la birou. Chemă ofiţerul aghiotant. Îi dictă cu glas tare ordinul de zi.

— „Regimentul Lupeni. Azi 23 august. Ordin de zi nr. 1. În timpul ciocnirii de ieri noapte pe Dealul Secului a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă, de două gloanţe de mitralieră, voluntara Ecaterina Teodoroiu din compania a VII-a.

Pildă rară a unui cald entuziasm, unit cu cea mai stăruitoare energie, aceea pe care unii au numit-o, cu drept cuvânt, „Eroina de la Jiu", şi-a dat jertfa supremă lipsită de orice trufie, de orice deşartă ambiţie, numai din dragostea de a apăra pământul ţării noastre, cotropit de duşmani.

Ecaterina Teodoroiu a fost la înălţimea celor mai viteji apărători ai ţării sale, pe care i-a întrecut prin puterea cu care îşi înfrângea slăbiciunea femeiască, ştiind să dovedească vigoare, bărbăţie de trup şi suflet, întrunind calităţile unui ostaş îndrăzneţ şi plin de entuziasmul de a se face folositor cu orice preţ.

Aceea care a luptat ca un viteaz din alte vremuri, pe valea Jiului, aceea care a desfăşurat o mare energie împotriva „morţii albe" pornise din nou în luptă, cu un avânt renăscut, cu nădejdea că va contribui şi ea la opera cea mare a răzbunării, la a cărei pregătire a luat parte activă.

A căzut înainte de a ajunge la ţelul acestei revanşe.

Şi-a dat viaţa cu simplitatea eroismului adevărat, nu pentru a obţine apoteoză de vorbe, ci pentru că aşa cerea inima ei, pentru că aşa credea sufletul ei că i se împlineşte datoria vieţii.

Aceea care în vitejia-i comunicativă a murit în clipa când se descoperea spre a-şi îndruma ostaşii cu vorbele: *Înainte, băieţi, nu vă lăsaţi, sunteţi cu mine!* are drept, din clipa aceasta, la cinstirea veşnică a tuturor românilor. Pentru dragostea-i de ţară, pentru simţu-i rar al datoriei, pentru energia şi avântul cu care şi-a împlinit ceea ce socotea misiunea ei până la jertfa supremă, o citez prin ordin de zi, pe regiment, dând-o ca pildă ostaşilor şi viitorimii."

Colonelul sfârşi ordinul de zi. Îşi acoperi faţa cu mâinile.

Plângea.

Plângeau castanii toamnei timpurii.

Soldaţii aşteptau tăcuţi. Curierul aduse o scrisoare pe adresa „Duducuţei sublocotenent Cătălina Teodoroiu."

Era prima scrisoare sosită pe adresa Cătălinei. Scrisoarea venită era de la sora Ana. A rămas nedeschisă.

Plângeau castanii toamnei timpurii.

Plângeau cu frunze de aur.

Şi soldaţii le adunau plânsul în inimi grele ca de plumb.

Spre seară a venit un grup de ţărani cu buchete de flori. Ostaşii şi ţăranii au vegheat toată noaptea lângă trupul Cătălinei. Ostaşii de pe valea Jiului şi ţăranii de pe plaiul Moldovei şi-au unit lacrima şi tristeţea lângă trupul eroinei.

Mirosea a busuioc. Din depărtare se auzea o doină oltenească.

Cine cânta oare?

Cântecul urca subţirel, parcă undeva din adâncul pământului. Şi nu putea fi oprit! Şi nu putea fi zăgăzuit!

Luneca uşor, ca o apă, din inimă în inimă.

Şi inimile plângeau!...

*

Soldatul T.R. Buzatu Tudor a luat arma Cătălinei.

A rămas ca o stană de piatră lângă trupul ei. O vedea iar în poleiul de aur al nopţii de vară. Mergea în faţa lui doar la cinci-şase metri. Îi simţea respiraţia obosită din pricina marşului din cale-afară de lung şi de greu... Apoi îşi spuse în gând: „Să mă iertaţi, domnişoară sublocotenent, vă raportez că vreau să trec în plutonul de grenadieri...” Obrajii lui Tudor se îmbujorară din nou.

Tudor nu se clinti de la căpătâiul Cătălinei. Nu scoase un singur cuvânt. Vorbeau doar lacrimile.

Se făcuse o linişte fără seamăn pe front. O linişte în care se numără morţii, în care gândul se întoarce la somnul soţiilor sau copiilor de-acasă.

Tudor rosti cu ochii stinşi, cu faţa împietrită de durere:

— N-o să ne mai vorbim niciodată!

Pănoiu îi observă zbuciumul. Îl bătu prietenește pe umăr:

— Treci de te odihneşte, Tudore! De azi eşti luptător.

Tudor porni spre linia întâi. Ajunse în apropierea reţelei de sârmă. Se interesă de unde pornise focul ucigător spre Ecaterina: I s-a arătat cota 407. Tudor s-a aşezat la pândă. Aştepta cu degetul pe trăgaci să se ivească vreo cască ţuguiată.

Pănoiu auzi telefonul sunând.

Făcu semn telefonistului să spună că nu-i nimeni acolo. După convorbire, telefonistul îi raportă în şoaptă:

— Era cineva de la corpul de armată! Tuna şi fulgera cât un întreg potop!

Apoi, cu mâinile sale trudite, Pănoiu netezi fruntea Cătălinei. Strângea în palmă cartuşele care nu fuseseră trase de arma Cătălinei. Mai simţea căldura

degetelor care le împinsese în magazie. Două tuburi de cartuş, iată ce-i rămăsese de la logodnica sa. Şi prin faţa ochilor îi treceau, sumbru cortegiu, toţi cei care o insultaseră pe Cătălina... Mincu... Principesele...

„Nu-i voi ierta! Voi face să se afle tot adevărul despre Cătălina! Această copilă a fost ucisă de două ori şi acest lucru trebuie să fie cunoscut. Cunoscut de toată ţara!”

Soldaţii îngenunchiară lângă brancarda pe care fusese aşezat trupul neînsufleţit al Cătălinei. Plutonul său, scos de pe poziţie, făcea de gardă. Armele erau întoarse cu ţevile spre pământ – onorul pentru cei căzuţi.

Sublocotenentul Pănoiu, împietrit ca o stâncă, priveghea somnul, abia început, dar fără de sfârşit, al logodnicei sale. Nu putea crede ceea ce vedea. I se părea că fata doarme, că pentru prima oară doarme fără să fie trezită de explozii şi alarme. Auzea în adâncul său glasul ei subţirel, ca al izvoarelor de la poalele Parângului. Îi reveneau în minte frânturi din convorbirile lor. „O să facem o şcoală între Băileşti şi Vădeni”... „Gheorghiţă, o să avem o clasă de copii zgomotoşi”... „Tu ştii basmul cu baltagul?”

Îl treziră din visare ostaşii care aduseră coşciugul, proaspăt cioplit din scândură de brad şi mirosind puternic a cetină, a răşină.

Un automobil stopă brusc în faţa postului de comandă al regimentului. Din el sări ţanţoş colonelul Mincu. Pe piept îi mai strălucea o decoraţie. Nu răspunse la salutul soldaţilor. Se opri băţos în faţa colonelului Pomponiu:

— Primiţi ordinul corpului de armată! Ecaterina Teodoroiu nu va mai lupta... Să se întoarcă la cratiţele ei...

Un zâmbet de mulţumire îi juca în adâncul ochilor. Îşi muşca buzele subţiri cu nestăpânită satisfacţie. Deşi aflase de moartea Ecaterinei Teodoroiu îi plăcea să-şi joace rolul mai departe...

Colonelul Pomponiu nu-i răspunse. Îşi luă chipiul, se încinse cu centura şi hotărî sec:

— Poftiţi!

Se îndreptă spre casa pădurarului, unde fusese depus trupul Cătălinei. Pătrunseră anevoie printre şirurile de soldaţi şi ţărani.

În faţa trupului eroinei, colonelul Mincu se retrase câţiva paşi. Glasul lui Pomponiu răsună aspru:

— Priviţi!

Mincu îşi opri un strigăt de satisfacţie. Cătălina murise! Martorul din valea Jiului nu mai era, în sfârşit! Colonelul Mincu se simţea salvat! O mai privi o dată de aproape, parcă dorind să se convingă că într-adevăr Cătălina murise. Privirea lui întâlni pe cea a lui Pănoiu. Îşi spuse deznădăjduit: „Ştie! Asta înseamnă că n-o să-mi găsesc nici acum liniştea. Uite, uite cum mă priveşte! Da, ştie, trebuie să iau măsuri... Dar bine cel puţin că a murit ea. Pe învăţător n-o să-l creadă nimeni... Sunt sigur...”

Simţi instinctiv, ochii soldaţilor, aţintiţi cu asprime asupra lui. Descumpănit, Mincu îşi reveni cu greu. Hotărî pe un ton de comandă, tăios:

— Sărmana fată! La înmormântare voi vorbi eu! Ştii ce înseamnă asta, domnule colonel? Avem şi noi o Jeanne d'Arc. Trebuie aduşi ziarişti... Rămâne hotărât: eu voi vorbi la înmormântare. Eroina noastră!...

Pomponiu nu se mai putu stăpâni. În liniştea încăperii glasul său răsună tunător:

— Plecaţi!

Mincu înmărmuri. Căută cu privirea ajutor la cei din jur. De nicăieri, nicio scăpare. Doar priviri acuzatoare. Îşi plecă fruntea ruşinat, învins.

— Plecaţi! repetă Pomponiu.

Mincu se retrase copleşit. Îngăimă:

— Nu o veţi îngropa până ce nu vor sosi şi principesele Ghica şi Mavrodin... Să-i facem funeralii naţionale...

— Plecaţi!

În maşină, Mincu spuse înspăimântat şoferului:

— Repede la corp! A înnebunit colonelul Pomponiu!

Agentul îl chemă pe Pănoiu la comandantul regimentului.

— Când aţi hotărât s-o îngropăm?

Pănoiu răspunse cu greu:

— După-amiază!

— Nu! Chiar acum! Imediat!

Pănoiu nu înţelegea. Colonelul îi explică:

— Acest colonel de operetă şi cu principesele lui au găsit un bun prilej de reclamă zgomotoasă... Ziarişti... Fotografi... Funeralii naţionale... Auzi îndrăzneală! Eroina „noastră"... Ticăloşii!... Cătălina, eroina „lor"... A voastră?! Ptiu!... Haidem, haidem s-o îngropăm imediat... Cel puţin moartă să scape, fetiţa tatii, de aceşti măscărici... Auzi îndrăzneală! Eroina „noastră"!... A voastră?!

Pănoiu nu răspunse imediat. Îşi înfigea unghiile puternic în palme.

— Am ordonat să vină şi fraţii Cătălinei de la celălalt batalion.

Colonelul insistă cu autoritate:

— Să fie aduşi cu trăsura regimentului! Dar cât mai repede! Adună ostaşii pentru înmormântare.

Două şiruri de soldaţi însoţeau trupul Cătălinei purtat pe umeri de foştii ei comandanţi de grupă. Tristul convoi se îndreptă spre marginea pădurii de pe malul stâng al Zăbrăuciorului.

Începuse să plouă.

Ploaia se amestecă cu lacrimile de pe obrajii arşi de soare, de viscole, de necazuri ai oştenilor.

Pe valea Zăbrăuciorului, jos, pământul era cald şi mai ales acum, după ploaie.

Lângă sicriu se aflau sublocotenentul Pănoiu şi cei doi fraţi ai Cătălinei, Eftimie şi Andrei.

În faţa gropii aşteptau comandantul diviziei şi colonelul Pomponiu. Aşteptau şi oameni din satul vecin, ţărănci şi ţărani descoperiţi, bătrâni, copii cu flori în mână.

Convoiul se opri.

Pănoiu şterse obrajii Cătălinei de ultimele lacrimi ale ploii.

Pănoiu o conduse pe Maria, colega Cătălinei aproape de sicriu; câteva clipe rămase ca împietrită.

Un agent venit de la divizie raportă încet lui Pomponiu:

— Domnule colonel, s-a telefonat de la minister că peste două zile vor avea loc funeraliile naţionale ale eroinei sublocotenent Ecaterina Teodoroiu.

— Raportează că eroina a şi fost îngropată!

Apoi Pomponiu făcu semn să fie continuată trista înhumare.

Un caporal, care purtase pe umeri trupul eroinei, şopti unui vecin:

— Cum de-a încăput atâta suflet într-un pumn de om?!

Fără niciun ordin, fără niciun semnal, din piepturile soldaţilor răsună aspru şi grav, în curgerea stropilor, vechiul jurământ alcătuit de Cătălina:

„Jur să lupt până ce nu va mai răsuna pas de cotropitor pe pământul ţării mele!

Jur să lupt până ce ochii copiilor şi părinţilor noştri nu vor mai fi înlăcrimaţi!”

Cineva a presărat peste trupul fecioarei un pumn de pământ din valea Jiului, pământ păstrat lângă pâine şi plumbi, prin flăcări şi prin gloanţe, în sacul de merinde.

Se auzea bubuitul exploziilor.

Şi ropotul ploii.

Şi trâmbiţele gorniştilor.

Pănoiu sărută mâna mică şi rece, care păstra pe un deget verigheta tăiată dintr-un tub de cartuş.

Nu s-a rostit niciun cuvânt.

Cine ar fi putut oare să vorbească? Şi inimile, şi feţele, şi pământul erau scăldate în lacrimi...

Ce cuvânt ar fi cuprins toată durerea?

De undeva, de departe, se auzea cântecul compus de soldaţii Cătălinei:

„Cătălina Teodoroi
Care luptă pentru noi,
Să ne scape de nevoi
Şi de-al nemţilor puhoi!”

Pionierii o coborâră încet în pământul jilav. Două plutoane sloboziră focuri de armă spre adâncul cerului, spre norii de ploaie, după datina ostăşească cuvenită eroilor.

Printre bulgări, a mai fost aruncat un pumn de pământ adus din Oltenia. Pământul reavăn din valea Zăbrăuciorului se amesteca cu pământul uscat şi întunecat din valea Jiului.

Apoi nu se mai auziră decât explozii îndepărtate.

Şi ropotul ploii.

...A doua zi. Atacul a fost necruţător.

Peste câteva săptămâni, în casa pădurarului a fost strânsă „zestrea” Cătălinei: o ladă de campanie, o bluză ţărănească, două codiţe, o pereche de ochelari, şase fotografii, un veston militar, o bluză înflorată, o panglică tricoloră... Atât!

Fu întocmită apoi şi ultima formalitate: actul de moarte.

Sublocotenentul Ionescu Berbecariu adunase câţiva soldaţi şi ofiţeri. Strânşi în jurul mesei, soldaţii ascultau tăcuţi actul pe care aveau să-l semneze.

„Nr. 184.

Act de moarte din anul una mie nouă sute şaptesprezece, luna septembrie, ziua cincisprezece.

În noaptea de 22/23 ale trecutei luni, la ceasurile trei din noapte a încetat din viaţă în lupta de pe valea Zăbrăuciorului, judeţul Putna, voluntara Teodoroiu Ecaterina...”

Ştiai tu, soldatule Stănescu Constantin, că atunci în mijlocul lui septembrie 1917, când ai asudat buchisindu-ţi cu greu semnătura, că întăreşti cu numele tău un act care va deveni sfânt în istoria poporului nostru, ca un pergament de cronică?

Poate ştiai, poate nu... Dar ai auzit desigur de afară glasul soldaţilor strânşi lângă focuri şi cântând numele care răsuna cu tărie în inimile lor asprite de război:

„Cătălina Teodoroi

Care luptă pentru noi,
Să ne scape de nevoi
Şi de-al nemţilor puhoi!”...

Colonelul Mincu iscăli un articol pe patru coloane într-un ziar de mare tiraj, în care „regreta” pierderea eroinei neamului – Ecaterina Teodoroiu. Nu se sfia să scrie acest articol sub formă de memorii. Reieşea că Mincu fusese protectorul şi „părintele moral” al Ecaterinei Teodoroiu, iar un lung şi neruşinat pasaj era rezervat descrierii întâmplării de pe valea Jiului: „Îmi amintesc cu emoţie de noaptea când, luat prizonier de germani, am reuşit să evadez după câteva minute. Am aflat mai târziu că Ecaterina Teodoroiu a fost impresionată auzind peripeţiile mele şi poate că şi ele, cu modesta lor contribuţie, au stimulat-o pe eroină în viitoarele sale fapte de aleasă vitejie...”

În reviste şi ziare mai semnară articole principesele Ghica şi Mavrodin, Cantacuzino şi soţia colonelului Mincu.

La redacţiile ziarelor soseau zilnic, de pe tot cuprinsul ţării rânduri sincere de durere dedicate Cătălinei, semnate de oşteni, ţărani, învăţători şi ofiţeri...

În cabinetul lui Mincu se prezentă nu după mult timp, Pănoiu. Ascunzându-şi tulburarea, Mincu afişă o politeţă deosebită:

— Ce vânt te aduce, domnule sublocotenent?

Pănoiu trase aer în piept; vroia să-şi păstreze calmul, să nu contravină regulamentelor militare.

— Domnule colonel, am citit articolul dumneavoastră şi am fost trimis de camarazii eroinei aici, să vă aduc la cunoştinţă...

Mincu se grăbi, măgulit, să-i ofere un scaun, dar Pănoiu continuă cu glas răspicat:

— Nu vă pripiţi, domnule colonel. Toţi camarazii de front ai eroinei vă roagă să nu mai vorbiţi în numele ei. Cătălina vă purta cu totul alte sentimente, pot confirma şi eu.

Mincu se întunecă. Îşi ascunse însă privirea mânioasă, încărcată de ură.

Pănoiu salută regulamentar şi părăsi imediat încăperea.

„Auzi ce tupeu au mârlanii ăştia!” se revoltă înciudat Mincu. Vru să telefoneze, dar se opri. Cu Pănoiu trebuia să procedeze cu prudenţă. Dacă Ecaterina i-a spus totuşi ceva?

Gândul acesta îl sâcâia, îi răpea liniştea. Recurgea tot mai des la sticla de coniac.

Dar tot nu putea uita scena cu Pănoiu. Se frământa ca scos din sărite, repetând mecanic, înnebunit: „Nici acum n-am scăpat?... Dacă i-o fi spus ceva lui Pănoiu? Dacă a scris cuiva?" Apoi îşi repeta într-una:

„Nu, n-am scăpat. Trebuie însă prudenţă, multă prudenţă! Voi scrie chiar azi şefului Siguranţei!"

Marea dezvăluire

Ultimele zile ale anului 1917 au fost furtunoase. Clasa stăpânitoare trata încheierea unei păci separate şi înrobitoare cu comandamentul german, trădând interesele ţării, lupta pentru independenţă. Teama clasei dominante atinsese apogeul: Marea Revoluţie Socialistă triumfase în Rusia. Decretul asupra păcii, adoptat de cel de-al II-lea Congres al sovietelor de deputaţi în şedinţa din 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, imediat după cucerirea puterii, avu darul să înteţească lupta oamenilor nu numai împotriva exploatării, ci şi împotriva războiului imperialist. Burghezia urmărea ca, în urma păcii separate încheiate cu Germania, să aibă mâinile libere şi forţele armate disponibile, pentru ca nu cumva revoluţia să izbucnească şi la noi.

...Unitatea în care se afla sublocotenentul Gheorghe Pănoiu a primit în miezul unei nopţi geroase de iarnă ordinul: „Vă deplasaţi imediat cu compania la Iaşi". Atât. Soldaţii, încă buimăciţi de somn, înaintau anevoie pe drumul îngheţat şi alunecos, sub şfichiul vântului.

Pănoiu se îndrepta spre Iaşul logodnei lui cu Cătălina. Se reîntorcea singur, învins şi copleşit, pradă unei dureri fără margini, mistuitoare. Aproape mecanic opri compania pentru odihnă: o haltă de zece minute. Se retrase la adăpost într-un şopron. Se lovi de un soldat. Îl recunoscu:

— Tu eşti Drăghici?

— Eu, domnule sublocotenent.

Îi întinse sergentului o ţigară. Totdeauna Pănoiu se simţea în largul său în prezenţa sergentului a cărui autoritate crescuse mult în rândul ostaşilor. Întâlnirea cu Drăghici îi făcu bine.

— Ei, ne reîntoarcem în oraş! O să trăim mai omeneşte... S-or fi gândit şi la noi, că prea am dus-o greu în tranşee şi în şanţuri noroioase...

Sergentul răspunse printr-un oftat, strecurând câteva vorbe şoptite ca pentru el:

— Nu la noi, la ei s-au gândit...

Îndemnat de tăcerea aprobatoare a lui Pănoiu, continuă:

— Li-e teamă de muncitori şi ţărani. Li-e teamă să nu îndrăznim cumva să ne batem şi pentru drepturile noastre adevărate.

Pănoiu îl privi cu un fel de presimţire dureroasă:

— Crezi oare că morţii noştri... că bunăoară Cătălina, a murit zadarnic?

După o pauză, Drăghici răspunse cu obidă în glas:

— A murit ca şi ceilalţi cu care am pornit de pe Jiu. A murit cinstit, apărând pământul patriei... Dar trebuie să luptăm mai departe, pentru dreptate...

Sergentul scrâşni cu revoltă.

Pănoiu se rezemă de şopron. Pentru o clipă, ca o străfulgerare, avu în faţa ochilor imaginea dureroasă, cumplit de amară, a întregului adevăr. Sergentul nu se opri:

— Şi eu am luptat, sperând să-i alungăm pe nemţi şi să mă întorc lângă copiii mei oropsiţi... Am suferit cu toţi ai mei şi oricând o să fiu alături de cei care au soarta mea... Înţelegeţi, domnule sublocotenent? Cele ce s-au întâmplat acolo, în Rusia, ne-au arătat tuturor că se poate şi altfel... Şi încă ce bine se poate, mămulică doamne! Pentru asta merită să ţii o armă în mână şi să lupţi până la ultima suflare...

Repausul de zece minute se terminase. Pănoiu mărşăluia îngândurat. Vorbele lui Drăghici i se păreau drepte. Păşea gânditor în urma companiei.

„Cătălina a murit eroic, pentru împlinirea unui ideal, dar a fost înşelată...”

*

Când compania lui Pănoiu ajunse la bariera Iaşului, comandantul le dădu un repaus de o oră, pentru a-şi aranja ţinuta şi a se pregăti de prezentarea la comandament. Sublocotenentul intră în prima crâşmă şi ceru un rachiu tare. Nu simţea oboseala. O flacără interioară îl ţinea treaz, era gata să înfrunte orice duşman. Urmărea prin geamul aburit cum ostaşii lui se amestecau cu soldaţii ruşi şi cu populaţia nevoiaşă a mahalalei.

Un muncitor urcat pe capra unui docar ros de vreme vorbea tuturor cu glas puternic. Pănoiu auzea frânturi din cele rostite: „Pământul e al ţăranilor... Uzinele, fabricile, trebuie să fie ale noastre... A venit şi vremea noastră... Lenin a adus pacea şi libertatea”.

Vorbi şi Drăghici. Pănoiu asculta, cu fruntea încinsă, lipită de geamul rece: „Păi, oameni buni, eu zic că s-ar putea şi la noi, că ne-au ajuns la os răbdările...”

Un căpitan de jandarmi, însoţit de doi subofiţeri, se apropie de mulţime. Ca prin minune, cineva porni o armonică. O horă se încinse afară. Jucau laolaltă soldaţi ruşi, români şi populaţia cartierului. Căpitanul pătrunse în crâşmă ca o furtună:

— Dumneata comanzi compania?

La răspunsul afirmativ al lui Pănoiu, căpitanul se porni ca o vijelie:

— Şi ce-i asta? Miting? Pentru asta aţi fost chemaţi la Iaşi? Pentru propagandă bolşevică? Vei răspunde în faţa Curţii Marţiale!

— Oamenii au dreptul să joace! Le-am dat repaus!

— Şi cu cine joacă?

— Cu ostaşi ruşi, aliaţii noştri!

Căpitanul clocotea:

— Pe ce lume trăieşti, domnule sublocotenent? Care aliaţi? Bolşevicii? Eşti rezervist, se cunoaşte de la o poştă... Auzi, aliaţii noştri! Bine! Dacă aşa stau lucrurile, vorbim noi altfel... Să te prezinţi imediat la comandament, cu sergentul care a vorbit mulţimii...

Ieşi ca o furtună din crâşmă şi se îndreptă spre Drăghici. Dar ostaşii ruşi şi mulţimea îl înconjurară pe sergent. Huiduiţi, jandarmii se retraseră în grabă, căutând să afle numele sergentului.

Pănoiu nu interveni. Îşi ascunse un zâmbet amar. „Are dreptate Drăghici! Domnii de la Iaşi au început să se sperie de poporul hotărât să-şi ceară dreptatea!..."

Când ajunse la comandament, ofiţerul de serviciu îl înştiinţă să se prezinte imediat cu sergentul Drăghici Ion la Biroul 2. În aceeaşi clipă, Pănoiu îl chemă pe Drăghici la el şi-i ordonă, grăbit:

— Pleacă, Drăghici! Dezertează imediat! Fugi prin poarta de la grajduri...

— Vă mulţumesc, domnule sublocotenent! Vă rog să nu-i lăsaţi să se atingă de raniţa mea de la trenul de luptă... A rămas în căruţă...

— Hai, lasă, am eu grijă, dar pleacă odată!

Pănoiu se duse apoi la grajd să ia un cal, să iasă înaintea căruţelor cu raniţe care întârziaseră pe drum.

Dar la poartă fu oprit de un locotenent.

— Nu aveţi voie să părăsiţi curtea! Poftiţi la Biroul 2.

*

Pănoiu se prezentă în faţa maiorului Dogaru. Câteva clipe acesta îl lăsă. Apoi, răsfoind un calendar de birou, i se adresă cu o politeţă glacială:

— De ce-aţi întârziat, domnule sublocotenent? Luaţi loc!

— A trebuit să-mi cartiruiesc întâi oamenii...

Cu o umbră de ironie, maiorul îl întrerupse:

— A, da, oamenii... Dar sergentul?

— Am dat ordin să fie adus aici...

— Şi ştiţi din care cauză aţi fost chemat aici?

Pănoiu tăcu.

— Oamenii dumneavoastră au fraternizat cu bolşevicii. Sergentul în cauză a şi vorbit... Dar n-aveţi de unde să ştiţi toate acestea, pentru că vă aflaţi în crâşmă... Ei, cum rămâne atunci cu răspunderea pe care o avem?!... Lăsăm oamenii pe seama propagandei comuniste, şi noi cu păhărelul! Iar acum îndrăznim să motivăm întârzierea cu grija pe care chipurile o purtăm oamenilor... Vom vedea noi în ce ape se scaldă sergentul dumitale. Îl cunoşti?

— E un comandant destoinic şi iubit...

— ...de oameni! râse zgomotos. Oamenii şi iar oamenii...

— ...de subalterni am vrut să vă raportez.

Un locotenent apăru lângă uşă şi raportă, sunându-şi pintenii:

— Domnule maior, sergentul a dispărut!

Pănoiu îşi reţinu cu greu bucuria. Maiorul congestionat sări ca ars:

— Şi ce-aţi păzit, netrebnicilor? Auzi, a dispărut.

Dogaru nu se mai străduia să fie politicos.

— Să mi-l scoateţi din pământ. Ieşi! Marş!

Ofiţerul rămase împietrit la uşă.

— Vreau să mai raportez...

— Vorbeşte!

Ofiţerul scoase din servietă un teanc de manifeste.

— Au fost găsite în raniţa sergentului Drăghici!

Maiorul le examină cu atenţie. Chipul i se înnegrise de mânie. Îi aruncă lui Pănoiu manifestele.

— Poftim! Citeşte! Ia vezi ce se întâmplă cu „oamenii" dumitale, în timp ce te îmbeţi ca un porc în crâşmă... Ascultă...

Maiorul citea revoltat:

— „Pacea, dorinţa tuturor popoarelor, nu ne este adusă nici de papa de la Roma, nici de împăraţi şi regi, nici de boieri şi fabricanţi, pacea a fost cucerită pe baricadele oraşelor Rusiei cu sângele revoluţionarilor, muncitori şi ţărani, călăuziţi de lumina socialismului".

După o pauză, în care în zadar maiorul încerca să se calmeze, hotărî cu energie:

— Vei merge în locul subalternului dumitale în faţa Curţii Marţiale şi vei răspunde... Da, da, îţi vom întocmi actele imediat... Haidem la domnul general!

Pănoiu era mulţumit că Drăghici scăpase de primejdie. Ameninţările maiorului îl lăsau indiferent.

— Hai, hai la domnul general comandant! îl trezi din visare locotenentul.

*

Generalul Stratulat se afla într-o bună dispoziţie. Cu degetele-i albe de prelat îşi mângâia ţigara de foi înainte de a o aprinde. Sorbi îndelung dintr-o cafea, căutând să reţină cele raportate de maiorul Dogaru. Manifeste... Miting... Sergentul dezertor... Ofiţerul se îmbătase la crâşmă...

La auzul cuvântului „se-mbătase", generalul se îmbujoră şi îşi aminti de coniacul care ar fi însoţit bine cafeaua, aşa că trase din birou sticla şi-şi umplu un păhărel, între timp repetând din când în când, în semn că acorda atenţie şi subalternului:

— Auzi, domnule... Manifeste... Bea!... Auzi, domnule!

Pănoiu simţea nevoia să pălmuiască faţa pomădată a generalului rotofei din faţa sa.

Distrat şi plictisit, generalul conchise:

— Auzi, domnule! Să fie neapărat executat... Aranjaţi la Curtea Marţială, dar imediat, să fie un exemplu... La execuţie să fie adunat întregul comandament...

Maiorul îndrăzni:

— Cine să fie executat, domnule general?

— Cine?! Sergentul, domnule, sergentul.

Maiorul corectă:

— V-am raportat: sergentul a dezertat!

Generalul se revoltă de-a binelea:

— Păi de ce nu vorbeşti ca lumea, domnule?! Şi după ce se uită prin monoclu la Pănoiu: Dumneata eşti ofiţer de rezervă?

— De rezervă, domnule general.

Comandantul zâmbi cu superioritate către subalterni:

— Aţi văzut, domnilor? De-aici se trage tot răul! De la rezerviști... V-am spus-o de-atâtea ori... Rezervist înseamnă bolşevic... Asta-i... Ei, bine, domnule, am să te învăţ eu minte...

După plecarea lui Pănoiu, îl reţinu pe maior:

— Fiţi cu ochii pe el în tot timpul acţiunilor. Iar pe sergent să-l împuşcaţi chiar mâine! A, da, da... Adică atunci când va fi prins...

*

Pănoiu înţelesese acum că lupta ar fi trebuit dusă altfel, împotriva celor care vărsaseră atâta sânge nevinovat. Şi cât de convins îşi îndemnase ostaşii la luptă, nu o dată fiind gata să-şi dăruiască chiar viaţa în faţa companiei. Îşi aruncă decoraţia într-un colţ al lăzii de campanie. Acum înţelegea bine tâlcul promisiunilor demagogice, mincinoase, făcute soldaţilor de către guverne, ca bunăoară promisiunea reformei agrare...

În luna ianuarie a primit ordin să-şi pregătească trupa pentru luptă, compania sa urmând să fie încadrată într-un batalion operativ ce urma să fie gata pentru a interveni împotriva muncitorilor ce luptau pentru drepturi.

O hotărâre nestrămutată îi încolţi în gând: „De data aceasta nu le voi mai face jocul. Nu! Acum cunosc adevărul”.

— Domnilor ofiţeri, situaţia este deosebit de gravă. Trebuie să pornim cu toată seriozitatea la acţiune. Marinarii flotei române fluviale şi maritime refuză să asculte de ordinele guvernului. Ofiţerii sunt înlăturaţi şi în locul lor sunt instalate comitete revoluţionare... Ştiţi ce înseamnă aceasta? Pot trage

oricând în mine sau în dumneavoastră. Gluma a ajuns prea departe! Vă ordon să vă pregătiţi oamenii în aşa fel, încât să dăm o ripostă cuvenită bolşevicilor. Oricând să fiţi gata a stăvili pe rebeli.

Pănoiu nu mai asculta balivernele patriotarde ale generalului moşier. Se scârbi şi de intervenţia unui episcop cu glas mieros, care se străduia să ungă cu untdelemn sfinţit spusele generalului. Vedea, înţelegea limpede tot aranjamentul acela odios. Ministrul de interne vorbi cu o ură nepotolită, subliniind astfel şi mai mult panica ce-i cuprinsese pe cei de sus. Da, da, lumea s-a împărţit în două tabere...

La sfârşitul adunării au primit ordinele de plecare. Eşalonul din care făcea parte şi sublocotenentul Pănoiu era programat abia peste două săptămâni.

În curtea comandantului, Pănoiu se întâlni cu maiorul Dogaru, care se apropie şi îi întinse mâna cu aceeaşi politeţe rece, distantă. Îi strecură zâmbitor:

— Ei, domnule sublocotenent, acum să te vedem! De altfel ai să ai curând o mare surpriză...

Plecă, bombănind mulţumit mai departe.

Ultimele zile treceau greu. Pănoiu căuta să se apropie cât mai mult de ostaşii săi, să le cunoască păsurile, în clipa decisivă să-i ştie pe toţi lângă el. Fu chemat într-o zi la locotenent-colonelul Ştefănescu Mircea, comandantul eşalonului, care îi întinse un plic.

— Dumneata vei preda comanda. Eşti reţinut la dispoziţia unui depozit de alimente...

Pănoiu tresări. Comandantul nu-l lăsă să mai vorbească.

— S-a hotărât aceasta, avându-se în vedere stagiul îndelung ce l-ai avut pe front în prima linie...

Pănoiu bănui adevăratul motiv. Fusese informat de un prieten că la comandament ajunsese un ordin expres în care se arăta că toţi ofiţerii care nu se bucură de totală încredere să fie reţinuţi la dispoziţia comandamentelor...

Noul comandant primi comanda companiei în absenţa lui Pănoiu.

*

Retras la un depozit de pe strada Păcurari, Pănoiu trăia amara dramă a lucidităţii şi a însingurării. Învăţătorul se apropia cu dragoste de oameni, de cei care militau pentru o viaţă mai bună în ţara noastră. Niciodată parcă nu înţelesese mai bine ca acum termenul de „oligarhie hrăpăreaţă”.

Procesul de conştiinţă pe care şi-l făcea acum învăţătorul era dureros. În faţa ochilor se perindau acuzatoare crâmpeie din ultimii ani, pe care acum le analiza cu o obiectivitate necruţătoare. Îşi aminti de zilele când credea că

toţi românii doresc cu aceeaşi tărie războiul pentru întregirea patriei. Şi acum se prezentau acei soldaţi, în vestoane peticite, în bocanci cu talpă de mucava, cu „flinte" rămase de la asediul Plevnei, hrăniţi cu mazăre cu gărgăriţe!... Chipul slăbit al fiecăruia dintre ei îi trezea adevărate zguduiri de conştiinţă. Singura rază în aceste zile de cruntă întunecime fusese pentru el Cătălina. Mai mult decât el, logodnica sa descoperise noi laturi ale mârşăviilor ce se săvârşeau, intuise o parte din laşităţile celor de la conducerea ţării, din trădarea lor. Dar ea credea în adevărul luptei pentru alungarea cotropitorilor, sperând că cei mulţi îşi vor câştiga astfel şi dreptul la o viaţă mai omenească. Şi Pănoiu constata acum cu groază ce mârşavi au fost unii din clasa dominantă. Observa îngrozit cum opera de măcinare a poporului continua furibundă, ostaşii fiind pregătiţi acum să lupte împotriva poporului care-şi cerea drepturile la o viaţă mai bună. Ca în 1907.

Pănoiu ar fi dorit o singură clipă să mai fie lângă Cătălina, să-i descopere şi ei tot adevărul, cruntul adevăr, să poată lua împreună o hotărâre, să răzbune amara dezamăgire.

Copleşit de cumplita-i descoperire, Pănoiu nu ştia cum să acţioneze.

Soldatul care pătrunse în interiorul cancelariei fu obligat să raporteze a doua oară:

— Domnule sublocotenent, un ordin confidenţial!

Ofiţerul semnă plicul galben şi-l desfăcu cu nerăbdare. I se comunica lapidar că la orele 17 urma să fie prezent pe dealul Copoului. Nicio explicaţie mai mult. Ordinul era intransigent în privinţa prezenţei „obligatorii".

*

Într-o pădurice de pe dealul Copoului se afla o parte din trupele din garnizoana Iaşi. Câte zece ostaşi din fiecare batalion. Lângă un mal de pământ galben şi cleios aşteptau doisprezece soldaţi şi un locotenent de jandarmi.

Învăţătorul înţelese: era plutonul de execuţie.

Şi într-adevăr, pe cărare, dinspre parcul Copoului, păşeau între santinele doi deţinuţi. Toate privirile erau îndreptate spre ei. Pănoiu tresări. Unul dintre cei doi era sergentul Drăghici, prietenul lui şi al Cătălinei. Sergentul trecu pe lângă el. Ochii lor se întâlniră.

Îl strigă. Sergentul îl învălui cu o privire caldă, prietenească.

Se auzi apoi glasul procurorului. Dar Pănoiu nu deslușea decât frânturi din actul de acuzare: „Bolşevici... Au dezertat din armată... Au instigat contra tronului... Au participat la întreţinerea grevelor de la Atelierele C.F.R. Iaşi... Au împărţit manifeste... Condamnare la moarte..."

În clipa în care plutonul de execuţie îndreptă armele spre arestaţi, Drăghici strigă cu vocea-i puternică:

— Soldaţi, pentru voi am luptat, pentru drepturile voastre. Luaţi armele şi luptaţi pentru drepturile voastre...

— Foc!

Armele au răpăit. Dar ochii soldaţilor n-au privit într-acolo.

Drăghici striga mai departe:

— Luptaţi contra celor ce vă năpăstuiesc!

— Foc!

Dar nici de data aceasta gloanţele n-au lovit pe cei condamnaţi. Locotenentul, comandantul plutonului de execuţie, îi ameninţă. Pănoiu nu-şi desprindea ochii din privirea lui Drăghici, care vroia parcă să-i strecoare ceva din focul său lăuntric, ce nu putea fi atins de gloanţe.

— Foc!

Drăghici fu numai rănit. Dar în clipa următoare, primi lovitura de moarte. De la trei metri, locotenentul îl împuşcă în cap.

Pănoiu plecă uluit, ducând cu el, ca un mesaj, privirea celui care-i dezvăluise adevăruri atât de crude. Acum înţelegea pe deplin că gloanţele pornite din armele acestor soldaţi români erau aceleaşi cu gloanţele care uciseseră, pornite din armele soldaţilor prusaci, pe Cătălina. Şi împotriva celor care au trimis cu mâinile altora aceste gloanţe se ridică nestinsă mânia ofiţerului rezervist. Cu aceeaşi privire arzătoare îl ţintui pe colonelul Mincu în grupul ofiţerilor superiori.

Pănoiu hotărî în sine, privindu-l mai departe cu îndrăzneală:

— Pentru Cătălina... Pentru Drăghici... Da, lupta noastră abia a început!

Plecă mai departe cu paşi hotărâţi.

*

În Transilvania nici restricţiile de război, nici detaşamentele de pedepsire ale armatei austro-ungare, care aveau menirea de a reprima mişcările muncitoreşti, n-au putut frâna lupta de eliberare naţională. Lupta pentru eliberarea naţională şi unirea cu statul român au însemnat sacrificii umane suportate mai ales de masele largi populare.

Pe întreg teritoriul Transilvaniei au început, în noiembrie 1918, să se formeze consilii naţionale române. Lupta maselor populare triumfa: Marea adunare de la Alba Iulia din decembrie 1918 a hotărât unirea Transilvaniei cu România.

Pănoiu se afla cu unitatea la Iaşi când s-a sărbătorit reîntregirea. A obţinut o scurtă permisie şi a plecat la mormântul Ecaterinei Teodoroiu.

Drumul spre mormânt i s-a părut lung, obositor. Trecu pe puntea de peste pârâu, unde în noaptea atacului vorbise cu Cătălina. Acum domnea o liniște copleșitoare. Da, lângă punte se afla și sergentul Drăghici. Întâlni în cale două morminte. Slovele erau de pe acum șterse. Abia se putea citi „Soldat necunoscut". Mormântul Cătălinei era ceva mai îngrijit. Șopti: „Cătălină, o parte din visul tău e împlinit. Țara e întregită. Nu te-ai jertfit în zadar".

*

La adunarea ofițerilor din garnizoana Iași vorbi colonelul Mincu. Avea pieptul plin de decorații. Pănoiu asculta scârbit frânturi din cuvântul lui.

— Domnilor, avem o Românie Mare, trebuie să fim demni de ea... Să învățăm din unele greșeli de pe câmpul tactic... Da, s-au comis și greșeli. Să nu uităm că totdeauna câștigă o bătălie armata care a angajat cât mai puțin din trupele sale... Așa au procedat Napoleon și Cezar... E psihologia războiului... Trebuie să tragem învățăminte... Noi care am trecut prin tăvălugul de foc și de trăsnete, o adevărată halucinație apocaliptică, trebuie să educăm în viitoarele contingente reflexul. Baza instrucției...

Pănoiu răsuflă ușurat abia când se termină conferința. Coborî încet pe strada Lăpușneanu. Intră să bea un ceai la o cofetărie. Fără voia lui, auzi discuția de la masa vecină unde se aflau doi civili pe care s-ar fi putut prinde eticheta „îmbogățiți de război": Discutau în gura mare, sfidând pe toți cei din jur.

— Asta-i, îl avem pe Mincu cu noi...

— Fleacuri!

— Ce vorbești, domnule? Colonelul e un erou și un martir al războiului pentru întregirea neamului...

— Las' că știu eu ce război a făcut...

— A făcut, n-a făcut, are nume... Are acoperire... Și nu uita, el mi-a salvat douăzeci de vagoane cu vin trimise la Iași cu un tren pus la dispoziție de corpul de armată...

Pănoiu întoarse capul, să nu-i mai vadă pe asociații lui Mincu. Auzi o altă discuție:

— Expropriere? Păi, să învețe mai întâi țăranii să cultive pământul ca lumea... Apoi să ia în primire moșiile... Străinătatea ne sprijină pe noi... Mai ales aliații. Prin intrarea României în război a fost salvat frontul de la Salonic și să nu uităm nici de cele peste patruzeci de divizii germane retrase din apus.

Pănoiu ieși afară. Simțea în gură un gust amar. Pe stradă trecea o demonstrație muncitorească. În coloană erau și mulți invalizi.

Alături vorbeau doi soldaţi:

— Auzi, Ioane, cică nu ne putem întoarce la bordeiul nostru dacă nu primim o ţidulă specială.

— Ca pe vremea turcilor, măi Gheorghe!

— De, cică să nu fim „bolşevizaţi”... Li-e teamă că ni s-a deschis mintea, asta-i!... Calici ne-am născut, calici o să pierim... Vremuri tulburi!...

— Ei, lasă, rosti celălalt soldat, s-o găsi şi pentru noi o izbăvire!

Tăcuţi, intrară în rândurile demonstranţilor.

Sfârşitul volumului I